

VŠEOBECNÉ DIREKTÓRIUM PRE KATECHIZÁCIU

Kongregácia pre klérus, 1997
Spolok svätého Vojtecha, 1999

PREDSLOV

1. Druhý vatikánsky koncil nariadil vypracovať „direktórium pre katechetickú výuku kresťanského ľudu“. ¹ Aby Kongregácia pre klerikov mohla splniť túto úlohu Koncilu, použila služby zvláštnej komisie odborníkov a konzultovala s biskupskými konferenciami celého sveta, ktoré jej potom zaslali mnohé podnety a pripomienky týkajúce sa tejto otázky. Pripravený text prezrela teologická komisia ad hoc a Kongregácia pre náuku viery. 18. marca 1971 ho definitívne schválil Pavol VI. a 11. apríla toho istého roku promulgoval pod názvom *Všeobecné katechetické direktórium*.

2. Tridsať rokov od skončenia Druhého vatikánskeho koncilu, a to na prahu tretieho tisícročia, je bezpochyby obdobím veľmi bohatým na usmernenia a podnety týkajúce sa katechizácie. Bolo obdobím, v ktorom sa istým spôsobom znovu ukázala evanjelizačná vitalita prvotnej Cirkvi a vhodne sa zaviedlo učenie Otcov, aby sa tak múdro napomohol návrat k pôvodnému katechumenátu. Od roku 1971 Všeobecné katechetické direktórium usmerňovalo partikulárne cirkvi na dlhej ceste obnovy katechizácie; stalo sa akýmsi východiskom či už vzhľadom na obsah alebo na pedagogiku a metódy, ktoré sa v nej používajú. Cestu, ktorú prešla katechéza v tomto období, charakterizuje veľkodušná obetavosť mnohých ľudí, obdivuhodné iniciatívy a veľmi pozitívne ovocie vo výchove a dozrievaní vo viere u detí, u mladých a dospelých. Nechýbali však zároveň ani krízy, nedostatočnosti v náuke a skúsenostiach, ktoré ochudobnili kvalitu katechézy, a to poväčšine vplyvom vývoja svetového kultúrneho kontextu a cirkevných otázok nekatechetickej povahy.

3. Magistérium (Učiteľský úrad) Cirkvi v týchto rokoch neprestalo zameriavať svoju pastoračnú starostlivosť v prospech katechézy. Mnohí biskupi a konferencie biskupov na všetkých kontinentoch dali katechizácii významný impulz vydaním kvalitných katechizmov a pastoračných usmernení, ako aj napomáhaním formácie odborníkov a katechetického výskumu. Tieto snahy boli plodné a priaznivo ovplyvnili katechetickú prax partikulárnych cirkví. Osobitným bohatstvom pre katechetickú obnovu sa stal *Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života*, ktorý 6. januára 1972 promulgovala Kongregácia pre Boží kult.

Patrí sa osobitným spôsobom pripomenúť službu Pavla VI., pápeža, ktorý viedol Cirkev v prvom pokoncilovom období. Na jeho adresu Ján Pavol II. povedal: „Môj ctihodný predchodca Pavol VI. svojimi gestami a svojím ohlasovaním, svojím spoľahlivým vysvetľovaním Druhého vatikánskeho koncilu, ktorý on sám pokladal za veľký katechizmus moderných čias, celým svojím životom slúžil katechéze Cirkvi osobitne príkladným spôsobom.“²

4. Rozhodujúcim míľnikom pre katechézu bolo uvažovanie z príležitosti generálneho zhromaždenia synody biskupov o evanjelizácii v súčasnom svete, ktoré sa konalo v októbri 1974. Propozície tohto zasadania predložili pápežovi Pavlovi VI., ktorý 8. decembra 1975 vydal apoštolskú exhortáciu *Evangelii nuntiandi*. Tento dokument medziiným predkladá princíp osobitnej závažnosti, keď hovorí o katechéze ako o evanjelizačnom pôsobení v rámci veľkého poslania Cirkvi. Katechizáciu bude treba odteraz považovať za trvalú súčasť naliehavých potrieb a starostí, akým má v dnešných časoch čeliť misijné poslanie.

Aj posledné zhromaždenie synody, ktoré zvolal Pavol VI. v októbri 1977, si za tému svojho uvažovania a analyzovania zvolilo katechézu. Táto synoda videla v „katechetickej obnove vzácny dar Ducha Svätého pre súčasnú Cirkev“.³

5. Ján Pavol II. v roku 1978 prevzal toto dedičstvo a svoje prvé usmernenie sformuloval v apoštolskej exhortácii *Catechesi tradendae* s dátumom 16. októbra 1979. Táto exhortácia tvorí kompaktný celok s exhortáciou *Evangelii nuntiandi* a katechézu plne začleňuje do rámca evanjelizácie.

Ján Pavol II. počas svojho pontifikátu podáva trvalé učenie vysokej katechetickej hodnoty. Medzi prejavmi, listami a písomným učením sa vyníma dvanásť encyklík: od *Redemptor hominis* po *Ut unum sint*. Tieto encykliky samy osebe tvoria syntetický a organický náukový celok na obnovu cirkevného života, ako ju žiada Druhý vatikánsky koncil.

Pokiaľ ide o katechetickú hodnotu, medzi dokumentmi Jána Pavla II. sa osobitne vyníma *Redemptor hominis* (zo 4. marca 1979), *Dives in misericordia* (z 30. novembra 1980), *Dominum et Vivificantem* (z 18. mája 1986) a ako nové zdôraznenie trvalej platnosti misijného poslania *Redemptoris missio* (zo 7. decembra 1990).

6. Aj z iného hľadiska mali riadne a mimoriadne generálne zhromaždenia synody biskupov osobitný vplyv na oblasť katechézy. Pre ich mimoriadnu dôležitosť treba upozorniť na synodálne zhromaždenia v rokoch 1980 a 1987, týkajúce sa poslania rodiny a povolania pokrstených laikov. Po skončení zasadaní každej zo synod vyšli apoštolské exhortácie Jána Pavla II. – po prvej *Familiaris consortio* (22. novembra 1981) a *Christifideles laici* (30. decembra 1988). Táto biskupská synoda z roku 1987 takisto rozhodujúcim spôsobom ovplyvnila prítomnosť a budúcnosť katechézy v dnešných časoch. Pri tejto príležitosti sa po dvadsiatich rokoch uplatňovania Druhého vatikánskeho koncilu bilancovalo – a synodálni Otcovia Svätému Otcovi navrhli vypracovanie univerzálneho katechizmu pre Katolícku cirkev. Ján Pavol II. priaznivo prijal návrh mimoriadnej synody a stotožnil sa s ním. Keď sa skončil časovo náročný a zložitý proces tvorby *Katechizmu Katolíckej cirkvi*, Svätý Otec ho odovzdal biskupom a partikulárnym cirkvám prostredníctvom apoštolskej konštitúcie *Fidei depositum* z 11. októbra 1992.

7. Z udalosti takého hlbokého významu, ako aj zo súhrnu predtým spomenutých činov a zásahov Magistéria, vyplynula povinnosť zrevidovať Všeobecné katechetické direktorium, aby sa táto vzácna teologickopastoračná pomôcka prispôsobila novej situácii a novým potrebám. Zozbieranie a syntetické usporiadanie tohto dedičstva kvôli katechizácii, vždy v zameraní na súčasnú etapu života Cirkvi, je službou Svätej stolice všetkým.

O prepracovanie Všeobecného direktória pre katechizáciu sa za pomoci Kongregácie pre klerikov zaslúžila skupina biskupov a odborníkov z oblasti teológie a katechézy. Direktorium teda prešlo konzultáciami konferencií biskupov, rôznych znalcov a inštitútov či stredísk katechetických štúdií, pričom sa v zásade rešpektovala myšlienka a obsah textu z roku 1971.

Je zjavné, že nová redakcia Všeobecného direktória pre katechizáciu mala zladať dve základné požiadavky:

- na jednej strane začleniť katechézu do kontextu evanjelizácie, ako to osobitne požadujú exhortácie *Evangelii nuntiandi* a *Catechesi tradendae*;
- na druhej strane prevziať obsah viery, ako ho predkladá Katechizmus Katolíckej cirkvi.

8. Aj keď si Všeobecné direktorium pre katechizáciu zachovalo základnú štruktúru textu z roku 1971, má nasledujúce členenie:

- *Úvod*, ktorý obsahuje základné línie interpretácie a chápania ľudských a cirkevných situácií, vychádzajúc z viery a dôvery v silu semena evanjelia. Sú to krátke diagnózy vzhľadom na poslanie.

- *Prvá časť*⁴ je rozdelená do troch kapitol a výraznejšou formou začleňuje katechézu do koncilovej konštitúcie *Dei Verbum*, keď ju situuje do rámca evanjelizácie, ako o nej hovorí *Evangelii nuntiandi* a *Catechesi tradendae*. Okrem toho poskytuje objasnenie povahy katechézy.
- *Druhá časť*⁵ sa skladá z dvoch kapitol. V prvej, nazvanej *Normy a kritériá podávania evanjeliového posolstva v katechéze* s novým členením a s obohatenou perspektívou je súhrn všetkého, čo obsahovala príslušná kapitola predchádzajúceho textu. Druhá kapitola je celkom nová: predstavuje Katechizmus Katolíckej cirkvi ako východiskový text pre odovzdávanie viery katechézou a pre redakciu miestnych katechizmov. Text poskytuje aj základné princípy pre vypracovanie katechizmov v partikulárnych a miestnych cirkvách.
- *Tretia časť*⁶ je v značnej miere nanovo spracovaná a formuluje základné línie pedagogiky viery, inšpirovanej Božou pedagogikou; je to otázka, ktorá sa týka tak teológie, ako aj vied o človeku.
- *Štvrtá časť*⁷ má názov *Adresáti katechézy*. V troch krátkych kapitolách sa tu venuje pozornosť dosť rozdielnym situáciám ľudí, ku ktorých sa s katechézou obraciame, aspektom týkajúcim sa sociálnonáboženskej situácie a osobitným spôsobom otázky inkulturácie.
- *Piata časť*⁸ stavia do gravitačného stredu partikulárnu cirkev, ktorá má prvoradú povinnosť napomáhať, plánovať, sledovať a koordinovať celú katechizáciu. Osobitne dôležitý je tu popis úloh rôznych zúčastnených (ktorí majú svoj styčný bod vždy v pastierovi partikulárnej cirkvi) a formačné požiadavky v každom z jednotlivých prípadov.
- *Záver* povzbudzuje k zintenzívneniu katechizácie v súčasnosti a završuje uvažovanie a usmernenie výzvou dôverovať pôsobeniu Ducha Svätého a účinnosti Božieho slova, zasievaného v láske.

9. Cieľ tohto Direktória je, samozrejme, ten istý, aký sledoval text z roku 1971. Chce totiž poskytnúť základné teologicko-pastoračné zásady, inšpirované Magistériom Cirkvi, najmä Druhým vatikánskym koncilom, ktorými by sa mohla lepšie usmerňovať a koordinovať pastoračná služba slova⁹, a konkrétne katechéza. Hlavným zámerom bolo a je poskytnúť skôr úvahy a zásady než priame aplikácie alebo praktické smernice. Takúto cestu a metódu sme volili z nasledujúceho dôvodu: len ak sa od samého začiatku jasne chápe povaha a ciele katechézy, ako aj pravdy a hodnoty, ktoré má odovzdávať, možno sa vyhnúť chybám a omylom v katechetike.¹⁰

Je vecou špecifickej kompetencie každého episkopátu konkrétnejšie aplikovať tieto zásady a vyjadrenia pomocou usmernení a národných, oblastných či diecéznych direktórií, katechizmov a akýchkoľvek iných prostriedkov, ktoré by boli schopné účinne napomôcť katechézu.

10. Samozrejme, nie všetky časti Direktória sú rovnako dôležité. Tie, ktoré hovoria o Božom zjavení, o povahe katechézy, o kritériách, akými sa riadi kresťanské ohlasovanie, majú hodnotu pre všetkých. Avšak časti, ktoré sa vzťahujú na súčasnú situáciu, na metodológiu a na spôsob, ako katechézu prispôbiť rôznym situáciám podľa veku a kultúrneho kontextu, treba brať skôr ako orientačné usmernenia.¹¹

11. Adresátmi Direktória sú predovšetkým biskupi, konferencie biskupov a vo všeobecnosti tí, čo pod ich vedením a z ich poverenia majú zodpovednosť v oblasti katechézy. Je zrejmé, že Direktorium môže byť platnou pomôckou pre prípravu kandidátov kňazstva, permanentnú formáciu presbyterov a pre formáciu katechétov.

Jedným z najbezprostrednejších cieľov Direktória je pomôcť vytvoriť katechetické direktoriá a katechizmy. V súlade s podnetmi od mnohých biskupov obsahuje veľa poznámok a odkazov, ktoré môžu byť veľmi užitočné pre vypracúvanie spomenutých pomôcok.

12. Keďže Direktórium je adresované partikulárnym cirkvám, ktorých pastoračné situácie a potreby sú veľmi odlišné, je zrejmé, že bolo treba vziať do úvahy iba spoločné alebo intermediálne situácie. To isté platí o opise organizácie katechézy na rôznych úrovniach. Pri používaní Direktória treba mať na pamäti túto pripomienku. Ako sa poznamenáva už v texte z roku 1971, to, čo bude nedostatočné v oblastiach, kde katechéza dosiahla vysokú úroveň, pokiaľ ide o kvalitu a prostriedky, bude sa možno zdať na miestach, kde katechéza ešte takto nepokročila.

13. Vydaním tohto dokumentu, ktorý je novým dôkazom starostlivosti Apoštolskej stolice o katechizáciu, vyjadrujeme túžbu, aby ho všetci prijali a starostlivo študovali z hľadiska pastoračných potrieb každej partikulárnej cirkvi. Prajeme si tiež, aby v budúcnosti podnecoval hlbšie štúdium a výskum, ktorý by zodpovedal potrebám katechézy a normám a usmerneniam Magistéria.

Nech nás Preblahoslavená Panna Mária, Hviezda novej evanjelizácie, vedie k plnému poznaniu Ježiša Krista, Učiteľa a Pána.

Napokon, bratia, modlite sa za nás, aby sa Pánovo slovo šírilo a oslávilo tak, ako u vás (2 Sol 3,1).

Vo Vatikáne 15. augusta 1997,
na slávnosť Nanebovzatia Panny Márie

† Darío Castrillón Hoyos
Emeritný arcibiskup bucaramangský
Proprefekt

† Crescenio Sepe
Titulárny arcibiskup gradský
Tajomník

ÚVOD

Ohlasovanie evanjelia v dnešnom svete

„Počúvajte! Rozsievateľ vyšiel rozsievateľ. Ako sial, jedno zrno padlo na kraj cesty; prileteli vtáky a pozobali ho. Druhé padlo na skalnatú pôdu, kde nemalo veľkú zeme, a hneď vzišlo, lebo nebolo hlboko v zemi; ale keď vyšlo slnko, zahorelo, a pretože nemalo koreňa, uschlo. Iné zasa padlo do trnia, ale trnie vyrástlo, udusilo ho a ono neprinieslo úrodu. Iné zrná padli do dobrej zeme; vzišli, rástli a priniesli úrodu: jedno tridsaťnásobnú, druhé šesťdesiatnásobnú a iné stonásobnú“ (Mk 4,3–8).

14. Tento úvod má podnietiť pastierov a tých, čo pracujú v katechéze, aby si uvedomili potrebu vždy zameriavať pohľad na pole, na ktoré sa seje, a robiť tak z perspektívy viery a milosrdenstva. Výklad súčasného sveta, ktorý tu predkladáme, má zrejme predbežný charakter, vyplývajúci z dejinnej situácie.

„Rozsievateľ vyšiel rozsievateľ“ (Mk 4,3)

15. Toto podobenstvo je inšpiračným zdrojom pre evanjelizáciu. „Semenom je Božie slovo“ (Lk 8,11). Rozsievateľ je Ježiš Kristus. On ohlasoval evanjelium v Palestíne pred dvetisíc rokmi a svojich učeníkov poslal, aby ho šíрили. Dnes Ježiš Kristus, prítomný v Cirkvi prostredníctvom svojho Ducha, ďalej rozsievá Otcovo slovo na roľu sveta.

Kvalita pôdy je stále veľmi rôznorodá. Evanjelium padá „na kraj cesty“ (Mk 4, 4), keď nie je skutočne vypočítané; padá „na skalnatú pôdu“ (Mk 4, 5) bez toho, že by preniklo hlbšie do zeme; alebo „do trnia“ (Mk 4, 7) a hneď sa udusí v srdciach ľudí, zanepriamo mnohými starosťami. Ale časť padne „do dobrej zeme“ (Mk 4, 8), to jest nájde ľudí otvorených osobnému vzťahu k Bohu a solidárnych s blížnym a prinesie bohatú úrodu.

Ježiš v podobenstve oznamuje radostnú zvesť, že Božie kráľovstvo prichádza napriek ťažkostiam terénu, napätiam, konfliktom a problémom sveta. Semenom evanjelia zúrodňuje ľudské dejiny a predpovedá bohatú žatvu. Ježiš však zároveň upozorňuje: Božie slovo kľučí len v ochotnom srdci.

Pohľad na svet z hľadiska viery

16. Cirkev ďalej zasieva Ježišovo evanjelium na veľkú Božiu roľu. Kresťania, začlenení do najrozličnejších spoločenských prostredí, pozerajú na svet tými istými očami, ktorými Ježiš videl spoločnosť svojej doby. Učeník Ježiša Krista má totiž zvnútra účasť na „radostiach a nádejach, žalostiach a úzkostiach ľudí dnešnej doby,“¹ hľadá na ľudské dejiny a zúčastňuje sa na nich nielen rozumom, ale aj vierou. V jej svetle sa svet javí ako taký, ktorý „utvorila a udržuje láska Stvoriteľa; svet, čo síce upadol do otroctva hriechu, ale ktorý ukrižovaný a vzkriesený Kristus, zlomiac moc zlého ducha, oslobodil...“²

Kresťan vie, že každá ľudská skutočnosť a udalosť podlieha súčasne:

- tvorivému pôsobeniu Boha, ktorý každému bytiu odovzdáva svoje dobro;
- sile, pochádzajúcej z hriechu, ktorý obmedzuje a otupuje človeka;
- dynamizmu, prameniacemu z Kristovho veľkonočného tajomstva, toho zárodku obnovy, čo dáva veriacemu nádej na konečné „završenie“³.

Pohľad na svet, ktorý by nebral do úvahy jeden z týchto troch aspektov, nebol by autenticky kresťanský. Je preto dôležité, aby katechéza dokázala uviesť katechumenov a katechizovaných do teologickej interpretácie moderných problémov.⁴

ROĽA SVETA

17. Cirkev, Matka ľudí, s hlbokou bolesťou pozerá na predovšetkým „nespočetné množstvo mužov a žien, detí, dospelých a starých, teda na konkrétne a neopakovateľné ľudské osoby, ktoré trpia pod neznesiteľnou ťarchou biedy“.⁵ Pomocou katechézy, v ktorej má svoje miesto aj sociálna náuka,⁶ chce (Cirkev) vzbudiť v srdciach kresťanov „zaangažovanie sa za spravodlivosť“⁷ a „prednostnú lásku k chudobným“,⁸ aby sa tak naozaj stali svetlom, ktoré osvecuje, a soľou, ktorá premieňa.

Ľudské práva

18. Keď Cirkev analyzuje roľu sveta, je veľmi vnímavá na všetko, čo uráža dôstojnosť človeka. Vie, že z tejto dôstojnosti pramenia ľudské práva,⁹ trvalý predmet starostlivosti a angažovanosti kresťana. Jej pohľad sa neupriamuje preto len na ekonomické a sociálne ukazovatele¹⁰, ale predovšetkým na kultúrne a náboženské ukazovatele. Ide jej o integrálny rozvoj jednotlivcov a národov.¹¹

Cirkev s radosťou oznamuje, že „blahodarný prúd tečie a preniká všetky národy sveta, ktoré sú si stále viac vedomé dôstojnosti človeka“.¹² Toto vedomie je vyjadrené v živej starostlivosti o rešpektovanie ľudských práv a v rozhodnom odmietaní násilia. Dnes sa osobitným spôsobom požaduje uplatnenie práva na život, na prácu, na výchovu a vzdelanie, na založenie si rodiny, na účasť na verejnom živote, na náboženskú slobodu.

19. Na niektorých miestach sa však ľudské práva v zjavnom protiklade s citlivosťou na dôstojnosť človeka jasne porušujú.¹³ Tak sa živia iné formy chudoby, ktoré nie sú na materiálnej úrovni. Ide o chudobu kultúrnu a náboženskú, ktorá rovnako znepokojuje cirkevné spoločenstvo. Potieranie alebo obmedzovanie ľudských práv totiž ochudobňuje jednotlivca a národy práve tak, alebo aj viac než odopieranie materiálnych dobier.¹⁴

Evanjelizačné dielo Cirkvi má na tomto širokom poli ľudských práv úlohu, ktorej sa nemôže zrieknuť: odhaľovať nenarušiteľnú dôstojnosť každého človeka. V istom zmysle je „ústrednou a zjednocujúcou úlohou služby, ktorú Cirkev, a v nej veriaci laici, majú poskytovať ľudskej rodine“.¹⁵ Katechéza ich má na túto úlohu pripraviť.

Kultúra a kultúry

20. Rozsievateľ vie, že semeno preniká do konkrétnej pôdy a aby mohlo priniesť úrodu, musí vstrebať všetky potrebné prvky.¹⁶

Vie aj to, že niekedy niektoré z týchto prvkov môžu klíčeniu a úrode škodiť.

Konštitúcia *Gaudium et spes* podčiarkuje veľkú dôležitosť vedy a techniky v ovplyvňovaní a vývoji modernej kultúry. Vedecká mentalita, ktorá sa z nich šíri, „stvára inak než voľakedy kultúrne dianie a spôsob myslenia“¹⁷, má veľký ľudský a náboženský vplyv. U dnešného človeka sa hlboko zakorenila vedecká a experimentálna racionálnosť.

I keď vedomie tohto typu racionality nie je schopné všetko vysvetliť, získava dnes stále väčší priestor. Sami ľudia vedy konštatujú: aby bolo možné do hĺbky poznať ľudskú bytosť, je tu spolu s presnosťou experimentovania potrebný iný typ poznania. Filozofická úvaha o jazyku napríklad ukazuje, že symbolická myšlienka je jednou formou prístupu k inak neprístupnému tajomstvu človeka. Považuje sa preto za nevyhnutnú racionalita, ktorá by neštiepila ľudskú bytosť, ale by integrovala jej citovosť a zjednocovala ju, dávajúc jej životu plnší zmysel.

21. Spolu s touto „univerzálnejšou formou kultúry“¹⁸ sa dnes konštatuje aj rastúca túžba prehodnotiť pôvodné kultúry. Stále zostáva živá otázka, ktorú položil koncil: „Ako napomáhať dynamizmus a šírenie novej kultúry, a pritom nepriviesť navnivoč živú vernosť dedičstvu tradícií?“¹⁹

- Na mnohých miestach je zjavné, že tradičné kultúry podliehajú vonkajším vplyvom a odcudzujúcemu napodobňovaniu importovaných foriem života. Tak sa postupne rozpadá vlastná totožnosť a vlastné hodnoty národov.
- Konštatuje sa aj nesmierny vplyv oznamovacích prostriedkov; tieto častokrát z ekonomických či ideologických dôvodov predkladajú obraz o živote nerešpektujúci kultúrnu fyziognómiu národov, ku ktorým sa obracajú. Evanjelizácia tak nachádza v inkulturácii jednu z najväčších výziev. Cirkev musí vo svetle evanjelia prevziať všetky pozitívne hodnoty kultúry a kultúr²⁰ a odmietnuť prvky, ktoré prekážajú ľuďom a národom v rozvoji ich autentických schopností.

Nábožensko-morálna situácia

22. Medzi prvkami, ktoré tvoria kultúrne dedičstvo národa, má pre rozsievачa osobitnú dôležitosť nábožensko-morálny faktor. Súčasná kultúra je poznačená neustálym šírením sa náboženskej ľahostajnosti. „Mnohí naši súčasníci vôbec nechápu, alebo výslovne odmietajú... dôverné životné spojenie s Bohom“.²¹

Ateizmus ako popieranie Boha „treba zaradiť medzi najväznejšie javy našej doby“.²² Prejavuje sa v rôznych odtieňoch, ale dnes ho možno registrovať najmä v podobe sekularizmu, ktorý spočíva v autonomistickom obraze človeka a sveta, „v ktorom sa všetko vysvetľuje samo v sebe bez potreby utiekať sa k Bohu“.²³ V špecificky náboženskom dosahu možno však sledovať „znaky návratu k posvätnu“,²⁴ nový smäd po transcendentných a božských skutočnostiach. Súčasný svet širšie a živšie dosvedčuje „prebudenie náboženského hľadania“.²⁵ Zaiste ani tento jav „nie je bez dvojznačnosti.“²⁶ Veľký rozvoj siekt a nových náboženských hnutí, ako aj znovobjavenie sa „fundamentalizmu“²⁷ sú danosti, ktoré stavajú Cirkev pred vážne otázky, aby ich pozorne analyzovala.

23. Súčasná morálna situácia drží krok s náboženskou situáciou. Cítiť totiž, že sa zahmlieva ontologická pravda o človeku. Navonok sa odmietnutie Boha javí ako vnútorné rozbitie túžob ľudskej bytosti.²⁸ Na mnohých miestach sa tak stretávame s „etickým relativizmom, ktorý oberá občianske spolužitie o akúkoľvek bezpečnú mravnú istotu“.²⁹

Evanjelizácia nachádza na nábožensko-morálnom poli privilegovaný okruh pôsobenia. Prvoradým poslaním Cirkvi je totiž ohlasovať Boha, byť jeho svedkom pred svetom. Ide o to, aby svet spoznal pravú Božiu tvár a jeho plán lásky a spásy ľudí tak, ako ju zjavil Ježiš.

Kvôli príprave takýchto svedkov je potrebné, aby Cirkev vyvinula katechézu, ktorá by uľahčila stretnutie s Bohom a spevnila puto spoločenstva s ním.

CIRKEV NA ROLI SVETA

Viera kresťanov

24. Ježišovi učeníci sú ponorení do sveta ako kvas, ale, ako je to v každom čase, nie sú imúnni proti vplyvu ľudských situácií.

Je preto potrebné pýtať sa na prítomnú situáciu viery kresťanov.

Katechetická obnova, ako sa v Cirkvi rozvinula za posledné desaťročia, prináša veľmi pozitívne ovocie.³⁰ Katechéza detí, mladých a dospelých podnietila v týchto rokoch vznik typu kresťana, ktorý si je naozaj vedomý svojej viery a má s ňou zladený svoj život. Napomohla v nich totiž:

- novú životnú skúsenosť s Bohom ako milosrdným Otcom;
- hlbšie objavenie Ježiša Krista nielen v jeho božstve, ale aj v jeho pravom človečenstve;

- pocit spoluzodpovednosti všetkých za poslanie Cirkvi vo svete;
- uvedomenie si sociálnych požiadaviek viery.

25. V dnešnej náboženskej panoráme sa deťom Cirkvi kladie overovacia otázka: „Nakoľko sú zasiahnuté atmosférou sekularizmu a etického relativizmu?“³¹

Prvá kategória sa zoskupuje do „množstva ľudí, ktorí prijali krst, a žijú mimo akejkolvek formy kresťanského života“.³² Ide vskutku o zástup „matrikových“ kresťanov,³³ i keď v hĺbke srdca mnohých z nich ešte úplne nevymizol náboženský cit. Prebudiť ich k viere je skutočná výzva pre Cirkev.

Okrem nich je tu „prostý ľud“,³⁴ ktorý sa niekedy prejavuje veľmi úprimnými náboženskými citmi a hlboko zakorenenou „ľudovou zbožnosťou“.³⁵ „Má nejakú vieru, no nepozná jej základy“.³⁶

Sú tu aj mnohí veľmi vzdelaní kresťania, ktorí však náboženskú formáciu dostali len v detstve, a preto si potrebujú svoju vieru postaviť na novom základe, nechať ju dozrieť v inom svetle.³⁷

26. Nechýba napokon ani istý počet pokrstených, ktorí, žiaľ, utajujú svoju kresťanskú totožnosť zo zle pochopenej formy medzináboženského dialógu, alebo z istej nechuti vydávať svedectvo o svojej viere v Ježiša Krista v dnešnej spoločnosti.

Tieto situácie viery kresťanov od rozsievачa naliehavo žiadajú rozvoj *novej evanjelizácie*,³⁸ najmä v cirkvách so starou kresťanskou tradíciou, kde sa sekularizmus najväčšmi rozmohol. V tejto novej situácii, ktorá tak veľmi potrebuje evanjelizáciu, misijné ohlasovanie a katechéza, najmä mladých a dospelých, je tu jasnou prioritou.

Vnútorň život cirkevného spoločenstva

27. Dôležité je preskúmať aj život samého kresťanského spoločenstva, jeho vnútornú kvalitu.

Prvým zvažovaním by malo byť zistenie, ako bol v Cirkvi prijatý a aké ovocie priniesol Druhý vatikánsky koncil. Veľké koncilové dokumenty nezostali mŕtvou literou: konštatujú sa ich účinky. Štyri konštitúcie:

- Sacrosanctum Concilium, Lumen gentium, Dei Verbum a Gaudium et spes – zúrodnili Cirkev:
- Liturgický život sa chápe hlbšie ako zdroj a vrchol cirkevného života.
- Boží ľud nadobudol živšie povedomie „všeobecného kňazstva“,³⁹ zakoreneného v krste. Zároveň stále viac objavuje univerzálne povolanie k svätosti a živší zmysel pre službu lásky.
- Poslanie Cirkvi vo svete sa chápe novým spôsobom. Na základe vnútornej obnovy Koncil ovplyvnil katolíkov v tom zmysle, že sú otvorení požiadavke evanjelizácie nevyhnutne späté s podporovaním človeka potrebnému hľadaniu dialógu so svetom, s rôznymi kultúrami a náboženstvami a naliehavú snahu jednoty medzi kresťanmi.

28. Uprostred tejto plodnosti treba si všimnúť aj „nedostatky a ťažkosti v prijatí Koncilu“.⁴⁰ Napriek takej širokej a hlbkej ekleziologickej náuke oslabil sa zmysel pre cirkevnú spolupatričnosť; často možno konštatovať „odpor voči Cirkvi“;⁴¹ veľakrát sa Cirkev jednostranne chápe ako len inštitúcia, zbavená svojho tajomstva.

V niektorých prípadoch sa v interpretácii a aplikácii obnovy, akú Druhý vatikánsky koncil žiada od Cirkvi, zaujali len čiastočné, alebo priam opačné postoje. Také ideológie a spôsoby správania viedli k rozdrobeniu a narušilo sa tak svedectvo vzájomnej komúnie, nevyhnutnej pre evanjelizáciu.

Evanjelizačné pôsobenie Cirkvi, a v ňom katechéza, má sa rozhodnejšie usilovať o pevnú cirkevnú súdržnosť. S týmto cieľom je naliehavé pomôcť prehĺbiť autentickú ekleziológiu spoločenstva,⁴² aby sa v kresťanoch rozvinula hlboká cirkevná duchovnosť.

Situácia katechézy: vitalita a problémy

29. Katechézu za posledné roky charakterizuje veľa pozitívnych aspektov, ktoré dokazujú jej vitalitu. Medzi nimi sú najvýznamnejšie tieto:

- Veľké množstvo kňazov, rehoľníkov a laikov sa s nadšením a vytrvalosťou venuje katechéze. Je to jedna z najdôležitejších cirkevných činností.
- Zdôrazňuje sa aj misijný charakter súčasnej katechézy a jej zameriavanie sa na pomoc katechumenom a katechizovaným primknúť sa k viere vo svete, ktorý zahmlieva zmysel pre náboženstvo. V tejto dynamike si treba jasne uvedomiť, že katechéza musí nadobudnúť charakter celkovej formácie a nemá sa redukovat' len na vyučovanie: má sa totiž pričiňovať o vzbudzovanie skutočného obrátenia.⁴³
- V súlade s tým, čo sme už povedali, osobitne dôležitý je význam, aký nadobúda katechéza dospelých⁴⁴ v pláne katechizácie mnohých partikulárnych cirkví. Táto voľba sa javí ako prioritná v pastoračných plánoch mnohých diecéz. Aj v niektorých cirkevných hnutiach a skupinách má svoje ústredné miesto.
- Myšlienka katechézy, podporovaná bezpochyby nedávnymi usmerneniami Magistéria Cirkvi sa rozvinula a prehĺbila. V tomto zmysle mnohé partikulárne cirkvi majú už súce a vhodné pastoračné smernice.

30. I tak je však potrebné s osobitnou pozornosťou preskúmať niektoré problémy a usilovať sa nájsť riešenie:

- Prvý sa týka koncepcie katechézy ako školy viery, ako nácviku a osvojovania si celého kresťanského života; táto koncepcia katechézy však ešte neprenikla do vedomia katechétov.
- Pokiaľ ide o orientovanie sa do hĺbky, pojem „zjavenie“ už prenikol do katechizácie; avšak koncilový pojem „tradícia“ má zatiaľ menší vplyv, hoci je naozaj inšpirujúcim prvkom. Mnohé katechézy sa takmer výlučne odvolávajú na Sväté písmo bez toho, že by ho dostatočne dali do súvisu s reflexiou a dvetisícročným životom Cirkvi.⁴⁵ Takto sa potom trochu zahmlieva cirkevná povaha katechézy. Vzájomný vzťah Svätého písma, Tradície a Magistéria, „každé svojím spôsobom“,⁴⁶ nepomáha ešte dosť harmonicky katechetickému odovzdávaniu viery.
- Vzhľadom na cieľ katechézy, ktorá smeruje k tomu, aby napomohla spojenie s Ježišom Kristom, je potrebné vyváženejšie predstavovať celú pravdu o Kristovom tajomstve. Niekedy sa zdôrazňuje len jeho človečenstvo bez výslovného poukázania na jeho božstvo; v iných prípadoch, menej častých v dnešných časoch, zdôrazňuje sa takmer výlučne jeho božstvo, čo je rovnako nedostačujúce na vyjadrenie skutočnosti tajomstva vtelenia Slova.⁴⁷
- Keď ide o obsah katechézy, pretrvávajú tu rôzne problémy. Konštatujú sa isté náukové medzery týkajúce sa pravdy o Bohu a človeku, o hriechu a milosti a o posledných veciach. Potrebná je tu solídnejšia morálna formácia. Stretávame sa aj s neprimeraným podávaním cirkevných dejín, so slabým dôrazom na jej sociálnu náuku. V niektorých oblastiach sa množia katechizmy a texty vychádzajúce z partikulárnych iniciatív so selektívnymi tendenciami a natoľko odlišne kladeným dôrazom, že sa tým narúša nutná konvergencia jednoty viery.⁴⁸
- „Katechéza je vnútorne spojená s celou liturgickou a sviatostnou činnosťou.“⁴⁹ Často však katechetická prax svedčí o slabom a útržkovitom spojení s liturgiou: obmedzená pozornosť venovaná liturgickým znakom a obradom, zriedkavé využitie liturgických prameňov, katechetické programy málo alebo vôbec nesúvisiace s liturgickým rokom, okrajová prítomnosť na liturgických sláveniach v rámci katechézy.
- Pokiaľ ide o pedagogický prístup, po nadmernom zdôrazňovaní významu metódy a techniky zo strany niektorých, nevenuje sa ešte potrebná pozornosť požiadavkám a originalite pedagogiky vlastnej viere.⁵⁰ Lahko sa upadá do dualizmu „obsah – metóda“, pričom sa uberá jednému alebo druhému. Pri pedagogickom rozmere nie vždy sa uplatnilo potrebné teologické rozlišovanie.

- Pokiaľ ide o rozdielnosť kultúr vzhľadom na službu viery, je tu problém, ako preniesť evanjelium za kultúrny horizont národov, ktorým je adresované tak, aby ho mohli skutočne pochopiť ako veľkú zvesť pre život ľudí a spoločností.⁵¹
- Jednou zo základných úloh katechézy je formácia pre apoštolát a misie. Avšak zatiaľ čo v katechetickej činnosti vzrastá citlivosť na formovanie veriacich laikov pre kresťanské svedectvo, pre medzináboženský dialóg a pre zaangažovanosť vo svete, zdá sa, že výchova pre misie ad gentes je ešte veľmi slabá a neprimeraná. Bežná katechéza často venuje misiám len okrajovú alebo náhodnú pozornosť.

ZASIEVANIE EVANJELIA

31. Po zhodnotení terénu rozsievateľ posielal svojich robotníkov do celého sveta ohlasovať evanjelium, pričom im odovzdáva silu Ducha Svätého. Zároveň im ukazuje, ako čítať znamenia čias, a žiada od nich veľmi dôkladnú prípravu na sejbú.

Ako čítať v znameniach čias

32. Hlas Ducha, ktorého Ježiš poslal od Otca svojim učeníkom, ozýva sa aj v samých udalostiach dejín.⁵² Za menlivými skutočnosťami prítomnej situácie a v hlbokých dôvodoch výziev stojacich pred evanjelizáciou je nutné vidieť „znamenia prítomnosti a úmyslov Boha“.⁵³ Ide o analýzu, ktorú treba robiť vo svetle viery, v postoji spolucítania. Využívajúc vždy potrebné vedy o človeku,⁵⁴ Cirkev sa usiluje odhaliť zmysel prítomnej situácie v rámci dejín spásy. Jej hodnotenia skutočnosti sú vždy diagnózou pre jej poslanie.

Niektoré výzvy pre katechézu

33. Aby katechéza mohla vyjadriť svoju vitalitu a účinnosť, mala by dnes prevziať nasledujúce výzvy a zámery:

- Predovšetkým sa predstaviť ako hodnotná služba evanjelizácii Cirkvi s výrazným misijným charakterom.
- Zamerať sa na niektorých svojich výsadných adresátov, ako sú deti, dospievajúci, mladí a dospelí, aby začala predovšetkým od nich.
- Podľa príkladu patristickej katechézy utvárať veriacu osobnosť, a teda byť pravou a vlastnou školou kresťanskej pedagogiky.
- Ohlasovať základné tajomstvá kresťanstva a odovzdávať trojičnú skúsenosť života v Kristovi ako v strede života viery.
- Považovať za prvoradú úlohu prípravu a formovanie katechéto v hlbokkej viere.

I. KATECHÉZA V EVANJELIZAČNOM POSLANÍ CIRKVI

Katechéza v evanjelizačnom poslaní Cirkvi

„Chod'te do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu“ (Mk 16,15).
 „Chod'te teda, a učte všetky národy a krstíte ich v mene Otca i Syna i Ducha Svätého a naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal“ (Mt 28, 19-20).

„...keď zostúpi na vás Svätý Duch, dostanete silu a budete mi svedkami... až po samý kraj zeme“ (Sk 1,8).

Ježišovo misijné poslanie

34. Ježiš po svojom zmŕtvychvstaní poslal od Otca Ducha Svätého, aby pôsobením zvnútra zavŕšil dielo spásy a podnietil učeníkov pokračovať v jeho vlastnom poslaní na celom svete tak, ako jeho poslal Otec v svojom čase. On bol prvým a najväčším evanjelizátorom.

Ohlasoval Božie kráľovstvo¹ ako nový a definitívny Boží zásah do dejín a toto ohlasovanie nazval „evanjelium“, to jest radostná zvesť. Božiemu kráľovstvu venoval celú svoju pozemskú existenciu: dával spoznať, v čom spočíva radosť zo začlenenia do Kráľovstva², jeho požiadavky a „magnu chartu“,³ tajomstvá, ktoré obsahuje,⁴ bratské spolunažívanie tých, čo doň vstupujú⁵ a jeho budúcu plnosť.⁶

Význam a cieľ tejto časti

35. V tejto prvej časti chceme definovať vlastný charakter katechézy.

V prvej kapitole sa na teologickej rovine v krátkosti vrátíme k pojmu zjavenia, ako ho vysvetľuje koncilový dokument *Dei Verbum*, a budeme špecifikovať spôsob chápania služby slova. Pojmy *Božie slovo*, *evanjelium*, *Božie kráľovstvo a Tradícia*, ktoré sa nachádzajú v tejto dogmatickej konštitúcii, sú základom pre pochopenie významu katechézy. Spolu s nimi je pre katechézu záväzným referenčným pojmom *evanjelizácia*. Jej dynamiku a jej prvky vysvetľuje apoštolská exhortácia *Evangelii nuntiandi* novým a hlbším spôsobom.

Druhá kapitola umiestňuje katechézu do rámca evanjelizácie a dáva ju do vzťahu s inými formami služby Božiemu slovu. Vďaka tomuto vzťahu sa ľahšie odkrýva pravý charakter katechézy.

Tretia kapitola bezprostredne analyzuje samu katechézu ako takú: jej cirkevnú povahu, jej cieľ, ktorým je spojenie s Ježišom Kristom, jej úlohy a katechumenátnu inšpiráciu, ktorou sa riadi.

Koncepcia katechézy hlboko podmieňuje výber a organizáciu jej obsahu (poznávacieho, skúsenostného a spôsobu správania) upresňuje jej adresátov a určuje pedagogický postup, potrebný na dosiahnutie daných cieľov.

Termín katechéza prešiel počas dvadsiatich storočí dejín Cirkvi sémantickým vývojom. V tomto Direktóriu sa koncepcia katechézy inšpiruje pokoncilovými dokumentmi pápežského Magistéria, najmä dokumentami *Evangelii nuntiandi*, *Catechesi tradendae* a *Redemptoris missio*.

I. Zjavenie a jeho šírenie prostredníctvom evanjelizácie

„Nech je zvelebený Boh a Otec nášho Pána Ježiša Krista, ktorý nás v Kristovi pozhnal všetkým nebeským duchovným pozhnaním. Ved' v ňom si nás ešte pred stvorením sveta vyvolil, aby sme boli pred jeho tvárou svätí a nepoškvrnení v láske; on nás podľa dobrotivého rozhodnutia svojej vôle predurčil, aby sme sa skrze Ježiša Krista stali jeho adoptovanými synmi na chválu a slávu jeho milosti, ktorou nás obdaroval v milovanom Synovi. V ňom máme vykúpenie skrze jeho krv, odpustenie hriechov, podľa bohatstva milosti, ktorou nás štedro zahrnul vo všetkej múdrosti a rozumnosti, keď nám dal poznať tajomstvo svojej vôle podľa svojho dobrotivého rozhodnutia, čo si v ňom predsavzal uskutočniť v plnosti času: zjednotiť v Kristovi ako v hlave všetko, čo je na nebi aj čo je na zemi“ (Ef 1,3–10).

Zjavenie prozreteľnostného Božieho plánu

36. „Boh, ktorý skrze Slovo všetko tvorí a udržuje, poskytuje ľuďom neprestajné svedectvo o sebe už vo stvorených veciach“.¹ Keď človek, ktorý je zo svojej prirodzenosti a na základe povolania „schopný prijímať Boha“, počúva posolstvo stvorenia, môže dospieť k istote o existencii Boha ako príčiny a cieľa všetkého a k poznaniu, že Boh sa môže človeku zjavovať.

Konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu *Dei Verbum* definuje zjavenie ako čin, prostredníctvom ktorého sa Boh osobne ukazuje ľuďom. Boh sa javí ako niekto, kto chce odovzdať sám seba a urobiť tak ľudskú osobu účastnou na Božej prirodzenosti.² Takto uskutočňuje svoj zámer lásky.

„Páčilo sa Bohu vo svojej добрote a múdrosti zjaviť seba samého a dať poznať tajomstvo svojej vôle... aby ľudí pozval a prijal do svojho spoločenstva.“³

37. Toto prozreteľnostné rozhodnutie⁴ Otca, ktoré sa v plnosti zjavilo v Ježišovi Kristovi, uskutočňuje sa silou Ducha Svätého.

Je v ňom obsiahnuté:

- zjavenie Boha, jeho „najhlbšej pravdy“⁵, jeho „tajomstva“⁶ pravého povolania a dôstojnosti človeka;⁷
- ponúknutie spásy všetkým ľuďom ako dar Božej milosti a Božieho milosrdenstva,⁸ ktorý zahŕňa oslobodenie od zla, od hriechu, od smrti;⁹
- konečné povolanie zjednotiť všetky roztratené deti do Božej rodiny, uskutočňujúc tak medzi ľuďmi bratskú jednotu.¹⁰

Zjavenie: skutky a slová

38. Aby sa Boh vo svojej nesmiernosti mohol zjaviť človeku, volí si istý pedagogický postup:¹¹ používa udalosti a ľudské slová, aby oznámil svoj zámer; robí to postupne a po etapách,¹² aby sa tak viac priblížil ľuďom. Boh totiž tak pôsobí, že ľudia poznávajú jeho spásonosný plán pomocou udalostí dejín spásy a božsky inšpirovaných slov, ktoré ich sprevádzajú a vysvetľujú ich.

„Tento plán zjavenia („revelationis oeconomia“) sa uskutočňuje udalosťami a slovami, ktoré navzájom vnútorne súvisia tak, že

- Božie **skutky** v dejinách spásy odhaľujú a potvrdzujú učenie a slovami objasnené skutočnosti
- a **slová** zas ohlasujú skutky a vysvetľujú v nich skryté tajomstvo.“¹³

39. Aj evanjelizácia, ktorá odovzdáva svetu zjavenie, uskutočňuje sa činmi a slovami. Je zároveň svedectvom a ohlasovaním, slovom a sviatosťou, vyučovaním a záväzkom.

Pokiaľ ide o katechézu, odovzdáva činy a slová zjavenia: má ich ohlasovať a vyrozprávať a zároveň objasňovať hlboké tajomstvá, ktoré sú v nich skryté. Keďže však je zjavenie pre človeka zdrojom svetla, katechéza nielen pripomína minulé Božie divy, ale vo svetle toho istého zjavenia vysvetľuje znamenia čias a terajší život ľudí, lebo v nich sa uskutočňuje Boží plán spásy sveta.¹⁴

Ježiš Kristus, prostredník a plnosť zjavenia

40. Boh sa postupne zjavoval ľuďom prostredníctvom prorokov a spásonosných udalostí, až kým nezavšíl zjavenie v svojom Synovi:¹⁵

Ježiš Kristus „celou svojou prítomnosťou a svojím zjavom, slovami a skutkami, znameniami a zázrakmi, najmä však svojou smrťou a slávnym zmŕtvychvstaním, a napokon zoslaním Ducha pravdy, uskutočňuje, a tým aj završuje zjavenie...“¹⁶

Ježiš Kristus nie je len najväčší z prorokov, ale je večný Boží Syn, ktorý sa stal človekom. On je preto poslednou udalosťou, ku ktorej sa zbiehajú všetky udalosti dejín spásy.¹⁷ On je vskutku „jediné, dokonalé a definitívne Otcovo Slovo“.¹⁸

41. Služba slova má zdôrazňovať túto obdivuhodnú charakteristiku vlastnú ekonómii zjavenia: Boží Syn vstupuje do ľudských dejín, berie na seba ľudský život, (podstupuje) ľudskú smrť a uskutočňuje novú a definitívnu zmluvu medzi Bohom a ľuďmi. Podstatnou úlohou katechézy je ukázať, kto je Ježiš Kristus: hovoriť o jeho živote a jeho tajomstve a predstavovať kresťanskú vieru ako nasledovanie jeho osoby.¹⁹ Má preto svoj stály základ v evanjeliách, ktoré „sú srdcom celého Písma, lebo sú hlavným svedectvom o živote a učení vteleného Slova, nášho Spasiteľa“.²⁰

Skutočnosť, že Ježiš Kristus je plnosťou zjavenia, je základom „kristocentrizmu“²¹ katechézy: tajomstvo Krista v zjavenom poslanstve nie je akýmsi prvkom navyše povedľa

ostatných, ale je stredobodom, podľa ktorého sa všetky ostatné hierarchicky zoradujú a osvetľujú.

Odovzdávanie zjavenia prostredníctvom Cirkvi – dielo Ducha Svätého

42. Božie zjavenie, ktoré vyvrcholilo v Ježišovi Kristovi, je adresované celému ľudstvu: Boh „chce, aby boli všetci ľudia spasení a poznali pravdu“ (1 Tim 2,4). Podľa tejto univerzálnej spásonosnej vôle Boh nariadil, aby sa zjavenie odovzdalo všetkým národom, všetkým generáciám a aby navždy zostalo neporušené.²²

43. Aby sa splnil tento Boží zámer, Ježiš Kristus na základe, ktorým sú apoštoli, založil Cirkev a keď im od Otca zoslal Ducha Svätého, poslal ich kázať evanjelium po celom svete. Apoštoli slovami, skutkami a spismi verne uskutočňovali tento príkaz.²³

Táto apoštolská tradícia sa neustále udržuje v Cirkvi prostredníctvom Cirkvi. A ona ako celok – pastieri i veriaci – bdie nad tým, aby sa zachovala a odovzdávala. Evanjelium sa totiž uchováva celistvé a živé v Cirkvi; učenici Ježiša Krista ho ustavične kontemplujú a rozjímajú nad ním, vo svojom každodennom živote ho uskutočňujú a v rámci svojho poslania ho ohlasujú. Keď Cirkev žije evanjelium, Duch Svätý ju stále robí plodnou; robí ju schopnou, aby ho stále viac chápala, a podnecuje ju a pomáha jej v úlohe ohlasovať ho vo všetkých končinách sveta.²⁴

44. Neporušené uchovávanie zjavenia, to jest Božieho slova obsiahnutého v Tradícii a v Písme, ako aj jeho nepretržité odovzdávanie, oboje je tu zaručené vo svojej autentickosti. Magistérium Cirkvi za asistencie Ducha Svätého s „charizmou pravdy“, vykonáva úrad „autentického vysvetľovania Božieho slova“.²⁵

45. Cirkev, „všeobecná sviatosť spásy“,²⁶ oživovaná Duchom Svätým, odovzdáva zjavenie pomocou evanjelizácie: ohlasuje radostnú zvesť o Otcovom spásonosnom pláne a vo sviatosťoch sprostredkuje Božie dary.

Bohu, ktorý sa zjavuje, prináleží naša poslušnosť z viery, ktorou sa slobodne hlásime k „evanjeliu Božej milosti“ (Sk 20,24) s plným súhlasom rozumu a vôle. Človek sa pod vplyvom viery ako daru Svätého Ducha, stáva schopným kontemplovať a skusovať Boha lásky, ktorý v Kristovi zjavil bohatstvá svojej slávy.²⁷

Evanjelizácia²⁸

46. Cirkev „je tu pre evanjelizovanie“,²⁹ to jest preto, „aby priniesla radostnú zvesť do všetkých vrstiev ľudstva, aby ho pod jej vplyvom zmenila zvnútra a vytvorila tak nové ľudstvo“.³⁰

Ježišovo misijné poslanie obsahuje rôzne, navzájom vnútorne pospájané aspekty: „hlásajte“ (Mk 16,15), „robte z nich učeníkov a učte ich“,³¹ „buďte mi svedkami“,³² „krstite“,³³ „toto robte na moju pamiatku“ (Lk 22,19), „milujte sa navzájom“ (Jn 15,12). Hlásanie, svedectvo, vyučovanie, láska k blížnemu, robiť z ľudí učeníkov: všetky tieto aspekty sú cestami a prostriedkami odovzdávania jediného evanjelia a tvoria prvky evanjelizácie.

Niektoré z nich sú natoľko dôležité, že niekedy je tu sklon stotožňovať ich s evanjelizačnou činnosťou. „Nijaká čiastočná a neúplná definícia však nemôže vystihnúť takú bohatú, zložitú a dynamickú skutočnosť, akou je evanjelizácia“.³⁴ Je tu nebezpečenstvo, že ju tým ochudobníme, ba úplne zmeníme. Ona jej má, naopak, „dodávať plnosť“³⁵ svojou vnútornou dvojpólovosťou, ktorú možno vyjadriť takto: svedectvo a ohlasovanie,³⁶ slovo a sviatosť,³⁷ vnútorná zmena a pretváranie spoločnosti.³⁸ Tí, ktorí evanjelizujú, majú vedieť konať v duchu, aký naznačuje jej „celkový pojem“³⁹ evanjelizácie a stotožňovať ju s celkovým poslaním Cirkvi.⁴⁰

Proces evanjelizácie

47. I keď Cirkev trvalo vlastní plnosť prostriedkov k spáse, pôsobí nimi postupne.⁴¹ Koncilový dekrét *Ad gentes* správne objasňuje dynamiku evanjelizačného procesu: kresťanské svedectvo, dialóg a uplatňovanie lásky (11–12), ohlasovanie evanjelia a výzva k obráteniu (13), katechumenát a uvádzanie do kresťanského života (14), utváranie kresťanského spoločenstva pomocou sviatostí a ministérií (15–18).⁴² Takýto je dynamizmus implantácie a budovania Cirkvi.

48. V súlade s týmto všetkým treba chápať evanjelizáciu ako proces, ktorým Cirkev, pohýňaná Duchom Svätým, ohlasuje a šíri evanjelium po celom svete. Cirkev

- podnecovaná **čínorodou láskou** preniká a premieňa celý časný poriadok tým, že si osvojuje a obnovuje kultúry;⁴³
- uprostred národov vydáva **svedectvo**⁴⁴ o novom spôsobe existencie a života, aký charakterizuje kresťanov;
- verejne hlása evanjelium formou „**prvého ohlasovania**“⁴⁵ a pozýva k obráteniu;⁴⁶
- uvádza do viery a do kresťanského života pomocou „**katechézy**“⁴⁷ a „iniciačných **sviatostí**“⁴⁸ tých, ktorí sa obrátia k Ježišovi Kristovi, alebo tých, čo ho chcú nasledovať: jedných začleňuje a druhých znovu privádza do kresťanského spoločenstva;⁴⁹
- u veriacich neustále živí dar spoločenstva⁵⁰ pomocou permanentnej výchovy vo viere (homílie, iných foriem služby slova, sviatostí a uplatňovanie čínorodej lásky);
- neustále podnecuje evanjelizačné **poslanie**⁵¹ tým, že všetkých Kristových učeníkov posieľa do celého sveta, aby slovami a skutkami ohlasovali evanjelium.

49. Proces evanjelizácie⁵² sa preto člení na nasledujúce etapy alebo „podstatné momenty“:⁵³ misijné pôsobenie na neveriacich a na tých, čo žijú v náboženskej ľahostajnosti; katecheticko-iniciačná činnosť v prospech tých, čo sa rozhodli pre evanjelium alebo cítia potrebu doplniť si či obnoviť svoje uvedenie do kresťanského života; ďalej pastoračné pôsobenie na zreloch veriacich kresťanov v rámci kresťanského spoločenstva.⁵⁴ Tieto momenty však nie sú uzavretými etapami: ak je potrebné, opakujú sa, aby tak poskytovali čo najprimeranejší evanjeliový pokrm pre duchovný rast každého človeka či spoločenstva.

Služba Božieho slova v evanjelizácii

50. Služba slova⁵⁵ je základným prvkom evanjelizácie. Prítomnosť kresťanov v rôznych zoskupeniach ľudí a svedectvo ich života treba vysvetliť a odôvodniť výslovným ohlasovaním Ježiša Krista ako Pána. „Nemožno hovoriť o skutočnej evanjelizácii, ak sa v nej nehlása meno, učenie, život a prisľúbenia, Kráľovstvo a tajomstvo Ježiša Nazaretského, Božieho Syna“.⁵⁶ Aj tí, čo už sú Kristovými učeníkmi, potrebujú sa neustále živiť Božím slovom, aby sa v nich rozmáhal kresťanský život.⁵⁷

Službou slova Cirkev v rámci evanjelizácie odovzdáva zjavenie ľudskými „slovami“. Tieto sa však neustále odvolávajú na „skutky“ – na tie, ktoré Boh vykonal a naďalej koná, najmä v liturgii; na svedectvo života kresťanov; na ich pretvárajúce pôsobenie vo svete v spojení s mnohými ľuďmi dobrej vôle. Toto ľudské slovo Cirkvi je prostriedok, ktorý používa Duch Svätý, aby pokračoval v dialógu s ľudstvom. On je totiž hlavný činiteľ služby slova, on, ktorého „živý hlas evanjelia ozýva sa v Cirkvi a jej prostredníctvom vo svete“.⁵⁸

Služba slova má „rôzne formy“.⁵⁹ Už od apoštolských čias⁶⁰ Cirkev v túžbe podať Božie slovo čo najprimeranejším spôsobom poskytovala túto službu najrozmanitejšími spôsobmi.⁶¹ Všetky sú na to, aby sprostredkovali základné funkcie, ktoré má služba slova spĺňať.

Funkcie a formy služby Božieho slova

51. Hlavné funkcie služby slova sú tieto:

- **Zhromažďovanie a povolanie k viere**

Je to funkcia, ktorá najbezprostrednejšie vyplýva z Ježišovho misijného poslania. Uskutočňuje sa „prvým ohlasovaním“, adresovaným neveriacim: tým, čo si zvolili život bez viery, pokrsteným, ktorí žijú na okraji kresťanského života, príslušníkom iných náboženských vyznaní...⁶² Náboženské prebúdzanie detí v kresťanských rodinách je tiež jednou z prvoradých foriem tejto funkcie.

– *Uvádžanie do kresťanského života*

Tí, čo sa pod vplyvom milosti rozhodli nasledovať Ježiša „vedú sa do života viery, liturgie a lásky Božieho ľudu“.⁶³ Cirkev túto funkciu uskutočňuje v podstate pomocou katechézy, v úzkej spojitosti so sviatosťami uvádzania do kresťanského života, či ich niekto má prijať po prvý raz, alebo ich už v minulosti prijal. Tu sú dôležité tieto formy: katechéza nepokrstených dospelých v rámci katechumenátu; katechéza pokrstených dospelých, ktorí sa chcú vrátiť k viere, alebo tých, čo si potrebujú doplniť uvedenie do kresťanského života; katechéza detí a najmladších, ktorá má sama osebe charakter uvádzania do kresťanského života. Aj kresťanská výchova v rodine a školské vyučovanie náboženstva spĺňajú funkciu uvádzania do kresťanského života.

– *Permanentná výchova vo viere*

V niektorých oblastiach sa nazýva aj „permanentná katechéza“.⁶⁴ Obracia sa na kresťanov, ktorí si už osvojili základné prvky, ale potrebujú sa neustále posilňovať v celom svojom (kresťanskom) živote a vo vyzrievaní svojej viery. Je to funkcia, ktorá má najrozličnejšie formy: „systematické a príležitostné, individuálne a kolektívne, organizované a spontánne, atď.“⁶⁵

– *Liturgická funkcia*

Služba slova zahŕňa aj liturgickú funkciu; keď sa totiž uskutočňuje v rámci posvätného úkonu, je jeho súčasťou.⁶⁶ Jej vynikajúcou formou je homília. Iné spôsoby sú príhovory a povzbudenie počas bohoslužby slova. Treba spomenúť aj bezprostrednú prípravu na rôzne sviatosti, na ich vysluhovanie a najmä na účasť veriacich na Eucharistii ako na prvotnej forme výchovy vo viere.

– *Teologická funkcia*

Táto funkcia sa snaží rozvíjať chápanie viery tým, že vstupuje do dynamiky „fides quaerens intellectum“, to jest viery, ktorá sa usiluje o pochopenie.⁶⁷ Aby teológia splnila túto úlohu, musí sa konfrontovať, či viesť dialóg s filozofickými formami myslenia, s humanizmami, ktoré poznačujú kultúru a s vedami o človeku. Člení sa na formy, ktoré napomáhajú „systematickú rozpravu o pravdách viery a ich vedecký výskum“.⁶⁸

52. Dôležité formy služby slova sú: prvé ohlasovanie alebo misijné kázanie, katechéza pred a po krste, liturgická forma a teologická forma. Často sa stáva, že tieto formy musia z pastoračných dôvodov prevziať viac než jednu funkciu. Napríklad katechéza spolu s funkciou uvádzania do kresťanského života musí často spĺňať aj misijné úlohy. Je zasa vhodné, aby homília podľa okolností prevzala funkciu zhromažďovania a organického uvádzania do kresťanského života.

Obrátenie a viera

53. Keď evanjelizácia ohlasuje radostnú zvesť zjavenia, pozýva ľudí k obráteniu a k viere.⁶⁹ Ježišovo volanie: „Kajajte sa a verte evanjeliu“ (Mk 1,15) neprestáva znieť aj dnes, a to prostredníctvom evanjelizácie Cirkvi. Kresťanská viera je predovšetkým obrátenie sa k Ježišovi Kristovi,⁷⁰ úplné a úprimné primknutie sa k jeho osobe a rozhodnutie nasledovať ho.⁷¹ Viera a osobné stretnutie s Ježišom Kristom znamená stať sa jeho učeníkom. To si

vyžaduje trvalé úsilie myslieť ako on, hodnotiť veci ako on a žiť, ako žil on⁷² Takto sa veriaci zjednocuje so spoločenstvom učeníkov a osvojuje si vieru Cirkvi.⁷³

54. Toto „áno“ dané Ježišovi Kristovi, plnosti zjavenia Otca, má v sebe dvojaký rozmer: odovzdanie sa Bohu s dôverou a láskyplný súhlas so všetkým, čo nám zjavil. To je možné len pôsobením Ducha Svätého.⁷⁴

- „... skrze poslušnosť viery,
- ktorou sa celý človek slobodne odovzdáva Bohu,
 - podriadiac mu svoj rozum a vôľu a
 - dobrovoľne prijímajúc jeho zjavenie“.⁷⁵
- „Veriť znamená teda dvojaký vzťah: k osobe a k pravde; k pravde pre dôveru k osobe, ktorá ju dosvedčuje“.⁷⁶

55. Viera prináša zmenu života, ktorú nazývame „metanoia“,⁷⁷ to jest hlboká zmena zmýšľania a srdca; spôsobuje, že veriaci žije „nový spôsob bytia a života, a to života s Bohom, ktorý evanjelium otvára“.⁷⁸

Táto zmena života sa prejavuje na všetkých úrovniach existencie kresťana: v jeho vnútornej adorácii a prijímaní Božej vôle; v jeho aktívnej účasti na poslaní Cirkvi; v jeho manželskom a rodinnom živote; v zamestnaní; v ekonomickej a spoločenskej činnosti.

Viera a obrátenie vyvierajú zo „srdca“, teda z najväčšej hĺbky človeka a celého ho angažujú. Keď človek stretne Ježiša Krista a primkne sa k nemu, vidí, že sa naplnili jeho najhlbšie túžby; nachádza to, čo stále hľadal, a nachádza to v hojnosti.⁷⁹ Viera odpovedá na to „očakávanie“,⁸⁰ často nevedomé a vždy obmedzené, pokiaľ ide o poznanie pravdy o Bohu, o človeku a o osude, aký ho čaká. Je ako čistá voda,⁸¹ ktorá osviežuje pútnika, hľadajúceho svoj kozub.

Viera je Boží dar. Môže sa zrodíť v intímite ľudského srdca len ako ovocie „Božej milosti, ktorá prichádza na pomoc“⁸² a ako úplne slobodná odpoveď na pobádanie Ducha Svätého, ktorý hýbe srdcom a obracia ho k Bohu a dáva mu „pocítiť sladkosť zo súhlasu a z viery v pravdu“.⁸³

Panna Mária žila najdokonalejším spôsobom tieto rozmery viery. Cirkev si v nej ctí „najrýdzejšie uskutočnenie viery“.⁸⁴

Proces permanentnej formácie

56. Viera je dar, ktorý má rásť v srdciach veriacich.⁸⁵ Primknutie sa k Ježišovi Kristovi je totiž začiatkom procesu stáleho obrátenia, ktorý trvá po celý život.⁸⁶ Kto uverí, je ako novonarodené dieťa,⁸⁷ ktoré bude pomaly rásť a pretvárať sa na dospelú bytosť, smerujúcu „k zrelosti muža“,⁸⁸ k zrelosti Kristovej plnosti.

V procese viery a obrátenia možno z teologického hľadiska zdôrazniť niektoré dôležité momenty:

- a) **Záujem o obrátenie.** Prvý moment je ten, v ktorom sa v srdci neveriaceho, ľahostajného alebo príslušníka iného náboženstva ako dôsledok prvého ohlasovania zrodí záujem o evanjelium bez toho, že by šlo už o pevné rozhodnutie. Tento prvý pohyb ľudského ducha smerom k viere, ktorý už je ovocím milosti, nadobúda rôzne mená: „náklonnosť ku kresťanskej viere“,⁸⁹ „evanjeliová príprava“,⁹⁰ sklon veriť, „hľadanie náboženských hodnôt“.⁹¹ Tých, čo prejavujú takýto nepokoj, Cirkev nazýva „sympatizujúcimi“.⁹²
- b) **Obrátenie.** Tento prvý záujem o evanjelium vyžaduje istý čas hľadania⁹³, aby sa mohol zmeniť na jasnú voľbu. Rozhodnutie pre vieru musí byť dozreté a treba si ho dobre zvážiť. Takéto hľadanie, inšpirované Duchom Svätým a ohlasovaním kerigmy, pripravuje na obrátenie, ktoré bude zaiste „počiatočné“,⁹⁴ ale už znamená primknutie sa k Ježišovi Kristovi a rozhodnutie nasledovať ho. Na tejto „základnej voľbe“ stojí celý kresťanský život Pánovho učeníka.⁹⁵

- c) **Vyznanie viery.** Odovzdanie sa Ježišovi Kristovi plodí vo veriacich túžbu hlbšie ho poznať a stotožniť sa s ním. Katechéza ich vovádza do poznania viery a do kresťanského života a pomáha im na duchovnej ceste, ktorá vedie k „postupnej zmene zmýšľania a mravov“,⁹⁶ plnej sebazaprení a zápasov, ale aj radosti, ktorú Boh udeľuje v prekypujúcej miere. Učeník Ježiša Krista je preto schopný živého, výslovného a činorodého vyznania viery.⁹⁷
- d) **Cesta k dokonalosti.** Základná zrelosť, z ktorej pochádza vyznanie viery, nie je konečným bodom trvalého procesu obrátenia. Krstné vyznanie viery sa stáva základom duchovnej budovy, ktorá má rásť. Pokrstenému, ktorý stále prijíma pobádania Ducha, živí sa sviatosťami, modlitbou a skutkami lásky a dostáva sa mu pomoci mnohými formami permanentnej výchovy vo viere, usiluje sa osvojiť si Kristovo pranie: „bud’te dokonalí, ako je dokonalý váš nebeský Otec“.⁹⁸ Je to povolanie k plnosti, adresované každému pokrstenému.

57. Služba slova je tu kvôli spomínanému procesu úplného obrátenia. Prvé ohlasovanie charakterizuje pozvanie k viere; katechéza kladie základy pre obrátenie a poskytuje základnú štruktúru kresťanského života; v permanentnej výchove vo viere vystupuje do popredia homília ako taká, ktorú dospelý človek potrebuje pre svoj život.⁹⁹

Rôzne spoločensko-náboženské situácie z hľadiska evanjelizácie

58. Evanjelizácia sveta má pred sebou veľmi pestrú a premenlivú náboženskú panorámu. V základe v nej možno rozlíšiť „tri situácie“,¹⁰⁰ ktoré vyžadujú primerané a diferencované odpovede.

- a) Situácia národov, skupín a spoločensko-kultúrnych prostredí, „v ktorých Kristus a jeho evanjelium nie je známe alebo chýbajú dostatočne zrelé kresťanské spoločenstvá, aby umožnili viere zakoreniť sa v ich vlastnom okolí a mohli ju hlásať iným skupinám.“¹⁰¹ Takáto situácia vyžaduje misie „ad gentes“¹⁰² s evanjelizačnou činnosťou, zameranou prednostne na mladých a dospelých. Jej osobitosť spočíva v tom, že sa obracia na nekresťanov a pozýva ich k obráteniu. V tejto situácii sa katechéza obyčajne rozvíja v rámci krstného katechumenátu.
- b) Okrem toho sú tu situácie, v ktorých je v určitom spoločensko-kultúrnom kontexte veľmi výrazná prítomnosť kresťanských spoločenstiev, „ktoré majú primerané a solidné kresťanské štruktúry, sú horlivé vo viere a v živote, do svojho okolia vyžarujú evanjeliové svedectvo a cítia zodpovednosť za svetové misie“.¹⁰³ Tieto spoločenstvá vyžadujú intenzívnu „pastoračnú činnosť Cirkvi“, lebo ich tvoria jednotlivci a rodiny s hlbokým kresťanským zmyslom. V takomto kontexte je potrebné, aby katechéza detí, dospievajúcich a mladých vyvinula skutočný, dobre vypracovaný proces uvádzania do kresťanského života, ktorý by im umožnil prejsť do dospelého veku so zrelou vierou, aká by z evanjelizovaných urobila evanjelizujúcich. Aj v takejto situácii dospelí zostávajú adresátmi rôznych spôsobov kresťanskej formácie.
- c) V mnohých krajinách s kresťanskou tradíciou a niekedy aj v mladších cirkvách jestvuje situácia „uprostred týchto dvoch“,¹⁰⁴ „kde celé skupiny pokrstených stratili živý zmysel viery alebo sa už vôbec nepovažujú za členov Cirkvi, lebo sa vo svojom živote vzdialili od Krista a evanjelia“.¹⁰⁵ Táto situácia vyžaduje „novú evanjelizáciu“. Jej osobitosť spočíva v tom, že misijná činnosť sa obracia na pokrstených každého veku, ktorí žijú v náboženskom prostredí s kresťanskými prejavmi chápanými len navonok. V tejto situácii má prioritu prvé ohlasovanie a základná katechéza.

Vzájomná spätosť evanjelizačných činností zodpovedajúcich týmto situáciám

59. Spomínané spoločensko-náboženské situácie sú, samozrejme, rozdielne, a nie je správne stavať ich na roveň. Ich pestrosť, ktorá vždy jestvovala v poslaní Cirkvi, nadobúda dnes v meniacom sa svete istú novosť. Často totiž jestvujú rôzne situácie na tom istom území.

Například v mnohých veľkomestách koexistujú súčasne situácie, ktoré vyžadujú „missione ad gentes“ a také, ktoré potrebujú „novú evanjelizáciu“. Spolu s nimi sú tu dynamicky prítomné kresťanské misijné spoločenstvá, posilňované primeranou „pastoračnou činnosťou“. Dnes sa často stáva, že na území tej istej partikulárnej cirkvi treba zvládnuť celok týchto situácií. „Hranice medzi *pastoráciou* veriacich, *novou evanjelizáciou* a výslovne *misionárskou činnosťou* sa nedajú jednoznačne určiť, a je nemysliteľné robiť medzi nimi bariéry alebo násilné rozdelenia“. ¹⁰⁶ V skutočnosti „každá má vplyv na tie ostatné, dopĺňa ich a pomáha im“. ¹⁰⁷

Kvôli vzájomnému obohacovaniu evanjelizačných činností, ktoré vzájomne koexistujú, je dobré uvedomiť si, že:

- Misie (poslanie) ad gentes, akákoľvek by bola zóna alebo prostredie, v ktorom sa uskutočňujú, sú najšpecifickejšou misijnou zodpovednosťou, akú Ježiš zveril svojej Cirkvi, a sú preto vzorovým modelom pre celok misijnej činnosti. „Nová evanjelizácia“ nemôže zatlačiť do úzadia či nahradiť misie ad gentes, ktoré neprestáva byť špecifickou misijnou činnosťou a prvou úlohou. ¹⁰⁸
- „Vzorom každej katechézy je krstný katechumenát; je to špecifická formácia, ktorá na Veľkonočnú vigíliu privádza dospelého obrátenca ku krstnému vyznaniu viery“. ¹⁰⁹ Táto katechumenátna formácia má inšpirovať ostatné formy katechézy v ich cieľoch a v ich dynamizme.
- „...katechézu dospelých, keďže sa vzťahuje na osoby schopné plne zodpovedného súhlasu a záväzku, treba pokladať za hlavnú formu katechézy, ktorej sú podriadené všetky ostatné, aj keď sú preto nie menej potrebné“. ¹¹⁰ Znamená to, že pre katechézu iných vekových skupín má byť východiskom a spolu s ňou má tvoriť súvislý katechetický plán diecéznej pastorácie.

Takto katechéza, zarámovaná do evanjelizačného poslania Cirkvi ako jej podstatný „moment“, od evanjelizácie prijíma misijný dynamizmus, ktorý ju robí vnútorne plodnou a utvára jej totožnosť. Služba katechézy sa tak javí ako základná cirkevná služba v uskutočňovaní Kristovho misijného príkazu.

II. Katechéza v procese evanjelizácie

„Čo sme počuli a poznali a čo nám rozprávali naši otcovia, nezatajíme pred ich synmi; d' ďalším pokoleniam *vyrozprávame* slávne a mocné skutky Pánove a zázraky, ktoré urobil“ (Ž 78,3–4).

„Apolo bol *poučený* o Pánovej ceste a so zápalom ducha hovoril a správne učil o Ježišovi...“ (Sk 18,25).

60. V tejto kapitole poukážeme na vzťah katechézy k ostatným prvkom evanjelizácie, ktorej je súčasťou.

V tomto zmysle na prvom mieste opíšeme vzťah katechézy *k prvému ohlasovaniu*, ktoré sa uskutočňuje v misiách. Potom poukážeme na vnútorný súvis medzi katechézou a *sviatosťami uvádzania do kresťanského života*. Ďalej predstavíme základnú úlohu katechézy v bežnom živote Cirkvi v jej úlohe *permanentnej výchovy vo viere*.

Osobitnú úvahu venujeme vzťahu medzi katechézou a *školským vyučovaním náboženstva*, keďže obe činnosti sú hlboko prepojené a spolu s kresťanskou výchovou v rodine stávajú sa základom pre formáciu detí a mládeže.

61. Prvé ohlasovanie je adresované neveriacim a tým, čo v podstate žijú v náboženskej ľahostajnosti. Jeho úlohou je ohlasovať evanjelium a pozývať k obráteniu. Katechéza „na rozdiel od počiatočného hlásania evanjelia“¹ napomáha dozrievanie tohto počiatočného obrátenia tým, že obráteného vychováva vo viere a začleňuje ho do kresťanského

spoločenstva. Medzi týmito dvoma formami služby slova je preto vzťah odlišnosti vo vzájomnom dopĺňaní sa.

Prvé ohlasovanie, k uskutočňovaniu ktorého je povolaný každý kresťan, je splňaním výzvy „chodte“,² ktorú Ježiš adresoval svojim učeníkom; zahŕňa preto potrebu vyjsť zo seba, ponáhľať sa, predkladať. Katechéza však vychádza z podmienky, ktorú určil sám Ježiš: „kto uverí“,³ kto sa obráti, kto sa rozhodne. Obe činnosti sú podstatné a jedna druhú potrebujú: ísť a prijímať druhých, ohlasovať a vychovávať, povolávať a začleňovať.

62. V pastoračnej praxi sa však medzi oboma činnosťami nedajú tak ľahko určiť hranice. Často osoby, ktoré prichádzajú na katechézu, potrebujú v podstate skutočné obrátenie. Cirkev si preto želá, aby sa prvá etapa katechetického procesu bežne venovala obráteniu.⁴ V „misiách (poslaní) ad gentes“ sa táto úloha uskutočňuje „predkatechumenátom“.⁵ V situácii, akú vyžaduje „nová evanjelizácia“, uskutočňuje sa pomocou „kerigmatickej katechézy“, ktorú niekde nazývajú „predkatechézou“;⁶ keďže sa táto kerigmatická katechéza inšpiruje predkatechumenátom, a predkladá radostnú zvesť kvôli pevnému rozhodnutiu sa pre vieru. Katechéza v pravom zmysle slova bude môcť splňať svoju špecifickú úlohu výchovy vo viere, iba keď bude vychádzať z obrátenia, to jest keď bude počítat' s vnútorným postojom toho, „kto verí“.⁷

To, že katechéza vo svojej počiatočnej fáze preberá tieto misijné úlohy, neoslobodzuje partikulárnu cirkev od toho, aby sa ako inštitúcia postarala o prvé ohlasovanie, čím by najpriamejším spôsobom splňala Ježišov misijný príkaz. Katechetická obnova sa musí opierať o takúto predchádzajúcu misijnú evanjelizáciu.

KATECHÉZA V SLUŽBE UVÁDZANIA DO KREŠŤANSKÉHO ŽIVOTA

Katechéza, podstatný moment v procese evanjelizácie

63. Keď apoštolská exhortácia *Catechesi tradendae* začleňuje katechézu do poslania Cirkvi, pripomína, že evanjelizácia je bohatá, zložitá a dynamická skutočnosť, ktorá zahŕňa podstatné a navzájom sa odlišujúce „momenty“. A dodáva: „Katechéza je práve jedným z týchto prvkov a to veľmi dôležitým celého procesu evanjelizácie“.⁸ To znamená, že sú tu činnosti, ktoré „pripravujú“⁹ na katechézu a činnosti, ktoré z nej „vyplývajú“.¹⁰

„Skutočnosť“ katechézy zodpovedá obdobiu, v ktorom sa formuje obrátenie k Ježišovi Kristovi; ona je základom pre toto prvé primknutie sa k nemu. Prostredníctvom poučenia o celom kresťanskom živote a pomocou osvojovania si ho v dostatočne dlhom čase¹¹ uvádza obrátených do tajomstva spásy a do spôsobu evanjeliového života. Ide totiž o to, „aby sa uviedli do plného kresťanského života“.¹²

64. Keď katechéza rôznymi formami uskutočňuje túto funkciu uvádzania, ktorú má služba slova, kladie základy budove viery.¹³ Ostatné funkcie tejto služby budú potom stavať rôzne poschodia tejto budovy.

Katechéza uvádzania do kresťanského života sa tak stáva potrebným spojivom medzi misijnou činnosťou, ktorá povoláva k viere, a pastoračnou činnosťou, ktorá neustále udržuje kresťanské spoločenstvo. Nie je však činnosťou voliteľnou, ale podstatnou a základnou tak pre budovanie osobnosti učeníka, ako aj spoločenstva. Bez nej by misijná činnosť nemala kontinuitu a stala by sa sterilnou. Bez nej by pastoračnej činnosti chýbali korene a bola by povrchná a nejasná: akákoľvek búrka by zrúcala celú budovu.¹⁴ Od nej „podstatne závisí ...vnútorný rozmach Cirkvi, jej súlad s Božím plánom“.¹⁵ V tomto zmysle treba katechézu považovať za prioritný moment evanjelizácie.

Katechéza v službe uvádzania do kresťanského života

65. Viera, pomocou ktorej človek odpovedá na ohlasovanie evanjelia, si žiada krst. Vnútorný vzťah medzi oboma skutočnosťami má svoje korene vo vôli samého Krista, ktorý svojim apoštolom prikázal robiť zo všetkých národov učeníkov a krstiť ich. „Poslanie krstiť, teda sviatosťné poslanie, je zahrnuté v poslaní evanjelizovať.“¹⁶

Tí, čo sa obrátili k Ježišovi Kristovi a boli vychovaní vo viere pomocou katechézy, sú prijímaním sviatostí uvádzania do kresťanského života – krstom, birmovaním a Eucharistiou „oslobodení z moci tmy; mŕtvi, pochovaní a vzkriesení spolu s Kristom prijímajú Ducha osvojenia dieťok a slávia so všetkým Božím ľudom pamiatku smrti a vzkriesenia Pána“.¹⁷

66. Katechéza je tak základným prvkom uvádzania do kresťanského života a je úzko spätá so sviatosťami uvádzania, najmä s krstom, „sviatosťou viery“.¹⁸

Spojivom medzi katechézou a krstom je vyznanie viery, ktoré je zároveň vnútorným prvkom tejto sviatosti a cieľom katechézy. Cieľ katechizácie spočíva práve v tomto: pomôcť k živému, výslovnému a činorodému vyznaniu viery.¹⁹ Aby to Cirkev dosiahla, odovzdáva katechumenom a katechizovaným živú skúsenosť, akú má s evanjeliom, svoju vieru, aby si ju osvojili vyznávaním. Preto „pravá katechéza je vždy usporiadanou a systematickou iniciáciou do zjavenia, ktoré Boh o sebe samom dal človekovi v Ježišovi Kristovi, teda do zjavenia, ktoré Cirkev stráži, opatruje vo svojej živej pamäti a vo Svätom písme a neustále podáva ďalej prostredníctvom ústneho a činného podania z pokolenia na pokolenie“.²⁰

Základné charakteristiky uvádzania do kresťanského života

67. Skutočnosť, že katechéza je „podstatným momentom“ evanjelizačného procesu v službe uvádzania do kresťanského života, dáva jej niektoré charakteristiky. Katechéza je preto:

- Organickou a systematickou formáciou k viere. Synoda z roku 1977 podčiarkla potrebu „dobře usporiadanej a koherentnej katechézy“²² pretože životné a organické prehlbenie Kristovho tajomstva je to, čím sa katechéza predovšetkým líši od všetkých ostatných foriem predkladania Božieho slova.
- Táto organická formácia je viac, než vyučovanie: je to osvojenie si celého kresťanského života, „má byť úplnou kresťanskou iniciáciou“²³ ktorá podporuje autentické nasledovanie Krista, zamerané na jeho osobu. Ide totiž o výchovu, ktorá vedie k poznaniu viery a k životu podľa nej takým spôsobom, že celý človek vo svojom najhlbšom prežívaní cíti, že ho Božie slovo robí plodným. Takto Kristov učeník dostáva pomoc zmeniť starého človeka, vziať na seba krstné záväzky a vyznávať vieru začínajúc od svojho „srdca“.²⁴
- Je to základná, podstatná formácia,²⁵ zameraná na to, čo tvorí jadro kresťanskej skúsenosti, na najzákladnejšie istoty viery a na podstatné evanjeliové hodnoty. Katechéza kladie základy duchovnej budovy kresťana, vyživuje korene jeho života viery tým, že ho navyká prijímať ďalší výdatný pokrm v bežnom živote kresťanského spoločenstva.

68. V súhrne: keďže je katechéza uvádzania do kresťanského života organická a systematická, neobmedzuje sa len na čisto príležitostnú;²⁶ keďže je formáciou pre kresťanský život, je viac než vyučovanie, aj keď ho zahŕňa²⁷; a keďže je základná, zameriava sa na to, čo je pre kresťana „bežné“ bez zachádzania do diskusií alebo teologického výskumu. A napokon, keďže je uvádzaním do kresťanského života, začleňuje do spoločenstva, ktoré žije, slávi a svedčí o viere. Zároveň však uskutočňuje úlohy uvádzania do kresťanského života, výchovy a výuky.²⁸ Toto bohatstvo, vlastné katechumenátu nepokrstených dospelých, má inšpirovať ostatné formy katechézy.

KATECHÉZA V SLUŽBE PERMANENTNEJ VÝCHOVY VO VIERE

Permanentná výchova vo viere v kresťanskom spoločenstve

69. Permanentná výchova vo viere nasleduje po základnej formácii a predpokladá ju. Obe predstavujú dve funkcie služby slova, ktoré sa navzájom líšia a dopĺňajú a sú v službe trvalého procesu obrátenia.

Katechéza uvádzania do kresťanského života kladie v Ježišových nasledovníkoch základy kresťanského života. Trvalý proces obrátenia ide ďalej ako to, čo ponúka základná katechéza. Aby sa podporil tento proces, je tu potrebné kresťanské spoločenstvo, ktoré by prijalo tých, čo po prvýkrát pristúpili k sviatostiam, pomáhalo by im a formovalo by ich vo viere. „Katechéze hrozí nebezpečenstvo, že sa stane neplodnou, ak komunita viery a kresťanského života neprijme katechumena na istom stupni jeho katechézy“.²⁹ Spreádzanie, ktoré komunita poskytuje začínajúcemu ako svoju pomoc, zmení sa na jeho úplné začlenenie do spoločenstva.

70. V kresťanskom spoločenstve učeníci Ježiša Krista prijímajú pokrm z dvojakého zdroja: zo stola Božieho slova a z hostiny Kristovho Tela³⁰ Evanjelium a Eucharistia sú stálym pokrmom pre tých, čo putujú do Otcovho domu. Pôsobenie Ducha Svätého je zamerané na prehlbovanie a stále intenzívnejšie prežívanie daru „spoločenstva“ a záväzku „poslania“.

Permanentná výchova vo viere je adresovaná nielen každému kresťanovi, aby ho sprevádzala na ceste k svätosti, ale aj kresťanskému spoločenstvu ako takému, aby dozrievalo vo svojom vnútornom živote lásky k Bohu a k bratom, ale aj vo svojej otvorenosti voči svetu ako misijné spoločenstvo. Ježišovo pranie a jeho prosba k Otcovi sú neprestajnou výzvou: „...aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal“.³¹ Približovať sa krok za krokom k tomuto ideálu si v spoločenstve vyžaduje veľkú vernosť pôsobeniu Ducha Svätého, stále posilňovanie sa Pánovým Telom a Krvou a permanentnú výchovu vo viere počúvaním Božieho slova.

Pri tomto stole Božieho slova výsadné miesto zaujíma homília, pretože „prehlbuje vieru, ktorú katechéza nastolila a vedie ju k prirodzenému završeniu; súčasne pobáda Pánových učeníkov, aby každý deň pokračovali na svojej duchovnej ceste v pravde, poklone a vzdávaní vd'aky“.³²

Mnohoraké formy permanentnej katechézy

71. Služba slova počíta s mnohými formami katechézy v permanentnej výchove vo viere. Spomedzi nich možno uviesť nasledujúce:

- Štúdium a prehlbovanie poznania Svätého písma, ktoré čítame nielen v Cirkvi, ale s Cirkvou a s jej stále živou vierou. Toto pomáha objavovať Božiu pravdu spôsobom, ktorý vzbudzuje odpoveď viery. Takzvané „lectio divina“ je vynikajúcou formou takéhoto životného štúdia Písma.³³
- Kresťanské hodnotenie udalostí, ktoré si vyžaduje misijné povolanie kresťanského spoločenstva. V tomto ohľade je nevyhnutné štúdium sociálnej náuky Cirkvi, lebo „jej hlavným cieľom je vysvetľovať takéto skutočnosti (tie zložité, ako je existencia človeka v spoločnosti a v medzinárodnom kontexte), skúmajúc ich súlad alebo odchýlku od línie evanjeliového učenia“.³⁴
- Liturgická katechéza, ktorá pripravuje na sviatosti a pomáha hlbšie pochopiť i prežiť liturgiu. Vysvetľuje obsah modlitieb, zmysel gest a znakov, vychováva k aktívnej účasti, ku kontemplácii a tichu. Treba ju považovať za „vynikajúcu formu katechézy“.³⁵
- Príležitostná katechéza, ktorá sa v určitých okolnostiach osobného, rodinného, spoločenského a cirkevného života usiluje pomôcť interpretovať ich a prežívať ich z perspektívy viery.³⁶
- Iniciatívy duchovnej formácie, ktoré posilňujú presvedčenie, otvárajú novým perspektívam a pomáhajú vytrvať v modlitbe a v úsilí nasledovať Krista.

- Systematické prehľbovanie kresťanského posolstva pomocou teologického vyučovania, ktoré by naozaj vychovávalo vo viere, umožňovalo rásť v jej chápaní a kresťanovi dalo schopnosť zdôvodniť svoju nádej v dnešnom svete.³⁷ V istom zmysle je vhodné nazvať takéto vyučovanie „zdokonaľujúcou katechézou“.

72. Je veľmi dôležité, aby katechéza uvádzania dospelých do kresťanského života, či ide o pokrstených alebo nepokrstených, katechéza uvádzania do kresťanského života detí a mladých a permanentná katechéza boli úzko spojené v katechetickom pláne kresťanského spoločenstva, aby partikulárna cirkev harmonicky rástla a jej evanjelizačná činnosť pramenila z autentických zdrojov. „Je dôležité, aby katechéza detí a mládeže, katechéza nepretržitá, katechéza dospelých, neboli od seba izolované... treba (preto) napomáhať ich dokonalú spojitost“.³⁸

KATECHÉZA A ŠKOLSKÉ VYUČOVANIE NÁBOŽENSTVA

Vlastný charakter školského vyučovania náboženstva

73. V rámci služby Božieho slova si osobitnú úvahu zasluhuje vlastný charakter školského vyučovania náboženstva a jeho vzťah ku katechéze detí a mladých.

Vzťah medzi školským vyučovaním náboženstva a katechézou je vzťahom odlišnosti a dopĺňania sa: „Je neoddeliteľné spojenie a zároveň jasná odlišnosť medzi vyučovaním náboženstva a katechézou“.³⁹

Osobitnou charakteristikou školského vyučovania náboženstva je skutočnosť, že má prenikať do prostredia kultúry a vstúpiť do vzťahu s ostatným poznaním. Ako originálna forma služby slova má totiž školské vyučovanie náboženstva sprítomňovať evanjelium v osobnom procese systematickej a kritickej asimilácie kultúry.⁴⁰

V kultúrnom obzore, ktorý si žiaci osvojujú a definujú vedomosťami a hodnotami ostatných školských predmetov, školské vyučovanie náboženstva je depozitom dynamického kvasu evanjelia a usiluje sa „skutočne využiť prvky vedomostí a výchovy, aby evanjelium vniklo do mentality žiakov a zharmonizovalo ich kultúru vo svetle viery“.⁴¹

Je preto potrebné, aby školské vyučovanie náboženstva figurovalo ako školský predmet s tými istými požiadavkami systematickosti a prísnosti, ako je to pri ostatných predmetoch. Má predkladať kresťanské posolstvo a kresťanskú udalosť s tou istou serióznosťou a hĺbkou, s akou iné disciplíny predkladajú svoje poznatky. Neumiestňuje sa však povedľa nich ako niečo doplnkové, ale v potrebnom interdisciplinárnom dialógu. Tento dialóg má sa odohrávať najmä na tej úrovni, v ktorej každá disciplína stvára osobnosť žiaka. Takto predkladanie kresťanského posolstva ovplyvní spôsob chápania pôvodu sveta, zmyslu dejín, základu etických hodnôt, funkcie náboženstva v kultúre, osudu človeka, vzťahu k prírode. Školské vyučovanie náboženstva pomocou tohto interdisciplinárneho dialógu kladie základy, posilňuje, rozvíja a dopĺňa výchovné pôsobenie školy.⁴²

Kontext školy a adresáti školského vyučovania náboženstva

74. Školské vyučovanie náboženstva sa uskutočňuje v rôznom kontexte školy, čo spôsobuje, že aj keď si zachováva vlastný charakter, nadobúda rôzne zameranie. Toto závisí od právnych a organizačných podmienok, od didaktickej koncepcie, od osobných predpokladov učiteľov a žiakov a od vzťahu školského vyučovania náboženstva ku katechéze v rodine a vo farnosti.

Nie je možné vrátiť do jedinej formy všetky modely školského vyučovania náboženstva, ktoré sa v dejinách vyvinuli dôsledkom dohôd so štátom a uznesení jednotlivých konferencií biskupov. Je však potrebné usilovať sa o to, aby školské vyučovanie náboženstva, v rámci spomínaných predpokladov, zodpovedalo svojim osobitným cieľom a charakteristikám.⁴³

Žiaci „majú právo v pravde a s istotou osvojiť si náboženstvo, ku ktorému patria. Nemožno nerešpektovať toto ich právo hlbšie poznať Krista a spásanosnú zvesť, ktorú

priniesol, v jej úplnosti. Konfesionálny charakter školského vyučovania náboženstva, ako ho robí Cirkev, spôsobmi a formami určenými v jednotlivých krajinách, je preto nevyhnutnou zárukou, poskytnutou rodinám a žiakom, ktorí si volia toto vyučovanie“.⁴⁴

Pre katolícku školu je takéto kvalifikované školské vyučovanie náboženstva, doplnené ostatnými formami služby slova (katechéza, liturgické slávenia atď.), nevyhnutnou súčasťou ich pedagogickej úlohy a základom ich existencie.⁴⁵

Školské vyučovanie náboženstva na štátnych a nekonfesionálnych školách tam, kde si verejná moc alebo iné okolnosti vynucujú vyučovanie náboženstva spoločné katolíkom a nekatolíkom,⁴⁶ bude mať ekumenickejší charakter so spoločným medzináboženským poznávaním.

V iných prípadoch školské vyučovanie náboženstva bude môcť nadobudnúť skôr kultúrny charakter, zameraný na poznanie náboženstiev, pričom treba s patričným dôrazom predkladať katolícke náboženstvo.⁴⁷ Aj v tomto prípade školské vyučovanie náboženstva, najmä ak ho učí pedagóg, ktorý má úprimnú úctu k veci, zachováva si rozmer skutočnej „evanjeliovej prípravy“.

75. Situáciu viery a života žiakov, ktorí chodia na školské vyučovanie náboženstva, charakterizujú značné neustále zmeny. Aby školské vyučovanie náboženstva mohlo spĺňať svoje ciele, musí túto skutočnosť brať do úvahy.

Školské vyučovanie náboženstva pomáha veriacim žiakom lepšie pochopiť kresťanské posolstvo vo vzťahu k veľkým existenčným problémom, ktoré sú spoločné náboženstvám a charakterizujú každú ľudskú bytosť, k chápaniam života najčastejšie prítomným v kultúre a k hlavným zásadným morálnym problémom, s ktorými sa dnes ľudstvo stretá.

Zasa žiaci, ktorí sú v situácii hľadania alebo náboženských pochybností, môžu sa pomocou školského vyučovania náboženstva presne dozvedieť, čo je viera v Ježiša Krista, aké odpovede dáva Cirkev na ich otázky, a tak majú príležitosť lepšie si premyslieť svoje rozhodnutie.

Keď sú však žiaci neveriaci, školské vyučovanie náboženstva naberá charakteristické črty misijného ohlasovania evanjelia, aby sa mohli rozhodnúť pre vieru, ktorej potom pomôže rásť a dozrievať katechéza v rámci spoločenstva.

Kresťanská výchova v rodine, katechéza a školské vyučovanie náboženstva v službe výchovy vo viere

76. Kresťanská výchova v rodine, katechéza a školské vyučovanie náboženstva, každé podľa svojich osobitných charakteristík, sú vzájomne vnútorne spojené v službe kresťanskej výchovy detí, dospievajúcich a mladých. V praxi však treba vziať do úvahy rôzne varianty, ktoré treba presne vypracovať, aby sa pri aplikovaní všeobecných usmernení postupovalo s pastoračným realizmom a pastoračnou múdrosťou.

Každá diecéza alebo pastoračná oblasť má preto poznať rôzne okolnosti, ktoré vec ovplyvňujú, ako napríklad uplatňovanie uvádzania do kresťanského života vlastných detí v rodinách alebo formačné úlohy, ktoré podľa tradície či miestnej situácie spĺňajú farnosti, školy atď.

Na tomto podklade partikulárne cirkvi a konferencia biskupov stanovia vlastné smernice pre jednotlivé prostredia, a tak napomôžu činnosti, ktoré sa navzájom líšia i dopĺňajú.

III. Povaha, ciele a úlohy katechézy

„...aby každý jazyk vyznával: Ježiš Kristus je Pán! na slávu Boha Otca“ (Flp 2,11).

77. Keď sme načrtli miesto katechézy v evanjelizačnom poslaní Cirkvi, jej vzťahy s inými prvkami evanjelizácie a s ostatnými formami služby slova, v tejto kapitole chceme špecifickejšie uvažovať o týchto témach:

- cirkevná povaha katechézy; konajúcim subjektom je Cirkev oživovaná Duchom;
- základné ciele, ktoré sleduje pri katechizovaní;
- úlohy, pomocou ktorých uskutočňuje tieto ciele; tie sú zároveň jej najbezprostrednejšími cieľmi;
- vnútorná postupnosť katechetického procesu a katechumenátna inšpirácia, ktorá ho oživuje.

Okrem toho sa v tejto kapitole podrobnejšie vrátíme k vlastnému charakteru katechézy, o ktorom bola reč už v predchádzajúcej kapitole, kde sa špecifikoval jej vzťah k ostatným cirkevným činnostiam.

Katechéza – činnosť cirkevnej povahy

78. Katechéza je činnosť svojou podstatou cirkevná.¹ Jej skutočným subjektom je Cirkev, ktorá ako pokračovateľka poslania Ježiša Učiteľa, oživovaná Duchom, má úlohu Učiteľky viery. Cirkev preto napodobňuje Pánovu Matku a verne zachováva evanjelium vo svojom srdci,² ohlasuje ho, slávi ho, žije ho a odovzdáva ho všetkým, čo sa rozhodli nasledovať Ježiša Krista.

Toto odovzdávanie evanjelia je živým činom cirkevnej tradície.³

- Cirkev totiž odovzdáva vieru, ktorú sama žije: svoje pochopenie tajomstva Boha a jeho spásanosného zámeru; svoj pohľad na najvyššie povolanie človeka; spôsob evanjeliového života, ktorý sprostredkuje radosť Kráľovstva; nádej, ktorá ju preniká; lásku, ktorá cíti s ľudstvom a s celým Božím stvorením.
- Cirkev odovzdáva vieru aktívnym spôsobom, zasieva ju do srdiec katechumenov a katechizovaných, aby urobila plodnými ich najhlbšie skúsenosti.⁴ Vyznanie viery, ktoré prijali od Cirkvi („*traditio*“), počas katechetického procesu vyklíči a vzrastá, vráti sa („*redditio*“) obohatené hodnotami rôznych kultúr.⁵ Katechumenát sa tak stáva základným ťažiskom vzrastu katolicity a kvasom cirkevnej obnovy.

79. Keď Cirkev uvádzaním do kresťanského života odovzdáva vieru a nový život, koná ako matka ľudí, ktorá plodí deti, počaté z Ducha Svätého a zrodené z Boha.⁶ Presne povedané, keďže je Cirkev „našou matkou, je aj vychovávateľkou našej viery“;⁷ je matkou a učiteľkou súčasne. Pomocou katechézy živí svoje deti vlastnou vierou a začleňuje ich do nebeskej rodiny. Ako dobrá matka ponúka im evanjelium v celej jeho autentickosti a čistote, takže sa im dostáva ako primeraný pokrm, ktorý je kultúrne obohatený a je odpoveďou na najhlbšie túžby ľudského srdca.

Cieľ katechézy: spojenie s Ježišom Kristom

80. „Definitívnym cieľom katechézy je uviesť niekoho nielen do styku, ale do spojenia, do dôvernosti s Ježišom Kristom“.⁸ Celá evanjelizácia má za cieľ napomáhať spojenie s Ježišom Kristom. Katechéza vychádza z „počiatočného“ obrátenia osoby, ktoré v nej vzbudil Duch Svätý prostredníctvom ohlasovania a podujíma sa poskytnúť tomuto prvému primknutiu základ a vyzrievanie. Ide teda o pomoc tomu, kto sa práve obrátil, „lepšie poznať Ježiša, ktorému sa oddal: poznať jeho „tajomstvo“, Božie kráľovstvo, ktoré on ohlasuje, požiadavky a prísľuby obsiahnuté v jeho evanjeliovom poslaní, cesty, ktoré načrtol pre každého, kto ho chce nasledovať“.¹⁰ Krst, sviatosť, ktorou sa „stávame podobní Kristovi“,¹¹ svojou milosťou podporuje prácu katechézy.

81. Spojenie s Ježišom Kristom svojou dynamikou pobáda učeníka zjednotiť sa s ním vo všetkom tom, v čom sám Ježiš Kristus bol hlboko zjednotený s Bohom, svojím Otcem, ktorý ho poslal na svet, a s Duchom Svätým, ktorý ho pobádal plniť poslanie; s Cirkvou, svojím telom, ktorej sa daroval, a s ľuďmi, svojimi bratmi, osud ktorých chcel s nimi prežívať.

Cieľ katechézy je vyjadrený vo vyznaní viery v jediného Boha Otca, Syna a Ducha Svätého

82. Katechéza je tou osobitnou formou služby slova, pomocou ktorej počiatočné obrátenie dozrieva natolko, že sa z neho stane živé, výslovné a činorodé vyznanie viery: „Katechéza má svoj pôvod vo vyznaní viery a k vyznaniu viery vedie“.¹²

Vyznanie vnútornej viery pri krste¹³ je eminentne trojičné. Cirkev krstí „v mene Otca, Syna a Ducha Svätého“ (Mt 28,19)¹⁴, Boha jedného v troch osobách, ktorému kresťan zveruje svoj život. Katechéza uvádzania do kresťanského života či už pred krstom alebo po prijatí krstu pripravuje na tento rozhodujúci záväzok. Permanentná katechéza bude neustále pomáhať v dozrievaní tohto vyznania viery, v jeho zopakovaní pri Eucharistii a pri obnovovaní záväzkov, ktoré sú v ňom obsiahnuté. Je dôležité, aby katechéza dokázala dobre spojiť vyznanie kristologickej viery, „*Ježiš je Pán*“ s trojičným vyznaním: „*Verím v Otca Syna a Ducha Svätého*“, lebo sú len dva spôsoby vyjadrenia tej istej kresťanskej viery. Kto sa vplyvom prvého ohlasovania obráti k Ježišovi Kristovi a uzná ho za Pána, pomocou katechézy začína proces, ktorý nevyhnutne končí výslovným vyznaním Trojice.

Vyznaním viery v jedného Boha kresťan sa zrieka slúžiť akémukoľvek ľudskému absolútnu, či je to moc, pôžitok, rasa, predkovia, štát, peniaze...,¹⁵ a tak sa oslobodzuje od každého idolu, ktorý by z neho robil otroka. Je to vyhlásenie vôle slúžiť Bohu a ľuďom bez akéhokoľvek puta. Keď učeník Ježiša Krista proklamuje vieru v Trojicu, spoločenstvo osôb, dokazuje zároveň, že láska k Bohu a blížnemu je princíp, ktorý stvárnjuje jeho bytosť a jeho konanie.

83. Vyznanie viery je úplné len vo vzťahu k Cirkvi. Každý pokrstený jednotlivo vyslovuje Krédo, lebo žiaden čin nie je osobnejší ako tento. Ale odrieka ho v Cirkvi a cez ňu, lebo tak robí ako jej člen. „Verím“ a „veríme“ sú v sebe navzájom obsiahnuté.¹⁶ Keď kresťan spojí v jedno svoje vyznanie viery s vyznaním Cirkvi, začleňuje sa do jej poslania „univerzálnej sviatosti spásy“ pre život sveta. Kto vyznáva vieru, berie na seba záväzky, ktoré v nemálo prípadoch privolávajú prenasledovanie. V kresťanských dejinách sú mučeníci ohlasovateľmi a svedkami par excellence.¹⁷

Úlohy katechézy uskutočňujú jej cieľ

84. Cieľ katechézy sa realizuje pomocou rôznych vzájomne sa prelínajúcich úloh.¹⁸ Aby ich katechéza uskutočnila, inšpiruje sa zaiste spôsobom, akým Ježiš formoval svojich učeníkov: dával im poznať rozličné rozmery Božieho kráľovstva („*vám je dané poznať tajomstvá nebeského kráľovstva*“, Mt 13,11);¹⁹ učil ich modliť sa („*keď sa modlíte, hovorte: Otče...*“, Lk 11,2),²⁰ predkladal im evanjeliové postoje („*učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom*“, Mt 11,29), uvádzal ich do apoštolského poslania („*po dvoch ich poslal*“, Lk 10,1).²¹

Úlohy katechézy zodpovedajú výchove k rôznym dimenziám viery, lebo katechéza je úplnou kresťanskou formáciou, „otvorenou všetkým zložkám kresťanského života“.²² Sama vnútorná dynamika viery vyžaduje vieru poznať, sláviť, žiť a pretlmočiť do modlitby. Katechéza má pestovať každý z týchto rozmerov. Vieru však žijeme v kresťanskom spoločenstve a ohlasujeme ju v apoštolskom poslaní; je to viera, ktorú máme spoločnú a ohlasujeme. Katechéza má napomáhať aj tieto jej rozmery.

Druhý vatikánsky koncil takto vyjadril spomínané úlohy: „Katechéza osvecuje a posilňuje vieru, udržuje život podľa Kristovho ducha, privádza k vedomej a činnej účasti na liturgickom tajomstve a pobáda k apoštolskej činnosti“.²³

Základné úlohy katechézy: pomáhať poznať, sláviť, žiť a kontemponovať Kristovo tajomstvo

85. Základné úlohy katechézy sú:

– ***Napomáhať poznanie viery***

Ten, čo sa stretol s Kristom, chce ho čo najlepšie poznať, a takisto chce poznať Otcov plán, ktorý on zjavil. Poznanie obsahu viery (*fides quae*) je požiadavka primknutia sa k viere (*fides qua*).²⁴ Láska k inej osobe už v ľudskom poriadku znamená chcieť ju stále viac poznávať. Katechéza má preto „privádzať k pochopeniu celej pravdy o Božom pláne“²⁵ a učeníkov Ježiša Krista viesť k poznaniu tradície a Písma, ktoré je vznešenosťou poznania Krista (Flp 3,8).²⁶

Prehĺbenie poznania viery kresťansky osvecuje ľudskú existenciu, udržuje život viery a takisto robí schopným zdôvodniť si ju pred svetom. Odovzdanie symbolu, súhrnu Písma a viery Cirkvi, vyjadruje splnenie tejto úlohy.

– ***Liturgická výchova***

Vskutku, „Kristus je stále prítomný vo svojej Cirkvi, najmä v liturgických úkonoch“.²⁷ Spojenie s Ježišom Kristom vedie k sláveniu jeho spásonosnej prítomnosti v sviatostiach, najmä v Eucharistii. Cirkev si vrúčne praje, aby sa všetkých veriacich kresťanov podarilo priviesť k tejto plnej, vedomej a aktívnej účasti, ako to vyžaduje povaha samej liturgie a dôstojnosť ich krstného kňazstva.²⁸ Preto katechéza okrem toho, že umožňuje poznať význam liturgie a sviatostí, má učeníkov Ježiša Krista vychovávať „k modlitbe, k vďakyvzdaniu, k pokániu, k dôvernej prosbe, k zmyslu pre komunitu a k symbolickej reči“,²⁹ lebo všetko toto je potrebné k opravdivému liturgickému životu.

– ***Morálna formácia***

Obrátenie sa k Ježišovi Kristovi v sebe zahŕňa aj kráčanie v jeho šľapajach. Katechéza má preto odovzdať učeníkom postoje vlastné Majstrovi. Oni potom nastupujú na cestu vnútornej premeny, na ktorej sa zúčastňujú na Pánovom veľkonočnom tajomstve a „prechádzajú od starého človeka k novému, dokonalému v Kristovi“.³⁰ Reč na vrchu, v ktorej Ježiš obnovuje Desatoro a vtláča im ducha blahoslavenstiev,³¹ je nevyhnutným východiskom pre morálnu formáciu, dnes tak veľmi potrebnú. Evanjelizácia, ktorá „prináša so sebou aj ohlasovanie aj mravnú ponuku“,³² šíri celú svoju interpelujúcu silu, keď spolu s ohlasovaným slovom dokáže ponúknuť aj žité slovo. Takéto morálne svedectvo, ku ktorému katechéza pripravuje, musí vedieť ukázať spoločenské dôsledky evanjeliových požiadaviek.³³

– ***Učiť modlitbe***

Spojenie s Ježišom Kristom privádza učeníkov k tomu, aby zaujali postoj modlitby a kontemplácie, aký mal Majster. Naučiť sa modliť s Ježišom znamená modliť sa s tými istými citmi, s akými sa on obracal na Otca: klaňanie, chvála, ďakovanie, synovská dôvera, prosby, obdiv jeho slávy. Tieto city sa odrážajú v *Otčenáši*, v modlitbe, ktorú Ježiš naučil učeníkov a ktorá je vzorom každej kresťanskej modlitby. „*Odovzdanie Otčenáša*“³⁴ syntézy celého evanjelia,³⁵ je preto opravdivým vyjadrením splnenia tejto úlohy. Keď je katechéza preniknutá klímou modlitby, osvojovanie si kresťanského života dosiahne patričnú hĺbku. Takáto klíma sa stáva osobitne potrebná, keď katechumeni a tí, čo prijímajú katechézu, nachádzajú sa tvárou v tvár najnáročnejším požiadavkám evanjelia a cítia sa byť slabí, alebo keď udivení objavajú v svojom živote Božie pôsobenie.

Iné základné úlohy katechézy: uvádzanie do kresťanského života a výchova k životu v spoločenstve a k poslaniu

86. Katechéza robí kresťana súcim žiť v spoločenstve a aktívne sa zúčastňovať na živote a poslaní Cirkvi. Druhý vatikánsky koncil naznačuje pastierom nevyhnutnosť vhodne pestovať ducha vospolnosti³⁶ a katechumenom priúčať sa „činne spolupracovať na zvestovaní evanjelia a výstavbe Cirkvi“.³⁷

– ***Výchova k životu v spoločenstve***

- a) Kresťanský život v spoločenstve nemožno improvizovať a treba k nemu starostlivo formovať. Ježišova náuka o živote v spoločenstve, ako ju prináša evanjelium, vyžaduje kvôli jeho osvojeniu niektoré postoje, ktoré by mala katechéza podporiť: ducha jednoduchosti a pokory („*Ak nebudete ako deti*“, Mt 18, 3); starostlivosť o najmenších („*kto by pohoršil jedného z týchto maličkých*“, Mt 18, 6); osobitnú pozornosť voči tým, čo sa vzdialili („*nepôjde hľadať tú (ovcu), čo zablúdila?*“, Mt 18, 12); spoločnú modlitbu („*ak budú dvaja z vás na zemi jednomyselne prosiť o čokoľvek*“, Mt 18, 19); vzájomné odpustenie „*sedemdesiatsedemrát*“, Mt 18, 22). Všetky tieto postoje zjednocuje bratská láska („*Aby ste sa aj vy vzájomne milovali, ako som ja miloval vás*“ Jn 13, 34).
- b) Vo výchove k tomuto zmyslu pre spoločenstvo katechéza sa bude starať aj o ekumenický rozmer a bude povzbudzovať k bratským postojom voči členom iných cirkví a cirkevných spoločenstiev. S týmto cieľom katechéza jasne osvetlí celé učenie Katolíckej cirkvi a bude sa pritom vyhýbať výrazom alebo vysvetleniam, ktoré by mohli viesť do omylu. Okrem toho bude napomáhať „náležité poznanie iných vyznaní“,³⁸ s ktorými máme spoločné dobré, ako: „písané Božie slovo, život v milosti, viera, nádej, láska a iné vnútorné dary Ducha Svätého“.³⁹ Katechéza bude mať natoľko ekumenický rozmer, do akej miery dokáže vzbudiť a udržať „pravú túžbu po jednote“, chápanú nie ako ľahký irenizmus, ale ako dokonalú jednotu, kedy to Pán bude chcieť a akými cestami to bude chcieť.

– *Uvedenie do poslania*

- a) Katechéza je rovnako otvorená misijnému dynamizmu.⁴¹ Usiluje sa navykať Ježišových učeníkov, aby boli v spoločnosti, v profesnom, kultúrnom a spoločenskom živote prítomní ako kresťania. Pripraví ich aj na to, aby ponúkali svoju spoluprácu v rôznych cirkevných službách každý podľa vlastného povolania. Tento evanjelizačný záväzok veriacich laikov má pôvod v sviatostiach uvádzania do kresťanského života a v sekulárnom charaktere ich povolania.⁴² Je taktiež dôležité využívať každý prostriedok, ktorým možno vzbudiť kňazské povolania a povolania k osobitnému zasväteniu sa Bohu v rôznych formách rehoľného a apoštolského života a začať v srdciach jednotlivcov špeciálne misijné povolanie.

Katechéza by mala živiť a udržiavať evanjeliové postoje, ku ktorým Ježiš privádzal svojich učeníkov, keď začínal svoje poslanie: ísť hľadať zablúdenú ovцу, kázať a zároveň uzdravovať, byť chudobní, bez zlata a mešca, vedieť prijať odmietnutie a prenasledovanie, skladať dôveru v Otca a v pomoc Ducha Svätého, nečakať inú odmenu ako radosť, že môžeme pracovať pre Kráľovstvo.⁴³

- b) Keď bude katechéza formovať takýto misijný zmysel, bude vychovávať k medzináboženskému dialógu, ktorý môže robiť veriacich schopnými viesť plodnú komunikáciu s ľuďmi iných náboženstiev.⁴⁴ Katechéza poukáže na puto Cirkvi s nekresťanskými náboženstvami, ktoré je predovšetkým v spoločnom pôvode a v spoločnom cieľi ľudského pokolenia, ako aj v mnohonásobných „semenách slova“, ktoré Boh vložil do týchto náboženstiev. Katechéza pomôže aj v umení spájať a zároveň rozlišovať medzi „ohlasovaním Krista“ a „medzináboženským dialógom“. Tieto dva prvky, i keď si zachovávajú svoju vnútornú spätosť, nemajú sa zamieňať, ani považovať za to isté.⁴⁵ Dialóg totiž „neoslobodzuje od hlásania evanjelia“.⁴⁶

Niektoré úvahy o celku týchto úloh

87. Úlohy katechézy tvoria teda celok, bohatý a rôznorodý vo svojich aspektoch. O tomto celku je vhodné vysloviť niekoľko úvah.

- Všetky úlohy sú potrebné. Ako je pre vitalitu ľudského organizmu nevyhnutné, aby fungovali všetky jeho orgány, tak aj pre dozrievanie kresťanského života treba, aby sa pestovali všetky jeho rozmery: poznanie viery, liturgický život, morálna formácia, modlitba, patričnosť do spoločenstva, misijný duch. Ak katechéza zanedbá jednu z nich, kresťanská viera nedosiahne svoj úplný rozvoj.

- Každá úloha svojím spôsobom naplňa ciele katechézy. Morálna formácia je napríklad vo svojej podstate kristologická a trojičná, plná ekleziologického zmyslu a otvorená sociálnemu rozmeru. To isté platí o liturgickej výchove, ktorá je bytostne náboženská a cirkevná, ale vo svojom evanjelizačnom zaangažovaní pre dobro sveta aj veľmi náročná.
- Úlohy sú navzájom v sebe obsiahnuté a spolu sa rozvíjajú. Každá veľká katechetická téma, napríklad o Bohu Otcovi, má svoj poznávací rozmer, ale aj morálny obsah; dostáva sa do modlitby a do svedectva. Jedna úloha volá po druhej: poznanie viery robí schopným spĺňať poslanie; sviatostný život dáva silu k mravnej premene.
- Na realizovanie svojich úloh katechéza uplatňuje dva veľké prostriedky: odovzdávanie evanjeliového posolstva a skúsenosť kresťanského života.⁴⁷ Liturgická výchova napríklad potrebuje vysvetliť, čo je to kresťanská liturgia a čo sú sviatosti; musí však aj nechať skúsiť v praxi rôzne typy slávenia, objaviť a milovať symboly, zmysel vonkajších gest atď. Morálna formácia nielenže odovzdáva obsah kresťanskej morálky, ale aktívne pestuje evanjeliové postoje a kresťanské hodnoty.
- Jednotlivé rozmery viery sú predmetom výchovy tak v ich aspekte „daru“, ako aj v ich aspekte „záväzku“. Poznanie viery, liturgický život, nasledovanie Krista, toto všetko je dar Ducha, ktorý prijímame v modlitbe, a zároveň záväzok k duchovnému, morálnemu a svedeckému úsiliu. Obidva tieto aspekty treba pestovať.⁴⁸
- Každý rozmer viery, tak ako viera vo svojom celku, musí sa zakoreniť v ľudskej skúsenosti bez toho, že by v osobe zostával ako niečo umelé alebo izolované. Poznanie viery je dôležité – osvecuje celú existenciu a vedie dialóg s kultúrou. V liturgii sa celý osobný život stáva osobnou obetou. Evanjeliová morálka preberá a pozdvihuje ľudské hodnoty. Modlitba je otvorená všetkým osobným a spoločenským problémom.⁴⁹

Ako to naznačilo Direktórium z roku 1971, „je dôležité, aby katechéza rešpektovala toto bohatstvo činnosti tak, aby nijaký aspekt nebol izolovaný na škodu ostatných.“⁵⁰

Krstný katechumenát : štruktúra a stupňovitosť

88. Viera, ktorú podnecuje Božia milosť a Cirkev ju svojím pôsobením rozvíja, prechádza procesom dozrievania. Pre každý stupeň je k dispozícii vhodná katechéza.⁵¹

V krstnom katechumenáte sa formácia rozvíja v štyroch etapách:

- **predkatechumenát**,⁵² ktorý charakterizuje prvá evanjelizácia kvôli obráteniu a vysvetleniu kerigmy prvého ohlasovania;
- **katechumenát**,⁵³ v pravom zmysle slova zameraný na katechézu a jeho začiatkom je „podanie knihy evanjelií“;⁵⁴
- obdobie **očisťovania a osvecovania**,⁵⁵ ktoré je intenzívnejšou prípravou na sviatosti uvádzania do kresťanského života a v ktorom má miesto „odovzdanie symbolu“⁵⁶ a „odovzdanie Pánovej modlitby“;⁵⁷
- obdobie **mystagógie**,⁵⁸ ktoré charakterizuje skúsenosť zo sviatostí a zo vstupu do spoločenstva.

89. Tieto etapy, plné múdrosti veľkej katechumenátnej tradície, sú návodom na stupňovitosť katechézy.⁵⁹ V čase cirkevných Otcov sa totiž vlastná katechumenátna formácia uskutočňovala prostredníctvom **biblickej katechézy**, zameranej na vyrozprávanie dejín spásy; bezprostredná príprava na krst pomocou **náukovej katechézy**, ktorá vysvetľovala práve odovzdané Krédo a Otčenáš s ich morálnym obsahom; etapa, ktorá nasledovala po sviatostiach uvádzania do kresťanského života – **mystagogickej katechézy**, ktorá pomáhala osvojiť si tieto sviatosti a začleniť sa do spoločenstva. Táto patristická koncepcia je i naďalej zdrojom svetla pre súčasný katechumenát a pre samu katechézu uvádzania do kresťanského života.

Keďže katechéza uvádzania do kresťanského života sprevádza proces obrátenia, je vo svojej podstate postupná; a keďže je v službách toho, čo sa rozhodol nasledovať Ježiša Krista, je v najväčšej miere kristocentrická.

Krstný katechumenát – inšpiračný zdroj katechézy v Cirkvi

90. Keďže *misie* (poslanie) *ad gentes* sú paradigmou celého misijného pôsobenia Cirkvi, krstný katechumenát, ktorý naň nadväzuje, je inšpiračným vzorom jej katechetického pôsobenia.⁶⁰ Je preto vhodné podčiarknuť prvky katechumenátu, ktoré majú inšpirovať dnešnú katechézu, a význam tejto inšpirácie. Treba však vopred uviesť, že medzi katechizovanými a katechumenmi,⁶¹ ako aj medzi katechézou *po krste* a *pred krstom*, ktorá sa im odlišne poskytuje, je základný rozdiel.

U prvých vychádza zo sviatostí uvádzania do kresťanského života, ktoré už prijali, a tak „už boli uvedení do Cirkvi a krstom sa stali Božími deťmi. Ich obrátenie má teda základ v krste, ktorý už prijali, a majú rozvíjať jeho silu“.⁶²

91. Vzhľadom na tento podstatný rozdiel budeme teraz uvažovať o niektorých prvkoch krstného katechumenátu, ktoré majú byť zdrojom inšpirácie pre katechézu po krste:

- Krstný katechumenát celej Cirkvi neustále pripomína zásadnú dôležitosť ***funkcie uvedenia do kresťanského života*** s jej základnými činiteľmi, ktoré ju tvoria: katechéza a sviatosti krstu, birmovania a Eucharistie. Pastорácia uvádzania do kresťanského života je existenčne dôležitá pre každú partikulárnu Cirkev.
- Krstný katechumenát je zodpovednosťou ***celého kresťanského spoločenstva***. Takéto uvedenie do kresťanského života totiž „nemá byť len dielom katechétoov alebo kňazov, ale celej veriacej pospolitosti, najmä krstných rodičov...“.⁶³ Ustanovizeň katechumenátu takto podporuje v Cirkvi vedomie duchovného materstva v každej forme výchovy k viere.⁶⁴
- Krstný katechumenát je celý preniknutý ***Kristovým veľkonočným tajomstvom***. Preto „celé uvedenie má mať veľkonočný ráz“.⁶⁵ Veľkonočná vigília, stred kresťanskej liturgie, a jej krstná duchovnosť sú inšpiráciou pre celú katechézu.
- Krstný katechumenát je aj počiatočným miestom ***inkulturácie***. Podľa príkladu vtelenia Božieho Syna, ktorý sa stal človekom v istom konkrétnom historickom momente, Cirkev prijíma katechumenov celých, s ich kultúrnymi zväzkami. Celá katechizácia sa podieľa na úlohe začleňovať do katolicity Cirkvi autentické „semená slova“, zasiaté v jednotlivcoch a národoch.⁶⁶
- A napokon koncepcia krstného katechumenátu ako ***formačného procesu a pravej školy viery*** poskytuje katechéze po krste dynamiku a niektoré určujúce znaky ako je: intenzita a integrita formácie; jej odstupňovaný charakter s vymedzenými etapami; jej zviazanosť s obradmi, symbolmi a znakmi, najmä biblickými a liturgickými; jej trvalá spätosť s kresťanským spoločenstvom...

Katechéza po krste bez toho, že by mala napodobňujúco reprodukovať štruktúru krstného katechumenátu, ale keď si pritom uvedomuje, že katechizovaní sú pokrstení, bude si dobre počínať, keď sa inšpiruje na tejto „prípravnej škole kresťanského života“⁶⁷ a nechá sa obohatiť jej hlavnými charakteristickými prvkami.

II. EVANJELIOVÉ POSOLSTVO

Evanjeliové posolstvo

„A večný život je v tom, aby poznali teba, jediného pravého Boha, a toho, ktorého si poslal, Ježiša Krista“ (Jn 17,3).

„...Ježiš prišiel do Galiley a hlásal Božie evanjelium. Hovoril: „Naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo. Kajajte sa a verte evanjeliu“ (Mk 1,14–15).

„Bratia, pripomínam vám evanjelium, ktoré som vám hlásal a vy ste ho prijali, zotrúvate v ňom a prostredníctvom neho dosahujete spásu, ak sa ho držíte tak, ako som vám ho hlásal, ibaže by ste boli nadarmo uverili. Odovzdal som vám predovšetkým to, čo som aj ja prijal: že Kristus zomrel za naše hriechy podľa Písem; že bol pochovaný a že bol tretieho dňa vzkriesený podľa Písem“ (1 Kor 15,1–4).

Význam a cieľ tejto časti

92. Kresťanskú vieru, ktorou človek vyslovuje svoje „áno“ Ježišovi Kristovi, možno hodnotiť z dvoch hľadísk:

– ako primknutie sa pod vplyvom milosti k Bohu, ktorý sa zjavuje;

V tomto prípade viera spočíva v dôvere v Božie slovo a v odovzdaní sa mu (*fides qua*);

– ako obsah zjavenia a evanjeliového posolstva;

V takomto zmysle sa viera vyjadruje úsilím stále lepšie poznať hlboký zmysel tohto slova (*fides quae*);

Tieto dva aspekty zo samej ich prirodzenosti nemožno oddeliť. Dozrievanie a rast viery si vyžaduje ich organický a jednotný rozvoj. Avšak z dôvodov metodologického usporiadania budeme o oboch aspektoch uvažovať odelené.¹

93. V tejto druhej časti bude reč o obsahu evanjeliového posolstva (*fides quae*).

– V prvej kapitole sme určili normy a kritériá, ktoré katechéza musí sledovať, aby podložila, sformulovala a vysvetlila svoj obsah. Každá forma služby slova totiž usporadúva a predkladá evanjeliové posolstvo podľa svojho vlastného charakteru.

– Druhá kapitola sa bude zaoberať obsahom viery tak, ako ho vyjadruje Katechizmus Katolíckej cirkvi, ktorý je východiskovým náukovým textom pre katechézu. Preto tu predložíme niektoré návrhy, ktoré môžu pomôcť osvojiť si Katechizmus a uviesť ho do katechizácie Cirkvi.

Okrem toho predkladáme aj niektoré kritériá na vypracovanie miestnych katechizmov vychádzajúcich z Katechizmu Katolíckej cirkvi, ktoré pri zachovaní jednoty viery majú patrične zohľadňovať rôzne situácie a kultúry.

I. Normy a kritériá podávania evanjeliového posolstva v katechéze

„Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný! A ty budeš milovať Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou. A tieto slová, ktoré ti ja dnes prikazujem, nech sú v tvojom srdci, poučaj o nich svojich synov a sám uvažuj o nich, či budeš sedieť vo svojom dome, či budeš na ceste, či budeš ležať alebo stáť. Priviaž si ich ako znamenie na ruku, nech sú ako znaky medzi tvojimi očami, a napíš si ich na veraje svojho domu a na dvere“ (Dt 6,4–9).

„A Slovo sa telom stalo a prebývalo medzi nami“ (Jn 1,14).

Božie slovo, prameň katechézy

94. Prameň, z ktorého katechéza čerpá svoje posolstvo, je Božie slovo:

„Katechéza bude vždy čerpať svoj obsah zo živého prameňa Božieho slova, ktoré nám odovzdala tradícia a Sväté písmo, pretože posvätná tradícia a Sväté písmo tvoria posvätný poklad Božieho slova, zverený Cirkvi“.¹

Tento „poklad viery“² je ako poklad pána domu, zverený Cirkvi, Božej rodine, z ktorého stále vynáša veci nové a staré.³ Všetky Otcove deti, vedené Svätým Duchom, žijú z tohto

pokladu Slova. Vedia, že Slovo je Ježiš Kristus, Slovo, ktoré sa stalo človekom a jeho hlas naďalej znie prostredníctvom Ducha Svätého v Cirkvi a vo svete.

Božie slovo obdivuhodným Božím „zostúpením“⁴ prichádza k nám pomocou ľudských „slov a skutkov“, „ako keď sa svojho času Slovo večného Otca pripodobnilo ľuďom, vezmúc na seba krehké ľudské telo“.⁵ Bez toho, že by prestalo byť Božím slovom, vyjadruje sa ľudským slovom. I keď je blízke, zostáva zahalené v „kenotickom“ stave. Preto Cirkev, vedená Duchom, potrebuje ho neustále interpretovať a keď ho kontempluje, v hlbokom duchu viery ho „nábožne počúva, sväto zachováva a verne vysvetľuje“.⁶

Prameň a „pramene“ posolstva

95. Božie slovo, obsiahnuté v posvätnej tradícii a v Svätom písme:

- pomocou zmyslu pre vieru celého Božieho ľudu a pod vedením Magistéria, ktoré ho vyučuje s autoritou, možno stále hlbšie meditovať a chápať;
- slávi sa v liturgii, kde sa pravidelne ohlasuje, počúva, prijíma a vysvetľuje;
- vyžaruje v živote Cirkvi, v jej dvetisícročnej
- histórii, najmä v svedectve kresťanov a osobitne svätých;
- prehĺbuje ho teologické bádanie, ktoré pomáha veriacim v životnom chápaní tajomstiev viery;
- prejavuje sa v rýdzich náboženských a morálnych hodnotách, zasiatych ako semeno slova do ľudskej spoločnosti a do rôznych kultúr.

96. Všetko toto sú hlavné alebo pomocné pramene katechézy, ktoré v nijakom prípade nemožno chápať v jednoznačnom zmysle.⁸ Sväté písmo je totiž „Božie slovo, keďže bolo napísané z vnuknutia Ducha Svätého“⁹; a posvätná tradícia zasa „Božie slovo, ktoré Kristus Pán a Duch Svätý zveril apoštolom; neporušene odovzdáva ich nástupcom...“.¹⁰ Magistérium má za úlohu „hodnoverne vysvetľovať Božie slovo“¹¹ čím v mene Ježiša Krista spĺňa základnú cirkevnú službu. Tradícia, Písmo a Magistérium, vnútorne navzájom súvisiace a spojené, sú „každé svojím spôsobom“¹² hlavnými prameňmi katechézy.

Každý z prameňov katechézy má svoj vlastný jazyk, ktorému sa dáva forma v bohatej rozmanitosti „dokumentov viery“. Katechéza je živá tradícia týchto dokumentov¹³: biblických perikop, liturgických textov, spisov cirkevných Otcov, vyjadrení Magistéria, symbolov viery, svedectiev svätých, teologických úvah.

Živý prameň Božieho slova a „pramene“, ktoré z neho vyplývajú a v ktorých sa vyjadruje, poskytujú katechéze kritériá odovzdávania svojho posolstva všetkým, v ktorých dozrelo rozhodnutie nasledovať Ježiša Krista.

Kritériá podávania posolstva

97. Kritériá podávania evanjeliového posolstva v katechéze sú vo vzájomnej vnútornej spätosti, lebo vychádzajú z toho istého prameňa.

- Posolstvo zamerané na osobu Ježiša Krista (*kristocentrizmus*) svojou vnútornou dynamikou vovádza do *trojičného rozmeru* tohto posolstva.
- Ohlasovanie radostnej zvesti o Božom kráľovstve, zamerané na *dar spásy*, zahŕňa posolstvo *oslobodenia*.
- Cirkevný charakter posolstva sa vracia k jeho *historickému* charakteru, lebo katechéza, tak ako celok evanjelizácie, realizuje sa v „čase Cirkvi“.
- Keďže je evanjeliové posolstvo radostná zvesť určená všetkým národom, usiluje sa o *inkulturáciu*, ktorú možno do hĺbky realizovať len vtedy, keď sa posolstvo predkladá v celej svojej *integrite a čistote*.
- Evanjeliové posolstvo je nevyhnutne *organickým posolstvom* s vlastnou hierarchiou pravdy. Práve toto harmonické videnie evanjelia robí z neho pre človeka udalosť s hlbokým *významom*.

I keď tieto kritériá platia pre celú službu slova, teraz ich rozvedieme vo vzťahu ku katechéze.

Kristocentrizmus evanjeliového posolstva

98. Ježiš Kristus nielenže odovzdáva Božie slovo, ale on sám je Božím Slovom. Preto katechéza v celej svojej šírke poukazuje na vzťah k nemu.

V tomto zmysle je to, čo charakterizuje posolstvo katechézy, predovšetkým „kristocentrizmus“,¹⁴ chápaný v rôznych významoch.

- Na prvom mieste znamená, že „v samom strede katechézy nachádzame v podstate jednu osobu: osobu Ježiša z Nazareta, jednorodeného z Otca, plného milosti a pravdy“.¹⁵ Základnou úlohou katechézy je totiž predstavovať Krista a všetko ostatné vo vzťahu k nemu. V konečnom dôsledku má pomôcť k rozhodnutiu nasledovať Krista, a zjednotiť sa s ním: sem smeruje každý prvok posolstva.
- Na druhom mieste kristocentrizmus znamená, že Kristus je „stredom dejín spásy“,¹⁶ ktoré katechéza predkladá. On je poslednou udalosťou, ku ktorej konvergujú celé posvätné dejiny. On, ktorý prišiel „v plnosti času“ (Gal 4,4), je „kľúč, stredobod a cieľ celej ľudskej histórie“.¹⁷ Posolstvo katechézy pomáha kresťanovi nájsť si svoje miesto v dejinách, aktívne sa do nich zapojiť, a tým ukázať, ako je Kristus posledným zmyslom týchto dejín.
- Kristocentrizmus okrem toho znamená, že evanjeliové posolstvo nepochádza od človeka, ale je Božím slovom. Cirkev, a v jej mene každý katechéta, môže pravdivo povedať: „Moje učenie nie je moje, ale toho, ktorý ma poslal“ (Jn 7,16). Preto všetko, čo katechéza odovzdáva, je „učenie Ježiša Krista, teda pravda, ktorú on prináša, alebo presnejšie Pravda, ktorou je on sám“.¹⁸ Kristocentrizmus zaväzuje katechézu, aby odovzdávala to, čo Ježiš učí o Bohu, o človeku, o šťastí, o pozemskom živote, o smrti... bez toho, že by si dovoľila niečo z jeho myšlienok pozmeniť.¹⁹

Evanjeliá, ktoré rozprávajú o Ježišom živote, sú stredom posolstva katechézy. Aj ony samy majú „katechetickú štruktúru“²⁰ a vyjadrujú učenie vo forme, v akej sa predkladalo prvým kresťanským spoločenstvám: hovorilo o Kristovom živote, o jeho posolstve, o jeho spásonosných činoch. Štyri evanjeliá zaujímajú v katechéze „ústredné miesto, lebo ich stredobodom je Ježiš Kristus“.²¹

Trojičný kristocentrizmus evanjeliového posolstva

99. Božie Slovo, vtelené v Ježišovi z Nazareta, Máriinom Synovi, je Slovom Otca, ktoré hovorí svetu prostredníctvom svojho Ducha. Ježiš sa neustále odvoláva na Otca, ktorého je jediným Synom, a na Ducha Svätého, ktorý ho pomazal. On je „cesta“, ktorá vedie k vnútornému tajomstvu Boha.²²

Kristocentrizmus silou svojej vnútornej dynamiky vedie k vyznaniu viery v Boha Otca, Syna a Ducha Svätého. Je kristocentrizmom svojou podstatou trojičným. Kresťania sa krstom pripodobňujú Kristovi, „Jednému z Trojice“²³ a toto pripodobnenie stavia pokrstených, „synov Syna“, do spoločenstva s Otcom a Duchom Svätým. Preto ich viera je radikálne trojičná. „Tajomstvo Najsvätejšej Trojice je ústredným tajomstvom kresťanskej viery a kresťanského života“.²⁴

100. Trojičný kristocentrizmus evanjeliového posolstva pobáda katechézu, aby okrem iného zabezpečila tieto aspekty:

- Vnútornú štruktúru katechézy; každý spôsob predkladania právd bude vždy kristocentricko-trojičný: „Skrze Krista k Otcovi v Duchu Svätom“.²⁵ Katechéza, ktorá by vynechala jeden z týchto rozmerov, alebo by nepoznala ich organické spojenie, zrádzala by originalnosť kresťanského posolstva.²⁶
- Keď katechéza ukazuje vnútorný Boží život, počínajúc spásonosnými činmi v prospech ľudstva, sleduje ten istý pedagogický postup ako Ježiš, ktorý zjavil Otca, seba ako Syna a Ducha Svätého.²⁷ Božie skutky ukazujú, kým je On sám v sebe, zatiaľ čo tajomstvo jeho

vnútorného Bytia osvecuje chápanie všetkých jeho diel. Analogicky sa tak deje v medziľudských vzťahoch: osoby sa prejavujú svojimi skutkami, a čím viac ich poznáme, tým viac chápeme ich konanie.²⁸

- Oboznamovanie s vnútorným Božím bytím, ako sa zjavilo v Ježišovi, jedným v podstate a trojitým v osobách, ukazuje, aké konkrétne dôsledky z neho vyplývajú pre život ľudí. Vyznávať jediného Boha znamená, že „človek nemá úplne podriaadiť svoju osobnú slobodu nijakej pozemskej moci“.²⁹ Znamená to tiež, že ľudstvo, stvorené na obraz jedného Boha, ktorý je „spoločenstvom osôb“, je povolané tvoriť bratskú spoločnosť detí toho istého Otca rovnakej dôstojnosti.³⁰ Ľudské a spoločenské dôsledky kresťanského chápania Boha sú nesmierne. Cirkev vyznávaním viery v Trojicu a jej ohlasovaním svetu chápe seba samu ako „v jednote Otca, Syna a Ducha Svätého zhromaždený ľud“.³¹

Posolstvo, ktoré ohlasuje spásu

101. Ježišovo posolstvo o Bohu je pre ľudstvo radostnou zvesťou. Ježiš totiž oznámil Božie kráľovstvo³² ako nový a konečný Boží zásah, ktorý má moc pretvárať a je takisto veľký, ba prevyšuje ten, aký Boh urobil pri stvorení sveta.³³ V tomto zmysle „Kristus ohlasoval ako vrchol a stred svojej blahozvesti spásu, t.j. veľký Boží dar, za ktorý treba pokladať nielen oslobodenie od všetkého, čo človeka utláča, ale hlavne oslobodenie od hriechu a od Zlého, spojené s radosťou, ktorú dosahuje človek, že pozná Boha a Boh človeka, že Boha vidí a v ňom s dôverou spočíva“.³⁴

Katechéza odovzdáva toto posolstvo o Kráľovstve, ktoré má v Ježišovom kázaní ústredné miesto. Keď tak robí, „posolstvo sa postupne prehĺbuje a rozvíja v implicitných dôsledkoch“,³⁵ ukazuje, čo z neho vyplýva pre ľudí a pre svet.

102. Pri takomto vysvetlení Ježišovej evanjeliovej kerigmy katechéza podčiarkuje tieto základné aspekty:

- S príchodom Kráľovstva Ježiš ohlasuje a zjavuje, že Boh nie je vzdialeným a neprístupným bytím, „neznámou a vzdialenou mocou“,³⁶ ale Otcom, ktorý je prítomný uprostred svojich stvorení a koná s láskou a mocou. Toto jednoduché a priame svedectvo o Bohu ako Otcovi je v katechéze najdôležitejšie.
- Ježiš zároveň oznamuje, že Boh svojím Kráľovstvom ponúka dar totálnej spásy, oslobodzuje od hriechu, vovádza do spoločenstva s Otcom, udeľuje Božie synovstvo, a premáhajúc smrť sľubuje večný život.³⁷ Táto úplná spása je zároveň imanentná a eschatologická, lebo „začína sa v tomto časnom živote, ale završuje sa vo večnosti“.³⁸
- Keď Ježiš ohlasuje Kráľovstvo, ohlasuje Božiu spravodlivosť, Boží súd a našu zodpovednosť. Ohlasovanie Božieho súdu s jeho silou, s akou formuje svedomie, je ústredným obsahom evanjelia a radostnou zvesťou pre svet. Je ňou pre toho, kto trpí pre nespravodlivosť, a pre tých, čo bojujú za jej nastolenie; je ňou však aj pre toho, kto nedokázal milovať a byť solidárny, lebo má možnosť robiť pokánie a dosiahnuť odpustenie; v Kristovom kríži sa nám totiž dostáva vykúpenie z hriechov. Povolanie k obráteniu a k viere v evanjelium o Kráľovstve – ktoré je kráľovstvom spravodlivosti a pokoja, vo svetle ktorého budeme súdení – je pre katechézu základom.
- Ježiš ohlasuje, že Božie kráľovstvo sa začína ním samým, jeho osobu.³⁹ Zjavuje totiž, že On sám, ustanovený za Pána, berie na seba uskutočnenie tohto Kráľovstva, aby ho plne završené odovzdal Otcovi, keď znovu príde vo svojej sláve.⁴⁰ „Toto kráľovstvo je už tajomným spôsobom tu na zemi, bude však završené Pánovým príchodom“.⁴¹
- Ježiš takisto ukazuje, že spoločenstvo jeho učeníkov, jeho Cirkev, „je zárodkom a počiatkom tohto kráľovstva na zemi“⁴² a že ona sama ako kvas v ceste si praje, aby Božie kráľovstvo rástlo vo svete ako obrovský strom a aby sa doň začlenili všetky národy a všetky kultúry. „Cirkev je skutočne a konkrétne určená na službu kráľovstva“.⁴³

- Ježiš napokon ukazuje, že dejiny ľudstva nespejú k ničote, ale že s ich aspektmi milosti a hriechu berie ich v ňom samom do rúk Boh, aby ich pretvoril. Už počas svojho terajšieho putovania do Otcovho domu ponúka predtuchu budúceho sveta, v ktorom budú pozdvihnuté a očistené a dosiahnu dokonalosť. „Preto evanjelizácia musí zahrňovať aj prorocké hlásanie druhého života, t.j. najvyššieho a večného povolania ľudí. Toto povolanie má úzky, ale aj vzájomný vzťah so súčasnou situáciou“.⁴⁴

Posolstvo o oslobodení

103. Radostná zvesť o Božom kráľovstve, ktorá oznamuje spásu, obsahuje aj posolstvo o oslobodení.⁴⁵ Keď Ježiš ohlasuje toto Kráľovstvo, osobitným spôsobom sa obracia na chudobných: „Blahoslavení chudobní, lebo vaše je Božie kráľovstvo. Blahoslavení, ktorí teraz hladujete, lebo budete nasýtení. Blahoslavení, ktorí teraz plačete, lebo sa budete smiať“ (Lk 6,20–21). Tieto blahoslavenstvá, ktorými sa Ježiš obracia na tých, čo trpia, sú eschatologickým ohlasovaním spásy, ako súčasti Kráľovstva. Všímajú si ťaživú skutočnosť, ku ktorej je evanjelium také vnímavé: chudobu, hlad a utrpenie ľudstva.

Cirkev, spoločenstvo Ježišových učeníkov, zdieľa dnes tú istú citlivosť, akú mal voľakedy jej Majster. S hlbokou bolesťou obracia pozornosť k tým národom, čo „s vypätím síl zápasia, aby prekonali všetko, čo ich odsudzuje k tomu, aby žili len na pokraji civilizovaného života. Sú to napríklad: hlad, chronické choroby, negramotnosť, dedičná núdza a bieda, nespravodlivosť v medzinárodných vzťahoch..., hospodársky a kultúrny neokolonializmus“.⁴⁶ Cirkev znepokojujú všetky formy chudoby, „nielen čisto hospodárskej, ale aj kultúrnej a náboženskej“.⁴⁷

Ako dôležitý rozmer svojho poslania „Cirkev má povinnosť hlásať oslobodenie pre milióny ľudských bytostí, medzi ktorými je mnoho jej vlastných synov. Taktiež má povinnosť prispievať k tomuto oslobodeniu a urýchľovať ho, vydávať o ňom svedectvo a snažiť sa, aby to bolo všestranné oslobodenie“.⁴⁸

104. Aby katechéza na toto všetko pripravila kresťanov, musí splniť tieto úlohy:

- Posolstvo o oslobodení zahrnúť do perspektívy evanjelizácie, ktorá „má nutne špecifický náboženský cieľ“,⁴⁹ lebo by stratila dôvod svojho jestvovania, „ak by sa odchyľila od náboženského základu, ktorý ju udržuje, t.j. od Božieho kráľovstva v plne teologickom zmysle“.⁵⁰ Preto v posolstve o oslobodení, „ktoré evanjelizácia hlása a snaží sa uskutočňovať, treba povedať hlavne toto: nemožno sa obmedziť len na číru a čiastočnú hospodársku, politickú a sociálnu alebo kultúrnu stránku. Naopak, toto oslobodenie musí brať do úvahy celého človeka po všetkých jeho stránkach, vrátane jeho schopnosti chápať a orientovať sa k absolútnu, a to aj k Bohu ako absolútnej bytosti“.⁵¹
- Katechéza v rámci svojej úlohy, ktorou je morálna výchova, bude predkladať kresťanskú sociálnu morálku ako požiadavku Božej spravodlivosti a dôsledok „radikálneho oslobodenia, ktoré priniesol Kristus“.⁵² Radostnou zvesťou je vskutku to, čo kresťania vyznávajú so srdcom plným nádeje: Kristus oslobodil svet a stále ho oslobodzuje. Odtiaľto pramení kresťanská prax, ktorá je naplnením veľkého prikázania lásky.
- Aj v úlohe uvádzania do evanjelizačného poslania katechéza bude v katechumenoch a katechizovaných podnecovať „uprednostnenie chudobných“,⁵³ ktoré „nebude znakom partikularizmu alebo sektárstva, ale bude prejavom univerzálnosti povahy a poslania Cirkvi. Táto voľba nie je výlučná“,⁵⁴ ale prináša so sebou „povinnosť angažovať sa za spravodlivosť, a to podľa postavenia, povolania a pomerov každého človeka“.⁵⁵

Cirkevný charakter evanjeliového posolstva

105. Cirkevná povaha katechézy dáva evanjeliómu posolstvu, ktoré odovzdáva, hlboko cirkevný charakter. Katechéza má svoj pôvod vo vyznaní viery Cirkvi a katechumena a katechizovaného vedie k takémuto vyznaniu. Prvé oficiálne slová, ktorými sa Cirkev obracia

na dospelého krstenca potom, ako sa dozvie jeho meno, sú tieto: „*Čo si žiadaš od Božej Cirkvi? Vieru*“ – taká je odpoveď kandidáta.⁵⁶ Katechumen totiž vie, že evanjelium, ktoré objavil a chce ho poznať, je živé v srdciach veriacich. Katechéza nie je nič iné ako proces šírenia evanjelia tak, ako ho kresťanská komunita prijala, ako ho chápe, slávi, žije a v mnohorakých formách podáva ďalej.

Preto keď katechéza hlása Kristovo tajomstvo, v jej posolstve zaznieva viera celého Božieho ľudu počas dejín: viera apoštolov, ktorú pôsobením Ducha Svätého prijali od samého Krista; viera Otcov a Učiteľov Cirkvi, ktorí ju vynikajúco vyučovali; viera misionárov, ktorí ju bez ustania ohlasovali; napokon viera pastierov, ktorí ju horlivo a s láskou uchovávali a hodnoverne vysvetľovali. V katechéze je naozaj prítomná viera všetkých, čo veria a nechajú sa viesť Svätým Duchom.

106. Táto viera, ktorú odovzdáva cirkevné spoločenstvo, je jedna a jediná. Napriek tomu, že učeníci Ježiša Krista tvoria spoločenstvo, rozsiate po celom svete, a hoci katechéza odovzdáva vieru veľmi odlišnou kultúrnou rečou, evanjelium, ktoré predkladá, je jedno, vyznanie viery je to isté a jeden je aj krst: „Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst. Jeden je Boh a Otec všetkých“ (Ef 4,5).

Katechéza je teda v Cirkvi službou, ktorá katechumenov a katechizovaných uvádza do jednoty vyznania viery.⁵⁷ Samou svojou povahou napomáha zväzok jednoty⁵⁸ a vytvára vedomie spolupatričnosti s veľkým spoločenstvom, ktoré neobmedzuje ani čas, ani priestor: „Od spravodlivého Ábela až do posledného vyvoleného, až na koniec sveta a do skončenia sveta“.⁵⁹

Historický charakter tajomstva spásy

107. Vyznanie viery učeníkov Ježiša Krista vychádza z putujúcej Cirkvi, ktorá prijala poslanie. Nie je ešte slávnym vyhlásením skončenia cesty, ale je vyznaním, ktoré zodpovedá „*obdobiu Cirkvi*“.⁶⁰ „*Ekonomia spásy*“ má preto historický charakter – realizuje sa totiž v čase: „*Začala sa v minulosti, dosiahla vrchol v Kristovi a teraz pôsobí v očakávaní zavŕšenia*“.⁶¹

Preto keď dnes Cirkev odovzdáva kresťanské posolstvo, vychádza zo živého vedomia, ktoré má o ňom, a ustavične pripomína minulé spásonosné udalosti a rozpráva o nich. V ich svetle interpretuje súčasné udalosti ľudských dejín. Hovorí o Božom Duchu, ktorý obnovuje tvárnosť zeme, a ďalej s dôverou očakáva Pánov príchod. V patristickej katechéze rozprávanie o Božích divoch a očakávanie Kristovho návratu nikdy nechýbalo pri vysvetľovaní tajomstiev viery.⁶²

108. Historický charakter kresťanského posolstva kladie katechéze povinnosť postarať sa:

- Aby predkladala dejiny spásy pomocou biblickej katechézy, ktorá by umožnila poznať „udalosti a slová“, ktorými sa Boh zjavoval ľudstvu: veľké etapy Starého zákona, ktorými sa pripravovala cesta evanjeliu;⁶³ život Ježiša, Božieho Syna, vteleného v lone Márie, ktorý svojimi činmi a svojím učením zavŕšil zjavenie;⁶⁴ a napokon dejiny Cirkvi, ktorá zjavenie odovzdáva. Práve tieto dejiny, chápané z hľadiska viery, sú základnou zložkou obsahu katechézy.
- Aby pri vysvetľovaní symbolu viery a obsahu kresťanskej morálky pomocou náukovej katechézy evanjeliové posolstvo osvecovalo prítomný okamih dejín spásy. „Služba slova (totiž) nielen pripomína zázračné diela, ktoré Boh vykonal v minulosti... ale aj interpretuje vo svetle tohto zjavenia ľudský život našej doby, znamenia čias a skutočnosti tohto sveta, lebo v nich sa uskutočňuje Boží plán na spásu človeka“.⁶⁵
- Aby sviatosti začlenila do dejín spásy pomocou mystagogickej katechézy, ktorá „číta v tomto novom svetle a znovu prežíva všetky tieto veľké udalosti dejín spásy v „dnešku“ svojej liturgie“.⁶⁶ Odvolávanie sa na historicko-spásonosný „dnešok“ je podstatné pre

katechézu. Katechumenom a katechizovaným sa tak pomáha „otvoriť sa tomuto duchovnému chápaniu ekonómie spásy“.⁶⁷

- „Udalosti a slová“ zjavenia poukazujú na tajomstvo, ktoré je v nich skryté.⁶⁸ Katechéza má pomôcť prejsť od znaku k tajomstvu. Má privádzať k tomu, aby sme za Kristovým človečenstvom spoznali Božieho Syna, za dejinami Cirkvi jeho tajomstvo ako „sviatosť spásy“, za „znakmi čias“ stopy Božej prítomnosti a Božieho plánu. Katechéza tak poukazuje na typické poznanie viery, „ktoré je poznaním pomocou znakov“.⁶⁹

Inkultúrácia evanjeliového posolstva

109. Božie slovo sa stalo človekom, konkrétnym človekom, začleneným do času a priestoru, zakoreneným do určitej kultúry: „Kristus sa svojim vtelením viazal na určité spoločenské a kultúrne podmienky ľudí, uprostred ktorých žil“.⁷¹ Toto je tá prvotná „inkultúrácia“ Božieho slova a východiskový vzor pre celú evanjelizáciu Cirkvi, „ktorá je povolaná vnášať silu evanjelia do srdca kultúry a kultúr“.⁷²

„Inkultúrácia“⁷³ viery, pomocou ktorej možno v podivnej výmene preberať „všetky bohatstvá národov, ktoré dostal Kristus do dedičstva“⁷⁴, je hlboký a celkový proces a pomalá cesta.⁷⁵ Nie je to len jednoduché vonkajšie prispôsobenie sa, ktoré preto, aby sa kresťanské posolstvo stalo prítlačlivejším, obmedzuje sa na to, aby ho ozdobne pokrylo povrchovým lakom.

Ide tu, naopak, o to, aby evanjelium preniklo do najodľahlejších vrstiev osôb a národov, a to „do hĺbky a takým spôsobom, aby evanjelizácia presiakla celý život. Treba evanjelizovať predovšetkým kultúru“.⁷⁶

V úsilí o inkultúráciu kresťanské spoločenstvá však musia rozlišovať: na jednej strane ide o „preberanie“⁷⁷ tých kultúrnych bohatstiev, ktoré sú zlučiteľné s vierou; na druhej strane o „ozdravenie“⁷⁸ a „pretváranie“⁷⁹ tých kritérií, spôsobov myslenia alebo životných štýlov, ktoré sú v protiklade s Božím kráľovstvom. Správne možno urobiť takéto rozlíšenie na základe dvoch hlavných zásad: „zlučiteľnosť s evanjeliom a spoločenstvom všeobecnej Cirkvi“.⁸⁰ Celý Boží ľud sa má zapojiť do tohto procesu, ktorý „musí prebiehať postupne, aby mohol byť naozaj výrazom kresťanskej skúsenosti spoločenstva“.⁸¹

110. Konkrétne pre katechézu vyplývajú z tejto inkultúrácie viery rôzne úlohy. Spomedzi nich treba spomenúť nasledujúce:

- Považovať cirkevné spoločenstvo za základný faktor inkultúrácie. Jedným z vyjadrení a zároveň jedným z účinných nástrojov tejto úlohy je katechéta, ktorý spolu s hlbokým náboženským zmyslom má mať živé sociálne cítenie a byť hlboko zakorenený v svojom kultúrnom prostredí.⁸²
- Vypracovať miestne katechizmy, ktoré by zodpovedali požiadavkám rôznych kultúr⁸³ a predstavovali by evanjelium vzhľadom na túžby, otázky a problémy, ktoré sa v nich objavujú.
- Urobiť vhodnú inkultúráciu v katechumenáte a katechetických ustanovizniach s potrebným rozlíšením, vrátane reči, symbolov, hodnôt kultúry, v ktorej katechumeni a katechizovaní žijú
- Tak predkladať kresťanské posolstvo, aby bolo schopné „zdôvodniť nádej“ (1 Pt 3,15) u tých, čo majú ohlasovať evanjelium uprostred často pohanských a niekedy postkresťanských kultúr. Súca apologetika, ktorá by napomohla dialógu medzi vierou a kultúrou, sa dnes javí ako nevyhnutná.

Celistvosť evanjeliového posolstva

111. Keď katechéza spĺňa úlohu inkultúrácie viery, musí odovzdávať evanjeliové posolstvo v jeho celistvosti a čistote. Ježiš hlásal evanjelium v celistvosti: „Oznámil som vám všetko, čo som počul od svojho Otca“ (Jn 15,15). Takú istú úplnosť vyžaduje Kristus od svojich

učenikov, keď im zveruje poslanie vyjadrené slovami: „...naučte ich zachovávať všetko, čo som vám prikázal“ (Mt 28,19). Preto základným kritériom katechézy je zachovať celistvosť posolstva a vyhýbať sa tomu, aby sa podávalo čiastočne alebo skreslene: „Aby obeta vlastnej viery bola dokonalá, kto sa stane Kristovým učeníkom, má právo prijať slovo viery neokypené, nesfalšované, nezmenšené, ale úplné a celistvé, vo všetkej jeho dôslednosti a životnosti“.⁸⁴

112. Toto kritérium zahŕňa dva vnútorne spojené rozmery. Ide o potrebu:

- Predkladať evanjeliové posolstvo **celistvé**, bez toho, že by sa prešlo mlčaním nad niektorým základným aspektom, alebo by sa urobil výber z pokladu viery.⁸⁵ Naopak, katechéza sa „musí starať, aby sa poklad kresťanského posolstva ohlasoval celý“.⁸⁶ Má sa to však diať postupne, podľa príkladu Božej pedagogiky, lebo Boh sa zjavoval postupne a stále viac. Celistvosť má teda sprevádzať prispôsobenie. Katechéza preto vychádza z jednoduchej propozície celistvej štruktúry kresťanského posolstva a vysvetľuje ju spôsobom primeraným schopnostiam adresátov. Neobmedzuje sa však len na toto počiatkové podávanie, ale postupne predkladá posolstvo zakaždým širšie a jasnejšie, podľa schopností katechizovaných a charakteru katechézy.⁸⁷ Tieto dve roviny celistvého podávania posolstva sa nazývajú „**intenzívna integrita**“ a „**extenzívna integrita**“.
- Predkladať evanjeliové posolstvo **autentické**, v celej jeho čistote, bez redukovania jeho požiadaviek zo strachu z odmietnutia a bez toho, že by sa ukladali ťažké bremená, ktoré ono neobsahuje, lebo Ježišovo jarmo je príjemné.⁸⁸

Kritérium autentickosti je vnútorne spojené s kritériom inkulturácie, lebo jej úlohou je „tlmočiť“⁸⁹ základné posolstvo do určitej kultúrnej reči. V tejto nevyhnutnej úlohe je vždy napätie: „Evanjelizácia citelne stráca na svojej sile a účinnosti, ak neberie ohľad na národ, ku ktorému sa obracia...“ predsa však „hrozí jej nebezpečenstvo, že stratí svoju prirodzenosť a celkom vyprchá“,⁹⁰ ak sa pod zámkou pretlmočenia zbaví svojho obsahu.

113. V tomto zložitom vzťahu medzi inkulturáciou a celistvosťou kresťanského posolstva treba sledovať kritérium evanjeliového postoja „misijnej otvorenosti pre celkovú spásu sveta“.⁹¹ Slobodná od akejkoľvek skostnatej uzavretosti musí vedieť spájať prijímanie skutočne ľudských a náboženských hodnôt s misijným záväzkom ohlasovať všetky pravdy evanjelia bez toho, že by upadala do ľahkých prispôbení, ktoré by mohli oslabiť evanjelium a sekularizovať Cirkev. Evanjeliová autentickosť vylučuje oba postoje, lebo sú v protiklade s pravým zmyslom tohto posolania.

Organické a hierarchicky usporiadané posolstvo

114. Posolstvo, ktoré katechéza odovzdáva, je „organickej a hierarchickej povahy“⁹² a tvorí tak súvislú životnú syntézu viery. Organizuje sa okolo tajomstva Najsvätejšej Trojice v kristocentrickej perspektíve, lebo „je teda prameňom všetkých ostatných tajomstiev viery a svetlom, ktoré ich osvetľuje“.⁹³

Súlad celku posolstva vyžaduje „hierarchiu právd“⁹⁴, keďže každá z nich má iný súvis so základom viery. Táto hierarchia však „neznamená, že niektoré pravdy patria k viere menej ako druhé, ale značí, že niektoré pravdy sa zakladajú na iných, ktoré sú dôležitejšie a sú nimi objasnené“.⁹⁵

115. Všetky aspekty a rozmery kresťanského posolstva majú účasť na tejto hierarchizovanej organickosti:

- Keď dejiny spásy rozprávajú o „Božích divoch“ (*mirabilia Dei*), o tom, čo Boh urobil, robí a bude pre nás robiť, organizuje sa okolo Ježiša Krista, „streda dejín spásy“.⁹⁶ Príprava na evanjelium v Starom zákone dáva štruktúru celým dejinám spásy, v ktorých stvorenie a eschatológia sú začiatok a koniec.

- Apoštolský symbol ukazuje, ako Cirkev vždy chcela predstavovať kresťanské tajomstvo v životnej syntéze. Tento symbol je syntézou a kľúčom k čítaniu celého Písma a celého učenia Cirkvi, ktoré sa okolo neho hierarchicky usporadúva.⁹⁷
- Organickým celkom sú aj sviatosti, ktoré ako obrodzujúce sily prameňa z veľkonočného tajomstva Ježiša Krista a „tvoria určitý organizmus, v ktorom má každá sviatosť svoje životne dôležité miesto“.⁹⁸ Eucharistia zaujíma v tomto organizme jedinečné miesto a ostatné sviatosti sú zamerané na ňu ako na „sviatosť sviatostí“.⁹⁹
- Dvojité prikázanie lásky k Bohu a bližnému je v morálnom posolstve hierarchiou hodnôt, ktorú určil sám Ježiš: „na týchto dvoch prikázaniach spočíva celý Zákon i proroci“ (Mt 22,40). Ak sa láska k Bohu a láska k bližnému, ktorá je súhrnom Desatora, prežíva v duchu evanjeliových blahoslavenstiev, stáva sa *magnou chartou* kresťanského života, ktorú Ježiš vyhlásil v reči na vrchu.¹⁰⁰
- Otčenáš, ktorý zhrňa podstatu evanjelia, syntetizuje a hierarchizuje nesmierne bohatstvá modlitby obsiahnuté v Svätom písme a v celom živote Cirkvi. Z tejto modlitby, ktorú učeníkov naučil sám Ježiš, presvitá synovská dôvera a najhlbšie priania, s akými sa človek môže obracať na Boha.¹⁰¹

Posolstvo, ktoré vyznačuje človeka

116. Keď sa Božie Slovo stalo telom, vzalo na seba ľudskú prirodzenosť vo všetkom okrem hriechu. Takto Ježiš Kristus, ktorý je „obrazom neviditeľného Boha“ (Kol 1,15), je aj dokonalým človekom. Z toho vyplýva, že „tajomstvo človeka sa popravde naozaj vyjasňuje jedine v tajomstve vteleného Slova“.¹⁰²

Keď katechéza predkladá kresťanské posolstvo, nielenže ukazuje, kto je Boh a aký je jeho plán spásy, ale ako to robil sám Ježiš, plne odhaľuje človeku človeka a upozorňuje ho na jeho vznešené povolanie.¹⁰³ Zjavenie totiž „nie je izolované od života, ani umelo postavené vedľa neho. Vzťahuje sa na posledný zmysel existencie, ktorú Cirkev úplne osvetľuje, aby ju inšpirovala alebo skúmala vo svetle evanjelia“.¹⁰⁴

Vzťah kresťanského posolstva k ľudskej skúsenosti nie je len jednoduchou metodologickou otázkou, ale vychádza zo samého cieľa katechézy, ktorá sa usiluje priviesť človeka do spoločenstva s Ježišom Kristom. On počas svojho pozemského života prežíval naplno svoje človečenstvo: „Pracoval ľudskými rukami, uvažoval ľudskou myslou, rozhodoval sa ľudskou vôľou, miloval ľudským srdcom“.¹⁰⁵ „Kristus spôsobuje, aby sme život, aký žil on, mohli aj my žiť v ňom a on ho mohol žiť v nás“.¹⁰⁶ Katechéza sa usiluje dosiahnuť túto totožnosť ľudskej skúsenosti Ježiša Učiteľa a učeníka a pouča, ako možno myslieť ako on, konať ako on, milovať ako on.¹⁰⁷ Žiť spoločenstvo s Kristom znamená získať skúsenosť z nového života milosti.¹⁰⁸

117. Keď katechéza z tohto eminentne kristologického dôvodu podáva kresťanské posolstvo, „musí sa snažiť, aby sa ľudia stali pozornými na svoje najdôležitejšie skúsenosti, či už osobné alebo spoločenské a musí sa tiež usilovať, aby vo svetle evanjelia skúmala otázky, ktoré sa z takýchto situácií vynárajú, a tak vzbudzovala v ľuďoch oprávnenú túžbu pretvárať spôsob celého svojho života“.¹⁰⁹ V tomto zmysle:

- V prvej evanjelizácii vlastnej predkatechumenátu alebo predkatechéze ohlasovanie evanjelia sa bude konať vždy v dôvernom spojení s ľudskou prirodzenosťou a s jej túžbami, poukazujúc na to, ako evanjelium plne uspokojuje ľudské srdce.¹¹⁰
- Biblická katechéza má pomôcť interpretovať súčasný život človeka vo svetle skúseností, ako ich prežil izraelský národ, Ježiš Kristus a cirkevné spoločenstvo, v ktorom Duch vzkrieseného Ježiša neustále žije a pôsobí.
- Pri vysvetľovaní Vyznania viery katechéza bude poukazovať na to, ako sú veľké témy viery (stvorenie, prvotný hriech, vtelenie, Veľká noc, Turíce, eschatológia...) trvalým prameňom života a svetlom pre ľudskú bytosť.

- Keď bude morálna katechéza oznamovať, v čom spočíva život hodný evanjelia¹¹¹ a evanjeliové blahoslavenstvá predkladať ako ducha, ktorý preniká Desatoro, bude nimi pozdvihovať ľudské čnosti, ktoré sú v srdci človeka.¹¹²
- V liturgickej katechéze by malo byť konštantné odvolávanie sa na veľké ľudské skúsenosti, ako ich predstavujú znaky a symboly liturgických úkonov, vychádzajúc z hebrejskej a kresťanskej kultúry.¹¹³

Metodologická zásada podávania posolstva¹¹⁴

118. Normy a kritériá naznačené v tejto kapitole, „vzťahujúce sa na podávanie obsahu katechézy, musia sa aplikovať na jej rozličné typy, ako je biblická a liturgická katechéza, náuková syntéza, interpretovanie konkrétnych situácií ľudskej existencie atď.“¹¹⁵

Z týchto kritérií a noriem však nemožno vyvodiť poriadok, ktorý treba zachovávať pri vysvetľovaní obsahu. Je totiž možné, že „v dnešnej katechéze budú metodické alebo pedagogické dôvody určovať organizáciu podávania bohatstiev obsiahnutých v katechéze skôr jedným alebo druhým spôsobom“.¹¹⁶ Možno vychádzať z Boha, aby sme sa dostali ku Kristovi, a naopak; rovnako možno vychádzať z človeka, aby sme sa dostali k Bohu, a naopak. Osvojenie si určitého poriadku v podávaní posolstva je podmienené okolnosťami a situáciou viery u toho, kto prijíma katechézu.

Treba sa preto rozhodnúť pre pedagogickú metódu, ktorá by bola najprimeranejšia okolnostiam, v akých žije cirkevné spoločenstvo alebo konkrétni adresáti katechézy. Z tohto vyplýva potreba dôsledne hľadať a nachádzať cesty a spôsoby, ktoré by lepšie zodpovedali rôznym situáciám.

Je úlohou biskupov dať presnejšie normy v tejto oblasti a uplatniť ich prostredníctvom katechetických direktórií, katechizmov pre rôzne vekové obdobia a kultúrne podmienky, ako aj inými čo najvhodnejšími prostriedkami.¹¹⁷

II. „Toto je naša viera, toto je viera Cirkvi“

„Celé Písmo je Bohom vnuknuté a užitočné na poučanie, na usvedčovanie, na nápravu a na výchovu v spravodlivosti, aby bol Boží človek dokonalý a pripravený na každé dobré dielo“ (2 Tim 3, 16–17).

„... stojte pevne a držte sa učenia, ktoré ste prijali či už slovom a či naším listom“ (2 Sol 2,15).

119. V tejto kapitole budeme uvažovať o obsahu katechézy, ako ho vysvetľuje Cirkev v syntéze viery, ktorú oficiálne vypracúva a predkladá vo svojich katechizmoch.

Cirkev vždy používala formulácie viery, ktoré v krátkosti obsahujú to hlavné, čo verí a žije: novozákonné texty, symboly alebo vyznania, liturgické formuly, eucharistické modlitby. Neskôr sa ukázalo ako vhodné predložiť aj širšie vyjadrenie viery v organickej syntéze, a to pomocou katechizmov, ktorých sa za posledné storočia veľmi veľa vypracovalo v miestnych cirkvách. V dvoch historických okamihoch – z príležitosti Tridentského koncilu a dnes – usúdilo sa, že je dobré ponúknuť organický výklad viery pomocou katechizmu univerzálneho charakteru ako východisko pre katechézu celej Cirkvi. O toto išlo Jánovi Pavlovi II., keď 11. októbra 1992 promulgoval *Katechizmus Katolíckej cirkvi*.

Touto kapitolou chceme tieto oficiálne prostriedky Cirkvi, akými sú katechizmy, postaviť do vzťahu ku katechetickej činnosti alebo katechetickej praxi.

Na prvom mieste budeme uvažovať o Katechizme Katolíckej cirkvi v snahe osvetliť rolu, aká mu prináleží v celku katolíckej katechézy. Potom rozoberieme potrebu miestnych katechizmov, cieľom ktorých je prispôsobiť obsah viery rozličným situáciám a kultúram a predložíme niektoré orientácie na uľahčenie ich vypracovania. Keď Cirkev kontempluje bohatstvo obsahu viery vysvetlené v pomôckach, ktoré sami biskupi predkladajú Božiemu

ľudu a ktoré spôsobom „symfónie“¹ vyjadrujú to, čo ona verí, slávi a žije – vyhlasuje: „Toto je naša viera, toto je viera Cirkvi.“

Katechizmus Katolíckej cirkvi a Všeobecné direktórium pre katechizáciu

120. Katechizmus Katolíckej cirkvi a Všeobecné direktórium pre katechizáciu sú dve rozdielne, vzájomne sa dopĺňajúce pomôcky pre katechizáciu Cirkvi.

- Katechizmus Katolíckej cirkvi je „výkladom viery Cirkvi a katolíckej náuky, odobrených a osvietených Svätým písmom, apoštolskou tradíciou a Učiteľským úradom Cirkvi“.²
- Všeobecné direktórium pre katechizáciu predkladá „základné teologicko-pastoračné zásady, inšpirované Učiteľským úradom Cirkvi, najmä Druhým vatikánskym koncilom, ktorými by sa mohla lepšie usmerňovať a koordinovať“³ katechizácia Cirkvi.
- Obe pomôcky, každá podľa svojho typu a špecifickej autority, sa navzájom dopĺňajú.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi je aktom pápežského Magistéria, ktorým v našich časoch svojou apoštolskou autoritou normatívne syntetizuje globálnosť katolíckej viery a predkladá ju najmä cirkvám ako východisko pre autentické vysvetľovanie obsahu viery.
- Všeobecné direktórium pre katechizáciu má hodnotu, akú Svätá stolica bežne udeľuje všetkým orientujúcim pomôckam, keď ich schvaľuje a potvrdzuje. Je to oficiálna pomôcka na odovzdávanie evanjeliového posolstva a pre celok katechetickej činnosti. Komplementárny charakter oboch pomôcok zdôvodňuje skutočnosť, prečo toto Všeobecné direktórium pre katechizáciu (*Predslov*) nevenuje osobitnú kapitolu vysvetleniu obsahu viery, ako bola vypracovaná v Direktóriu z roku 1971 pod názvom: „*Podstatné prvky kresťanského posolstva*“.⁴ Preto pokiaľ ide o obsah posolstva, Všeobecné direktórium pre katechizáciu sa odvoláva na Katechizmus Katolíckej cirkvi a chce byť metodologickou pomôckou na jeho konkrétne aplikovanie.

Prezentácia Katechizmu Katolíckej cirkvi, ktorá nasleduje, nemá zhrnúť ani odôvodniť jestvovanie tejto pomôcky Magistéria, ale chce uľahčiť jeho lepšie pochopenie a prijatie v katechetickej praxi.

KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI

Cieľ a povaha Katechizmu Katolíckej cirkvi

121. Katechizmus Katolíckej cirkvi vo svojom úvode sám určuje svoj cieľ takto: „Cieľom tohto Katechizmu je podať organický a súhrnný výklad podstatného a základného obsahu katolíckeho učenia viery a mravov vo svetle Druhého vatikánskeho koncilu a celej Tradície Cirkvi“.⁵

Magistérium Cirkvi chce Katechizmom Katolíckej cirkvi poskytnúť našim časom cirkevnú službu, považujúc ho za:

- „platný a legitímny prostriedok služby *cirkevnému spoločenstvu*“.⁶ Chce napomôcť zväzku jednoty tým, že učeníkom Ježiša Krista uľahčí „vyznávanie jedinej viery, prijatej od apoštolov“;⁷
- „bezpečnú normu pre *vyučovanie viery*“⁸. Vzhľadom na legitímne právo každého pokrsteného ziskávať od Cirkvi poznanie o tom, čo prijal a v čo verí, Katechizmus Katolíckej cirkvi ponúka jasnú odpoveď. Pre katechizáciu a pre ostatné formy služby slova je preto povinným styčným bodom;
- „východisko pre *katechizmy* alebo kompendiá, ktoré sa pripravujú v rôznych oblastiach“.⁹ Katechizmus Katolíckej cirkvi totiž „nemá nahrádzať miestne katechizmy“,¹⁰ ale má „povzbudzovať a napomáhať napísanie miestnych katechizmov, ktoré berú do úvahy rôzne situácie a kultúry, ale starostlivo zachovávajú jednotu viery a vernosť katolíckej náuke“.¹¹

Povaha alebo vlastný charakter tohto dokumentu Magistéria spočíva v tom, že predstavuje organickú syntézu viery univerzálnej hodnoty. V tomto sa líši od ostatných dokumentov Magistéria, ktoré nemajú za cieľ ponúknuť takúto syntézu. Takisto sa líši od miestnych katechizmov, ktoré sú, i keď v spojení s celou Cirkvou, určené na to, aby slúžili určitej časti Božieho ľudu.

Členenie Katechizmu Katolíckej cirkvi

122. Katechizmus Katolíckej cirkvi sa člení podľa štyroch základných rozmerov kresťanského života: vyznávanie viery, liturgické slávenie, evanjeliová morálka a modlitba. Tieto štyri rozmery pramenia z toho istého jadra – z *kresťanského tajomstva*, ktoré:

- „je predmetom viery (prvá časť);
- slávi sa a sprostredkúva liturgickými úkonmi (druhá časť);
- je prítomné nato, aby Božie deti osvecovalo a bolo pre ne oporou v konaní (tretia časť);
- je základom našej modlitby, ktorej výsadným výrazom je Otčenáš, a tvorí predmet našich prosieb, chvál a orodovaní (štvrtá časť).“¹²

Toto rozčlenenie na štyri časti rozvíja hlavné aspekty viery:

- veriť v Boha Stvoriteľa, jedného a trojjediného, a v jeho spásonosný plán;
- dať sa ním posväcovať sviatostným životom;
- milovať ho z celého srdca a milovať bližneho ako seba samého;
- modliť sa v očakávaní príchodu jeho Kráľovstva a stretnutia s ním zočivoči.

Katechizmus Katolíckej cirkvi sa teda odvoláva na vieru, ktorá verí, slávi, koná a modlí sa a je volaním po integrálnej kresťanskej výchove.

Členenie Katechizmu Katolíckej cirkvi vedie späť k hlbokkej jednote kresťanského života. Nachádza v ňom vyjadrenie vzájomný vzťah medzi „*lex orandi*“, „*lex credendi*“ a „*lex vivendi*“.

„Liturgia je sama osebe modlitbou; vyznanie viery nachádza svoje správne miesto v slávení kultu. Milosť, ovocie sviatostí, je nezastupiteľnou podmienkou kresťanského konania tak, ako účasť na liturgii Cirkvi vyžaduje vieru. Ak sa viera neprejaví v skutkoch, je mŕtva a neprináša ovocie večného života“.¹³

Týmto tradičným členením podľa štyroch pilierov, na ktorých spočíva odovzdávanie viery (*vyznanie viery, sviatosti, Desatoro, Otčenáš*)¹⁴ Katechizmus Katolíckej cirkvi chce slúžiť ako náuková orientácia vo výchove k štyrom základným úlohám katechézy¹⁵ a pri vypracovávaní miestnych katechizmov, aj keď nemá v úmysle predpisovať jednému či druhému určitú vymedzenú štruktúru. Najprímeranejší spôsob usporiadania prvkov obsahu katechizácie musí zakaždým zodpovedať konkrétnym podmienkam a neurčuje sa preto pre celú Cirkev spoločným katechizmom.¹⁶ Dokonalá vernosť katolíckemu učeniu je zlučiteľná s bohatou rôznorodosťou v spôsobe jeho podávania.

Inšpirácia Katechizmu Katolíckej cirkvi: kristocentrizmus a vznešenosť povolania človeka

123. Nosnou osou Katechizmu Katolíckej cirkvi je Ježiš Kristus, „cesta, pravda a život“ (Jn 14,6).

Katechizmus Katolíckej cirkvi, ťažiskom ktorého je Ježiš Kristus, orientuje sa v dvoch smeroch: na Boha a na človeka.

- Tajomstvo Boha, jedného a trojjediného, a jeho spásonosný plán zvnútra inšpiruje a hierarchicky usporadúva Katechizmus Katolíckej cirkvi v jeho celku i v jeho častiach. Vyznávanie viery, liturgia, evanjeliová morálka a modlitba majú v Katechizme Katolíckej cirkvi trojičnú inšpiráciu, ktorá prechádza celým dielom ako vodiaca niť.¹⁷ Tento ústredný inšpiračný prvok dáva textu hlboko náboženský ráz.

- Tajomstvo človeka sa podáva na stránkach Katechizmu Katolíckej cirkvi najmä v niektorých osobitne významných kapitolách: „Človek je schopný Boha“, „Stvorenie človeka“, „Boží Syn sa stal človekom“, „Povolanie človeka: život v Duchu“... a iné. Keď toto učenie kontemplujeme vo svetle ľudskej prirodzenosti Ježiša, dokonalého človeka, zisťujeme, že ukazuje najvyššie povolanie a ideál dokonalosti, ku ktorému je človek povolaný.

Celé učenie Katechizmu Katolíckej cirkvi možno totiž zhrnúť do nasledovnej koncilovej myšlienky: „Kristus ... práve tým, že zjavuje tajomstvo Otca a jeho lásky, v plnej miere odhaľuje človeka človeku a dáva mu najavo vznešenosť jeho povolania“.¹⁹

Literárny druh Katechizmu Katolíckej cirkvi

124. Aby sme rešpektovali funkciu, ktorú autorita Cirkvi dáva Katechizmu Katolíckej cirkvi pri uskutočňovaní a obnove katechizácie v dnešných časoch, je dôležité zistiť jeho literárny druh.

Hlavné črty, ktoré definujú literárny druh Katechizmu Katolíckej cirkvi sú tieto:

- Katechizmus Katolíckej cirkvi je predovšetkým katechizmom, a teda oficiálnym textom Magistéria Cirkvi, ktorý autoritatívne, presnou formou a spôsobom organickej syntézy zhŕňa základné spásnosné udalosti a pravdy, ktoré vyjadrujú spoločnú vieru Božieho ľudu a tvoria nevyhnutnú základnú orientáciu pre katechézu.
- Keďže je katechizmom, zhŕňa to, čo je základné a spoločné v kresťanskom živote bez toho, že by podával partikulárne interpretácie, akoby patrili k viere; tie totiž nie sú ničím iným ako osobnými hypotézami alebo mienkami určitých teologických škôl.²⁰
- Katechizmus Katolíckej cirkvi je okrem toho katechizmom univerzálneho charakteru pre celú Cirkev. Podáva sa v ňom aktualizovaná syntéza viery, ktorá zahŕňa náuku Druhého vatikánskeho koncilu a náboženské a morálne otázky dnešných čias. Predsa však „vzhl'adom na svoj cieľ tento Katechizmus nemieni prispôbovať výklad a katechetické metódy, ako si to vyžaduje rozdielnosť kultúr, veku, duchovnej zrelosti, spoločenského a cirkevného postavenia tých, na ktorých sa katechéza obracia. Tieto nevyhnutné prispôsobenia sú úlohou osobitných katechizmov, a ešte väčšmi tých, čo učia veriacich“.²¹

Poklad viery a Katechizmus Katolíckej cirkvi

125. Druhý vatikánsky koncil si určil ako hlavnú úlohu lepšie uchovávať a podávať vzácny poklad kresťanskej náuky, aby sa stal prístupnejším pre veriacich v Krista a pre všetkých ľudí dobrej vôle.

Obsahom tohto pokladu je Božie slovo, ktoré stráži Cirkev. Keď si Magistérium Cirkvi vytýčilo cieľ vypracovať text, ktorý by bol orientáciou pre vyučovanie vo viere, z tohto vzácneho pokladu vybralo veci nové i staré, ktoré považovalo na daný cieľ za najvhodnejšie. Katechizmus Katolíckej cirkvi sa tak predstavuje ako základná služba, ktorou je napomáhať ohlasovanie evanjelia a vyučovanie vo viere. Obe tieto činnosti čerpajú svoje poslanstvo z pokladu Tradície a Svätého písma zvereneného Cirkvi, aby sa realizovali s úplnou hodnovernosťou. Katechizmus Katolíckej cirkvi nie je jediným prameňom katechézy, pretože ako dokument Magistéria nie je nadradený Božiemu slovu, ale mu slúži. Predsa však je mimoriadne dôležitým dokumentom, ktorý interpretuje toto Slovo, a je tu na to, aby sa evanjelium ohlasovalo a odovzdávalo v celej svojej pravde a čistote.

126. Vo svetle tohto vzťahu Katechizmu Katolíckej cirkvi k pokladu viery bolo by dobré objasniť dve otázky, ktoré sú pre katechizáciu životne dôležité:

- vzťah Svätého písma a Katechizmu Katolíckej cirkvi ako východísk pre obsah katechézy;
- vzťah medzi katechetickou tradíciou cirkevných Otcov s jej bohatstvom obsahu ako aj chápania katechetického procesu a Katechizmom Katolíckej cirkvi.

Sväté písmo, Katechizmus Katolíckej cirkvi a katechéza

127. Konštitúcia *Dei Verbum* Druhého vatikánskeho koncilu zdôraznila základnú dôležitosť Svätého písma v živote Cirkvi. Spolu s posvätnou Tradíciou ho predstavuje ako „najvyššie pravidlo viery“, lebo „nepremeneľne podáva slovo samého Boha a v slovách prorokov a apoštolov dáva zaznievať hlasu Ducha Svätého“. ²² Preto Cirkev chce, aby v celej službe slova malo prednostné postavenie Sväté písmo. A konkrétna katechizácia má byť „autentickým uvedením do ‘lectio divina’, to jest do čítania Svätého písma „podľa Ducha, ktorý prebýva v Cirkvi“. ²³

V tomto zmysle hovoriť o Tradícii a Svätom písme ako o prameni katechézy znamená zdôrazňovať to, že katechéza sa má nechať preniknúť biblickým myslením, biblickým duchom a biblickými postojmi pomocou usilovného kontaktu s týmito textami; ale znamená to aj pamätať, že katechéza bude tým bohatšia a účinnejšia, čím viac bude čítať texty s chápacosťou a srdcom Cirkvi. ²⁴ V tomto cirkevnom čítaní Písma vo svetle Tradície Katechizmus Katolíckej cirkvi zohráva dosť dôležitú úlohu.

128. Sväté písmo a Katechizmus Katolíckej cirkvi sú dvoma styčnými bodmi pre celú katechetickú činnosť Cirkvi v dnešných časoch:

- Sväté písmo totiž ako „slovo Božie... napísane z vnuknutia Ducha Svätého“ ²⁵ a Katechizmus Katolíckej cirkvi ako dôležité aktuálne vyjadrenie živej Tradície Cirkvi a bezpečná norma pre vyučovanie vo viere, sú tu na to, aby každé svojím spôsobom a podľa vlastnej authority robili katechizáciu plodnou.
- Katechéza odovzdáva obsah Božieho slova dvoma spôsobmi, ktorými ho Cirkev vlastní, zvnútorňuje a žije: ako vyrozprávanie dejín spásy a ako jasné vyjadrenie symbolu viery. Sväté písmo a Katechizmus Katolíckej cirkvi majú inšpirovať tak biblickú katechézu, ako aj doktrínalnu katechézu, ktoré tento obsah Božieho slova sprostredkujú.
- V normálnom priebehu katechézy je dôležité, aby sa katechumeni a katechizovaní mohli spoľahnúť tak na Sväté písmo, ako aj na miestny katechizmus. V konečnom dôsledku nie je katechéza nič iné ako významné životné odovzdávanie týchto dokladov viery. ²⁶

Katechetická tradícia cirkevných Otcov a Katechizmus Katolíckej cirkvi

129. V *poklade viery* je spolu so Svätým písmom obsiahnutá celá Tradícia Cirkvi. „Výroky svätých cirkevných Otcov dosvedčujú oživujúcu prítomnosť tohto podania, ktorého bohatstvá prenikajú do praxe a života veriacej a modliacej sa Cirkvi“. ²⁷

Vzhľadom na veľké náukové a pastoračné bohatstvo niektoré aspekty si zaslúžia našu pozornosť. Ide o:

- rozhodujúcu dôležitosť, akú Otcovia pripisujú krstnému katechumenátu v štruktúre partikulárnych cirkví;
- progresívnu a postupnú kresťanskú formáciu, štruktúrovanú na etapy. ²⁸ Otcovia utvárajú katechumenát podľa Božej pedagogiky. V katechumenátnom procese katechumen, tak ako izraelský ľud, prechádza cestou, ktorá vedie do zaslúbenej zeme – ku krstnému stotožneniu sa s Kristom. ²⁹
- štruktúrovanie obsahu katechézy podľa etáp tohto procesu. V patristickej katechéze zohrávalo prvoradú úlohu vyrozprávanie dejín. V pokročilom čase pôstu sa pristupovalo k odovzdaniu *vyznania viery a Otčenáša*, ako aj k ich vysvetleniu so všetkými ich morálnymi dôsledkami. Tým, čo už pristupovali k sviatostiam uvedenia do kresťanského života, mystagogická katechéza pomáhala vnútorne si ich osvojiť a vychutnať.

130. Katechizmus Katolíckej cirkvi vnáša do katechézy veľkú tradíciu katechizmov. ³⁰ Nesmierne bohatstvo tejto tradície si zasluhuje, aby sme podčiarkli niektoré aspekty:

- Poznávací rozmer alebo rozmer pravdy viery. Nie je len životným primknutím sa k Bohu, ale aj súhlasom rozumu a vôle so zjavenou pravdou. Katechizmy neustále pripomínajú Cirkvi potrebu, aby veriaci mali, hoci jednoduchou formou, organické poznanie viery.
- Výchova vo viere, hlboko zakorenená vo svojich prameňoch, obsahuje rozličné rozmery: vieru, ktorá sa vyznáva, slávi, žije a ktorá sa modlí.

Bohatstvo patristickej tradície a tradície katechizmov sa zlieva v dnešnej katechéze Cirkvi a veľmi ju pritom obohacuje v jej koncepcii, ako aj v jej obsahu. Katechéze pripomína sedem základných prvkov, ktoré ju utvárajú – tri etapy vyrozprávania dejín spásy: Starý zákon, život Ježiša Krista a dejiny Cirkvi, ako aj štyri piliere výkladu: symbol, sviatosti, Desatoro a Otčenáš. Z týchto siedmich **základných kameňov**, ktoré sú bázou tak pre katechetický proces uvádzania do kresťanského života, ako aj pre permanentný program kresťanského dozrievania, možno postaviť budovy s rôznou architektúrou alebo členením, podľa adresátov alebo rôznych kultúrnych situácií.

KATECHIZMY V MIESTNYCH CIRKVIACH

Miestne katechizmy: ich nevyhnutnosť³¹

131. Katechizmus Katolíckej cirkvi je k dispozícii veriacim a všetkým, ktorí chcú poznať, čo Katolícka cirkev verí,³² a osobitným spôsobom „je určený na to, aby povzbudil a napomohol nové redakcie miestnych katechizmov, ktoré by brali do úvahy rôzne situácie a kultúry, ale starostlivo by zachovali jednotu viery a vernosť katolíckej náuke“.³³

Miestne katechizmy, ktoré vypracujú alebo schvália diecézni biskupi alebo konferencie biskupov,³⁴ sú totiž neoceniteľnými pomôckami pre katechizáciu, ktorej „poslaním je vnášať silu evanjelia do srdca kultúry a kultúr“.³⁵ Z tohto dôvodu sa Ján Pavol II. obrátil so živým povzbudením na konferencie biskupov celého sveta, „aby trpezlivo, ale aj rozhodne uskutočnili toto veľkolepé dielo v zhode s Apoštolskou stolicou, aby pripravili dobre zostavené katechizmy, verne podávajúce základné pravdy Zjavenia a prispôbené primeranej metodológii, schopné vychovávať kresťanské generácie nových čias k skutočnej viere“.³⁶

Pomocou miestnych katechizmov Cirkev aktualizuje „Božiu pedagogiku“³⁷ akú Boh použil v zjavení, keď svoju reč s prezieravou starostlivosťou prispôbil našej prirodzenosti.³⁸ V miestnych katechizmoch Cirkev sprostredkúva evanjelium spôsobom človeku prístupným, aby ho mohol naozaj vnímať ako **radostnú zvesť** o spásе. Miestne katechizmy sa tak menia – v plastickom vyjadrení – na „podivuhodnú blahosklonnosť“³⁹ Boha, jeho nevýslovnú lásku⁴⁰ k svetu.

Literárny druh miestneho katechizmu

132. Sú tri základné črty, ktoré charakterizujú každý katechizmus prijatý miestnou Cirkvou ako vlastný: jeho oficiálny charakter, základná a organická syntéza viery, ktorú podáva, a skutočnosť, že spolu so Svätým písmom bol ponúknutý ako východisko pre katechizáciu:

- Miestny katechizmus je totiž oficiálnym textom Cirkvi. Istým spôsobom zviditeľňuje „odovzdanie symbolu“ a „odovzdanie Otčenáša“ katechumenom a krstencom. Je preto vyjadrením tradičného úkonu.
- Oficiálny charakter miestneho katechizmu stanovuje kvalitatívne rozlíšenie vzhľadom na ostatné pracovné pomôcky, užitočné v katechetickej pedagogike (*didaktické texty, neoficiálne katechizmy, sprievodcovia pre katechéto*...).
- Okrem toho každý katechizmus je text syntetického a základného charakteru, v ktorom sa organickým spôsobom a v „hierarchii právd“ podávajú základné udalosti a pravdy kresťanského tajomstva.
- Miestny katechizmus vo svojej organickosti podáva súhrn „dokladov zjavenia a kresťanskej tradície“⁴¹ v bohatej rôznorodosti „reči“, ktorou sa Božie slovo vyjadruje.

- Miestny katechizmus je napokon východiskom pre katechizáciu. Sväté písmo a katechizmus sú dvoma základnými náukovými dokumentmi v procese katechizácie, ktoré treba mať stále naporúdzi. Aj keď sú oba prvoradé prostriedky, nie sú jediné: sú totiž potrebné aj iné, bezprostrednejšie pracovné prostriedky.⁴² Je preto správne pýtať sa, či oficiálny katechizmus má obsahovať aj pedagogické prvky, alebo sa má obmedziť len na to, aby bol syntézou náuky, a tak poskytovať len zdroje.

V každom prípade však, keďže katechizmus je prostriedkom pre katechizáciu, ktorá je činom komunikácie, zodpovedá vždy určitej pedagogickej ašpirácii a má vždy v rámci svojho druhu nechať prežarovať Božiu pedagogiku.

Otázky, ktoré sú zjavnejšie otázkami metodickými, obyčajne viac zodpovedajú iným prostriedkom.

Aspekty prispôsobenia v miestnom katechizme⁴³

133. Katechizmus Katolíckej cirkvi vymenúva aspekty, na ktoré treba dbať, keď organickú syntézu viery prispôbujeme a začleňujeme do kontextu, čo je úlohou každého miestneho katechizmu. Táto syntéza viery má urobiť prispôbenia, aké si vyžaduje „rozdielnosť kultúr, veku, duchovnej zrelosti, spoločenského a cirkevného postavenia tých, na ktorých sa katechéza obracia“.⁴⁴ Aj Druhý vatikánsky koncil hovorí s dôrazom o potrebe prispôbiť evanjeliové poslanstvo: „táto prispôbivosť v hlásaní zjaveného slova musí zostať zákonom každého šírenia evanjelia“.⁴⁵ Preto:

- Miestny katechizmus má podávať syntézu viery vo vzťahu ku konkrétnej kultúre, do ktorej sú ponorení katechumeni a katechizovaní. Pojme preto všetky tie originálne životné prejavy, slávnosti a zmýšľanie,⁴⁶ ktoré sú kresťanské a ktoré vzišli z vlastnej kultúrnej tradície a sú ovocím práce a inkulturácie miestnej Cirkvi.
- Miestny katechizmus, „verný poslanstvu a verný človeku“,⁴⁷ podáva kresťanské tajomstvo spôsobom príznačným a blízkym psychológii a mentalite veku konkrétneho adresáta a v dôsledku toho v zrejmom súvisi s jeho základnými životnými skúsenosťami.⁴⁸
- Osobitne treba dbať na konkrétnu formu žitia náboženskej skutočnosti v určitej spoločnosti. Nie je to isté robiť katechizmus pre prostredie poznačené náboženskou ľahostajnosťou a robiť ho v prostredí s hlboko náboženským kontextom.⁴⁹ O vzťahu „viera – veda“ má sa so všetkou starostlivosťou hovoriť v každom katechizme.
- Daná spoločenská problematika, aspoň v jej najhlbších štrukturálnych prvkoch (ekonomických, politických, rodinných), je dôležitým faktorom pre prispôbenie katechizmu prostrediu. Keď sa katechizmus inšpiruje sociálnou náukou Cirkvi, bude vedieť poskytnúť kritériá, motivácie a línie konania, ktoré osvecujú kresťanskú prítomnosť uprostred spomínanej problematiky.⁵⁰
- Napokon je to predovšetkým konkrétna cirkevná situácia, v akej žije miestna cirkev, čo tvorí nevyhnutný kontext, s ktorým treba dať do potrebného súvisu katechizmus. Samozrejme, nejde o príležitostné situácie, o ktoré je postarané inými dokumentmi Magistéria, ale o trvalejšiu situáciu, ktorá si vyžaduje evanjelizáciu so špecifickejšími a určitejšími akcentmi.⁵¹

Tvorivosť miestnych cirkví vzhľadom na vypracovanie katechizmov

134. Aby miestne cirkvi zvládli úlohu prispôbiť a inkulturovať evanjeliové poslanstvo pre rôzny vek, rôzne situácie a kultúry pomocou katechizmov, potrebujú na to bezpečnú a zrelú tvorivosť. Z pokladu viery, zvereného Cirkvi, majú miestne cirkvi pod vedením Ducha Svätého, vnútorného Učiteľa, vyberať, usporadúvať a vyjadrovať všetky prvky, ktorými budú v určitej situácii odovzdávať evanjelium v celej jeho autentickosti. V tejto neľahkej úlohe je Katechizmus Katolíckej cirkvi „východiskom“ na zaručenie jednoty viery. Toto Všeobecné

direktórium pre katechizáciu zo svojej strany ponúka základné kritériá, ktorými sa má riadiť podávanie kresťanského posolstva.

135. Pri vypracúvaní miestnych katechizmov treba pamätať na nasledujúce skutočnosti:

- Ide predovšetkým o skutočné vypracovanie prispôbených a inkulturovaných katechizmov. V tomto zmysle je vhodné rozlišovať medzi katechizmom, ktorý prispôsobuje kresťanské posolstvo rôznym vekovým skupinám, situáciám a kultúram, a tým, čo je len syntézou Katechizmu Katolíckej cirkvi ako pomôcka uvedenia do jeho štúdia. Sú to dva odlišné druhy.⁵²
- Miestne katechizmy môžu byť diecézneho, oblastného alebo národného charakteru.⁵³
- Pokiaľ ide o štruktúrovanie obsahu, jednotlivé episkopáty vydávajú katechizmy s rôznym členením alebo štruktúrou. Ako sme už povedali, Katechizmus Katolíckej cirkvi je náukovým východiskom, ale nechce celej Cirkvi ukladať jedinú pevnú štruktúru katechizmu. A tak jestvujú katechizmy s trojičnou štruktúrou, iné sa členia podľa etáp spásy, iné podľa najvýznamnejších biblických a teologických tém (*zmluva, Božie kráľovstvo atď.*), ďalšie podľa rozmeru viery, kým iné sledujú liturgický rok.
- Pokiaľ ide o spôsob vyjadrenia evanjeliového posolstva, tvorivosť katechizmu ovplyvňuje aj samo formulovanie obsahu.⁵⁴ Samozrejme, katechizmus musí zostať verný pokladu viery v jeho metóde vyjadrenia náukovej podstaty kresťanského posolstva. „Jednotiacim prvkom miestnych cirkví nie sú len ich členovia, ale aj ich túžby, bohatstvá i nedostatky, ako aj spôsob ich modlitby, lásky a ich životný i svetový názor. Práve týmto sa od seba navzájom líšia. Ich úlohou je prispôbiť základný obsah evanjelia a jeho posolstva bez toho, že by sa tým čo najnepatrnejšie zmenili jeho základné pravdy, preložiť ho do reči, aby ho ľudia dobre rozumeli a neskôr ho v tej reči aj hlásali.“⁵⁵

Zásadu, ktorej je potrebné pridržať sa pri tejto háklivej úlohe, oznamuje Druhý vatikánsky koncil: Hľadať „stále vhodnejší spôsob, ako podávať kresťanské učenie súčasníkom. Lebo iná vec je sám poklad viery a iná vec je zas spôsob, akým sa podáva, prirodzene, bez zmeny zmyslu a obsahu“.⁵⁶

Katechizmus Katolíckej cirkvi a miestne katechizmy: súzvuk viery

136. Katechizmus Katolíckej cirkvi a miestne katechizmy, prirodzene, každý s vlastnou špecifickou autoritou, tvoria jednotu. Sú konkrétnym vyjadrením „jednoty samej apoštolskej viery“⁵⁷ a zároveň bohatej rôznorodosti formulovania tej istej viery. Katechizmus Katolíckej cirkvi a miestne katechizmy spolu s tými, čo kontemplujú jeho harmóniu, vyjadrujú súzvuk viery: na prvom mieste vnútorný súzvuk samého Katechizmu Katolíckej cirkvi, ktorý bol vypracovaný v spolupráci s celým episkopátom Katolíckej cirkvi; je to súzvuk, ktorý z neho vyplýva a prejavuje sa v miestnych katechizmoch. Táto „symfónia“, tento „chór všetkých hlasov všeobecnej Cirkvi“⁵⁸ ako sa manifestuje v miestnych katechizmoch, verných Katechizmu Katolíckej cirkvi, má dôležitý teologický význam:

- Manifestuje predovšetkým katolicitu Cirkvi. Kultúrne bohatstvá národov sa včleňujú do vyjadrenia viery jedinej Cirkvi.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi a miestne katechizmy manifestujú aj spoločenstvo Cirkvi, pričom „vyznávanie jedinej viery“⁵⁹ je jedným z jeho zjednocujúcich prvkov. Partikulárne cirkvi, „z ktorých pozostáva jedna jediná Katolícka cirkev“⁶⁰ vytvárajú z celkom univerzálnej Cirkvi osobitný vzťah vzájomnej vnútornej jednoty.⁶¹ Jednota medzi Katechizmom Katolíckej cirkvi a miestnymi katechizmami zviditeľňuje toto spoločenstvo.
- Katechizmus Katolíckej cirkvi a miestne katechizmy rovnako evidentne vyjadrujú skutočnosť biskupskej kolegiality. Biskupi, každý vo svojej diecéze a spolu ako kolégium, v jednote s Petrovým nástupcom, majú najväčšiu zodpovednosť za katechizáciu v Cirkvi.⁶²

- Katechizmus Katolíckej cirkvi a miestne katechizmy majú byť pre katechizáciu Cirkvi obnovujúcim kvasom. Keď ich kontemplujeme s katolíckym a univerzálnym pohľadom, Cirkev, to jest celé spoločenstvo Kristových učeníkov, môže v pravde povedať: „Toto je naša viera, toto je viera Cirkvi.“

III. PEDAGOGIKA VIERY

Pedagogika viery

„A ja som vodil Efraima, vzal som si ich na ramená... Povrazmi ľudskosti som ich tiahol, lanami lásky; bol som, ako kto dvíha jarmo ponad ich líca, a skláňal som sa k nemu chovať ho“ (Oz 11,3–4).

„Keď bol potom sám, tí, čo boli okolo neho s Dvanástimi, pýtali sa ho na podobenstvá. On im povedal: „Vám je dané tajomstvo Božieho kráľovstva“... Ale svojim učeníkom v súkromí všetko vysvetlil“ (Mk 4, 10–11.34).

„Jediný je váš Učiteľ, Kristus“ (Mt 13,10)

137. Ježiš venoval starostlivú pozornosť formácii učeníkov a poslal ich hlásať radostnú zvesť. Predstavil sa im ako jediný Majster a zároveň trpezlivý a verný priateľ,¹ a naozaj ich vyučoval celým svojím životom;² podnecoval v nich príležitostné otázky³, pomocou ktorých im potom dával hlbšie vysvetlenie než zástupu,⁴ uvádzal ich do modlitby,⁵ poslal ich na misijnú prax,⁶ najprv prisľúbil a potom poslal Ducha svojho Otca, aby ich viedol v úplnej pravde⁷ a podporoval v nevyhnutných ťažkých momentoch.⁸ Ježiš Kristus je Učiteľ, ktorý „zjavuje Boha ľuďom a človeka človeku samému; Učiteľ, ktorý prináša spásu, posväcuje a vedie; ktorý je živý, hovorí, burcuje, dojíma, karhá, súdi, odpúšťa, každý deň kráča s nami na ceste dejín; Učiteľ, ktorý prichádza a príde v sláve“.⁹ V Ježišovi Pánovi a Učiteľovi Cirkve nachádza transcendentnú milosť, trvalú inšpiráciu, presvedčivý vzor pre každú komunikáciu viery.

Význam a cieľ tejto časti

138. V škole Ježiša Učiteľa katechéta úzko spája svoje pôsobenie zodpovednej osoby s tajomným pôsobením Božej milosti. Katechéta je preto uskutočňovaním pôvodnej pedagogiky viery.¹⁰

Odovzdávanie evanjelia pomocou Cirkvi zostáva predovšetkým a navždy dielom Ducha Svätého a v zjavení nachádza svedectvo a základnú normu (1. kapitola).

Ale Duch používa osoby, ktoré dostávajú poslanie ohlasovať evanjelium a ktorých ľudské schopnosti a skúsenosti vstupujú do pedagogiky viery.

Z toho vyplýva súhrn otázok, o ktorých sa v dejinách katechizácie hovorilo vzhľadom na priebeh katechézy, jej pramene, metódy, adresátov, a vzhľadom na proces inkulturácie.

V druhej kapitole nejde o vyčerpávajúci výklad, ale len o vysvetlenie tých bodov, ktoré sa dnes javia ako osobitne dôležité pre celú Cirkev. Je vecou rôznych direktórií a iných pracovných pomôcok jednotlivých cirkví vhodným spôsobom čeliť špecifickým problémom.

I. Božia pedagogika, prameň a vzor pedagogiky viery¹

Božia pedagogika

139. „Boh s vami zaobchádza ako so synmi. A ktorého syna by otec nekarhal? „ (Hebr 12,7). Spása človeka, ktorá je cieľom zjavenia, sa javí aj ako ovocie pôvodnej a účinnej „Božej pedagogiky“ v dejinách. Analogicky s ľudskými obyčajmi a podľa kultúrnych kategórií času

Boh sa v Písme javí ako milosrdný otec, učiteľ, mudrc,² ktorý prijíma človeka – jednotlivca a spoločenstvo – v podmienkach, v akých sa nachádza, oslobodzuje ho z pút zla, priťahuje ho k sebe zväzkami lásky, necháva ho neustále a vytrvalo narastať do zrelosti slobodného a verného dieťaťa, poslušného jeho slovu. S týmto cieľom Boh ako geniálny a prezieravý vychovávateľ premieňa udalosti života svojho ľudu na lekcie múdrosti,³ pričom sa prispôsobuje rôznemu veku a rôznym životným situáciám. Jemu odovzdáva slová poučení a katechézy, ktoré potom prechádzajú z pokolenia na pokolenie,⁴ napomína pripomínaním odmeny a trestu, na formovanie využíva aj skúšky a utrpenie.⁵ Priviesť človeka k stretnutiu sa s Bohom, čo je úloha katechéty, naozaj znamená postaviť si do centra pozornosti a urobiť vlastným vzťah, aký má Boh k človeku, a dať sa ním viesť.

Kristova pedagogika

140. Keď prišla plnosť času, Boh poslal ľudstvu svojho Syna Ježiša Krista. On priniesol na svet najvyšší dar spásy, keď uskutočnil svoje poslanie Vykupiteľa v rámci procesu, ktorý bol pokračovaním „Božej pedagogiky“ s dokonalosťou a účinnosťou obsiahnutými v novosti jeho osoby. Z jeho slov, znakov, skutkov počas celého jeho krátkeho, ale intenzívneho života učenici mali priamu skúsenosť zo základných charakteristík „Ježišovej pedagogiky“, ktorú potom ukázali v evanjeliách. Patrí medzi ne prijatie druhého, predovšetkým chudobného, malého, hriešnika ako človeka, ktorého Boh miluje a vyhľadáva; nefalšované ohlasovanie Božieho kráľovstva ako krásnej zvesti o pravde a Otcovej úteche; jemný a pevný spôsob lásky, ktorý oslobodzuje od zla a podporuje život; naliehavá výzva k takému správaniu, ktoré sa opiera o vieru v Boha, o nádej na Kráľovstvo a o lásku k blížnemu; využitie všetkých zdrojov medziľudskej komunikácie, ako je slovo, ticho, metafora, obraz, príklad a najrozličnejšie znaky podľa príkladu biblických prorokov. Keď Kristus vyzval učeníkov k totálnemu nasledovaniu bez oplakávania,⁶ odovzdáva im svoju pedagogiku viery ako plnú účasť na svojej činnosti a na svojom osude.

Pedagogika Cirkvi

141. Od začiatku Cirkvi, ktorá je „v Kristovi akoby sviatosťou“,⁷ žila svoje poslanie ako viditeľné a aktuálne uskutočňovanie pedagogiky Otca a Syna. Ona, „keďže je našou matkou, je aj vychovávateľkou našej viery“.⁸

Toto sú hlboké dôvody, pre ktoré je kresťanské spoločenstvo samo osebe živou katechézou. Pre to, čím je, ohlasuje, slávi, koná a trvalo zostáva životným, nevyhnutným a prvoradým miestom katechézy.

Cirkev počas storočí vytvorila neporovnateľný poklad pedagogiky viery, predovšetkým svedectvom svätých katechétov a katechéto; rôznosť ciest a originálnych foriem náboženskej komunikácie, ako je katechumenát, katechizmy, programy kresťanského života; vzácne dedičstvo katechetickkej náuky, kultúry viery, inštitúcií a služieb katechézy. Všetky tieto aspekty tvoria dejiny katechézy a právom vstupujú do pamäti spoločenstva a do praxe katechéty.

Božia pedagogika, pôsobenie Ducha Svätého v každom kresťanovi

142. „Blažený človek, ktorého ty, Pane, vzdelávaš a poučáš o svojom zákone“ (Ž 94,12). V škole Božieho slova, prijímaného v Cirkvi, učeník, vďaka daru Svätého Ducha, ktorého poslal Kristus, rastie ako jeho Učiteľ „v múdrosti, veku a v obľube u Boha i u ľudí“ (Lk 2,52), a pomáha sa mu tu rozvinúť prijatú „Božiu výchovu“, a to prostredníctvom katechézy a zdrojov poznania a skúsenosti.⁹ Keď takto stále viac poznáva tajomstvo spásy a učí sa klaňať Bohu Otcovi a keď žije „podľa pravdy v láske“, usiluje sa vrastať „do toho, ktorý je hlavou, do Krista“ (Ef 4,15).

Možno povedať, že Božia pedagogika sa završuje, keď učeník dospeje „k zrelosti muža, k miere plného Kristovho veku“ (Ef 4,13). Preto nemôžu byť učiteľmi a pedagógmi viery iní ako tí, čo sú presvedčenými a vernými Kristovými učeníkmi v jeho Cirkvi.

Božia pedagogika a katechéza

143. Keďže je katechéza oznamovaním Božieho zjavenia, radikálne sa inšpiruje Božou pedagogikou, ako sa vyjadruje v Kristovi a v Cirkvi, od nej preberá ustanovujúce znaky a pod vedením Svätého Ducha z nej robí múdru syntézu, aby tak napomohla opravdivú skúsenosť viery a synovské stretnutie s Bohom. A tak katechéza:

- je pedagogika, ktorá vstupuje do „dialógu spásy“ medzi Bohom a človekom a slúži tomuto „dialógu spásy“, a pritom nevyhnutne zdôrazňuje univerzálne určenie tejto spásy; v tom, čo sa týka Boha, podčiarkuje Božiu iniciatívu, motiváciu lásky, nezaslúženosť daru, rešpektovanie slobody; v tom, čo sa týka človeka, poukazuje na dôstojnosť prijatého daru a požiadavku neustále v ňom rásť;¹⁰
- prijíma zásadu narastajúcej postupnosti zjavenia, transcendenciu a tajomnosť Božieho slova, ako aj jeho prispôbenie sa rôznym ľuďom a kultúram;
- uznáva ústredné postavenie Ježiša Krista, Božieho Slova, ktoré sa stalo človekom, čo vymedzuje katechézu ako „pedagogiku vtelenia“, prostredníctvom ktorého sa evanjélium vždy predkladá pre život a v živote ľudí;
- zhodnocuje skúsenosť viery spoločenstva, ako je to vlastné Božiemu ľudu, Cirkvi;
- zakoreňuje sa vo vzájomnom vzťahu a osvojuje si proces dialógu;
- je pedagogikou znakov, do ktorých sú zasadené činy a slová, učenie a skúsenosť;¹¹
- keďže je Božia láska prvým dôvodom zjavenia, z nevyčerateľnej Božej lásky, ktorou je Duch Svätý, čerpá z nej katechéza silu pravdy a neustále úsilie vydávať o nej svedectvo.¹²

Katechéza sa tak utvára ako proces alebo program, či cesta nasledovania Ježiša evanjelií v Duchu smerom k Otcovi, na ktorú sa podujíma, aby dosiahla zrelosť viery „podľa miery, akou nás obdaroval Kristus“ (Ef 4,7), a podľa možnosti a potrieb každého jednotlivca.

Pôvodná pedagogika viery¹³

144. Keď katechéza, ktorá je vlastne pedagogikou viery, realizuje svoje úlohy, nemôže sa dať inšpirovať ideologickými zreteľmi alebo čisto ľudskými záujmami,¹⁴ nezamieňa spásanosť Božie pôsobenie, ktoré je čistou milosťou, s pedagogickým pôsobením človeka, ale ani ich nestavia proti sebe a neoddeľuje. Je dialógom, ktorý Boh láskyplne vedie s každým človekom a ktorý sa stáva jeho inšpiráciou a normou; keď na základe toho katechéza neprestajne vyhľadáva dialóg s ľuďmi podľa veľkých usmernení Magistéria Cirkvi,¹⁵ stáva sa neúnavným „echom“ tohto dialógu.

Presné ciele, podľa ktorých si volí metodické postupy, sú tieto:

- dať do pohybu postupnú a dôslednú syntézu úplného primknutia sa človeka k Bohu (*fides qua*) a obsahu kresťanského posolstva (*fides quae*);
- rozvinúť všetky rozmery viery, ktorými sa ona stáva poznanou, slávenou, žitou, modliacou sa;¹⁶
- pobádať človeka odovzdať sa „celý Bohu“¹⁷ rozumom, vôľou, srdcom, pamäťou;
- pomôcť človeku spoznať povolanie, ktoré má od Pána.

Katechéza tak rozvíja spoločné dielo uvádzania do kresťanského života, výchovy a výuky.

Vernosť Bohu a vernosť človeku¹⁸

145. Ježiš Kristus je živý, dokonalý vzťah Boha k človeku a človeka k Bohu. Od neho pedagogika viery prijíma „základný zákon pre celú Cirkev“, a teda aj pre katechézu: „byť verný Bohu a človeku v tom istom postoji lásky“.¹⁹ Bude preto pravá tá katechéza, ktorá pomáha prijímať Božie pôsobenie na celej formačnej ceste, vytvárajúc atmosféru počúvania,

vd'akyvzdávania a modlitby²⁰ a zároveň smeruje k slobodnej odpovedi ľudí, o ktorú sa usiluje aj aktívnou účasťou katechizovaných.

Božia „zhovievavosť“,²¹ škola pre človeka

146. Keď Boh chcel hovoriť s ľuďmi ako s priateľmi, prejavil²² svoju zvláštnu pedagogiku: je ňou starostlivá prezieravosť, s ktorou prispôbil svoju reč stavu našej pozemskej existencie.²³

Táto skutočnosť ukladá katechéze úlohu nikdy nie dosť zavŕšenú – nachádzať reč, schopnú sprostredkovať Božie slovo a Krédo Cirkvi, ktoré je z neho odvodené, v tých najrozličnejších podmienkach poslucháčov,²⁴ udržiujúc pritom istotu, že s Božou milosťou je to možné a že Duch Svätý dáva radosť z takéhoto konania.

Preto pedagogické indikácie primerané pre katechézu sú tie, ktoré umožňujú odovzdávať Božie slovo v jeho úplnosti ľudských srdc.²⁵

Evanjelizovať vychovávaním a vychovávať evanjelizovaním²⁶

147. Katechéta, ktorý sa neprestajne inšpiruje pedagogikou viery, stvárnjuje svoju službu ako kvalifikovanú cestu výchovy. Deje sa tak vtedy, keď na jednej strane pomáha človeku otvoriť sa náboženskému rozmeru života a na druhej strane mu ponúka evanjelium, aby preniklo a pretvorilo procesy rozumu, vedomia, slobody, konania a aby existenciu premenilo na sebadarovanie podľa príkladu Ježiša Krista. S týmto cieľom katechéta poznáva a využíva výsledky kresťanských chápaných vied o výchove.

II. Metodologické prvky

Rôznosť metód v katechéze

148. Cirkev pri odovzdávaní viery nemá svoju vlastnú metódu, ani jedinú metódu, ale vo svetle Božej pedagogiky hodnotí metódy používané v súčasnosti a v slobode ducha preberá „čo je pravdivé, čo je cudné, čo je spravodlivé, čo je mravne čisté, čo je milé a čo má dobrú povosť, čo je čnostné a chválitebné“ (Flp 4,8). Vcelku všetky prvky, ktoré nie sú v protiklade s evanjeliom, dáva do jeho služby. Obdivuhodne to potvrdzujú dejiny Cirkvi, v ktorých mnohé charizmy služby slova dali vznik najrozličnejším metodickým postupom. Takto je „rozdielnosť v metódach znakom života a jeho bohatstva“¹ a zároveň dôkazom rešpektovania adresátov. Takúto rozmanitosť si vyžaduje „vek a intelektuálny vývoj kresťanov, stupeň ich cirkevnej a duchovnej vyspelosti a mnohé iné osobné okolnosti“.²

Katechetická metodika má spoločný cieľ s výchovou k viere; využíva pedagogické vedy a vedu o komunikácii, aplikované na katechézu; berie do úvahy mnohé významné výdobytky súčasnej katechetiky.

Vzťah medzi obsahom a metódou v katechéze³

149. Princíp „vernosti Bohu a vernosti človeku“ pomáha vyhnúť sa akémukoľvek protikladu alebo umelému oddeľovaniu, či domnelej neutralite medzi metódou a obsahom, keď zdôrazňuje skôr ich nevyhnutnú koreláciu a interakciu. Katechéta uznáva, že metóda je v službách zjavenia a obrátenia,⁴ a preto je potrebné využívať ju. Na druhej strane katechéta vie, že obsah katechézy nie je indiferentný vzhľadom na akúkoľvek metódu, ale že vyžaduje proces odovzdávania primeraného povaha posolstva, jeho prameňom a reči, konkrétnym okolnostiam cirkevného spoločenstva, podmienkam jednotlivých veriacich, na ktorých sa katechéza obracia.

Pre dôležitosť, ktorá tkvie či v tradícii katechézy alebo jej aktuálnosti, zasluhuje si zmienku metóda pristupovania k Biblii,⁵ metóda alebo „pedagogika dokladu“, najmä Vyznanie viery, keďže „katechéza je odovzdávanie dokladov viery“,⁶ metóda liturgických a cirkevných znakov, metóda vlastná masmediálnej komunikácii.

Dobrá katechetická metóda je zárukou vernosti vzhľadom na obsah.

Induktívna a deduktívna metóda⁷

150. Komunikácia viery v katechéze je udalosť milosti, ktorá sa uskutočňuje stretnutím Božieho slova so skúsenosťou človeka, vyjadruje sa viditeľnými znakmi a v konečnom dôsledku sa otvára tajomstvu. Môže sa tak stať rôznymi cestami, nám nie vždy celkom známymi.

Keďže sa dnes venuje pozornosť dejinám katechézy, všeobecne sa hovorí o induktívnej a deduktívnej ceste. Induktívna metóda spočíva v podávaní faktov (biblických udalostí, liturgických úkonov, udalostí zo života Cirkvi a každodenného života...), aby sme spoznali význam, aký môžu mať v Božom zjavení. Je to cesta, ktorá ponúka veľké výhody, lebo je v zhode s ekonómiou zjavenia; zodpovedá hlbokkej potrebe ľudského ducha prichádzať k poznaniu vecí pochopiteľných rozumom pomocou vecí viditeľných; a je takisto v zhode s charakteristickými črtami poznávania z viery, ktoré je poznaním pomocou znakov. Induktívna metóda nevyklučuje, ba vyžaduje deduktívnu metódu, ktorá vysvetľuje a opisuje fakty, vyplývajúce z vecí. Ale deduktívna syntéza má plnú hodnotu, len keď sa dovŕšil induktívny proces.⁸

151. Iný je postup, keď ide o operatívny proces; jeden z nich sa nazýva aj „kerigmatický“ (*alebo zostupný*), keď sa začne s ohlasovaním posolstva, vyjadreného v hlavných dokumentoch viery (Biblia, liturgia, náuka...) a tieto dokumenty sa aplikujú na život; iný sa nazýva „existenciálny“ (*alebo vzostupný*), keď sa začína ľudskými situáciami a problémami a osvecuje ich svetlom Božieho slova. Samy osebe sú to oprávnené prístupy, ak sa pritom rešpektujú všetky faktory, ktoré sú v hre – tajomstvo milosti a ľudská danosť, pochopenie viery a proces racionálnosti.

Ľudská skúsenosť v katechéze⁹

152. Skúsenosť spĺňa v katechéze funkcie, pre ktoré by ju bolo treba ustavične využívať.

a) Prebúdza v človeku záujmy, otázky, nádeje a úzkosti, úvahy a hodnotenia, ktoré sa zlievajú do istej túžby pretvoriť život. Úloha katechézy je priviesť ľudí k tomu, aby boli pozorní k svojim najdôležitejším skúsenostiam, pomôcť im hodnotiť vo svetle evanjelia otázky a potreby, ktoré z nich vyplývajú, vychovať ich k novému chápaniu života.

Takto bude človek schopný správať sa aktívne a zodpovedne pred Bohom.

b) Skúsenosť uľahčuje pochopenie kresťanského posolstva. Zodpovedá to Ježišovmu počínaniu, keď využíval ľudské skúsenosti a situácie, aby naznačil eschatologické a transcendentné skutočnosti a zároveň ukázal postoj, aký treba k takýmto skutočnostiam zaujať. Z tohto pohľadu je skúsenosť nevyhnutným prostriedkom na skúmanie a osvojenie si právd, ktoré tvoria objektívny obsah zjavenia.

c) Funkcie, o ktorých bola reč, ukazujú, že skúsenosť z viery stáva sa istým spôsobom rámcom na to, aby sa prejavila a uskutočnila spása; Boh sa totiž vo svojej pedagogike vtelenia približuje k človeku svojou milosťou a udeľuje mu spásu. Katechéta má pomáhať človeku čítať z tohto zorného uhla to, čo prežil, aby zachytil pozvanie Ducha Svätého k obráteniu, k nádeji, a tak stále viac objavovať vo vlastnom živote Boha.

153. Osvetľovať a interpretovať skúsenosť pomocou faktu viery stáva sa trvalou úlohou katechetickej pedagogiky; i keď to nie je bez ťažkostí, nemožno to zanedbať, lebo inak sme v nebezpečenstve, že upadneme do umelých protikladov alebo do integristického chápania pravdy. Túto úlohu možno spĺňať správnym uplatňovaním korelácie alebo interakcie medzi hlbokými ľudskými skúsenosťami¹⁰ a zjaveným posolstvom. Ohlasovanie prorokov, Kristovo kázanie, vyučovanie apoštolov sú tu svedectvom v takej miere, že tvoria ustanovujúce a normatívne kritérium pre každé stretnutie viery s ľudskou skúsenosťou v čase Cirkvi.

Memorovanie v katechéze¹¹

154. Katechéza je súčasťou „pamäti“ Cirkvi, ktorá udržuje medzi nami živú prítomnosť Pána.¹² Cvičenie si pamäti je preto už od začiatku kresťanstva jednou z ustanovujúcich stránok pedagogiky viery. Aby sme sa vyhli mechanickému memorovaniu, mnemotechnické osvojovanie si treba harmonicky vsunúť medzi ostatné funkcie osvojovania si látky, ako je spontánna reakcia a uvažovanie, moment dialógu a ticha, hovorenie a písanie.¹³

Za predmet pamäti treba považovať hlavné formuly viery, lebo zaručujú jej presnejšie vysvetlenie a zabezpečujú vzácné spoločné náukové, kultúrne a jazykové dedičstvo. Bezpečné osvojenie si reči viery je nevyhnutnou podmienkou, aby sme mohli vieru žiť.

Je však potrebné, aby sa tieto formuly predkladali ako syntéza po predchádzajúcom vysvetlení a aby boli verné kresťanskému posolstvu. Ide tu o niektoré väčšie formuly a texty z Biblie, z liturgie, formulácie dogiem, dobre známe modlitby kresťanskej tradície (Vyznanie viery, Otčenáš, Zdravas...).¹⁴

„Kvety viery a nábožnosti – ak tak môžeme povedať – nevyrastajú v púšťových pásmach katechézy bez pamäti. Podstatné je, aby sa tieto naspamäť naučené texty súčasne prehlbovali, aby sa postupne vnikalo do ich hĺbok, aby sa stali zdrojom osobného a komunitného kresťanského života“.¹⁵

155. Keď ideme ešte viac do hĺbky, osvojovanie si formúl viery a ich vyznávanie je zahrnuté v rezervoári tradičného a veľmi užitočného uskutočňovania *traditio* a *redditio*, pri ktorom odovzdávaní viery v katechéze (*traditio*) zodpovedá počas katechizácie a potom v živote odpoveď človeka (*redditio*).¹⁶

Tento proces umožňuje lepšiu účasť na prijatej pravde. Správna a zrelá je taká osobná odpoveď, ktorá plne rešpektuje rýdzy zmysel faktu viery a preukáže sa poznaním reči (*biblickej, liturgickej, náukovej...*), aká sa používa na jeho vyjadrenie.

Úloha katechéty¹⁷

156. Nijaká metodika, akokoľvek vyskúšaná, neoslobodzujú od prítomnosti osoby katechéty v každej fáze katechizácie.

Charizma, ktorú dostal od Ducha, solídna duchovnosť, jasné svedectvo života sú dušou každej metódy a len vlastné ľudské a kresťanské kvality zaručujú dobré využitie textov a iných pracovných pomôcok.

Katechéta je priamym sprostredkovateľom, ktorý uľahčuje komunikáciu medzi ľuďmi a Božím tajomstvom a medzi jednotlivcami navzájom a so spoločnosťou. Má sa preto pričiniť, aby jeho vzdelanie a kultúrny rozhľad, spoločenské postavenie a spôsob života nekládli prekážky ceste viery, ale vytvárali tie najvhodnejšie podmienky pre hľadanie, prijímanie a prehlbovanie kresťanského posolstva.

Nezabúda, že primknutie sa s vierou zo strany osôb je ovocím milosti a slobody, a preto sa snaží, aby za jeho činnosťou vždy bola viera v Ducha Svätého a modlitba.

A napokon, podstatný je osobný vzťah katechéty ku katechizovanému. Má ho živiť vychovávateľská láska, vynaliezavá tvorivosť, prispôsobivosť a zároveň maximálne rešpektovanie slobody a dozrievania človeka.

Katechéta svojím múdрым sprevádzaním na ceste absolvuje jednu z najvzácnejších služieb katechizácie: pomáha zvereným spoznať povolanie, ku ktorému ich volá Boh.

Aktivita a tvorivosť katechizovaných¹⁸

157. Aktívna účasť katechizovaných na ich formačnom procese je v úplnej zhode nielen s pravou medziľudskou komunikáciou, ale najmä s ekonómiou zjavenia a spásy. V riadnych podmienkach kresťanského života sú totiž veriaci povolání, či ako jednotlivci alebo ako skupina, aktívne odpovedať na Boží dar modlitbou, účasťou na sviatostiach a iných liturgických úkonoch, cirkevným a spoločenským zaangažovaním, skutkami lásky,

podporovaním veľkých ľudských hodnôt, ako je sloboda, spravodlivosť, pokoj, ochrana prírody.

V katechéze totiž katechizovaní preberajú záväzok zapojiť sa do aktivít viery, nádeje a lásky, nadobudnúť schopnosť správneho úsudku, spevňovať osobné rozhodnutie pre obrátenie a praktický kresťanský život.

Sami katechizovaní, najmä ak ide o dospelých, môžu účinne prispievať k rozvoju katechézy tým, že naznačujú najefektívnejšie spôsoby pochopenia a vyjadrenia posolstva, ako je: osvojovanie si praxou, hľadanie a dialóg, výmena a konfrontovanie zorných uhlov.

Spoločenstvo, človek a katechéza¹⁹

158. Katechetická pedagogika je účinná v tej miere, v akej sa kresťanské spoločenstvo stane konkrétnym a príkladným východiskom pre vieru jednotlivca. Stane sa tak vtedy, ak sa spoločenstvo predkladá ako prameň, miesto a cieľ katechézy. Konkrétne sa teda spoločenstvo stane viditeľným miestom svedectva viery, bude sa starať o formáciu svojich členov, prijímať ich ako Božiu rodinu, a tak sa stane trvalým životným prostredím pre rast vo viere.²⁰ Povedľa ohlasovania evanjelia verejnou a kolektívnou formou stále bude nevyhnutný kontakt človeka s človekom podľa príkladu Ježiša a apoštolov. Takto sa ľahšie zaangažuje osobné vedomie, dar viery, ktorému je vlastné pôsobenie Ducha Svätého. Dar viery bude prechádzať zo živého subjektu na živý subjekt a sila presvedčenia sa stane pôsobivejšou.²¹

Dôležitosť skupiny²²

159. Skupina má dôležitú úlohu v procese rozvoja človeka. Platí to tak pre katechézu detí, u ktorých podporuje správnu socializáciu, ako aj mladých, u ktorých skupina znamená priam životnú nevyhnutnosť pre formovanie osobnosti, alebo dospelých, medzi ktorými rozvíja štýl dialógu, vzájomnej účasti a kresťanskej spoluzodpovednosti.

Katechéta, ktorý sa zúčastňuje na živote skupiny a využíva jej dynamiku, za svoju primárnu a špecifickú úlohu považuje a uskutočňuje to, že v mene Cirkvi je tu aktívnym svedkom evanjelia, schopným iných urobiť účastníkmi na ovocí svojej zrelej viery a múdro podnecovať spoločné hľadanie.

Okrem didaktického faktora kresťanská skupina je povolaná, aby sa stala skúsenosťou spoločenstva a formou účasti na cirkevnom živote, pričom v najširšom eucharistickom spoločenstve nájde svoj cieľ a svoj plný výraz. Ježiš povedal: „Kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi“ (Mt 18,20).

Spoločenská komunikácia²³

160. „Areopágom novej doby je predovšetkým *svet komunikačných prostriedkov*, ktorý ľudstvo čím ďalej, tým viac zjednocuje... Prostriedky spoločenskej komunikácie hrajú natoľko dôležitú úlohu, že sa stali pre mnohých hlavným prostriedkom informácií a vzdelania, vedenia a riadenia pre individuálne, rodinné a sociálne správanie“.²⁴ Preto okrem mnohých tradičných prostriedkov, ktoré sa stále používajú, „stalo sa pri hlásaní viery o katechéze neodmysliteľným aj použitie masových komunikačných prostriedkov“.²⁵ Cirkev by sa totiž „cítala vinnou pred Bohom, keby nevyužila tieto veľmi účinné prostriedky, ktoré ľudský rozum neustále zdokonaľuje... Tieto prostriedky sa vlastne stali modernou a účinnou kazateľnicou, pretože Cirkev ich prostredníctvom môže hovoriť k zástupom“.²⁶

Sem by mohli spadať, aj keď z odlišného titulu: televízia, rozhlas, tlač, platne, magnetofónové pásky, video a audiokazety, kompaktné disky, celý sektor audiovizuálnych pomôcok.²⁷ Každý z prostriedkov slúži vlastným spôsobom a každý vyžaduje špecifické použitie; treba rešpektovať požiadavky a oceňovať dôležitosť každého z nich.²⁸ V dobre plánovanej katechéze nemôžu teda takéto pomôcky chýbať. Podporiť vzájomnú pomoc medzi cirkvami, aby sa tak uhradili náklady na ich kúpu a prevádzku, ktoré sú niekedy dosť vysoké, je skutočná služba veci evanjelia.

161. Dobré užívanie médií vyžaduje od zodpovedných za katechézu vážne úsilie v poznávaní, v nadobúdaní schopností a v kvalifikovanom a aktuálnom využívaní. Ale pre veľký vplyv na kultúru, aký média vyvíjajú, nech sa najmä nezabúda, že „nestačí ich len používať na šírenie kresťanského posolstva a náuky Cirkvi, ale posolstvo samo musí byť integrované do tejto, modernou komunikáciou vytvorenej „novej kultúry... s novou rečou, novými technikami a novými psychologickými postojmi“.²⁹ Iba tak má, za pomoci Božej milosti, evanjeliové posolstvo schopnosť preniknúť do svedomia každého „tak, aby získal k evanjeliu úplne osobný pomer“.³⁰

162. Protagonisti a používatelia komunikačných prostriedkov musia dokázať prijímať milosť evanjelia. Toto pobáda katechéto, aby zvažovali jednotlivé kategórie ľudí: profesionálov z oblasti médií, ktorým treba ukázať evanjelium ako veľký obzor pravdy, zodpovednosti, inšpirácie; rodiny, tak veľmi vystavené vplyvu komunikačných prostriedkov, aby ich chránili, ale najmä aby im pomáhali nadobúdať kritický úsudok a výchovnú schopnosť;³¹ príslušníkov mladej generácie, ktorí sú prijímačmi i tvorivými subjektmi masmédií. Nech sa všetkým pripomína, že „používanie a prijímanie komunikačných prostriedkov vyžaduje výchovu ku kritickému, láskou k pravde nesenému zmyslu a obsiahlu obranu slobody, úctu pred osobnou dôstojnosťou a upevnenie opravdivej kultúry národov“.³²

IV. ADRESÁTI KATECHÉZY

Adresáti katechézy

„Ustanovím ťa za svetlo pohanom, aby si bol mojou spásou až do končín zeme! (Iz 49, 6).

„Prišiel aj do Nazareta, kde vyrástol. Podľa svojho zvyku vošiel v sobotu do synagógy a vstal, aby čítal. Podali mu knihu proroka Izaiáša. Keď knihu rozvinul, našiel miesto, kde bolo napísané: „*Duch Pána je nado mnou, lebo ma pomazal, aby som hlásal evanjelium chudobným. Poslal ma oznámiť zajatým, že budú prepustení, a slepým, že budú vidieť; utláčaných prepustiť na slobodu a ohlásiť Pánov milostivý rok.*“

Potom knihu zvinul, vrátil ju sluhovi a sadol si. Oči všetkých v synagóge sa upreli na neho. A on im začal hovoriť: Dnes sa splnilo toto Písmo, ktoré ste práve počuli“ (Lk 4, 16–21).

„Kráľovstvo zahrňa všetkých“¹

163. Na začiatku svojej služby Ježiš vyhlasuje, že bol poslaný hlásať chudobným evanjelium.² Dal pritom najavo a svojím životom potvrdil, že Božie kráľovstvo je určené všetkým ľuďom, počnúc tými, čo sú najviac postihnutí. Stáva sa vskutku *katechéto* Božieho kráľovstva pre všetky kategórie ľudí, pre veľkých i malých, pre bohatých a chudobných, zdravých aj chorých, blízkych i vzdialených, Židov i pohanov, mužov a ženy, spravodlivých aj hriešnikov, pre ľud i vrchnosť, pre jednotlivcov i skupiny... Je k dispozícii každému človeku a zaujíma sa o všetky jeho potreby duše i tela – uzdravuje a odpúšťa, napomína a povzbudzuje, a to slovami aj skutkami. Keď Ježiš završuje svoj pozemský život, vyzýva učeníkov, aby robili to isté – aby hlásali evanjelium všetkému stvoreniu na svete,³ „všetkým národom“ (Mt 28, 19; Lk 24, 47) „až po samý kraj zeme“ (Sk 1, 8), po všetky časy „až do skončenia sveta“ (Mt 28, 20).

164. Je to úloha Cirkvi, ktorá ju spĺňa už dvetisíc rokov s nesmiernou pestrosťou skúseností v ohlasovaní a v katechéze. Cirkev pritom neustále Duch Svätý pobáda, aby splácala dlh evanjelizácie pokiaľ ide o „Grékov i barbarov, múdrych i nemúdrych“ (Rim 1, 14).

Tak sa utvárajú charakteristiky pedagogiky viery, v ktorej sa úzko spája univerzalistická otvorenosť katechézy a jej príkladné vteľovanie sa do sveta katechizovaných.

Význam a cieľ tejto časti

165. Potrebná pozornosť rozdielnym a pestrým životným situáciám ľudí⁴ vedie katechézu k tomu, aby prešla mnohoraké cesty, keď sa s nimi chce stretnúť a poskytnúť im kresťanské posolstvo a pedagogiku viery, obe prispôbené rôznorodým požiadavkám.⁵

A tak keď sa berie do úvahy stav počiatočnej viery, otvára sa cesta katechumenom a novopokrsteným. Pozornosť rozvoju viery pokrstených vedie ku katechéze prehlbovania alebo znovunadobudnutia viery u tých, čo ešte potrebujú základné usmernenia. Ak sa zvažuje fyzický a psychický vývoj katechizovaných, katechéza sa člení podľa veku. Ak však venujeme pozornosť jednotlivým spoločensko-kultúrnym prostrediam, ide o katechézu členenú podľa kategórií.

166. Keďže v tejto časti nemožno osobitne hovoriť o rozličných možných typoch katechézy, budeme uvažovať len o niektorých aspektoch, ktoré majú význam v každej situácii:

- všeobecné aspekty katechetického prispôbenia sa (1. kapitola);
- katechéza podľa veku (2. kapitola);
- katechéza pre špeciálne životné situácie (3. kapitola);
- katechéza podľa prostredí (4. a 5. kapitola).

Takto možno operatívne zvládnuť problém inkulturácie vzhľadom na obsah viery, ľudí a kultúrny kontext.

Je na partikulárnych cirkvách, aby vo svojich národných a oblastných katechetických direktóriách dali špecifickejšie a určitejšie usmernenia na základe konkrétnych miestnych podmienok a potrieb.

I. Prispôbenie vzhľadom na adresáta

Všeobecné aspekty

Potreba a právo každého veriaceho dostávať primeranú katechézu¹

167. Pretože každého pokrsteného Boh povoláva k zrelosti viery, je jeho potrebou, a potom aj právom, dostávať primeranú katechézu. Je preto prvoradou úlohou Cirkvi uspokojivo a vhodne odpovedať na túto potrebu. V tomto smere treba predovšetkým pripomenúť, že adresátom evanjelia je „konkrétny historický človek“,² vždy zakorenený v danej situácii a vždy ovplyvnený psychologickými podmienkami, či si je toho vedomý alebo nie.³

V procese katechézy má mať adresát možnosť prejaviť sa ako aktívny a spoluzodpovedný subjekt, ktorému na tom osobne záleží, a nie len ako tichý a pasívny prijímateľ.⁴

Potreba a právo spoločenstva⁵

168. Pri pozornosti venovanej jednotlivcovi nemožno zabúdať, že adresátom katechézy je kresťanské spoločenstvo ako také, ako aj každý človek, ktorý doň patrí. Ak totiž katechéza čerpá svoju hodnovernosť a energiu z celého života Cirkvi, je pravda, že „od nej podstatne závisí... vnútorný rozmach Cirkvi, jej súlad s Božím plánom“.⁶

Preto potrebné prispôbenie evanjelia zohľadňuje spoločenstvo ako také a dotýka sa ho.

Prispôbením sa chce dosiahnuť, aby obsah katechézy bol zdravým a primeraným pokrmom⁷

169. „Prispôsobovanie v hlásaní zjaveného slova musí zostať zákonom každého šírenia evanjelia“.⁸ Má svoje vnútorné teologické zdôvodnenie v tajomstve vtelenia, zodpovedá

základnej pedagogickej požiadavke zdravej ľudskej komunikácie, odráža prax Cirkvi počas storočí.

Takéto prispôsobenie sa chápe ako vynikajúco materský čin Cirkvi, ktorá uznáva, že ľudia sú „Božou roľou“ (1 Kor 3, 9), a preto ich nemá odsudzovať, ale v nádeji zúšľachtovať. Každému z nich ide v ústrety, vážne si uvedomuje rôznosť situácií a kultúr a udržuje jednotu mnohých v jedinom spásonosnom slove. Takto sa evanjelium odovzdáva rýdže a chutné ako zdravý a zároveň primeraný pokrm. Týmto kritériom sa má inšpirovať každá jednotlivá iniciatíva a majú mu slúžiť všetky tvorivé schopnosti a talenty katechéty.

Prispôsobenie berie do úvahy rôzne okolnosti

170. Prispôsobenie sa uskutočňuje na základe rôznych okolností, v ktorých sa odovzdáva Božie slovo.⁹ Určuje ich „rozdielnosť kultúr, vek, duchovná zrelosť, spoločenské a cirkevné postavenie tých, na ktorých sa katechéza obracia“.¹⁰ Tieto okolnosti sa budú musieť veľmi pozorne zvažovať.

Treba pamätať aj na to, že v pluralizme situácií prispôsobenie má mať stále pred sebou celkový pohľad na človeka, jeho podstatnú jednotu tak, ako ju vidí Cirkev. Katechéza sa preto nezastaví len pri zvažovaní vonkajších prvkov danej situácie, ale vždy berie do úvahy vnútorný svet človeka, pravdu o ľudskej bytosti, „prvú a základnú cestu Cirkvi“.¹¹ Toto determinuje proces prispôsobovania, ktorý je tým primeranejší, čím viac sa berú do úvahy otázky, túžby a potreby človeka, ako sa odrážajú i v jeho vnútornom svete.

II. Katechéza podľa veku

Všeobecné znaky

171. Katechéza podľa veku je podstatnou požiadavkou kresťanského spoločenstva. Na jednej strane sa totiž viera podieľa na rozvoji človeka, kým na druhej strane každá fáza života je vystavená nebezpečenstvu odkresťančenia a musí zvládnuť vždy nové úlohy kresťanského povolania.

Právom sa teda poskytujú katechézy podľa veku, a to rozlíšené a vzájomne sa dopĺňajúce, podmienené potrebami a schopnosťami katechizovaných.¹

Je preto nevyhnutné venovať pozornosť všetkým prvkom, ktoré tu zohrávajú úlohu, či ide o antropologicko-vývojové alebo o teologicko-pastoračné prvky, využívajúc pritom aj najnovšie poznatky vied o človeku a pedagogických vied týkajúcich sa každého veku.

Treba múdro spojiť rôzne etapy cesty viery a dbať najmä na to, aby katechéza detí našla svoje harmonické završenie v neskorších fázach.

Aj z tohto dôvodu je pedagogicky účinné hovoriť o katechéze dospelých a v jej svetle usmerniť katechézu ostatných momentov života.

Tu naznačíme len niektoré všeobecné prvky ako príklad, ponechávajúc ďalšie špecifikácie na katechetické direktória partikulárnych cirkví a konferencií biskupov.

KATECHÉZA DOSPELÝCH²

Dospelí, ku ktorým sa katechéza obracia³

172. Rozhovor o viere s dospelými musí vážne prihliadať na ich skúsenosti, podmienenosti a výzvy, s ktorými sa v živote stretli. Ich požiadavky a potreby vzhľadom na vieru sú mnohoraké a rôznorodé.⁴

V súvislosti s tým možno rozlišovať:

– veriacich dospelých, ktorí žijú dôsledne svoje rozhodnutie pre vieru a úprimne si ju chcú prehľbovať;

- dospelých, ktorí hoci boli pokrstení, neboli vhodne katechizovaní, alebo nezavršili cestu uvádzania do kresťanského života, alebo sa vzdialili od viery natoľko, že ich možno nazvať „takmer katechumenmi“;⁵
- nepokrstení dospelí, ktorým zodpovedá skutočný a vlastný katechumenát.⁶
Treba sa zmieniť aj o dospelých, ktorí pochádzajú z kresťanských vyznaní bez úplného spoločenstva s Katolíckou cirkvou.

Prvky a kritériá vlastné katechéze dospelých⁷

173. Katechéza dospelých má na zreteli ľudí, ktorí majú právo i povinnosť priviesť k zrelosti zárodok viery, prijatý od Boha;⁸ obracia sa k jednotlivcom, ktorí majú spoločenskú zodpovednosť rôzneho druhu, a zameraná je na ľudí, ktorí sú vystavení zmenám a niekedy dost' hlbokým krízam. Z tohto dôvodu vieru dospelého treba neustále osvecovať, rozvíjať a chrániť, aby nadobudla kresťanskú múdrosť, ktorá dáva zmysel, jednotu, nádej mnohorakým skúsenostiam osobného, spoločenského a duchovného života. Katechéza dospelých vyžaduje presné identifikovanie typických črt kresťana dospelého vo viere, preniesť ich do cieľov a obsahu, určiť isté konštanty vo vysvetľovaní, stanoviť najúčinnjšiu metodiku, vybrať formy a modely. Osobitnú pozornosť si zasluhuje postava a totožnosť katechéty dospelých spolu s jeho formáciou a osoba zodpovedná za katechézu dospelých v spoločenstve.⁹

174. Medzi kritériami, ktoré zabezpečujú autentickú a účinnú katechézu dospelých, treba spomenúť:¹⁰

- pozornosť katechizovaným v ich situácii dospelých ako mužov a žien, mať pritom na zreteli ich problémy a skúsenosti, ich duchovné a kultúrne bohatstvá s plným rešpektovaním rozdielností;
- pozornosť laickému stavu dospelých, ktorých krst poveruje „hľadať kráľovstvo Božie tým, že sa zapodieajú časnými záležitosťami a usporadujú ich podľa Boha“¹¹ a zároveň ich povoláva k svätosti;¹²
- pozornosť zaangažovaniu spoločenstva, aby bolo miestom prijatia a podpory dospelého;
- pozornosť organickému plánu pastorácie dospelých, v ktorom sa katechéza spája s liturgickou formáciou a so službou lásky.

Všeobecné a osobitné úlohy katechézy dospelých¹³

175. Aby katechéza dospelých odpovedala na najhlbšie naliehavé potreby dnešných čias, musí predložiť kresťanskú vieru v jej úplnosti, autentickosti a systematickosti podľa chápania Cirkvi tak, že na prvé miesto bude klásť ohlasovanie spásy, vnášať svetlo do mnohých ťažkostí, nejasností, neporozumení, predsudkov a námietok, aké dnes kolujú, poukazovať na duchovný a morálny vplyv posolstva a uvádzať do čítania Svätého písma s vierou a do praktizovania modlitby. Základnou pomôckou v katechéze dospelých je Katechizmus Katolíckej cirkvi a vzhľadom na katechizmy pre dospelých jednotlivých cirkví.

Úlohy katechézy dospelých sú najmä tieto:

- **Podporovať formáciu a dozrievanie života v Duchu vzkrieseného Krista** primeranými prostriedkami, ako je sviatosťná pedagogika, obnovy, duchovné vedenie...
- **Vychovávať k správne hodnoteniu spoločensko-kultúrnych zmien v dnešnej spoločnosti vo svetle viery.** Takto sa kresťanskému ľudu pomáha rozlišovať pravé hodnoty, ako aj nebezpečenstvá dnešnej civilizácie a zaujať k nim správny postoj.
- **Objasňovať súčasné náboženské a morálne otázky,** to jest problémy ľudí dnešných čias, napríklad vzhľadom na verejnú a individuálnu morálku, sociálne otázky, výchovu nových generácií.
- **Objasňovať vzťahy medzi časnou a cirkevnou činnosťou** poukazovaním na vzájomné rozlíšenia, dôsledky a na mieru potrebnej interakcie. S týmto cieľom súčasťou formácie dospelých je aj sociálna náuka Cirkvi.

- **Rozvíjať rozumové základy viery.** Správne pochopenie viery a právd, ktoré treba veriť, sú v súlade s požiadavkami ľudského rozumu a evanjelium je stále aktuálne a vhodné. Je preto potrebné účinne podporovať pastoráciu kresťanského myslenia a kultúry. Pomôže to prekonať isté formy integrizmu a fundamentalizmu, ako aj svojvoľné alebo subjektívne vysvetľovanie.
- **Formovať k preberaniu zodpovednosti v poslaní Cirkvi a k vydávaniu kresťanského svedectva v spoločnosti.**

Dospelému sa má pomáhať objavovať, zhodnocovať a uskutočňovať to, čo dostal z prirodzenosti aj milosti, či v cirkevnom spoločenstve alebo podieľaním sa na živote vnútri ľudského spoločenstva. Takto bude môcť prekonať aj nebezpečenstvá masovosti a anonymity, ktoré sa často vyskytujú v niektorých súčasných spoločnostiach a spôsobujú stratu totožnosti a diskreditovanie vlastností a bohatstiev jednotlivca.

Osobitné formy katechézy dospelých¹⁴

176. Jestvujú situácie a okolnosti, v ktorých sú aktuálne špeciálne formy katechézy:

- katechéza uvádzania do kresťanského života alebo katechumenát dospelých, poriadok ktorých vyjadruje Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života;
- katechéza pre Boží ľud v tradičných formách s nevyhnutným prispôbením, ktorá sa koná počas liturgického roka, alebo ide o jej mimoriadnu misijnú formu;
- zdokonaľujúca katechéza pre tých, čo majú v spoločenstve úlohu formácie: pre katechétov alebo tých, čo sa angažujú v laickom apoštoláte;
- katechéza z príležitosti osobitne dôležitých životných udalostí, ako je sobáš, krst detí a iné sviatosti uvádzania do kresťanského života, v kritických obdobiach mladého veku, v chorobe atď. Sú okolnosti, v ktorých sú ľudia mimoriadne disponovaní hľadať pravý zmysel života;
- katechéza z príležitosti nových okolností, ako vstup do zamestnania, vojenská služba, emigrácia... Sú zmeny, ktoré prinášajú vnútorné obohatenie, ale aj straty, oslabenie, a preto upozorňujú na potrebu svetla a posily z Božieho slova;
- katechéza, ktorá je kresťanským využitím voľného času, najmä z príležitosti prázdnin a turistických ciest;
- katechéza z príležitosti mimoriadnych udalostí v Cirkvi alebo v spoločnosti.

Tieto a mnohé iné zvláštne formy katechézy jestvujú popri systematickej, organickej katechéze, ktorú každé cirkevné spoločenstvo má zaručiť všetkým dospelým bez toho, že by ich nahrádzala.

KATECHÉZA DETÍ PREDŠKOLSKÉHO A MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU¹⁵

Situácia a závažnosť predškolského a mladšieho školského veku¹⁶

177. Keď sa na toto vekové obdobie, v ktorom sa tradične rozlišuje útle detstvo alebo predškolský vek a mladší školský vek, pozeráme očami viery i rozumu, zisťujeme, že vlastní milosť počiatku života. Tento vek poskytuje „cenné možnosti pre budovanie Cirkvi a pre humanizovanie spoločnosti“,¹⁷ ktorej má čeliť. Dieťa, ktoré sa darom krstu stáva Božím dieťaťom, Kristus vyhlasuje za privilegovaného člena Božieho kráľovstva.¹⁸

Dnes možno viac než v minulosti dieťa z rôznych dôvodov vyžaduje plnú úctu a pomoc v jeho požiadavkách ľudského a duchovného rastu, a to aj prostredníctvom katechézy, ktorá nikdy nesmie chýbať kresťanským deťom. Kto mu totiž dal život a obohatil ho krstom, má povinnosť neustále ho udržovať.

Charakteristické znaky katechézy detí predškolského a mladšieho školského veku¹⁹

178. Katechéza malých je nevyhnutne spätá s ich životnou situáciou a podmienkami a je dielom rôznych výchovných činiteľov, ktoré sa navzájom dopĺňajú. Možno tu označiť niektoré faktory mimoriadnej dôležitosti, ktoré majú univerzálny rozmer:

- Predškolský a mladší školský vek, oba chápané podľa ich osobitostí, predstavujú čas prvej socializácie a ľudskej a kresťanskej výchovy v rodine, v škole a v kostole: sú rozhodujúcim momentom pre najbližšiu budúcnosť viery.
- Podľa ustálenej tradície toto je zvyčajne obdobie, v ktorom sa završuje uvádzanie do kresťanského života započaté krstom. V súvisení s prijatím sviatostí sa sleduje prvá organická formácia viery dieťaťa a jeho uvedenie do života Cirkvi.²⁰
- Počas predškolského veku katechizácia bude preto predovšetkým výchovná, vnímavá na rozvoj ľudských daností, ktoré sú antropologickým základom pre život viery, ako je zmysel pre dôveru, nezištnosť, sebadarovanie, vzývanie, radostná účasť... Výchova k modlitbe a uvedenie do Svätého písma sú ústredné aspekty kresťanskej formácie mladých.²¹
- Napokon treba venovať pozornosť dôležitosti dvoch životných výchovných miest: rodine a škole. Rodinná katechéza je istým spôsobom nenahraditeľná, predovšetkým pre pozitívne a vládne prostredie, pre silný vplyv príkladu dospelých, pre prvotnú zjavnú citlivosť pre vieru a jej praktizovanie.

179. Vstup do školy znamená pre dieťa zaradenie sa do širšej spoločnosti než rodina s možnosťou oveľa viac rozvíjať jeho rozumové, citové a vôľové schopnosti. V škole sa obyčajne poskytuje špecifické vyučovanie náboženstva.

Toto všetko od katechézy a katechétov vyžaduje stálu spoluprácu s rodičmi a podľa možnosti prostredia aj s učiteľmi v škole.²² Pastieri nech si uvedomujú, že keď pomáhajú rodičom a vychovávateľom dobre splňať ich poslanie, budujú tým Cirkev. Okrem toho táto práca je výbornou príležitosťou pre katechézu dospelých.²³

Deti bez náboženskej opory rodiny alebo také, čo nechodia do školy²⁴

180. Je veľa detí, ktoré sú vo veľkej nevýhode, lebo im chýba primeraná náboženská podpora zo strany rodiny, alebo nemajú skutočnú rodinu, nechodia do školy, trpia sociálnou neistotou, neprispôsobivosťou alebo pre iné dôvody, vyplývajúce z prostredia. Mnohé nie sú ani pokrstené, iné nezavršia cestu uvedenia do kresťanského života. Je na kresťanskom spoločenstve, aby si ich vzalo na starosť obetavou náležitou a realistickou supľujúcou službou; má sa pritom usilovať o dialóg s rodinami, navrhovať vhodné školské výchovné formy, postarať sa o katechézu primeranú konkrétnym možnostiam a potrebám detí.

KATECHÉZA MLADÝCH²⁵

Preadolescencia, adolescencia a mladosť²⁶

181. Vo všeobecnosti možno sledovať, že prvou obeťou duchovnej a kultúrnej krízy, ktorá doľahla na svet,²⁷ je mladá generácia, tak ako je pravda, že úsilie o lepšiu spoločnosť nachádza práve v nej svoju najväčšiu nádej.

To by mohlo Cirkev ešte viac pobádať, aby odvážne a tvorivo ohlasovala evanjelium svetu mladých.

Vzhľadom na to skúsenosť ukazuje, že pre katechézu je veľmi užitočné, aby vo veku mladosti rozlišovala preadolescenciu, adolescenciu a mladosť a pritom vhodne využívala výsledky vedeckého výskumu a brala do úvahy podmienky života v rôznych krajinách.

V tzv. rozvinutých krajinách sa osobitne pociťuje problém preadolescencie – nevedomujeme si dosť ťažkosti, potreby a ľudskej a kresťanskej danosti preadolescentov, a to natoľko, že možno vzhľadom na nich hovoriť o *negovanom veku*. Veľakrát v tomto čase

chlapec alebo dievča prijatím sviatosti birmovania završí proces uvádzania do sviatostí, ale zároveň sa takmer úplne vzdiali od praktizovania viery. Treba si to vážne uvedomiť a vyvinúť špecifickú pastoračnú starostlivosť, využívajúc formačné bohatstvo samého uvádzania do kresťanského života.

Čo sa týka ďalších dvoch kategórií, bude osožné rozlíšiť adolescenciu od mladosti, aj keď vo vedomí, že je ťažké jednoznačne ich definovať. Globálne sa tu rozumie obdobie života pred prevzatím zodpovednosti vlastnej dospelým.

Aj katechézu mladého sveta treba do hĺbky zrevidovať a posilniť.

Dôležitosť mládeže pre spoločnosť a Cirkev²⁸

182. Ak Cirkev vidí mladých ako „nádej“, dnes na nich upozorňuje ako na „veľkú výzvu pre budúcnosť Cirkvi“ samej.²⁹

Rýchle a búrlivé spoločenské a kultúrne zmeny, početný vzrast, jestvovanie istého súvislého obdobia mladosti, prv než sa začne podieľať na zodpovednosti dospelých, nedostatok pracovných príležitostí a podmienky v nerozvinutých krajinách, tlak konzumnej spoločnosti..., toto všetko vedie k charakterizovaniu „planéty mladých“ ako sveta očakávania, nezriedka rozčarovania a nudy, ba aj úzkosti a vysunutia na okraj. Vzdialenie sa od Cirkvi alebo aspoň nedôvera k nej šíri sa u mnohých ako základný postoj. Tento jav často odzrkadľuje nedostatok duchovnej a morálnej podpory zo strany rodiny a nedostatočnosť prijatej katechézy.

Na druhej strane u mnohých je silné a nájstojčivé hľadanie zmyslu života, pobádanie k solidarite, k spoločenskému zaangažovaniu, ba aj k náboženskej skúsenosti.

183. Pre katechézu z toho všetkého vyplývajú niektoré dôsledky. Služba viery konkrétne upozorňuje predovšetkým na svetlá a tieň situácie mladých v rôznych oblastiach a prostrediach života. Srdcom katechézy je výslovný Kristov návrh mladíkovi z evanjelia,³⁰ priamy návrh všetkým mladým ako mladým s vnímavým chápaním ich problémov. V evanjeliu sú totiž oni priamymi Kristovými partnermi v dialógu, on im zjavuje ich „jedinečné bohatstvo“ a zároveň ich zapája do plánu osobného i komunitného rastu, ktorý má rozhodujúci význam pre osud spoločnosti a Cirkvi.³¹

Mladých preto netreba považovať len za predmet katechézy, ale aj za „aktívne subjekty, protagonistov evanjelizácie a budovateľov spoločenskej obnovy“.³²

Charakteristické znaky katechézy mladých³³

184. Vzhľadom na šírku tejto úlohy je zaiste na katechetických direktóriách partikulárnych cirkví a národných a oblastných konferenciách biskupov špecifikovať to, čo je v súvisi s prostredím vhodné na jednotlivých miestach.

Možno tu vyznačiť isté spoločné všeobecné línie:

- Treba si uvedomiť rôznorodosť náboženských situácií: sú mladí, čo nie sú ani pokrstení, iní nemajú skončené uvedenie do kresťanského života, alebo sú momentálne vo vážnej kríze; iní sú zasa na ceste k rozhodnutiu pre vieru, alebo sa už pre ňu rozhodli a žiadajú pomoc.
- Nemožno zabúdať, že úspešná bude taká katechéza, ktorá sa môže odohrávať v rámci širšej pastorácie detí, adolescentov a mladých, ktorá berie do úvahy celok problémov, dotýkajúcich sa ich života. S týmto cieľom sú s katechézou spojené isté procesy, ako interpretovanie situácie, pozornosť vedám o človeku a o výchove, spolupráca s laikmi a so samými mladými.
- Dobre riadená práca skupiny, patričnosť do súcich združení mladých³⁴ a osobné sprevádzanie mladého človeka, kde je vynikajúcou skutočnosťou duchovné vedenie, sú veľmi užitočné prostriedky účinnej katechézy.

185. Medzi rozličnými formami katechézy mladých možno predpokladať podľa situácie katechumenát mladých v školskom veku, katechéza uvádzania do kresťanského života, programované tematické katechézy, iné, viac-menej príležitostné a neformálne stretnutia...

Celkove sa katechéze mladých otvárajú nové cesty, ktoré podnietila vnímavosť na problémy tohto veku, ktoré sú teologického, etického, historického, spoločenského rázu... Náležité miesto by mala zaujať najmä výchova k pravde a slobode podľa evanjelia, formovanie svedomia, výchova k láske, rozhovor o povolání, zaangažovanosť kresťana v spoločnosti, misijná zodpovednosť za svet.³⁵ Treba však zdôrazniť, že súčasná evanjelizácia mladých musí si často osvojiť skôr misijný než v užšom slova zmysle *katechumenátny rozmer*. Situácia totiž často vyžaduje, aby sa apoštolát medzi mladými stal animáciou *humanizačného a misijného rázu* ako prvý nevyhnutný krok k dozretiu priaznivejšej dispozície pre vlastnú skutočnosť katechézy. Veľakrát je preto vhodné, aby sa *v rámci globálnych výchovných procesov* zintenzívnila *predkatechumenátna činnosť*.

Jeden z uzlov, ktoré treba rozviazať, týka sa rozdielnosti „reči“ (*mentality, senzibility, vkusu, štýlu, slovníka*) mladých a Cirkvi (katechéza, katechéti). Treba však trvať na „prispôbení katechézy mladým“ a na pretlmočení Ježišovho posolstva do ich reči „trpezlivo, múdro a bez ujmy“.³⁶

KATECHÉZA STARÝCH ĽUDÍ³⁷

Tretí vek, Boží dar Cirkvi

186. Rastúci počet starých ľudí v rôznych krajinách sveta znamená pre Cirkev novú špecifickú pastoračnú úlohu. Títo ľudia, ktorých iní pociťujú ako čosi pasívne a viac-menej na prekážku, treba vo svetle viery chápať ako Boží dar pre Cirkev a spoločnosť a má sa im poskytovať starostlivosť aj vo forme primeranej katechézy. Je ich právom i povinnosťou ako u všetkých kresťanov.

Treba pritom brať do úvahy odlišnosť osobných, rodinných, spoločenských podmienok, najmä to, že sú skúšaní osamotením a nebezpečenstvom vysunutia na okraj. Rodina tu zohráva prvoradú úlohu, lebo v nej sa ohlasovanie viery môže diať v klíme dobroprajnosti a lásky, ktorá viac než čokoľvek iné potvrdzuje hodnotu Božieho slova.

V každom prípade katechéza starých ľudí pripája k obsahu viery srdečnú prítomnosť katechéty a spoločenstva veriacich. Je preto želateľné, aby sa starí ľudia naplno zúčastňovali katechetického diania spoločenstva.

Katechéza plnosti a nádeje

187. Katechéza pre starých ľudí venuje pozornosť osobitným aspektom ich situácie viery – starý človek môže vo svojom veku dosiahnuť solídnu a bohatú vieru; katechéza preto istým spôsobom v postoji vďakyvzdania a očakávania v dôvere privádza zavŕšenú cestu k plnosti; iní zasa žijú viac-menej nejasnú vieru a kresťanstvo slabo praktizujú: tu sa katechéza stáva príležitosťou vnesenia nového svetla a náboženskej skúsenosti; niekedy starý človek dožíva svoje dni s hlbokými zraneniami na duši i na tele: katechéza mu pomáha prežívať svoju situáciu v postoji modlitby, odpúšťania, vnútorného pokoja.

V každom prípade podmienky starého človeka vyžadujú katechézu nádeje, ktorá vyplýva z istoty definitívneho stretnutia s Bohom.

Je vždy dobrodením pre neho samého a obohatením pre spoločenstvo, keď vydáva svedectvo viery, ktorá žiari tým viac, čím viac sa približuje k veľkej chvíli stretnutia sa s Pánom.

Múdrost' a dialóg³⁸

188. Biblia nám predstavuje starého veriaceho človeka ako symbol človeka bohatého na múdrost' a bázeň pred Bohom, a tým aj ako pokladnicu intenzívnej životnej skúsenosti, čo z neho istým spôsobom robí prirodzeného „katechétu“ spoločenstva. On je totiž svedkom tradície viery, učiteľom života, vykonávateľom lásky. Katechéza zhodnocuje túto milosť a pomáha starému človeku objaviť bohaté možnosti, ktoré má v sebe, a prevziať katechetickú úlohu vzhľadom na svet malých, ktorí zväčša oceňujú starých rodičov, ako aj vzhľadom na mladých i dospelých. Takto sa uľahčí základný dialóg medzi generáciami v rámci rodiny a spoločenstva.

III. Katechéza pre špeciálne situácie, mentality, prostredia

Katechéza postihnutých¹ a nespôsobilých

189. Každé kresťanské spoločenstvo považuje fyzicky, mentálne alebo inak postihnuté osoby, a najmä nedospelé, za osobitne obľúbené u Boha. Silnejšie spoločenské a cirkevné povedomie a nepopierateľný pokrok v oblasti špeciálnej pedagogiky spôsobujú, že rodina a iné formačné prostredia môžu dnes týmto osobám poskytnúť primeranú katechézu, na ktorú majú právo ako pokrstení – a ak nie sú pokrstení, ako povolání k spásu. Otcova láska k týmto najslabším deťom a neustála prítomnosť Ježiša Krista spolu s jeho Duchom vzbudzujú dôveru, že každý človek, čokoľvek by ho obmedzovalo, je schopný rásť v svätosti. Výchova vo viere, do ktorej je zaangažovaná predovšetkým rodina, vyžaduje primeraný a človeku prispôsobený program, berie do úvahy výsledky pedagogického výskumu, uskutočňuje sa osožne v kontexte celkovej výchovy človeka. Na druhej strane treba sa vyhnúť nebezpečenstvu, že sa táto nevyhnutne špecializovaná katechéza ocitne na okraji pastoračie spoločenstva. Aby sa to nestalo, je potrebné neustále na to spoločenstvo upozorňovať a angažovať ho. Osobitné požiadavky tejto katechézy vyžadujú od katechétov špecifickú pripravenosť a robia ich službu ešte záslušnejšou.

Katechéza spoločnosti na okraji

190. V podobnej perspektíve treba vidieť katechézu ľudí v situácii na okraji spoločnosti alebo im podobných a katechézu ľudí už vysunutých na okraj spoločnosti ako sú emigranti, utečenci, kočovníci, bezdomovci, chronicky chorí, drogový závislí, väzni... Slávnostné Ježišove slová, ktorými označuje každý dobrý skutok voči „týmto najmenším bratom“ (Mt 25, 40–45) ako vykonaný jemu samému, zaručuje milosť dobre pracovať v týchto neľahkých prostrediach. Trvalými znakmi dobrej katechézy je schopnosť rozlišovať v pestrosti situácií, zachytiť potreby a žiadosti každého, silne sa zamerať na osobné stretnutie, kde si treba počínať veľkodušne a trpezlivo, postupovať s dôverou a realizmom, využívať často nepriame a príležitostné formy katechézy. Spoločenstvo nech bratsky podporuje katechétov, ktorí sa venujú tejto službe.

Katechéza pre diferencované skupiny ľudí

191. Katechéza sa dnes nachádza zoči-voči ľuďom, ktorí či pre profesnú alebo širšiu kultúrnu špecifickosť vyžadujú osobitné programy. Také sú katechézy pre svet robotníkov, pre slobodné povolania, pre umelcov, vedcov, pre univerzitnú mládež... V rámci spoločenskej cesty kresťanského spoločenstva sa živo odporúčajú. Je jasné, že všetky tieto sektory potrebujú kompetentný prístup a reč prispôsobenú katechizovaným pri zachovaní plnej vernosti posolstvu, ktoré sa má odovzdať.²

Katechéza podľa prostredia

192. Služba viery berie dnes vo veľkej miere do úvahy prostredie alebo životný kontext, lebo tu človek konkrétne uskutočňuje svoju existenciu, prijíma vplyvy a ovplyvňuje, uplatňuje svoju zodpovednosť.

V základnej línii sa ako príklad uvádzajú dve najväčšie prostredia – mestské a vidiecke, ktoré vyžadujú diferencovanú formu katechézy. Katechéza pre tých, čo pracujú na poliach, nevyhnutne bude odzrkadľovať potreby, ktoré tu vznikajú: často budú spojené s chudobou a biedou, nezriedka sprevádzané strachom a poverami, ale zároveň bohaté na jednoduchosť, dôveru v život, zmysel pre solidaritu, vieru v Boha a vernosť náboženským tradíciám.

Katechéza pre mestských ľudí musí zvažovať veľkú, niekedy až extrémnu pestrosť situácií, od exkluzívneho blahobytu až po chudobu a vysunutie na okraj spoločnosti. Životné rytmy sú často stresujúce, uľahčený je pohyb, nemálo je podnetov na úniky a nezáujem, častá je situácia ťaživej anonymity a osamoteníia...

Pre každé z týchto prostredí treba náležite premyslieť službu viery, zaangažovať pripravených katechéto, vyhotoviť vhodné pomôcky, poslúžiť si prameňom, ktorým sú komunikačné prostriedky...

IV. Katechéza v spoločensko–náboženskom kontexte

Katechéza v situácii pluralizmu a zložitosti¹

193. Mnohým spoločnostiam a jednotlivcom prichodí žiť v pluralistickom a sekularizovanom svete², kde sa stretávajú rôzne formy nevery a náboženskej ľahostajnosti, ale aj živé formy kultúrneho a náboženského pluralizmu; hľadanie istôt a hodnôt, ale nechýbajú ani nepravé formy náboženstva a neisté primknutie sa k viere. V týchto zložitých podmienkach sa môže stať, že mnohí kresťania sa cítia zmätení a stratení, nevedia sa konfrontovať so situáciami, ani posúdiť obsah, ktorý sa v nich šíri, a tak opúšťajú pravidelné náboženské praktiky a napokon žijú tak, akoby Boha nebolo, a utiekajú sa často k pseudonáboženským náhradám. Ich viera je vystavená skúškam, je ohrozená; ak sa nebude ustavične oživovať a podporovať, je v nebezpečenstve, že zahynie.

194. Nevyhnutnou sa stáva evanjelizačná katechéza, to jest katechéza živená „akoby šťavou náuky a rečou prispôsobenou časom a ľuďom“.³ Chce u kresťanov formovať zmysel pre ich totožnosť pokrstených, veriacich a údy Cirkvi, otvorených pre dialóg so svetom. Pripomína im základné prvky viery, pobáda ich k skutočnému procesu obrátenia, prehľbuje u nich pravdu a hodnotu kresťanského posolstva vzhľadom na teoretické a praktické námietky, pomáha im nachádzať a žiť evanjelium v každodennom živote, robí ich schopnými uvedomovať si dôvody pre nádej, ktorá je v nich,⁴ povzbudzuje ich k spĺňaniu ich misijného povolania svedectvom, dialógom a ohlasovaním.

Katechéza vo vzťahu k ľudovému náboženskému cíteniu⁵

195. V kresťanských spoločnostiach jestvujú, ako vitálny rozmer katolíckej skutočnosti, osobitné výrazy hľadania Boha a náboženského života, plné horlivosti a čistoty úmyslu, niekedy až dojímavé, ktoré možno nazvať „ľudovou zbožnosťou.“ „Dokazuje totiž smäd po Bohu, ktorý môžu cítiť len prostí a duchom chudobní ľudia. Vzbudzuje v nich veľkodušnosť a obetavosť, ktorá hraničí až s hrdinstvom vo vyznávaní viery. Prináša so sebou prenikavý cit pre Božie vlastnosti – že Boh je naším prozreteľným Otcom a že jeho láska sa medzi nami neustále prejavuje. Plodí čnosti, ktoré možno inak len zriedka vidieť, ako napríklad trepezlivosť, znášanie kríža každodenného života, odpútanie sa od pozemských vecí, otvorenosť pre druhých a nábožnosť“.⁶ Skrýva bohatstvo, ale zároveň môže podliehať živelnosti, preto vieru, ktorá je jej základom, treba očistiť a posilniť.

Žiada sa preto taká katechéza, ktorá by bola schopná zachytiť z tohto náboženského bohatstva jeho vnútorné rozmery a nepopierateľné hodnoty, a pomôcť jej tak prekonať nebezpečenstvo fanatizmu, poverčivosti, synkretizmu a náboženskej nevedomosti. „Ak bude dobre usmernená, ľudská zbožnosť sa postupne môže stať skutočným stretnutím ľudových mäs s Bohom v Ježišovi Kristovi“.⁷

196. Aj uctievanie Božej Matky zo strany veriacich nadobudlo mnohé formy podľa okolností miesta a času, podľa rôznej senzibility národov a ich odlišnej kultúrnej tradície. Zdá sa, že formy, ktorými sa vyjadruje táto mariánska zbožnosť pod vplyvom dobových zvyklostí, potrebujú novú katechézu, ktorá by umožnila nahradiť v nej nepotrebné prvky a podporiť tie, ktoré sú trvalé, ako aj včleniť do nej náuku získanú z teologického uvažovania a z cirkevného Magistéria.

Takáto katechéza je nesmierne potrebná. Je vhodné, aby jasne vyjadrovala aj trojičný, kristologický a cirkevný rozmer, ktorý je mariológii vlastný. Pri revidovaní alebo tvorbe spôsobov mariánskej úcty treba okrem toho brať do úvahy biblicko-liturgicko-ekumenicko-antropologickú orientáciu.⁸

Katechéza v ekumenickom kontexte⁹

197. Každé kresťanské spoločenstvo už tým samým, že ním je, Duch Svätý pobáda, aby si uvedomilo svoje ekumenické povolanie v situácii, v ktorej sa nachádza; má sa tu podieľať na ekumenickom dialógu a na iniciatívach zameraných na uskutočnenie jednoty kresťanov. Katechéza má preto vždy a všade vlastniť „ekumenický rozmer“.¹⁰ Takáto katechéza sa realizuje predovšetkým výkladom celého zjavenia, uchovávateľom ktorého je Katolícka cirkev, pričom sa dbá na hierarchiu právd;¹¹ na druhom mieste katechéza objasňuje jednotu viery, aká jestvuje medzi kresťanmi, a zároveň vysvetľuje rozdelenia, ktoré tu takisto existujú a kroky, ktorými ich možno prekonať;¹² ďalej katechéza vzbudzuje a živí pravú túžbu po jednote, najmä láskou k Svätému písmu; a napokon usiluje sa pripraviť deti, mladých i dospelých žiť v kontakte s bratmi a sestrami iných vyznaní, pričom majú vzhľadom na vieru iných zveľaďovať vlastnú katolícku totožnosť.

198. Keď sú v diecézach prítomné rôzne kresťanské vyznania, biskupi môžu zvážiť vhodnosť alebo aj potrebu istých skúseností zo spolupráce v rámci vyučovania náboženstva. Je však dôležité, aby katolíci mali iným spôsobom s o to väčšou starostlivosťou zabezpečenú špecificky katolícku katechézu.¹³

Aj vyučovanie náboženstva v školách, kde sú prítomní členovia rôznych kresťanských vyznaní, nadobúda ekumenickú hodnotu, keď sa rýdzim spôsobom predkladá kresťanské učenie. Ono je totiž príležitosťou pre dialóg, pomocou ktorého možno prekonať nevedomosť a predsudky a otvoriť sa lepšiemu vzájomnému pochopeniu.

Katechéza vo vzťahu k židovstvu

199. Osobitnú pozornosť treba venovať katechéze týkajúcej sa židovského náboženstva.¹⁴ Keď totiž „Cirkev, Boží ľud v Novej zmluve, skúma svoje vlastné tajomstvo, objavuje puto, ktoré ho spája so židovským národom; jeho synovia boli prví, ku ktorým Pán prehovoril“.¹⁵

Vyučovanie náboženstva, katechéza a kázanie nemajú formovať len k objektivite, spravodlivosti a tolerancii, ale aj k pochopeniu a dialógu. Obe naše tradície sú príliš spoločné na to, aby sa mohli navzájom ignorovať. Je potrebné povzbudzovať k vzájomnému poznaniu sa na všetkých úrovniach“.¹⁶ Osobitným cieľom katechézy je prekonať každú formu antisemitizmu.¹⁷

Katechéza vo vzťahu k iným náboženstvám¹⁸

200. Kresťania dnes žijú v mnohonáboženských prostrediach a nie málo z nich v podmienkach menšiny. V takejto situácii, najmä vo vzťahu k islamu, katechéza nadobúda

veľkú dôležitosť a je povolaná prevziať citlivú zodpovednosť, z ktorej vyplývajú viaceré úlohy.

Predovšetkým prehľbuje a posilňuje totožnosť veriacich – najmä tam, kde sú v menšine – pomocou vhodného prispôsobenia či inkulturácie v nevyhnutnom konfrontovaní evanjelia Ježiša Krista s posolstvom iných náboženstiev. Pre takýto proces sú potrebné solídne a horlivé kresťanské spoločenstvá a dobre pripravení domorodí katechéti.

Na druhom mieste katechéza pomáha uvedomiť si prítomnosť iných náboženstiev. Nevyhnutne robí veriacich schopnými nachádzať v nich prvky, ktoré sú v protiklade s kresťanským posolstvom, ale vychováva ich k tomu, aby v nich vedeli zachytiť semená evanjelia (*semina Verbi*), ktoré sa tam nachádzajú a môžu znamenať pravú *evanjelióvu prípravu*.

Na treťom mieste katechéza vo všetkých veriacich podporuje živý misijný zmysel, ktorý sa prejavuje jasným svedectvom viery, postojom úcty a vzájomného pochopenia, dialógom a spoluprácou v ochrane práv človeka a v prospech chudobných a, kde je to možné, aj výslovným ohlasovaním evanjelia.

Katechéza vo vzťahu k „novým náboženským hnutiam“¹⁹

201. Vďaka klíme náboženského a kultúrneho relativizmu, a niekedy aj pre nesvedecké správanie kresťanov, množia sa dnes „nové náboženské hnutia“, nazývané aj sekty alebo kulty, s množstvom názvov a tendencií, ktoré je ťažko usporiadať do presného organického rámca. Nakoľko je to možné, dajú sa tu rozlíšiť hnutia vychádzajúce z kresťanstva, iné z orientálnych náboženstiev alebo čerpajúce z tradície ezoteriky. Znepokojujú svojim učením a životnou praxou často vzdialenou obsahu kresťanskej viery. Zostáva preto nevyhnutné zabezpečiť kresťanom vystaveným nebezpečenstvu ohrozenia ich viery „systematickú evanjelizáciu a katechézu, sprevádzanú svedectvom, ktoré by ich pretlmočilo do života“.²⁰ Ide totiž o prekonanie vážnych nástrah nevedomosti a predsudkov, treba umožniť veriacim správne stretnutie sa s Písmom, vzbudzovať medzi nimi živé skúsenosti z modlitby, chrániť ich pred tými, čo zasievajú bludy, vychovávať ich k zodpovednosti za prijatú vieru, vychádzať im v ústrety s evanjelióvu láskou v ich situáciách osamotenosti, chudoby, utrpenia. Pre náboženské túžby, ktoré takéto hnutia môžu vyjadrovať, zasluhujú si, aby sme ich považovali za „areopág evanjelizácie“, v ktorom môžu nájsť odpoveď na najcitlivejšie problémy. Cirkev vlastní neoceniteľné duchovné bohatstvo, ktoré môže ľudstvu ponúknuť. Je to Kristus, ktorý sa označil ako „cesta, pravda a život“ (Jn14, 16).²¹

V. Katechéza v spoločensko–kultúrnom kontexte¹

Katechéza a súčasná kultúra²

202. „O katechéze, ako aj o evanjelizácii všeobecne môžeme povedať, že jej poslaním je vnášať silu evanjelia do srdca kultúry a kultúr“.³ Zásady katechetického prispôsobenia a inkulturácie sme vysvetlili už predtým.⁴ Teraz stačí potvrdiť, že katechetický prejav sa má nevyhnutne riadiť „pravidlom viery“, ako ho vysvetľuje Magistérium a prehľbuje teológia. Nemožno zabudnúť ani na to, že dejiny katechézy, najmä z čias Otcov, sú v mnohých ohľadoch dejinami inkulturácie viery a ako také si zasluhujú, aby sme ich študovali a meditovali; sú na druhej strane dejinami, ktoré sa nezastavujú a dlhodobo vyžadujú neustálu asimiláciu evanjelia.

V tejto kapitole predstavíme znaky metódy pre úlohu, ktorá je potrebná, ale takisto náročná, vôbec nie ľahká, vystavená nebezpečenstvám synkretizmu a iných neporozumení. Možno povedať, že na túto tému, dnes osobitne dôležitú, je potrebné väčšie programové a univerzálne uvažovanie z hľadiska katechetického skúsenosti.

Úlohy katechézy v inkulturácii viery⁵

203. Tvoria organický celok a možno ich takto synteticky vyjadriť:

- do hĺbky poznať kultúru ľudí a stupeň jej preniknutia do ich života;
- v samom evanjeliu spoznať prítomnosť kultúrneho rozmeru a presvedčiť sa, že nie je produktom akéhosi ľudského kultúrneho *humusu*, a na druhej strane uznať, že evanjelium nemožno izolovať od kultúr, do ktorých bolo začlenené na začiatku a v ktorých sa vyjadrovalo v priebehu storočí;
- ohlasovať hlbokú zmenu, obrátenie, ktoré evanjelium ako sila, čo „všetko pretvára a oživuje“,⁶ spôsobuje v kultúrach;
- svedčiť o transcencii a nevyčerpatel'nosti evanjelia v kultúre a zároveň rozoznávať zárodky evanjelia, ktoré v nej môžu byť prítomné;
- napomáhať nové vyjadrenie evanjelia na základe evanjelizovanej kultúry a zameriavať sa tak na reč viery, ktorá by bola spoločným dedičstvom veriacich, a teda základným činiteľom komúnie;
- zachovať neporušený obsah viery Cirkvi a postarať sa o to, aby sa náukové formuly Tradície vysvetľovali a objasňovali tak, že by sa pritom brala do úvahy kultúrna a historická situácia adresátov a vždy by sa vyhlo okliešteniu alebo sfaľšovaniu jeho obsahu.

Metodický proces

204. Zatiaľ čo sa katechéza má vyhnúť akejkolvek manipulácii kultúrou, nemôže sa ani obmedziť na to, že ju „dekoratívne“ jednoducho postaví do protikladu s evanjeliom, ale má „evanjelizovať do hĺbky a takým spôsobom, aby evanjelizácia presiahla celý život“, až ku koreňom ľudskej kultúry a kultúr.

Toto určuje dynamický proces, skladajúci sa z rôznych navzájom medzi sebou pôsobiacich momentov: usilovať sa počúvať, v kultúre ľudí, ozvenu (predzvesť, vzývanie, znak...) Božieho slova; rozlišovať autentické evanjeliové hodnoty alebo aspoň hodnoty evanjeliu otvorené; očisťovať to, čo je poznačené hriechom (vášne, štruktúry zla...) alebo ľudskou krehkosťou; dostať sa do vnútra ľudí a pôsobiť na nich tak, že zaujmú postoj radikálneho obrátenia k Bohu, dialógu s inými, trpezlivého vnútorného dozrievania.

Potreby a hodnotiace kritériá

205. Vo fáze hodnotenia, oveľa potrebnejšej v prípade počiatočných pokusov alebo získavania skúseností, treba sa s pozornou starostlivosťou ubezpečiť, či do katechetického procesu neprenikli prvky synkretizmu. V takom prípade by sa pokusy o inkulturáciu stali nebezpečnými a mylnými a treba ich opraviť. Konkrétne povedané, správna je taká katechéza, ktorá vytvára podmienky nielen pre rozumové asimilovanie obsahu viery, ale dotýka sa aj srdca a pretvára správanie. Takto katechéza plodí dynamický a zjednotený život viery, zaplňa priepasť medzi tým, čo veríme a čo žijeme, medzi kresťanským poslanstvom a kultúrnym kontextom, a prináša ovocie svätosti.

Zodpovední za proces inkulturácie

206. „Inkulturácia sa musí vzťahovať na celý Boží ľud, a nielen na niekoľkých expertov, lebo je známe, že ľud rozmýšľa o pôvodnom zmysle viery, a to neslobodno stratiť zo zreteľa. Inkulturácia sa má uvádzať a podnecovať, ale nie vnucovať, aby nevyvolala negatívne reakcie u kresťanov. Má byť výrazom spoločenského života, a nie výlučným plodom učného výskumu, musí teda v spoločenstve samom dozrievať“.⁸ Dôraz na vtelenie evanjelia, ktoré je špecifickou úlohou inkulturácie, vyžaduje účasť na katechéze zo strany všetkých, čo žijú v tom istom kultúrnom kontexte: klerikov, pastoračných pracovníkov (katechétov), sveta laikov.

Výsadné formy a cesty

207. Medzi formami, ktoré sú pre inkulturáciu najvhodnejšie, je dobré spomenúť katechézu mladých a dospelých, lebo tu je možnosť dať účinnejšie do súvisu vieru a život. Inkulturácia viery nemôže zanedbať uvádzanie detí do kresťanského života a práve pre značný kultúrny vplyv tohto procesu: získanie novej životnej motivácie, výchova svedomia, osvojenie si biblickej a sviatostnej reči, poznanie historického činiteľa v kresťanstve.

Privilegovanou cestou je liturgická katechéza, a to pre bohatstvo znakov, ktorými sa vyjadruje posolstvo, a pre dostupnosť u veľkej časti Božieho ľudu; má sa viac využívať obsah lekcionárov, štruktúra liturgického roka, nedeľná homília a iné dôležité príležitosti na katechézu (sobáše, pohreby, návštevy chorých, sviatky patrónov atď.); ústrednou zostáva starostlivosť o rodinu, prvoradého činiteľa uvedenia do vteleného odovzdávania viery; osobitný význam nadobúda katechéza v mnohoetnickej a mnohokultúrnej situácii, lebo s väčšou pozornosťou objavuje a uvedomuje si možnosti rôznych skupín prijímať a znovu vyjadrovať vieru.

Reč⁹

208. Inkulturácia viery je z istého pohľadu dielom reči. Je dôležité, aby katechéza rešpektovala a využívala reč, ktorá je vlastná posolstvu, najmä biblickú, ale aj historicko-tradičnú reč Cirkvi (*symbol viery, liturgia*) a takzvanú reč náukovú (*dogmatické formuly*); je však potrebné aj to, aby katechéza komunikovala s formami a termínmi vlastnými kultúre človeka, ktorému je adresovaná; a napokon treba, aby katechéza podnietila vznik nových evanjeliových výrazov v kultúre, do ktorej sa evanjelium zasadilo.

Katechéza sa v procese inkulturácie evanjelia nemá báť používať tradičné formuly a odborné termíny viery, ale má im dať zmysel a poukázať na ich existenčnú dôležitosť; na druhej strane je povinnosťou katechézy „nájsť vhodnú reč pre deti a mládež našich čias vo všeobecnosti, ako aj pre mnohé iné kategórie ľudí: reč pre intelektuálov, vedeckých pracovníkov; reč pre analfabetov alebo pre ľudí iba so základnou kultúrou, reč pre postihnutých, atď.“¹⁰

Komunikačné prostriedky

209. Vnútorne spojené s rečou sú aj spôsoby komunikácie. Jedným z najúčinnejších a najrozšírenejších sú *spoločenské komunikačné prostriedky*. „Evanjelizácia modernej kultúry z veľkej časti závisí od ich vplyvu“¹¹

S odkazom na to, čo sa o nich hovorí v inej časti,¹² pripájame niekoľko užitočných ukazovateľov účinnosti inkulturácie; širšie využitie médií podľa ich špecifickej komunikačnej kvality, pri ktorom treba správne vyvážiť reč obrazu a reč slova; zachovanie pravého náboženského zmyslu vo zvolených formách výrazu; podporovanie kritickej zrelosti príjemcov a napomáhanie osobného prehĺbenia toho, čo prijali z médií; produkcia masmediálnych katechetických pomôcok primeraných cieľu; plodná spolupráca medzi tými, čo sú zaangažovaní v pastorácii.¹³

210. Prostriedkom, ktorý sa v procese inkulturácie považuje za ústredný, je katechizmus, najmä Katechizmus Katolíckej cirkvi, v ktorom treba „evidovať širokú škálu služieb... aj vzhľadom na ciele inkulturácie, ktorá preto, aby bola účinná, nikdy nesmie prestať byť skutočná“¹⁴ Katechizmus Katolíckej cirkvi výslovne vyžaduje redakciu miestnych katechizmov, v ktorých treba „prispôbiť výklad a katechetické metódy“ ako vyžaduje „rozdielnosť kultúr, veku, duchovnej zrelosti, spoločenského a cirkevného postavenia tých, na ktorých sa katechéza obracia“¹⁵

Antropologické prostredie a kultúrne tendencie

211. Evanjelium vyžaduje takú katechézu, ktorá sa otvorene, veľkodušne a odvážne zameriava na ľudí tam, kde žijú, osobitne si všíma tie styčné body života, kde sa uskutočňuje základná kultúrna výmena, ako je rodina, škola, pracovné prostredie, voľný čas.

Pre katechézu je dôležité aj to, aby vedela rozlíšiť antropologické prostredie a preniknúť do prostredí, v ktorých majú kultúrne tendencie väčší vplyv na vytváranie a šírenie životných vzorov, ako je turistický a migračný pohyb, svet mladých a ďalšie spoločensky závažné javy...

Napokon, sú „nové sektory, ktorým treba hlásať evanjelium“,¹⁶ a oblasti kultúry, nazývané „moderné areopágy“, ako je oblasť komunikácie, oblasť občianskej zaangažovanosti za pokoj, rozvoj, oslobodenie národov, za ochranu prírody, oblasť ochrany ľudských práv, najmä u menších, ochrany práv žien a detí, oblasť vedeckého výskumu a medzinárodných vzťahov...

Zásah do konkrétnych situácií

212. Proces inkulturácie zo strany katechézy sa má neustále konfrontovať s mnohorakými a odlišnými konkrétnymi situáciami. Chceme tu vymenovať niektoré z najzávažnejších a najčastejších.

Na prvom mieste je potrebné rozlišovať inkulturáciu v krajinách, kde len nedávno prišlo kresťanstvo a kde sa ešte musí upevniť prvé misijné ohlasovanie a inkulturáciu v krajinách s kresťanskou tradíciou, ktoré veľmi potrebujú novú evanjelizáciu. Treba ďalej brať do úvahy situácie vystavené tlakom a konfliktom vzhľadom na také činitele, ako je etnický a náboženský pluralizmus, niekedy veľmi krikľavé rozdiely v rozvoji, podmienky života v mestách a na vidieku, systémy dominantného významu, ktoré sú v istých krajinách zasiahnuté mohutnou sekularizáciou, v iných silnou religiozitou.

Napokon treba mať na pamäti významné kultúrne tendencie územia, reprezentované rôznymi spoločenskými a profesnými skupinami, ako sú ľudia vedy a kultúry, svet robotníkov, mladí ľudia, vysunutí na okraj spoločnosti, cudzinci, postihnutí...

Všeobecnejšie povedané, „výchova a vzdelávanie laikov musia ďalekosiahlo prihliadať na ľudskú kultúru tohoktorého miesta. Táto kultúra totiž prispieva k výchove a vzdelávaniu a poskytuje pomoc pre usudzovanie o hodnote tradičnej a modernej kultúry. Musia sa zohľadniť aj rozličné kultúry, ktoré koexistujú v tom istom národe a v tej istej krajine“.¹⁷

Úlohy miestnych cirkví¹⁸

213. Inkulturácia prináleží partikulárnym cirkvám a vzťahuje sa na všetky prostredia kresťanského života. Katechéza je jedným z jeho aspektov. Práve pre povahu inkulturácie, ktorá sa uskutočňuje v konkrétnosti a špecifickosti situácií, „osobitný zreteľ na miestne cirkvi môže skutočne Cirkev obohatiť. Táto pozornosť... je prepotrebná a veľmi naliehavá“.¹⁹

S týmto cieľom konferencie biskupov takmer všade dost' primeraným spôsobom poskytujú katechetické direktoriá (a analogické prostriedky), katechizmy a pomôcky, laboratóriá a formačné strediská. Vo svetle toho, čo je vyjadrené v tomto direktóriu, je potrebné vykonať revíziu a aktualizáciu miestnych smerníc, napomáhať spoluúčasť výskumných stredísk, využívať skúsenosti katechéto, ako aj účasť samého Božieho ľudu.

Riadené iniciatívy

214. Dôležitosť veci a na druhej strane nevyhnutná fáza hľadania a experimentovania vyžadujú iniciatívy riadené zákonnými pastiermi. Ide o potrebu:

- napomáhať širokú a prenikajúcu katechézu, ktorá bude prekonávať najmä veľkú prekážku akejkolvek inkulturácie – nevedomosť alebo zlú informovanosť. To umožní dialóg a priame zapojenie ľudí, ktorí lepšie ukážu účinné cesty ohlasovania;
- uskutočňovať vzorové skúsenosti z inkulturácie viery v rámci programu zavedeného Cirkvou. Osobitne významnú úlohu tu preberá katechumenát dospelých podľa OUDKŽ;

- ak sú v tej istej cirkevnej oblasti rôznorodé etnicko-jazykové skupiny, je vhodné mať k dispozícii sprievodcu a direktória, preložené do rôznych jazykov, aby sa tak prostredníctvom katechetických centier napomohla homogénna katechetická služba každej skupine;
- zaviesť dialóg vzájomného počúvania a spoločenstva miestnych cirkví a medzi týmito cirkvami a Svätou stolicou. Umožní to overiť si skúsenosti, kritériá, programy, najvhodnejšie a najdôležitejšie pracovné prostriedky pre inkulturáciu.

V. KATECHIZÁCIA V PARTIKULÁRNEJ CIRKVI

Katechizácia v partikulárnej cirkvi

„Potom vystúpil na vrch, povolal k sebe tých, ktorých sám chcel, a oni prišli k nemu. Vtedy ustanovil Dvanásť, aby boli s ním a aby ich posielal kázať, s mocou vyháňať zlých duchov“ (Mk 3, 13–15).

„Blahoslavený si, Šimon, syn Jonášov, lebo ti to nezjavilo telo a krv, ale môj Otec, ktorý je na nebesiach. A ja ti hovorím: Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju Cirkev“ (Mt 16, 17–18).

Jeruzalemská Cirkev, pobádaná Duchom Svätým, plodí cirkvi: „cirkev v Jeruzaleme“ (Sk 8, 1); Božiu cirkev v Korinte“ (1 Kor 1, 2); „ázijské cirkvi“ (1 Kor 16, 19); „Kristove cirkvi v Judei“ (Gal 1, 22); „Sedem cirkví: efezskú, smirniansku, pergamskú, tyatirskú, sardeskú, filadelfskú, laodicejskú“ (Zjv 2, 1–3,2).

Cieľ a význam tejto časti

215. Z toho, čo sme v predchádzajúcich častiach uviedli o povahe katechézy a jej obsahu, o jej pedagogike a adresátoch, vyplýva katechetická pastorácia, ktorá sa uskutočňuje v partikulárnej cirkvi.

Táto piata časť bude hovoriť o jej najdôležitejších prvkoch.

216. V prvej kapitole budeme uvažovať o katechetickej službe a jej protagonistoch. Katechéza je spoločnou, ale diferencovanou zodpovednosťou. Biskupi, kňazi, diakoni, rehoľníci a veriaci laici podieľajú sa na nej podľa príslušnej kompetencie a vlastnej charizmy.

Formácia katechéto, ktorá sa rozoberá v druhej kapitole, je rozhodujúcim prvkom katechizácie. Ak je dôležité zásobiť katechézu účinnými prostriedkami, ešte dôležitejšie je pripraviť súcich katechéto.

V tretej kapitole sa rozoberajú miesta, na ktorých sa katechéza uskutočňuje.

Vo štvrtej kapitole je reč o najbezprostrednejších organizačných stránkach katechézy: zodpovedné inštitúcie, koordinácia katechézy a niektoré úlohy vlastné katechetickej službe.

Usmernenia a návrhy uvedené v týchto kapitolách nebudú sa môcť uplatniť hneď a súčasne vo všetkých častiach Cirkvi. Národom a oblastiam, v ktorých katechizácia ešte nemohla dosiahnuť dostatočnú úroveň rozvoja, budú tieto usmernenia a návrhy signalizovať súbor cieľov, ktoré majú postupne dosahovať.

I. Katechetická služba v partikulárnej cirkvi a jej protagonisti

Partikulárna cirkev¹

217. Je to partikulárna cirkev² čiže diecéza,³ v ktorej sa uskutočňuje ohlasovanie a odovzdávanie evanjelia a získavajú sa aj skúsenosti z jeho žitia. Partikulárnu cirkev tvorí spoločenstvo učeníkov Ježiša Krista,⁴ ktorí žijú v určitom spoločensko-kultúrnom priestore. V

každej partikulárnej cirkvi sa „sprístupňuje univerzálna Cirkev vo svojich podstatných prvkoch“.⁵ Všeobecná Cirkev, ktorú ako prvotnú bunku splodil v deň Turíc Duch Svätý, „privádza na svet partikulárne cirkvi ako svoje dcéry a v nich sa vyjadruje“.⁶ Všeobecná Cirkev ako Kristovo telo prejavuje sa ako „telo cirkvi“.⁷

218. Ohlasovanie evanjelia a Eucharistia sú dva piliere, na ktorých sa buduje a okolo ktorých sa zhromažďuje partikulárna cirkev. Tak ako univerzálna Cirkev, aj partikulárna cirkev „je tu pre hlásanie evanjelia“.⁸

Katechéza je základnou evanjelizačnou činnosťou každej partikulárnej cirkvi. Pomocou nej diecéza poskytuje všetkým svojim členom a všetkým tým, čo do nej prichádzajú s túžbou odovzdať sa Ježišovi Kristovi, formačný proces, ktorý im umožňuje poznať, sláviť, žiť a hlásať evanjelium v rámci vlastného kultúrneho obzoru. Takto môžu Kristovi učeníci vyznanie viery, ktoré je cieľom katechézy, hlásať „vo svojich jazykoch“.⁹ Tak ako na Turíce, aj dnes Kristova Cirkev, „prítomná a činná“¹⁰ v partikulárnych cirkvách, „hovoriť všetkými jazykmi“,¹¹ lebo ako strom, ktorý rastie, zapúšťa korene do všetkých kultúr.

Služba katechézy v partikulárnej cirkvi

219. V súhrne služieb, ktorými partikulárna cirkev uplatňuje svoje evanjelizačné poslanie, významné miesto má služba katechézy.¹² Upozorňujeme na niektoré jej črty:

- a) V diecéze je katechéza jednotnou službou,¹³ koná sa vo vzájomnom spojení presbyterov, diakonov,
- b) rehoľníkov a laikov s biskupom. Celé kresťanské spoločenstvo má cítiť zodpovednosť za túto službu. Aj keď kňazi, rehoľníci a laici robia katechézu spoločne, predsa odlišným spôsobom, každý podľa svojho postavenia v Cirkvi (*vysvätení služobníci, zasvätené osoby, veriaci kresťania*).¹⁴ Ich prostredníctvom, v rozdielnosti úloh každého z nich, katechetická služba ponúka v úplnosti Božie slovo a svedectvo o skutočnosti Cirkvi. Ak by chýbala niektorá z týchto foriem prítomnosti, katechéza by stratila časť svojho bohatstva a svojho významu.
- c) Na druhej strane ide o cirkevnú službu nevyhnutnú pre rast Cirkvi. Nie je to činnosť, ktorá by sa mohla v spoločenstve uskutočňovať zo súkromného titulu alebo len z osobnej iniciatívy. Koná sa v mene Cirkvi, z moci poslania, ktoré ona udelila.
- d) Katechetická služba má v celku cirkevných služieb vlastný charakter, ktorý vyplýva zo špecifickosti katechizácie v rámci procesu evanjelizácie. Úloha katechéty ako vychovávateľa vo viere sa líši od úloh ostatných protagonistov pastorácie (*liturgickej, charitatívnej, sociálnej*), aj keď, samozrejme, musí sa uskutočňovať v spolupráci s nimi.
- e) Aby katechetická služba priniesla v diecéze ovocie, treba, aby rákala s ďalšími pracovníkmi. Nejde nevyhnutne priamo o katechéty, ale o takých, čo sú oporou katechetickej činnosti, lebo spĺňajú úlohy, bez ktorých sa nemožno zaoberať: formácia katechéty, vypracovávanie materiálov, uvažovanie, organizovanie a plánovanie. Títo pracovníci spolu s katechétmi sú v službách jedinej diecéznej katechetickej služby, aj keď nie všetci spĺňajú tie isté úlohy a nepracujú z toho istého titulu.

Kresťanské spoločenstvo a zodpovednosť za katechizáciu

220. Katechéza je zodpovednosťou celého kresťanského spoločenstva. Uvádzanie do kresťanského života „nemá byť dielom samých katechéty alebo kňazov, ale celej veriacej pospolitosti“.¹⁵ Aj sama permanentná výchova k viere je problém, ktorý sa týka celého spoločenstva. Katechéza je preto výchovná činnosť, ktorá sa realizuje počínajúc osobitnou zodpovednosťou každého člena spoločenstva v komunitnom prostredí či klíme, bohatej na vzťahy, aby sa katechumeni a katechizovaní aktívne začlenili do života spoločenstva.

Kresťanské spoločenstvo totiž sleduje katechetický proces, či vzhľadom na deti, mladých alebo dospelých, ako skutočnosť, ktorá ho bezprostredne zapája a angažuje.¹⁶ Je to napokon

kresťanské spoločenstvo, ktoré na konci katechetického procesu prijíma katechizovaných do bratského prostredia, „v ktorom budú môcť plnšou mierou žiť to, čo sa naučili“.¹⁷

221. Kresťanské spoločenstvo skupine katechizovaných nielenže veľa dáva, ale aj veľa od nich dostáva. Keď sa novoobrátia, najmä spomedzi mladých a dospelých, primknú k Ježišovi Kristovi, vnášajú do spoločenstva, ktoré ich prijíma, nové ľudské a náboženské bohatstvo. Spoločenstvo tak rastie a vzráha sa, lebo katechéza neprivádza k viere len katechizovaných, ale aj spoločenstvo ako také.

Aj keď je celé kresťanské spoločenstvo zodpovedné za katechézu a aj keď všetci jeho členovia majú vydávať svedectvo o viere, len niektorí dostávajú cirkevné poverenie katechéto. Spolu s pôvodným poslaním, aké majú rodičia vzhľadom na svoje deti, niektorým osobitne povolaným členom Božieho ľudu Cirkev oficiálne udeľuje citlivé poslanie organicky odovzdávať vieru v spoločenstve.¹⁸

Biskup, prvý zodpovedný za katechizáciu partikulárnej cirkvi

222. Druhý vatikánsky koncil vyzdvihuje eminentnú dôležitosť, akú má v biskupskej službe ohlasovanie a odovzdávanie evanjelia: „Medzi hlavnými povinnosťami biskupov vyniká hlásanie evanjelia“.¹⁹ V uskutočňovaní tejto úlohy biskupi sú predovšetkým „vierožvestami“,²⁰ ktorí sa usilujú získať pre Krista nových učeníkov a zároveň sú „hodnovernými učiteľmi“,²¹ ktorí odovzdávajú zverenému ľudu vieru, aby ju vyznával a žil. V prorockej službe biskupov sa misijné ohlasovanie a katechéza úzko spájajú ako jej dva aspekty. Aby mohli biskupi splňať túto funkciu, dostávajú „hodnovernú charizmu pravdy“.²² Biskupi sú „prvými zodpovednými za katechézu“, katechéti „par excellence“.²³ V dejinách Cirkvi je zrejme veľmi vážna úloha veľkých a svätých biskupov, ktorí svojimi iniciatívami a spismi poznačili najprekvitajúcejšie obdobie katechumenátu. Katechézu považovali za jednu zo základných úloh svojej služby.²⁴

223. Táto starostlivosť o katechizáciu privedie biskupa k tomu, aby prevzal „hlavné vedenie katechézy“²⁵ v partikulárnej cirkvi, čo okrem iného obsahuje:

- Potrebu zabezpečiť v svojej cirkvi **skutočnú prioritu** aktívnej a účinnej katechézy, „ktorá zapojí do činnosti ľudí, prostriedky, nástroje, ba aj potrebné ekonomické zdroje“.²⁶
- Starostlivosť o katechizáciu vyjadrovať aj **priamou účasťou** na odovzdávaní evanjelia veriacim a zároveň bdieť nad autenticnosťou vyznávania viery a nad kvalitou textov a pomôcok, ktoré sa majú používať.²⁷
- Biskup má „vzbudzovať a udržiavať... **opravdivú záľubu pre katechézu**; záľubu, ktorá sa stelesní vo vhodnej a účinnej organizácii“;²⁸ robí tak v hlbokom presvedčení o dôležitosti katechézy pre kresťanský život diecézy.
- Úsilie o to, „**aby sa katechéti na svoju úlohu náležite pripravili**, a teda, aby dôkladne poznali učenie Cirkvi a aby si z teoretickej i praktickej stránky osvojili psychologické zákony a pedagogické disciplíny“.²⁹
- Zavedenie **celkového diecézneho katechetického projektu členeného a súvislého**, ktorý by zodpovedal skutočným potrebám veriacich a bol by súčasťou diecéznych pastoračných plánov. Takýto projekt bude pri jeho uskutočňovaní možné koordinovať s plánmi biskupskej konferencie.

Presbyteri – pastieri a vychovávatelia kresťanského spoločenstva

224. Vlastná funkcia presbytera (kňaza) v katechéze pramení zo sviatosti posvätného rádu, ktorú prijal. Sviatosťou kňazstva sa presbyteri, mocou pomazania Duchu Svätého, pripodobňujú Kristovi Kňazovi ako služobníci Hlavy, aby ako spolupracovníci biskupského stavu budovali celé jeho telo, ktorým je Cirkev.³⁰ Pre túto ontologickú podobnosť s Kristom služba presbyterov stvára spoločenstvo, koordinuje a posilňuje ostatné služby a charizmy. Vo vzťahu ku katechéze sviatosť kňazstva ustanovuje presbyterov za „vychovávateľov vo

viere“.³¹ Pričínajú sa o to, aby sa veriaci ich spoločenstva náležite formovali a dosahovali kresťanskú zrelosť.³² Keďže si presbyteri na druhej strane uvedomujú, že ich „hierarchické kňazstvo“³³ je v službách „všeobecného kňazstva veriacich“,³⁴ pomáhajú im uskutočňovať funkciu, ktorá vyplýva z krstu a ktorú spĺňajú z moci poslania zo strany Cirkvi. Presbyteri tak uskutočňujú odporúčanie Druhého vatikánskeho koncilu, keď od nich žiada, aby úprimne uznávali a napomáhali „vážnosť a vlastný zástoj laikov v poslaní Cirkvi“.³⁵

225. Úlohy presbytera, najmä farára,³⁶ v katechéze sú tieto:

- vzbudzovať v kresťanskom spoločenstve zmysel pre **spoločnú zodpovednosť** za katechézu ako úlohu, ktorá sa dotýka všetkých, ako aj pre uznanie a ocenenie katechétovej a ich poslania;
- postarať sa o **základné zostavenie katechézy** a jej náležité naprogramovanie, počítajúc s aktívnou účasťou samých katechétovej, a dbať pritom, aby bola „dobře usporiadaná a dobre orientovaná“;³⁷
- vzbudzovať a rozoznávať **povolania pre katechetickú službu** a ako katechét katechétovej dbať na ich formáciu; tejto úlohe má venovať maximálnu starostlivosť;
- integrovať katechetickú činnosť do **evanjelizačného projektu spoločenstva** a starať sa najmä o súvis medzi katechézou, sviatosťami a liturgiou;
- zabezpečiť súvis katechézy svojho spoločenstva s **diecéznymi pastoračnými plánmi** a pomôcť katechétom, aby sa stali aktívnymi spolupracovníkmi na spoločnom diecéznom projekte.

Skúsenosti ukázu, že kvalita katechézy spoločenstva závisí vo veľkej miere od prítomnosti a pôsobenia kňaza.

Rodičia, prví vychovávatelia viery svojich detí³⁸

226. Svedectvo kresťanského života, ktoré rodičia vydávajú v kruhu rodiny, dostáva sa deťom v ovzduší nežnosti a úcty k matke a otcovi. Deti tak vnímajú a radostne prežívajú blízkosť Boha a Ježiša Krista, ako im ju predstavujú rodičia; táto prvá kresťanská skúsenosť zanecháva často rozhodujúcu stopu, ktorá trvá po celý život. Takéto náboženské prebudenie detí v rodinnom prostredí má „nenahraditeľný charakter“.³⁹

Toto prvé uvedenie do kresťanského života sa spevňuje, keď z príležitosti iných rodinných udalostí alebo sviatkov „rodičia zdôrazňujú ich kresťanský alebo náboženský obsah“.⁴⁰ Toto uvedenie do kresťanského života sa ešte viac prehĺbuje, ak rodičia vysvetľujú a pomáhajú vnútorne prijímať metodickjšiu katechézu, ktorú ich trocha odrastenejšie deti prijímajú v kresťanskom spoločenstve. „Rodinná katechéza totiž predchádza, sprevádza a obohacuje každú inú formu katechézy“.⁴¹

227. Vo sviatosti manželstva rodičia dostávajú milosť i zodpovednosť za kresťanskú výchovu svojich detí,⁴² pred ktorými vydávajú svedectvo a ktorým odovzdávajú zároveň hodnoty ľudské aj náboženské. Toto výchovné pôsobenie, ktoré je súčasne ľudské aj náboženské, je „pravou a skutočnou službou“⁴³ odovzdávania a vyžarovania evanjelia do tej miery, že sám život rodiny sa stáva cestou viery a školou kresťanského života. Ako deti dorastajú, stáva sa vzájomnou výmenou, lebo v takomto „katechetickom dialógu každý dostáva i dáva“.⁴⁴

Z tohto dôvodu je potrebné, aby kresťanské spoločenstvo venovalo celkom osobitnú pozornosť rodičom. Pomocou osobných kontaktov, stretnutí, kurzov, ako aj katechézy pre dospelých, adresovanou rodičom, treba im pomáhať vziať na seba dnes osobitne citlivú úlohu – vychovávať vo viere svoje deti. Je to ešte naliehavejšie na miestach, kde občianske zákonodarstvo nedovoľuje alebo sťažuje slobodnú výchovu vo viere.⁴⁵ V týchto prípadoch je „domáca cirkev“⁴⁶ prakticky jediným prostredím, kde deti a mladí môžu dostávať autentickú katechézu.

Rehoľníci v katechizácii

228. Cirkev osobitným spôsobom pozýva ku katechizácii zasvätené osoby a veľmi si praje, aby rehoľné komunity venovali „čo najviac svojich schopností a možností významnému dielu katechézy“.⁴⁷

Osobitné príspevok zo strany rehoľníkov, rehoľníčok a členov spoločností apoštolského života vyplýva z ich špecifického stavu. Závazok zachovávať evanjeliové rady, ktorý charakterizuje zasvätený život, je darom pre celé kresťanské spoločenstvo. V katechetickej činnosti diecézy nikdy nemôžu nahradiť ich originálny a osobitný vklad ani kňazi, ani laici. Tento originálny príspevok pochádza z verejného svedectva ich zasvätenia, ktoré ich robí živým znakom skutočnosti Kráľovstva: „Profesia týchto rád v trvalom životnom stave uznanom Cirkvou charakterizuje Bohu zasvätený život“.⁴⁸ I keď evanjeliové hodnoty má žiť každý kresťan, zasvätené osoby „v sebe zobrazujú Cirkev, pretože ona od nich túžobne žiada, aby žili podľa požiadaviek blahoslavenstiev“.⁴⁹ Svedectvo rehoľníkov, spojené so svedectvom laikov, ukazuje jedinu tvár Cirkvi, ktorá je znakom Božieho kráľovstva.⁵⁰

229. „Mnohé rehoľné rodiny, mužské a ženské, vznikli preto, aby kresťansky vychovávali deti a mládež, najmä tú najopustenejšiu“.⁵¹ Tá istá charizma ich zakladateľov spôsobuje, že dnes mnohí rehoľníci a rehoľníčky spolupracujú v katechéze pre dospelých. „V priebehu dejín sa veľmi uplatnili v katechetickej činnosti Cirkvi“.⁵² Keď rehoľníci na seba vezmú katechetickú úlohu, ich osobitné charizmy⁵³ sa tým nestanú okrajovými. Charizmy rôznych rehoľných spoločenstiev pri zachovaní charakteru katechézy poznačia túto spoločnú úlohu tým, čo im je vlastné, čo má často veľkú náboženskú, spoločenskú a pedagogickú hĺbku. Dejiny katechézy dokazujú vitalitu, ktorú tieto charizmy vniesli do výchovného pôsobenia Cirkvi.

Laickí katechéti

230. Aj katechetická činnosť laikov má svoj osobitný charakter, primeraný ich postaveniu v Cirkvi: „Pre laikov je vlastný a charakteristický svetský ráz“.⁵⁴ Laici katechizujú počnúc ich začlenením sa do sveta, spoločnou účasťou na všetkých formách zaangažovanosti s ostatnými ľuďmi a tým, že do odovzdávania evanjelia vnášajú špecifickú senzibilitu a osobitné poznačenie: „Toto šírenie blahozvesti... nadobúda určitú charakteristickú črtu a zvláštnu účinnosť práve preto, že sa uskutočňuje v bežných podmienkach tohto sveta“.⁵⁵

Keďže laickí katechéti žijú tú istú formu života ako katechizovaní, majú osobitnú citlivosť pre to, ako uvádzať evanjelium do konkrétneho života ľudí. Katechumeni a katechizovaní môžu v nich nájsť kresťanský vzor, do ktorého si môžu premietnuť svoju budúcnosť veriacich ľudí.

231. Povolanie laika pre katechézu pramení vo sviatosti krstu a posilňuje ho birmovka – sviatosti, prostredníctvom ktorých má účasť „na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom“.⁵⁶ Okrem všeobecného povolania k apoštolátu niektorí laici cítia vnútorné Božie volanie vziať na seba úlohu katechéto. Cirkev vzbudzuje a zisťuje toto Božie povolanie a udeľuje misiu katechizácie. Pán Ježiš takto osobitným spôsobom pozýva mužov a ženy, aby ho nasledovali ako učiteľa a formátora učeníkov. Toto osobné povolanie od Ježiša Krista a vzťah k nemu sú naozajstným motorom pôsobenia katechéty. „Z tohoto láskyplného poznania Krista sa rodí túžba zvestovať ho, evanjelizovať a privádzať iných k súhlasu viery v neho“.⁵⁷

Cítiť sa byť povolaným a prijať od Cirkvi poslanie byť katechétom môže v praxi nadobudnúť rôzne stupne obetavosti vo vykonávaní tohto povolania, a to podľa charakteristík každého katechéty. Niekedy katechéta spolupracuje v katechetickej službe v určitom ohraničenom období svojho života, alebo len príležitostne; i tak je to vzácna služba a spolupráca. Dôležitosť katechetickej služby však radí, aby v diecéze bol istý počet rehoľníkov a laikov, ktorí sú verejne uznaní a v spojení s kňazmi a biskupom sa trvalo a obetavo venujú

katechizácii, a tak sa pričínajú, aby táto služba v diecéze nadobudla cirkevnú podobu, aká je jej vlastná.⁵⁸

Rôzne, dnes osobitne potrebné typy katechéty

232. Typ alebo postava katechéty v Cirkvi má rôzne obdoby, lebo potreby katechézy sú rozličné.

- „*Katechéti v misijných krajinách*“⁵⁹ na ktorých sa tento titul aplikuje špeciálnym spôsobom. „Teraz kvitnúce cirkvi by sa bez nich nerozmáhali“.⁶⁰ Sú tu takí, čo majú „špecifickú úlohu katechizovať“⁶¹ a sú iní, čo spolupracujú v rôznych formách apoštolátu.⁶²
- V niektorých cirkvách s veľkým nedostatkom kléru, i keď ide o miesta, kde už oddávna bolo kresťanstvo, je potrebná postava katechéty istým spôsobom analogická ako v misijných krajinách. Ide totiž o uspokojenie naliehavých potrieb: animácia spoločenstiev *malých skupín vidieckeho obyvateľstva*, ktorým chýba trvalá prítomnosť kňaza; vhodnosť prítomnosti a misijného prenikania do predmestí „veľkomiest“.⁶³
- V situácii krajín s kresťanskou tradíciou, ktorá vyžaduje „novú evanjelizáciu“⁶⁴ postava *katechéty mladých a katechéty dospelých* stáva sa nevyhnutnou pre animáciu katechézy uvádzania do kresťanského života. Títo katechéti sa musia postarať aj o permanentnú katechézu. V týchto úlohách je rovnako podstatný zástoj kňaza.
- Naďalej zostáva základnou postavou *katechéty detí a dospelých*, ktorým prislúcha citlivé poslanie poskytnúť „prvé poznatky z katechizmu a prípravu na sviatosť pokánia, prvé sväté prijímanie a birmovku“.⁶⁵ Táto úloha je dnes ešte naliehavšia tam, kde deti a dospelí „nedostávajú primeranú náboženskú výchovu vo svojich rodinách“.⁶⁶
- Ďalší typ katechéty, aký treba formovať, je *katechéta pre predsviatostné stretnutia*⁶⁷ pre dospelých z príležitosti krstu alebo prvého svätého prijímania ich detí, alebo z príležitosti sviatosti manželstva. Je to úloha, ktorá v sebe zahŕňa vlastnú originalitu, v ktorej sa spája prijatie, prvé ohlasovanie a príležitosť stať sa spoločníkom na ceste hľadania viery.
- Niektoré osobitne citlivé oblasti ľudského života naliehavo vyžadujú ďalšie typy katechéty. Ide o *osoby tretieho veku*,⁶⁸ ktoré potrebujú hlásanie evanjelia prispôbené ich podmienkam; *postihnuté a nespôsobilé osoby*, ktoré okrem plného začlenenia do spoločenstva potrebujú pri katechizovaní špeciálny pedagogický postup;⁶⁹ *migrantov* a ľudí, ktorí sú súčasným vývojom *vysunutí na okraj* spoločnosti.⁷⁰
- Možno odporúčať aj ďalšie typy katechéty. Keď každá partikulárna cirkev analyzuje svoju kultúrnu a náboženskú situáciu, objaví vlastné potreby a realisticky si vymedzí typy katechéty, aké potrebuje. Je to podstatná úloha vtedy, keď treba usmerniť a zorganizovať formáciu katechéty.

II. Formácia pre službu katechézy

Pastorácia katechéty v partikulárnej cirkvi

233. Aby katechetická služba v partikulárnej cirkvi dobre spĺňala svoju úlohu, je dôležité rátať predovšetkým s náležitou pastoráciou katechéty. Treba v nej brať do úvahy rôzne jej aspekty. Treba sa totiž usilovať:

- Vo farnostiach a kresťanských spoločenstvách vzbudzovať *povolania* pre katechézu. A dnes, keď sú potreby katechézy stále diferencovanejšie, treba podnecovať formovanie rôznych typov katechéty. „Budú potrební špecializovaní katechéti“.¹ V tomto ohľade bude treba určiť kritériá výberu.
- Pričiniť sa o istý počet *katechéty na plný úväzok*, aby sa tak mohli intenzívnejšie a stabilnejšie venovať katechéze;² popri nich treba získať katechéty na čiastočný úväzok, ktorých obyčajne býva viac.

- Zaviesť **väčšiu rovnováhu v rozmiestňovaní katechéto** pre jednotlivé druhy katechizovaných. Napríklad vedomie potreby katechézy pre mladých a pre dospelých bude viesť k tomu, aby bola väčšia rovnováha vo vzťahu k počtu katechéto, ktorí sa venujú deťom a dospievajúcim.
- Podporovať **zodpovedných animátorov** katechizácie, ktorí by prevzali zodpovednosť na diecéznej, oblastnej a farskej úrovni.³
- Náležite organizovať **formáciu katechéto**, čo sa vzťahuje tak na základnú, ako aj trvalú formáciu.
- Venovať **osobnú duchovnú starostlivosť katechéto a skupinám katechéto** ako takých. Toto pôsobenie je hlavne vecou kňazov jednotlivých kresťanských spoločenstiev.
- **Koordinovať katechéto** s ostatnými pastoračnými pracovníkmi kresťanských spoločenstiev, aby komplexné evanjelizačné pôsobenie bolo vnútorne prepojené a aby skupina katechéto nezostala v živote spoločenstva izolovaná.

Dôležitosť formácie katechéto

234. Všetky tieto úlohy vychádzajú z presvedčenia, že akákoľvek pastoračná činnosť, ktorá by na svoju realizáciu neurčila naozaj sformované a pripravené osoby, vystavuje nebezpečenstvu svoju kvalitu. Pracovné pomôcky nebudú mať skutočnú účinnosť, ak ich nebudú používať dobre sformovaní katechéti. Nemožno teda kvôli aktualizácii textov a lepšiemu zorganizovaniu katechézy zanedbať náležitú **formáciu katechéto**.⁴

Z toho vyplýva, že v diecéznej katechetickej pastoračii treba dať absolútnu prioritu **formácii laických katechéto**. Okrem toho tu bude skutočne rozhodujúcim prvkom pozornosť venovaná **katechetickej formácii presbyterov**, či v študijných plánoch seminárnej katechetickej formácie, alebo v období permanentnej formácie. Žiadame biskupov, aby sa o túto formáciu úzkostlivo starali.

Cieľ a povaha formácie katechéto

235. Snahou formácie je urobiť katechéto schopnými odovzdať evanjelium tým, ktorí sa chcú primknúť k Ježišovi Kristovi. Cieľ formácie preto vyžaduje, aby sa katechéta stal čo najsúcejším uskutočňovať akt komunikácie: „Podstatným cieľom katechetickej formácie je uschopniť katechéto na komunikovanie kresťanského posolstva“.⁵

Kristocentrický cieľ katechézy, ktorým je snaha uľahčiť konvertitovi spojenie s Ježišom Kristom, preniká celú formáciu katechéto.⁶ Nesleduje nič iné, ako priviesť katechéta k tomu, aby vedel účinne animovať cestu katechézy, na ktorej v určitých etapách ohlasuje Ježiša Krista, oboznamuje s jeho životom a zaraďuje ho pritom do kontextu celých dejín spásy, vysvetľuje tajomstvo Božieho Syna, ktorý sa pre nás stal človekom, a napokon sviatosťami uvádzania do kresťanského života katechumenovi alebo katechizovanému pomáha stotožniť sa s Ježišom Kristom.⁷ V permanentnej katechéze katechéta nerobí nič iné ako prehlbuje tieto základné aspekty.

Táto kristologická perspektíva priamo vplýva na totožnosť katechéto a na jeho prípravu: „**Jednota a harmónia katechéto sa posudzuje práve z tohto kristologického pohľadu a tvorí ju hlboká dôvernosť s Kristom a Otcom v Duchu**“.⁸

236. Skutočnosť, že snahou formácie je urobiť katechéta schopným v mene Cirkvi odovzdať evanjelium, dáva celej formácii cirkevnú povahu. Formácia katechéto nie je ničím iným ako pomoc, aby sa stotožnili so živým a skutočným povedomím, aké má Cirkev vzhľadom na evanjelium, a tak boli schopní odovzdať ho v jej mene.

Konkrétnejšie povedané, katechéza sa počas svojej formácie spája s túžbami Cirkvi, ktorá ako nevesta „zachováva neporušenú a čistú vernosť svojmu Ženíchovi“⁹ a ako „matka a učiteľka“ chce odovzdať evanjelium vo všetkej jeho autentickosti, prispôsobujúc ho

všetkým kultúram, vekovým obdobiam a rôznym situáciám. Tento **cirkevný charakter** preniká celú formáciu katechétov a dáva jej pravú povahu.

Inšpiračné kritériá formácie katechétov

237. Aby sme správne pochopili formáciu katechétov, treba si najprv uvedomiť niektoré inšpiračné kritériá s rôznym stupňom dôležitosti, ktoré túto formáciu utvárajú.

- Ide predovšetkým o formovanie katechétov pre **evanjelizačné potreby** tohto historického okamihu s jeho hodnotami, výzvami a tienistými stránkami. Takúto úlohu môžu zvládnuť len katechéti s hlbokou vierou,¹⁰ s jasnou kresťanskou a cirkevnou totožnosťou¹¹ a s hlbokou sociálnou vnímavosťou.¹² Každý formačný projekt musí brať do úvahy tieto aspekty.
- Vo formácii si treba uvedomiť aj **pojmem katechézy**, ako ho dnes obhajuje Cirkev. Ide o formovanie katechétov, aby boli schopní nielen odovzdať učenie, ale aj celkovú kresťanskú formáciu, vykonávať „úlohu iniciácie, výchovy a vyučovania“.¹³ Sú tu potrební katechéti, ktorí budú súčasne učiteľmi, vychovávateľmi a svedkami.
- Skutočnosť **katechézy**, ako ju prežíva Cirkev, je volaním pripraviť katechétov, ktorí by boli schopní „stáť nad jednostrannými nezhodnými mienkami“¹⁴ a podávať pevnú a úplnú katechézu. Musia vedieť spájať rozmer pravdy so zmyslom viery, ortodoxiu s ortopraxou, cirkevné čítanie so sociálnym. Formácia má napomôcť, aby sa tieto pojmové dvojice, medzi ktorými by mohlo vzniknúť napätie, vzájomným vplyvom stávali plodnejšími.
- Formácia laických katechétov má brať do úvahy **vlastný charakter laika v Cirkvi** a nemá byť koncipovaná len ako syntéza formácie rehoľníkov alebo kňazov. Treba si dokonca uvedomiť, že „ich apoštolská formácia naberá osobitnú povahu pre sekulárny charakter laického stavu a pre ich vlastnú duchovnosť“.
- Základnú dôležitosť má napokon **pedagogika**, aká sa používa v tejto formácii. Ako všeobecné kritérium treba podčiarknuť nevyhnutnú zhodu medzi celkovou pedagogikou formácie katechétov a pedagogikou katechetického procesu. Pre katechéta by bolo veľmi ťažké, aby vo svojej činnosti improvizoval štýl a vnímavosť, do ktorých nebol uvedený počas vlastnej formácie.

Rozmery formácie: byť, vedieť, vedieť konať

238. Formácia katechétov zahŕňa rôzne rozmery. Ten najhlbší sa týka **osoby** katechéta; jeho ľudského a kresťanského rozmeru. Formácia mu totiž má pomôcť dozrievať predovšetkým ako človeku, ako veriacemu a ako apoštolovi. Potom je tu to, čo má katechéta **vedieť**, aby mohol splňať svoju úlohu. Tento rozmer, preniknutý dvojakou vernosťou: posolstvu a človeku, vyžaduje, aby katechéta náležite poznal posolstvo, ktoré odovzdáva, a zároveň adresáta, ktorý ho prijíma, ako aj spoločenský kontext, v ktorom žije. Napokon je tu rozmer **vedieť konať**, lebo katechéza je úkonom komunikácie. Formácia má z katechéta urobiť vychovávateľa človeka a ľudského života.¹⁵

Ľudská, kresťanská a apoštolská zrelosť katechétov

239. Katechéta na základe svojej počiatkovej **ľudskej zrelosti**¹⁶ bude stále zvažovať a hodnotiť svoje katechizovanie, čo mu umožní rozvíjať v sebe citovú vyrovnanosť, kritický zmysel, vnútornú jednotu, schopnosť utvárať vzťahy a viesť dialóg, konštruktívneho ducha a prácu v skupine.¹⁷ Pomocou katechizácie bude katechéta dozrievať najmä v úcte a v láske ku katechumenom a katechizovaným: „Aká je to láska? Iste väčšia než láska vychovávateľa. Je to láska otca alebo skôr matky. Pán túto lásku očakáva od každého hlásateľa evanjelia alebo budovateľa Cirkvi“.¹⁸

Formácia zároveň napomôže, aby katechizácia udržiavala a živila vieru katechéta, a umožní mu vzmáhať sa ako veriacemu. Pravá formácia preto udržiava predovšetkým **duchovnosť** samého katechéta¹⁹ tak, aby jeho činnosť naozaj vychádzala zo svedectva

vlastného života. Každá katechetická téma, ktorú podáva, má udržiavať predovšetkým vieru samého katechéty. Je totiž pravda, že keď katechizujeme iných, katechizujeme najprv seba samých. Okrem toho formácia neustále živí apoštolské povedomie katechéty, jeho zmysel pre evanjelizáciu. Musí preto poznať a žiť konkrétny projekt evanjelizácie svojej diecéznej cirkvi a svojej farnosti, aby vedel ladiť vlastné poslanie s povedomím partikulárnej cirkvi. Najlepší spôsob, ako si udržať toto apoštolské povedomie, je stotožniť sa s postavou Ježiša Krista, učiteľa a formátora učeníkov, usilovať sa osvojiť si jeho horlivosť za Kráľovstvo. Katechizovaním bude apoštolské povolanie katechéty, živé trvalou formáciou, ustavične dozrievať.

Biblicko-teologická formácia katechéty

240. Okrem toho, že katechéta je svedkom, má byť aj učiteľom viery. Biblicko-teologická formácia mu poskytne organické poznanie kresťanského posolstva, členeného okolo ústredného tajomstva viery, ktorým je Ježiš Kristus.

Obsah tejto náukovej formácie vyžadujú rôzne časti, z ktorých pozostáva každý organický projekt katechézy:

- tri veľké etapy dejín spásy: Starý zákon, život Ježiša Krista a dejiny Cirkvi;
- jadrá kresťanského posolstva: symbol viery, liturgia, mravný život, modlitba.

Náukový obsah formácie katechéty je ten istý, ako ho má na vlastnej úrovni teologického vyučovania katechéta odovzdávať. Sväté písmo má byť „dušou tejto formácie“.²⁰ Katechizmus Katolíckej cirkvi spolu s katechizmom vlastnej partikulárnej či miestnej cirkvi bude základným a východiskovým náukovým textom.

241. Táto biblicko-teologická formácia má mať isté vlastnosti:

- a) Na prvom mieste je potrebné, aby bola formáciou syntetického charakteru, aký zodpovedá zvesti, ktorá sa má odovzdávať, a kde sa jednotlivé prvky kresťanskej viery javia ako dobre štruktúrované a vo vzájomnom súlade v organickom chápaní, ktoré rešpektuje „hierarchiu pravdy“.
- b) Táto syntéza viery musí byť taká, aby katechéty pomohla vyzrievať vo viere a zároveň ho robila schopným zdôvodniť nádej, ktorú predkladá vo svojom pôsobení počas poslania. „Teologické školenie laikov sa dnes javí stále potrebnejším nielen na základe dynamiky ich prehľbovania vo viere, ale aj na základe požiadavky dosvedčovať nádej, ktorá je v nich, pred svetom a jeho ťažkými a zložitými problémami“.²¹
- c) Musí ísť o teologickú formáciu veľmi blízku ľudskej skúsenosti, schopnej dávať do súvisu rôzne aspekty kresťanského posolstva s konkrétnym životom ľudí, „aby ho inšpirovala alebo skúmala vo svetle evanjelia“.²² Aj keď zostane teologickým vyučovaním, musí si nejakým spôsobom osvojiť katechetický štýl.
- d) A napokon musí byť taká, aby katechéta bol „schopný nielen presne vyložiť evanjeliové posolstvo, ale aj vzbudiť aktívne prijatie posolstva zo strany katechizovaných a vedieť rozlišovať, čo sa v ich duchovnej ceste zhoduje s vierou“.²³

Vedy o človeku vo formácii katechéty

242. Katechéta nadobúda poznanie o človeku a o skutočnosti, v ktorej žije, pomocou vied o človeku, ktoré dnes dosiahli mimoriadny stupeň rozvoja. „V dušpastierskej činnosti treba dostatočne poznať a uplatňovať nielen teologické zásady, ale aj objavy svetských vied, hlavne psychológie a sociológie, aby sa tak aj veriaci privádzali k čistejšiemu a zrelšiemu životu podľa viery“.²⁴

Je potrebné, aby sa katechéta oboznámil aspoň s niektorými základnými prvkami psychológie, ako sú psychologické dynamizmy, ktoré hýbu človekom, štruktúra osobnosti, najhlbšie potreby a aspirácie ľudskeho srdca, vývojová psychológia a etapy ľudskeho

životného cyklu, náboženská psychológia a skúsenosti, ktoré človeka vedú k tajomstvu posvätna.

Pomocou spoločenských vied bude poznať spoločensko-kultúrny kontext, v ktorom človek žije a ktorý naň silno vplýva. Je preto potrebné, aby sa počas formácie katechéty robila diagnóza „náboženskej situácie a kultúrno-spoločenských a ekonomických podmienok ako kolektívnych procesov, ktoré môžu mať veľký vplyv pri šírení evanjelia“.²⁵

Okrem týchto vied, ktoré Druhý vatikánsky koncil výslovne odporúča, na formácii katechéty by sa mali svojím spôsobom podieľať aj iné vedy, najmä vedy o výchove a komunikácii.

Rôzne kritériá, ktorými sa možno inšpirovať pri využití vied o človeku vo formácii katechéty

243. Sú tieto:

- a) Rešpektovanie autonómie vied: Cirkev „potvrďuje oprávnenú nezávislosť kultúry, a zvlášť vied“.²⁶
- b) Evanjeliové rozlišovanie rôznych psychologických, sociologických a pedagogických tendencií či škôl: ich hodnoty a ich hranice.
- c) Štúdium vied o človeku nie je vo formácii katechéty cieľom samým osebe. Nadobúdanie poznania o existenčnej, psychologickkej, kultúrnej a spoločenskej situácii človeka deje sa s pohľadom na vieru, v ktorej ho treba vychovať.²⁷
- d) Teológia a vedy o človeku majú sa vo formácii katechéty vzájomne robiť plodnými. Treba sa preto vyhnúť tomu, aby sa tieto vedy stali jedinou normou pre pedagogiku viery, neprihliadajúc na teologické kritériá, ktoré vyplývajú zo samej Božej pedagogiky. Sú to základné a nevyhnutné disciplíny, ale vždy v službe evanjelizačného pôsobenia, ktoré nie je len ľudské.²⁸

Pedagogická formácia

244. Spolu s rozmermi, ktoré sa vzťahujú na „byť“ a „vedieť“, formácia katechéty má rozvíjať aj skutočnosť označovanú ako „*vedieť konať*“. Katechéta ako vychovávateľ uľahčuje dozrievanie viery, ktorá u katechumena alebo katechizovaného rastie za pomoci Ducha Svätého.²⁹ Prvou skutočnosťou, ktorú si treba uvedomiť v tejto rozhodujúcej oblasti formácie, je rešpektovanie pôvodnej pedagogiky viery. Katechéta sa totiž pripravuje na to, aby uľahčil rast skúsenosti viery, ktorej nie je správcom. Boh je ten, čo ju vkladá do srdca človeka. Úlohou katechéty je len pestovať tento dar, predkladať ho, udržiavať ho, pomáhať mu vzrastať sa.³⁰ Snahou formácie je rozvíjať u katechéty schopnosť vychovávať, ktorá zahŕňa: schopnosť venovať pozornosť človeku, schopnosť interpretovať a odpovedať na výchovné otázky, iniciatíva v podnecovaní učebných procesov a umenie privádzať skupinu ľudí k zrelosti. Ako je to v každom umení, najdôležitejšie je, aby katechéta mal vlastný štýl podávania katechézy, v ktorom sú všeobecné zásady katechetickkej pedagogiky prispôbené jeho osobnosti.³¹

245. Konkrétnejšie povedané, katechétovi, najmä tomu, čo sa venuje katechéze na plný úväzok, treba pomôcť, aby v skupine katechéty bol schopný plánovať výchovnú činnosť, zvažovať okolnosti, vypracovať realistický plán a po jeho uskutočnení ho kriticky zhodnotiť.³² Má byť schopný animovať skupinu, a pritom správne využívať techniky animácie skupiny, ako ich poskytuje psychológia.

Táto výchovná schopnosť a toto *vedieť konať* s poznaním, postojmi a technikami, ktoré zahŕňa, „lepšie sa nadobúdajú, ak sa podávajú súčasne s rozvíjaním ich apoštolského zaangažovania sa (napríklad počas schôdzok, na ktorých sa pripravujú a posudzujú učebné hodiny katechizmu)“.³³ Ideálnym cieľom či metou je to, aby sa katechéti stali protagonistami svojej formácie, aby sa niesla v znamení tvorivosti a nebola len prostým osvojovaním si

vonkajších pravidiel. Formácia musí byť preto veľmi blízka praxi: z nej má vychádzať, aby k nej prišla.³⁴

Formácia katechéto v vnútri kresťanských spoločenstiev

246. Medzi cestami formácie katechéty vynára sa na prvom mieste vlastné kresťanské spoločenstvo. V ňom katechéta prežíva svoje povolanie a ustavične udržuje svoj zmysel pre apoštolát. V úlohe zabezpečiť ich stále vyzrievanie ako veriacich a svedkov, základnú úlohu zohráva postava kňaza.³⁵

247. Kresťanské spoločenstvo môže uskutočňovať rôzne typy formačného pôsobenia na vlastných katechéto:

- a) Jedno z nich spočíva v snahe neprestajne podporovať cirkevné povolanie katechéto, udržiavať v nich živé povedomie, že ich posielajú Cirkev.
- b) Takisto je veľmi dôležité starať sa o dozrievanie viery katechéto bežným spôsobom, akým kresťanské spoločenstvo vychováva vo viere svojich pastoračných pracovníkov a najangažovanejších laikov.³⁶
- c) Keď viera katechéto ešte nie je dozretá, radí sa, aby sa zúčastňovali na programe katechumenátneho typu pre mladých a dospelých. Môže ísť o bežný program spoločenstva, alebo sa vypracuje špeciálne pre nich.
- d) Bezprostredná príprava na katechézu v skupine katechéto je vynikajúcim prostriedkom formácie, najmä ak obsahuje zhodnotenie všetkého, čo skúsili počas katechézy.
- e) V rámci spoločenstva sa možno podujat' aj na iné formačné činnosti, ako sú kurzy na zlepšenie vnútornej pripravenosti na katechézu, napríklad na začiatku pastoračného roka, obnovy a spoločné pobyty vo významných okamihoch liturgického roka,³⁷ monografické kurzy na najpotrebnejšie alebo najnaliehavejšie témy; systematickejšia náuková formácia, napríklad štúdium Katechizmu Katolíckej cirkvi.

Sú to aktivity trvalej formácie, ktoré sa spolu s osobným úsilím katechéty javia ako veľmi vhodné.³⁸

Školy pre katechéto a vyššie strediská pre odborníkov v katechéze

248. Osobitne dôležitým bodom formačného procesu katechéty je navštevovanie *školy pre katechéto*.³⁹ Na mnohých miestach sú takéto školy zorganizované na dvoch stupňoch: Pre „katechéto na základnej úrovni“⁴⁰ a pre „zodpovedných za katechézu“.

Škola pre katechéto na základnej úrovni

249. Tieto školy majú za cieľ poskytovať organickú a systematickú katechetickú formáciu základného a zásadného charakteru. V dostatočne dlhom časovom rozmedzí majú sa podporiť najšpecifickejšie rozmery katechetickú formácie, ako je: kresťanské poslanstvo, poznanie človeka a spoločensko-kultúrneho kontextu a pedagogika viery.

Výhody tejto organickej formácie sú značné a vyplývajú:

- z jej systematickosti, lebo ide o formáciu, ktorú nepohlčuje bezprostredná činnosť;
- z jej kvality, ktorú zabezpečujú špecializovaní formátori;
- zo spojenia s katechéto z iných spoločenstiev, čo udržuje cirkevnú komúniu.

Školy pre zodpovedných (za katechézu)

250. Kvôli príprave zodpovedných za katechézu vo farnostiach či dekanátoch alebo katechéto, ktorí sa budú stabilnejšie a plnšie venovať katechéze,⁴¹ je dobré podporovať, či na diecéznej alebo na úrovni viacerých diecéz, školy pre zodpovedných. Je zrejmé, že úroveň týchto škôl bude náročnejšia. Okrem spoločného základného programu budú sa zameriavať na katechetické špecializácie, ktoré diecéza vo svojich špeciálnych okolnostiach považuje za najpotrebnejšie. Z hľadiska šetrenia prostriedkov a zdrojov môže byť vhodné, ak sa orientácia týchto škôl zameria vo väčšej šírke na zodpovedných jednotlivých pastoračných činností a

obráti sa na **strediská formácie pracovníkov v pastorácii**. Po počiatočných spoločných formačných základoch z teologickej náuky a antropológie budú nasledovať špecializácie, členené podľa požiadaviek jednotlivých pastoračných alebo apoštolských činností, ktoré budú zverené týmto pracovníkom.

Vyššie strediská pre odborníkov v katechéze

251. Formácia na vyššej úrovni, dostupná aj kňazom, rehoľníkom a laikom, má pre katechézu životnú dôležitosť. Preto sa znovu vracia k predsavzatiu rozvíjať a zakladať „vyššie inštitúty katechetickéj pastorácie s cieľom pripravovať katechéty, ktorí by boli schopní riadiť katechézu v diecéze alebo v rámci činností vykonávaných rehoľnými kongregáciami. Tieto vyššie inštitúty môžu byť národné alebo aj medzinárodné. Musia byť zriadené ako univerzitné inštitúty, čo sa týka programu štúdií, trvania kurzov a podmienok prijímania“.⁴²

Okrem formácie tých, ktorí majú prevziať riadiacu zodpovednosť za katechézu, tieto inštitúty budú pripravovať profesorov katechetiky v seminároch, formačných domoch alebo v školách pre katechéty. Tieto inštitúty budú zároveň podporovať aj náležitý katechetický výskum.

252. Tento stupeň formácie je veľmi vhodný pre plodnú spoluprácu medzi cirkvami: „A práve tu sa môže najúčinnejšie preukázať hmotná pomoc zámožnejších cirkví voči ich chudobnejším sestram: čo lepšie môže jedna cirkev poskytnúť inej cirkvi, než jej pomôcť, aby rástla sama od seba ako Cirkev?“⁴³

Na poli diecéznom a medzidiecéznom je veľmi vhodné uvedomiť si potrebu formovať ľudí na tak vysokej úrovni, ako je o to postarané pre iné cirkevné činnosti alebo pre vyučovanie iných disciplín.

III. Miesta a cesty katechézy

Kresťanské spoločenstvo ako ohnisko katechézy¹

253. Kresťanské spoločenstvo je historickým uskutočnením daru „komúnie“ (*koinonia*),² ktorá je ovocím Ducha Svätého.“

„Komúnia“ je najhlbším jadrom všeobecnej Cirkvi a partikulárnych cirkví, ktoré tvoria dané kresťanské spoločenstvo. Približuje a zviditeľňuje sa v bohatej pestrosti bezprostredných kresťanských spoločenstiev, v ktorých sa kresťania rodia k viere, vychovávajú sa v nej a žijú ju. Ide o rodinu, farnosť, katolícku školu, kresťanské združenia a hnutia, základné kresťanské spoločenstvá... Sú „miestami“ katechézy, to jest komunitnými prostrediami, v ktorých sa realizuje katechumenát a permanentná katechéza.³

254. Kresťanské spoločenstvo je počiatkom, miestom a cieľom katechézy. Je to vždy kresťanské spoločenstvo, kde sa začína ohlasovanie evanjelia, ktoré pozýva mužov a ženy obrátiť sa a nasledovať Krista. A je to znovu toto spoločenstvo, ktoré prijíma tých, čo chcú poznať Pána a usilovať sa o nový život. Ono sprevádza katechumenov a katechizovaných na ich katechetickéj ceste a s materskou starostlivosťou ich robí účastnými na vlastnej skúsenosti viery a začleňuje ich do svojho streda.⁴

Katechéza je stále tá istá. Ale každé z týchto „miest“⁵ katechizácie jej dáva vlastné poznačenie. Dôležité je vedieť, akú úlohu v katechéze zohráva každé z nich.

Rodina ako prostredie alebo prostriedok rastu vo viere

255. Rodičia sú prvými vychovávateľmi vo viere. Spolu s nimi, a to najmä v niektorých kultúrach, všetci členovia rodiny majú aktívnu úlohu vo výchove mladších. Je potrebné konkrétnejšie vymedziť, v akom zmysle je kresťanské rodinné spoločenstvo „miestom“ katechézy.

Rodina sa definuje ako „domáca cirkev“;⁶ to znamená, že v každej kresťanskej rodine sa majú zamýšľať nad rôznymi stránkami života celej Cirkvi, ako je poslanie, katechéza, svedectvo, modlitba, atď... Rodina je totiž rovnako ako Cirkev „prostredím, v ktorom sa evanjelium uplatňuje a z ktorého vyžaruje“.⁷ Rodina ako „miesto“ katechézy má jedinečnú výsadu: odovzdáva evanjelium tak, že ho zakoreňuje v kontexte hlbokých ľudských hodnôt.⁸ Na tejto ľudskej báze sa uvedenie do kresťanského života stáva hlbším, či ide o prebudenie zmyslu pre Boha, prvé kroky v modlitbe, výchovu svedomia a formovanie kresťanského zmyslu pre ľudskú lásku, chápanú ako odraz lásky Boha Stvoriteľa a Otca. Ide teda o kresťanskú výchovu, ktorá je viac svedectvom než vyučovaním, skôr príležitostná než systematická, skôr trvalá a každodenná než rozdelená do období. V tejto rodinnej katechéze sa stáva stále dôležitejším prínos starých rodičov. Ich múdrosť a ich náboženské cítenie sú veľakrát rozhodujúce pre napomáhanie pravej kresťanskej klímy.

Krstný katechumenát dospelých⁹

256. Krstný katechumenát je typickým *miestom* katechizácie: Cirkev ho ustanovila ako prípravu dospelých, ktorí túžia stať sa kresťanmi, prijať sviatosti uvádzania do kresťanského života.¹⁰ V katechumenáte sa totiž realizuje táto „špecifická formácia, ktorá dospelého obrátenca na vieru privedie na Veľkonočnú vigíliu ku krstnému vyznaniu viery“.¹¹ Katechéza v rámci krstného katechumenátu je úzko spätá s kresťanským spoločenstvom.¹² Od okamihu ich vstupu do katechumenátu Cirkev obklopuje katechumenov „ako svojich láskou a starostlivosťou...: už patria do Kristovej rodiny“.¹³ Kresťanské spoločenstvo „má kandidátov a katechumenov podporovať cez celý čas uvádzania, počas predkatechumenátu, v katechumenáte i v období mystagógie“.¹⁴ Táto neustála prítomnosť kresťanského spoločenstva vyjadruje sa rôznymi spôsobmi, ako sú výstižne opísané v *Obrade uvedenia dospelých do kresťanského života*.¹⁵

Farnosť ako prostredie pre katechézu

257. Farnosť je nepochybne najvýznamnejším miestom, na ktorom sa formuje a prejavuje kresťanské spoločenstvo. Je povolaná byť rodinným domovom bratskej lásky, kde si kresťania uvedomia, že sú Božím ľudom.¹⁶ Vo farnosti sa totiž zlievajú v jedno všetky rozdiely medzi ľuďmi, aké sa nachádzajú a prejavujú v univerzálnosti Cirkvi.¹⁷ Na druhej strane je bežným prostredím zrodu a rastu viery. Je preto komunitným prostredím, veľmi vhodným na to, aby služba slova, ktorá sa v ňom uskutočňuje, bola súčasne vyučovaním, výchovou a životnou skúsenosťou. Farnosť dnes v mnohých krajinách prechádza hlbokými premenami. Silno sa na nej odzrkadľujú spoločenské zmeny. Vo veľkých mestách sa „vplyvom urbanizácie“¹⁸ veľmi zmenila. Napriek tomu „farnosť stále zostáva hlavným centrom a oporným bodom pre veriacych, ale aj pre nepraktizujúcich kresťanov“.¹⁹ Aj naďalej však má byť animátorkou katechézy a jej „privilegovaným pôsobiskom“²⁰ i keď pri istých príležitostiach uznáva, že nemôže byť gravitačným stredom celej cirkevnej funkcie katechizácie a že sa potrebuje spájať s inými inštitúciami.

258. Aby katechéza mohla v evanjelizačnom poslaní farnosti vyvinúť celú svoju účinnosť, musí splniť niektoré podmienky:

- a) Katechéza dospelých²¹ musí stále viac naberať prioritnú dôležitosť. Ide o podporovanie katechézy „po krste, na spôsob katechumenátu. Má vybrať niektoré podstatné prvky z *Obradu uvedenia dospelých do kresťanského života*, a tak prispieť k pochopeniu a uskutočňovaniu nesmiernych a mimoriadnych bohatstiev a zodpovednosti za prijatý krst“.²²
- b) Treba s novou odvahou plánovať ohlasovanie vzdialeným a tým, čo žijú v situácii náboženskej ľahostajnosti.²³ V tomto úsilí sa zdajú byť najdôležitejšie stretnutia pred prijatím sviatostí (*príprava na sobáš, na krst a prvé sväté prijímanie detí...*).²⁴

- c) Ako pevné východisko pre katechézu vo farnosti je tu potrebná prítomnosť komunitného jadra, pozostávajúceho zo zrelých kresťanov už uvedených do viery, ktorým sa má zveriť primeraná a diferencovaná pastoračná starostlivosť. Tento cieľ sa ľahšie dosiahne, keď sa vo farnostiach podnieti vytvorenie malých cirkevných spoločenstiev.²⁵
- d) Ak sa splnia tieto podmienky, týkajúce sa hlavne dospelých, katechéza detí, dospievajúcich a mladých, ktorá zostáva stále nevyhnutná, bude mať z toho veľký osov.

Katolícka škola

259. Katolícka škola²⁶ je veľmi dôležitým *miestom* ľudskej a kresťanskej formácie. Deklarácia *Gravissimum educationis* Druhého vatikánskeho koncilu „zaznamenáva rozhodujúcu zmenu v dejinách katolíckej školy: prechod od školy–inštitúcie ku škole–spoločenstvu“.²⁷

Katolícka škola, rovnako ako iné školy, sleduje kultúrne ciele a usiluje sa o ľudskú formáciu mladých. Ale jej charakteristickým prvkom je, že:

- „utvára u svojho žiactva ovzdušie preniknuté duchom slobody a lásky podľa evanjelia,
- umožňuje mladým, aby sa s vývinom ich osobnosti zároveň vzťahovalo aj nové stvorenie, ktorým sa stali pri krste,
- a konečne dáva do súladu ľudskú kultúru v jej celku s poslanstvom spásy“.²⁸

Výchovný projekt katolíckej školy má sa rozvíjať na základe tejto koncepcie Druhého vatikánskeho koncilu.

Tento výchovný projekt sa uskutočňuje v spoločenstve školy, do ktorého patria všetci, čo sú tu priamo zainteresovaní: „učitelia, riadiaci, administratívny a pomocný personál, rodičia, ktorí sú tu ako prirodzení a nenahraditeľní vychovávatelia svojich detí ústrednými postavami, a žiaci, ako spoluúčastníci, zodpovední a skutoční protagonisti a aktívne subjekty výchovného procesu“.²⁹

260. Keď žiaci katolíckej školy patria zväčša do rodín, ktoré sa viažu na túto školu pre jej katolícky charakter, služba slova sa tu môže uskutočňovať v rôznych formách, ako je: prvé ohlasovanie, školské vyučovanie náboženstva, katechéza, homília. Dva z týchto spôsobov sú však v katolíckej škole osobitne dôležité: školské vyučovanie náboženstva a katechéza, ktorej vlastný charakter sa už vyššie naznačil.³⁰

Keď žiaci a ich rodiny navštevujú katolícku školu pre jej výchovné kvality alebo pre iné prípadné okolnosti, katechetické pôsobenie sa nevyhnutne obmedzí a samo vyučovanie náboženstva – ak je to možné – bude zdôrazňovať kultúrny charakter. Vklad tejto školy je vždy v tom, že poskytuje „veľmi vzácnu službu ľuďom“³¹ a je vnútorným prvkom evanjelizácie Cirkvi.

V pluralite spoločensko-kultúrnych a náboženských okolností, v ktorých sa uskutočňuje dielo katolíckej školy v jednotlivých národoch, bude vhodné, aby biskupi a konferencie biskupov upresnili spôsoby katechizácie, ktoré má katolícka škola realizovať.

Združenia, hnutia a skupiny veriacich

261. Rôzne „združenia, hnutia a skupiny veriacich“³² ktoré sa rozvíjajú v partikulárnej cirkvi, majú za cieľ pomáhať učeníkom Ježiša Krista splňať ich laické poslanie vo svete a v samej Cirkvi. V takýchto zoskupeniach sa kresťania venujú „pobožnostiam, priamemu apoštolátu, charitatívnej láske a pomoci a usilujú sa byť prítomní v časných skutočnostiach“.³³ Aby sa tieto základné rozmary kresťanského života rozvíjali, všetky združenia a hnutia, tým či oným spôsobom, poskytujú potrebnú formáciu: „Zodpovedajúco príslušným metódam môžu poskytnúť svojim členom výchovu a vzdelanie, ktoré sú zakotvené v ich vlastnej apoštolskej skúsenosti. Napokon dostávajú šancu, aby integrovali, konkretizovali a špecificky uplatňovali výchovu a vzdelávanie, ktoré ich členovia prijímajú od iných ľudí a spoločenstiev“.³⁴

Katechéza je vždy základným rozmerom formácie každého laika. Preto si združenia a hnutia bežne rezervujú „osobitný čas na katechézu“.³⁵ Nie je to akási alternatíva kresťanskej formácie, ale je jej podstatným rozmerom.

262. Keď sa katechéza koná v rámci spomínaných združení a hnutí, musia sa brať do úvahy niektoré aspekty:

- a) Treba rešpektovať „vlastnú povahu“³⁶ katechézy, rozvíjať celé bohatstvo jej pojmu pomocou trojitého rozmeru slova, pamäti a svedectva (*náuka, slávenie a úsilie o uskutočňovanie v živote*).³⁷ Akékoľvek je „miesto“, kde sa katechéza uskutočňuje, vždy je predovšetkým organickou a základnou formáciou viery. Má preto obsahovať „vážne štúdium kresťanskej náuky“³⁸ a má byť serióznou náboženskou formáciou otvorenou „všetkým zložkám kresťanského života“.³⁹
- b) Toto nie je prekážkou, aby cieľ vlastný združeniam a hnutiam s ich charizmami s patričným dôrazom vyjadroval katechézu, ktorá v každom prípade bude musieť zostať verná svojmu vlastnému charakteru. Výchova prostredníctvom duchovnosti vlastnej združenia alebo hnutiu, čo je predsa vždy veľké bohatstvo Cirkvi, bude typická pre obdobie, ktoré nasleduje po základnej kresťanskej formácii, spoločnej každému kresťanovi. Najprv treba vychovávať k tomu, čo je spoločné všetkým členom Cirkvi, než k tomu, čo je osobitné alebo odlišné.
- c) Takisto treba povedať, že hnutia a združenia nie sú pre katechézu riadnou alternatívou farnosti, lebo ona je východiskovým výchovným spoločenstvom ako takým.⁴⁰

Základňové cirkevné spoločenstvá

263. Základňové cirkevné spoločenstvá sa za posledné desaťročia veľmi rozšírili.⁴¹ Ide o skupiny kresťanov, ktoré „chcú plnšie prežívať život Cirkvi, alebo si prajú a hľadajú vhodnejšie spôsoby prejavu ľudskej prirodzenosti, ktoré by im ťažko mohli poskytnúť väčšie cirkevné spoločenstvá“.⁴²

Základňové cirkevné spoločenstvá „sú znakom vitality Cirkvi“.⁴³ Kristovi učeníci sa tu zhromažďujú, aby tu pozorne počúvali Božie slovo a usilovali sa o bratskejšie vzťahy, aby vo svojom živote slávil kresťanské tajomstvá a aby na seba vzali záväzok pretvárať spoločnosť. Spolu s týmito rozmermi v pravom zmysle slova kresťanskými, vystupujú tu do popredia aj dôležité ľudské hodnoty, ako je priateľstvo a osobné ocenenie, duch spoluzodpovednosti, tvorivosť, odpoveď na povolanie, záujem o problémy sveta a Cirkvi. Z tohto všetkého môže vyplynúť obohacujúca skúsenosť spoločenstva, „ozajstný prejav komúnie a prostriedok, ako vytvoriť ešte hlbšiu komúniu“.⁴⁴

Aby bolo autentické „každé spoločenstvo... musí žiť v jednote s miestnou a všeobecnou Cirkvou, v úprimnom spoločenstve s pastiermi a Učiteľským úradom. Pritom sa snaží misionársky pôsobiť a vyhýbať sa každému ideologickému uzavretiu“.⁴⁵

264. V základňových cirkevných spoločenstvách sa môže rozvíjať veľmi plodná katechéza:

- Bratské ovzdušie, v ktorom žijú, je vhodným prostredím na integrálnu katechizáciu; treba však rešpektovať povahu a vlastný charakter katechézy.
- Na druhej strane katechézou sa prehľbuje komunitný život, lebo zabezpečuje základy kresťanského života veriacich. Bez nej by základňové cirkevné spoločenstvá sotva boli pevné.
- Malé spoločenstvo je napokon vhodným cieľom pre tých, čo absolvovali katechetickú prípravu.

IV. Organizácia katechetickkej pastorácie v partikulárnej cirkvi

ORGANIZÁCIA A VYKONÁVANIE ZODPOVEDNOSTÍ

Diecézna služba katechézy

265. Výhodiskom pre organizáciu katechetickkej pastorácie je biskup a diecéza. Diecézny katechetický úrad (*Officium Catechisticum*) je „orgánom, ktorým biskup, hlava spoločenstva a učiteľ kresťanskej náuky, riadi a usmerňuje všetky katechetické činnosti“.¹

266. Hlavné úlohy diecézneho katechetického úradu sú tieto:

- a) Robí analýzu situácie² v diecéze vzhľadom na výchovu vo viere. V tomto rozbere by sa mali popri iných bodoch upresniť skutočné potreby diecézy týkajúce sa katechetickej praxe.
- b) Vypracovať program činnosti,³ ktorý by určil jasné ciele, poskytol orientáciu a poukázal na konkrétne činnosti.
- c) Podporovať formáciu katechétov. Na tento cieľ sa ustanovia strediská, ktoré sú na to vhodnejšie.⁴
- d) Vypracovať alebo aspoň odporúčať farnostiam a katechétom pomôcky, potrebné na ich katechetickú prácu: katechizmy, direktoriá, programy pre rôzne vekové skupiny sprievodcov pre katechétov, materiály pre katechizovaných, audiovizuálne pomôcky...⁵
- e) Podnecovať a podporovať diecézne ustanovizne vo vlastnom zmysle katechetické (***krstný katechumenát, farská katechéza, skupina zodpovedných za katechézu***), „ktoré sú akoby základnými bunkami katechizácie“.⁶
- f) Staráť sa najmä o zlepšenie personálnych a materiálnych zdrojov, či na úrovni diecézy, farnosti alebo dekanátu.⁷
- g) Spolupracovať s liturgickou komisiou, lebo liturgia je pre katechézu podstatne dôležitá, a to najmä pre jej iniciačno-katechumenátnu formu.

267. Aby katechetický úrad mohol spĺňať tieto úlohy, má ho „tvoriť skupina ľudí naozaj skúsených v tejto oblasti; šírka a rôznorodosť otázok, o ktoré sa má katechetický úrad zaujímať, vyžadujú si podeliť zodpovednosť viacerým kompetentným ľuďom“.⁸ Je dobré, aby sa táto diecézna služba bežne skladala z kňazov, rehoľníkov a laikov.

Katechéza je natoľko základnou činnosťou v živote partikulárnej cirkvi, že „nijaká diecéza nemôže byť bez katechetického úradu“.⁹

Služby medzidiecéznej spolupráce

268. Takáto spolupráca je v dnešných časoch mimoriadne plodná. Dôvody nielen geografickej blízkosti, ale aj kultúrnej rovnorodosti odporúčajú spoločnú katechetickú prácu. Je totiž „užitočné, aby rôzne diecézy spojili svoju činnosť tým, že dajú dokopy výskumy a činnosti, kompetencie a finančné prostriedky tak, aby lepšie vybavené diecézy pomáhali iným diecézám a mohol sa vypracovať spoločný program činnosti v regionálnom rozsahu.“¹⁰

Služba konferencie biskupov

269. „Pri konferencii biskupov sa môže ustanoviť katechetický úrad, ktorého hlavnou úlohou má byť poskytovať jednotlivým diecézám pomoc v katechizácii“.¹¹ Táto možnosť, ktorú stanovuje Kódex kánonického práva, je skutočnosťou u väčšiny konferencií biskupov. Katechetický úrad alebo národné katechetické stredisko konferencie biskupov sa podujíma na dvojakú úlohu:¹²

- Byť v službách katechetických potrieb týkajúcich sa všetkých diecéz územia. Stará sa o publikácie celonárodného dosahu, o národné kongresy, o vzťahy s masmédiami a vo

všeobecnosti o všetky práce a úlohy, ktoré presahujú možnosti jednotlivej diecézy či oblasti.

- Byť v službách diecéz a oblastí v rozširovaní informácií a katechetických projektov, v koordinovaní činnosti a v pomoci diecézám menej vybaveným vzhľadom na katechézu.

Ak to príslušný episkopát považuje za vhodné, je v kompetencii katechetického úradu alebo národného strediska koordinovať svoju aktivitu s ostatnými národnými úradmi, ustanovenými biskupmi a s ďalšími katechetickými inštitúciami, ako aj spolupracovať na medzinárodnej úrovni. Všetko toto treba vždy chápať ako organizmus pomoci jednotlivým biskupom či konferenciám biskupov.

Služba Svätej stolice

270. „Príkaz Kristov hlásať evanjelium všetkému stvoreniu sa vzťahuje predovšetkým a bezprostredne na nich (biskupov), spolu s Petrom a pod Petrovým vedením“.¹³ Služba Petrovho nástupcu preberá v tomto kolegiálnom Ježišovom príkaze ohlasovať a odovzdávať evanjelium základnú úlohu. Táto služba sa totiž nemá považovať „len za *celkovú* službu, ktorá zasahuje každú cirkev *zvonku*, ale za takú, ktorá patrí k podstate každej partikulárnej cirkvi *zvnútra*“.¹⁴

Petrova služba katechézy nachádza svoj vynikajúci spôsob v jeho vyučovaní. Pokiaľ ide o katechézu, pápež tu bezprostredne a osobitne koná pomocou Kongregácie pre klerikov, ktorá pomáha „rímskemu pápežovi vo vykonávaní jeho najvyššieho pastierskeho úradu“.¹⁵

271. „Na základe tejto úlohy Kongregácia pre klerikov:

- napomáha náboženskú formáciu veriacich každého veku a postavenia;
- vydáva vhodné normy, aby sa katechetická výuka podávala najprimeranejším spôsobom;
- dozerá, aby sa správne viedla katechetická formácia;
- udeľuje predpísané schválenie Svätej stolice pre katechizmy a iné písomnosti týkajúce sa katechetickedy výuky po predchádzajúcom súhlase Kongregácie pre náuku viery;¹⁶
- pomáha katechetickým úradom a sleduje iniciatívy, týkajúce sa náboženskej formácie, ktoré majú medzinárodný charakter, koordinuje ich činnosť a ak treba, ponúka im pomoc“.¹⁷

KOORDINÁCIA KATECHÉZY

Dôležitosť účinnej koordinácie katechézy

272. *Koordinácia katechézy* je dôležitou úlohou vnútri partikulárnej cirkvi. Možno ju brať do úvahy:

- v rámci samej katechézy, medzi jednotlivými jej formami, adresovanými rôznym vekovým skupinám a spoločenským prostrediam;
- vo vzťahu so zväzkami, aké katechéza má s inými formami služby slova a s inými evanjelizačnými činnosťami.

Koordinácia katechézy nie je len strategická skutočnosť zameraná na väčšiu účinnosť evanjelizačnej činnosti, ale má hlboký teologický rozmer. Evanjelizačná činnosť musí byť dobre koordinovaná, lebo smeruje k *jednote viery*, o ktorú sa opierajú všetky činnosti Cirkvi.

273. V tejto časti budeme uvažovať:

- o vnútornom koordinovaní katechézy, aby partikulárna cirkev poskytovala jednotnú a ucelenú službu katechézy;
- o zväzku medzi misijným pôsobením a katechumenátnou činnosťou – ktoré sa vzájomne prelínajú – v kontexte misií (poslania) *ad gentes*¹⁸ alebo „novej evanjelizácie“;¹⁹
- o potrebe dobre koordinovanej pastorácie výchovy vzhľadom na rôznorodosť vychovávateľov, ktorí sa obracajú na tých istých adresátov, najmä na deti v predškolskom

a v školskom veku a na dospievajúcich. Sám Druhý vatikánsky koncil živo odporúča koordinovať celú pastoračnú činnosť, aby stále viac vyžarovala jednotu partikulárnej cirkvi.²⁰

Rozčlenený a ucelený diecézny katechetický projekt

274. Diecézny katechetický projekt je súhrnom toho, čo partikulárna cirkev poskytuje v oblasti katechézy. V náležitom členení, zladení a koordinovaní zahŕňa rôzne katechetické procesy, ako ich diecéza predkladá adresátom jednotlivých vekových skupín.²¹ V tomto zmysle každá partikulárna cirkev, najmä v súvisi s uvádzaním do kresťanského života, má poskytovať aspoň dvojakú službu:

- a) Jednotný a ucelený proces uvádzania do kresťanského života **detí v predškolskom a školskom veku**, dospievajúcich a mladých, úzko spojený s prijímaním sviatostí uvádzania do kresťanského života a prepojený s pastoračiou výchovy.
- b) Proces katechézy pre **dospelých**, poskytovaný veriacim, ktorí potrebujú dať základy svojej viere, alebo si žiadajú či dopĺňajú uvedenie do kresťanského života, ktoré sa u nich začalo, alebo sa má začať krstom.

V nemálo národoch sa dnes objavuje potreba katechézy pre **starých ľudí**; poskytuje sa kresťanom, ktorí dosiahli tretí vek, konečnú fázu ľudského života a prajú si, možno po prvýkrát, položiť solídne základy svojej viere.

275. Tieto rôzne katechetické procesy, každý s možnými spoločensko-kultúrnymi variantmi, nemajú byť organizované tak, že budú „od seba izolované, bez komunikácie medzi sebou“.²² Je potrebné, aby to, čo partikulárna cirkev poskytuje v oblasti katechézy, bolo dobre koordinované. Medzi týmito odlišnými formami katechézy „treba napomáhať ich dokonalú spojitosť“.²³

Ako sa predtým naznačilo, **organizujúcim princípom**, ktorý dáva rôznym katechetickým procesom, aké poskytuje partikulárna cirkev, jednotnosť, je pozornosť venovaná katechéze dospelých. Ona je nosnou osou, okolo ktorej sa krúti a na ktorej sa inšpiruje katechéza prvých vekových období, ako aj tretieho veku.²⁴

Skutočnosť, že jednotný diecézny katechetický projekt poskytuje rôzne katechetické procesy, neznamená, že ten istý adresát by ich mal prechádzať jeden po druhom. Ak mladý človek dosiahne prah dospelého veku s dobre fundovanou vierou, nepotrebuje katechézu pre dospelých katechumenátneho typu, ale skôr iný, tuhší pokrm, ktorý by mu pomohol v trvalom dozrievaní viery. V takej istej situácii sú tí, čo dospejú do tretieho veku s dobre zakorenenou vierou. Spolu s týmto absolútne nevyhnutným poskytovaním procesov uvádzania do kresťanského života partikulárna cirkev má umožňovať aj diferencované procesy permanentnej katechézy pre dospelých kresťanov.

Katechizácia v kontexte novej evanjelizácie

276. Keď definujeme katechézu ako skutočnosť celkového procesu evanjelizácie, nevyhnutne tu nastáva problém koordinovania katechizácie s misijným pôsobením, ktoré ju predchádza, a s pastoračnou činnosťou, ktorá po nej nasleduje. Sú to totiž prvky, ktoré „pripravujú katechézu alebo z nej vyplývajú“.²⁵ V tomto zmysle je v evanjelizácii rozhodujúce spojivo medzi misijným ohlasovaním, ktoré vzbudzuje vieru a katechézou uvádzania do kresťanského života, ktorá kladie základy. V istom zmysle toto spojenie je evidentnejšie v situácii misií (poslania) **ad gentes**.²⁶ Dospelí konvertiti po prvom ohlasovaní vstupujú do katechumenátu, kde sú katechizovaní.

V situácii, ktorá vyžaduje „novú evanjelizáciu“,²⁷ koordinovanie sa stáva zložitejším, keďže niekedy sa bežná katechéza poskytuje mladým i dospelým, ktorí potrebujú najprv čas ohlasovania a oživenia ich primknutia sa ku Kristovi.

Podobné problémy sa ukazujú vo vzťahu ku katechéze detí a formácii ich rodičov.²⁸ Inokedy sa poskytujú formy permanentnej katechézy dospelým, ktorí potrebujú skôr skutočnú katechézu uvedenia do kresťanského života.

277. Súčasná situácia evanjelizácie vyžaduje, aby sa obe činnosti, misijné ohlasovanie i katechéza uvádzania do kresťanského života, chápali vo vzájomnej koordinácii a aby ich partikulárna cirkev poskytovala prostredníctvom *jednotného misijného a katechumenátneho* evanjelizačného projektu. Dnes treba katechézu chápať predovšetkým ako dôsledok účinného misijného ohlasovania. Ak dekrét *Ad gentes* – umiestňuje katechumenát do kontextu misijného pôsobenia Cirkvi – je to pre katechézu veľmi cenné východiskové kritérium.²⁹

Katechéza v pastorácii výchovy

278. *Pastorácia výchovy* v partikulárnej cirkvi má zaviesť potrebnú koordináciu medzi jednotlivými „miestami“, na ktorých sa koná výchova vo viere. „Je krajne dôležité, aby všetky tieto katechetické kanály vyústili do tej istej spolupatričnosti k Cirkvi, do angažovania sa v spoločnosti v duchu evanjelia“.³⁰

Ide o koordináciu výchovy najmä vo vzťahu k deťom v predškolskom a školskom veku, k dospievajúcim a mladým. Je dobre, ak partikulárna cirkev zahrnie do jednotného projektu pastorácie výchovy rôzne oblasti a prostredia, ktoré sú v službách kresťanskej výchovy mládeže. Všetky tieto miesta sa vzájomne dopĺňajú a ani jedno z nich ako izolované nemôže v úplnosti realizovať kresťanskú výchovu.

Keďže ide o tú istú osobu dieťaťa alebo mladého človeka, ktorý je prijímateľom rôznych výchovných činností, je dôležité, aby jednotlivé vplyvy mali tú istú základnú inšpiráciu. Akékoľvek protirečenie týchto činností je škodlivé, lebo každá z nich má svoju vlastnú špecifickosť a závažnosť.

V tomto zmysle je pre partikulárnu cirkev krajne dôležité postarať sa o projekt uvádzania do kresťanského života, ktorý by sústreďoval rôzne výchovné úlohy a bral do úvahy požiadavky novej evanjelizácie.

NIKTORÉ ÚLOHY VLASTNÉ KATECHETICKEJ SLUŽBE

Analýza situácie a potrieb

279. Keď partikulárna cirkev organizuje katechizáciu, musí mať ako východisko *analýzu situácie*. „Predmet tohto prieskumu je zložitý. Obsahuje skúmanie pastoračnej činnosti a diagnózu náboženskej situácie, ako aj kultúrno-spoločenských a ekonomických podmienok ako kolektívnych procesov, ktoré môžu mať veľký vplyv pri šírení evanjelia“.³¹ Ide o uvedenie si reality, zvažovanej vo vzťahu ku katechéze a jej potrebám.

Konkrétnejšie:

- Pri „*skúmaní pastoračnej činnosti*“ treba si jasne uvedomiť stav katechézy: aké je jej skutočné miesto v evanjelizačnom procese; členenie a rovnováha medzi jednotlivými úsekmi katechizácie (deti v predškolskom a školskom veku, dospievajúci, mladí, dospelí...); koordinovanie katechézy s kresťanskou výchovou v rodinách, so školskou výchovou, so školským vyučovaním náboženstva a s inými formami výchovy vo viere; ich vnútorná kvalita; obsah, ktorý sa podáva, a metodika, aká sa používa; charakteristiky katechétovej a ich formácia.
- „*Analýza náboženskej situácie*“ skúma najmä tri úzko späté roviny: *zmysel pre posvätno*, to jest pre také ľudské skúsenosti, ktoré pre ich hĺbku majú tendenciu otvárať sa tajomstvu; *náboženský zmysel* určitého národa, a teda konkrétny spôsob chápania a komunikovania s Bohom; situácie viery s pestrou typológiou veriacich. A v súvisi s týmito rovinami *morálna situácia*, ktorá sa prežíva, spolu s hodnotami, ktoré vystupujú do popredia, a tieňmi či najrozšírenejšími antihodnotami.

- „**Spoločensko-kultúrna analýza**“, o ktorej bola reč v súvisi s vedomosťami o človeku vo formácii katechetov,³² je takisto potrebná. Katechumenov a katechizovaných treba pripravovať na to, aby dokázali byť prítomní v spoločnosti ako kresťania.

280. Analýza situácie na všetkých týchto úrovniach „má tiež presvedčiť pracovníkov v službe slova, že ľudské situácie sú vzhľadom na pastoračnú činnosť dvojznačné. Treba teda, aby evanjelioví pracovníci vedeli vynachádzať možnosti, ktoré sa otvárajú činnosti vo vždy novej a odlišnej situácii... Vždy je možný proces premeny, ktorý otvára cestu viere“.³³ Táto analýza situácie je prvou pracovnou pomôckou informatívneho charakteru, akú katechetická služba poskytuje pastierom a katechetom.

Program činnosti a katechetické usmernenia

281. Keď pozorne zistíme situáciu, treba prejsť k formulácii **programu činnosti**, ktorý určuje ciele a prostriedky katechetickej pastorácie a normy, ktorými sa riadi. Prihliada pritom na miestne potreby a zároveň sa usiluje o úplný súlad s cieľmi a normami všeobecnej Cirkvi.

Program alebo plán činnosti musí byť operatívny, lebo má usmerňovať diecéznu alebo medzidiecéznu katechetickú činnosť. Z jeho povahy vyplýva, že sa tvorí len na ohraničený čas, na konci ktorého sa obnovuje novými akcentmi, novými cieľmi a novými prostriedkami. Skúsenosti ukazujú, že program činnosti je pre katechézu veľmi užitočný, lebo tým, že definuje niektoré spoločné ciele, pobáda zjednotiť sily a pracovať spoločne v tej istej perspektíve. Preto jeho prvou podmienkou má byť realizmus spojený so stručnosťou, výstižnosťou a jasnosťou.

282. Spolu s programom činnosti, ktorý sa vzťahuje predovšetkým na operatívne rozhodnutia, konferencie biskupov vypracujú na národnej úrovni pomôcky viac teoretického a orientačného charakteru, ktoré poskytnú kritériá pre solídnu a náležitú katechézu. Majú rôzne pomenovania: **katechetické direktórium, katechetické usmernenia, základný dokument, pomocné texty**, atď. Sú adresované prevažne zodpovedným (za katechézu) a katechetom a vyjasňujú pojem katechézy: jej povahu, ciele, úlohy, obsah, adresátov, metódu. Tieto direktoriá alebo texty obsahujúce všeobecné usmernenia, ktoré stanovili konferencie biskupov alebo vyšli pod ich autoritou, majú prejsť tým istým procesom spracovania a schvaľovania ako katechizmy. Pred ich zverejnením musia byť preto schválené Svätou stolicou.³⁴

Tieto katechetické línie alebo usmernenia sú obyčajne pre katechézu miestnych cirkví veľkou inšpiráciou a ich vypracovanie sa odporúča ako veľmi vhodné, lebo okrem iného sú dôležitým východiskom pre formáciu katechetov. Tento typ pomôcok sa úzko a bezprostredne spája so zodpovednosťou biskupov.

Vypracovanie didaktických pomôcok a prostriedkov pre potrebu katechizácie

283. Okrem pomôcok, ktoré majú usmerňovať a programovať celú katechetickú činnosť (**analýza situácie, plán činnosti a katechetické direktórium**), sú tu aj pracovné pomôcky na bezprostredné použitie, ktoré sa využívajú v priebehu samého katechetického úkonu. Na prvom mieste treba uviesť **didaktické texty**,³⁵ ktoré idú priamo do rúk katechumenom a katechizovaným. Okrem toho sú užitočnými pomôckami **príručky** pre katechetov a v prípade katechézy detí pre rodičov.³⁶ Rovnako dôležité sú **audiovizuálne pomôcky**, ktoré sa používajú v katechéze; pri nich však treba vhodne rozlišovať.³⁷

Inšpiračným kritériom týchto pracovných pomôcok má byť dvojaká vernosť: Bohu a človeku, ktorá je základným zákonom pre celý život Cirkvi. Ide totiž o schopnosť spojiť dokonalú vernosť učeniu Cirkvi s hlbokým prispôbením sa človeku, pričom sa berie do úvahy psychológia jeho veku a spoločensko-kultúrny kontext, v ktorom žije.

V krátkosti treba povedať, že tieto katechetické pomôcky musia:

- byť „vecne späté s konkrétnym životom generácie, na ktorú sa obracajú, aby dobre poznali jej nepokoje a problémy, jej zápasy a nádeje“³⁸

- usilovať sa „používať jazyk zrozumiteľný pre túto generáciu“;³⁹
- usilovať sa naozaj „povzbudiť tých, ktorým majú slúžiť, a umožňovať im väčšími poznať Kristove tajomstvá pre skutočné osobné obrátenie a život stále viac sa zhodujúci s Božou vôľou“.⁴⁰

Vypracovanie miestnych katechizmov: priama zodpovednosť služby biskupov

284. V celku pomôcok pre katechézu vynikajú katechizmy.⁴¹ Ich dôležitosť vyplýva z toho, že posolstvo, ktoré odovzdávajú, je pastiermi Cirkvi uznané za pravé a autentické. Ak súhrn katechetickej činnosti má vždy mať na čele biskupa, vydanie katechizmov je zodpovednosťou, ktorá sa veľmi priamo týka služby biskupov.

Národné, oblastné alebo miestne katechizmy, vypracované za účasti tých, čo pracujú v katechizácii, sú v konečnom dôsledku zodpovednosťou biskupov, katechétov „par excellence“ partikulárnych cirkví. Pri redakcii katechizmu treba brať do úvahy predovšetkým tieto dve kritériá:

- a) dokonalú zhodu s Katechizmom Katolíckej Cirkvi, „s bezpečným a autentickým východiskovým textom... na vypracovanie miestnych katechizmov“;⁴²
- b) pozorné zohľadnenie noriem a kritérií pre podávanie evanjeliového posolstva, uvedených vo Všeobecnom direktóriu pre katechizáciu, ktoré je tiež „smerodajnou normou“⁴³ pre katechézu.

285. „*Predchádzajúce schválenie Svätej stolice*“⁴⁴ aké sa vyžaduje pre katechizmy vydávané konferenciami biskupov chápe sa tak, že ide o dokumenty, pomocou ktorých všeobecná Cirkev v rozličných spoločensko–kultúrnych prostrediach, kam je poslaná, ohlasuje a odovzdáva evanjelium a plodí partikulárne cirkvi, v ktorých sa ona sama prejavuje.⁴⁵ Schválenie katechizmu je uznanie skutočnosti, že je to text všeobecnej Cirkvi pre určitú konkrétnu situáciu a kultúru.

ZÁVER

286. Pri formulovaní týchto usmernení a pokynov nešetrilo sa úsilím, aby každé uvažovanie malo pôvod a základ v učení Druhého vatikánskeho koncilu a po ňom nasledujúcich najdôležitejších vystúpení Magistéria Cirkvi. Starostlivá pozornosť sa okrem toho venovala medzičasom získaným skúsenostiam z cirkevného života rôznych národov. Vo svetle vernosti Božiemu Duchu urobilo sa potrebné rozlíšenie, vždy vzhľadom na obnovu Cirkvi a čo najlepšiu službu evanjelizácii.

287. Všeobecné direktorium pre katechizáciu predkladáme všetkým pastierom Cirkvi, ich spolupracovníkom a katechétom v nádeji, že im bude povzbudením v službe, ktorú im Cirkev a Duch Svätý zveruje: napomáhať rast viery v tých, čo uverili.

Usmernenia, ktoré sú tu obsiahnuté, nemajú len ukazovať a vyjasňovať povahu katechézy a normy a kritériá, ktorými sa riadi táto evanjelizačná služba Cirkvi; chcú aj silou Božieho slova a vnútorným pôsobením Ducha Svätého živiť nádej v tých, čo sa namáhajú na tomto privilegovanom poli cirkevnej činnosti.

288. Účinnosť katechézy je a vždy bude Boží dar prostredníctvom pôsobenia Ducha v Otcovi a Synovi. O tejto totálnej závislosti katechézy od Božieho vplyvu poučuje apoštol Pavol Korint'anov, keď im pripomína: „Ja som sadil, Apollo polieval, ale vzrast dal Boh. A tak ani ten, čo sadi, nie je nič, ani ten, čo polieva, ale Boh, ktorý dáva vzrast“ (1 Kor 3, 6–7).

Ani katechéza, ani evanjelizácia nie je možná bez Božieho pôsobenia prostredníctvom Ducha.¹ Ani najmodernejšia pedagogická technika, ani katechéta s tou najpríťažlivejšou ľudskou osobnosťou nemôže v katechetickej praxi nahradiť tiché, nenápadné pôsobenie

Ducha Svätého.² On je „skutočne hlavnou postavou celého poslania Cirkvi“;³ on je hlavným katechétom. On je „vnútorným učiteľom“ tých, ktorí rastú v Pánovi.⁴ On je totiž „hlavným inšpirátorom každého katechetického diela a tých, ktorí sa mu venujú“.⁵

289. Nech preto v intímite duchovnosti katechéty prebýva trezivosť a nádej, že sám Boh je ten, čo dáva zrod, vzrast i úrodu zo semena Božieho slova, zasiateho do dobrej zeme a s láskou pestovaného. Evanjelista Marek ako jediný podáva podobenstvo, v ktorom Ježiš vysvetľuje jednu etapu po druhej, postupný a ustavičný rast zasiateho semena: „S Božím kráľovstvom je to tak, ako keď človek hodí semeno do zeme; či spí alebo vstáva, v noci či vo dne, semeno kľíči a rastie a on ani o tom nevie. Zem sama od seba prináša úrodu: najprv steblo, potom klas a napokon plné zrno v klase. A keď úroda dozreje, hneď priloží kosák, lebo nastala žatva“ (Mk 4, 26–29).

290. Cirkev, ktorá má zodpovednosť za katechizovanie tých, čo veria, vzyva Ducha Otca a Syna a vrúčne ho prosí, aby mnohé práce, ktoré sa konajú v prospech rastu viery a nasledovania Ježiša Krista Spasiteľa, boli vnútorne účinné a priniesli ovocie.

291. Aj dnes sa tí, čo katechizujú, utiekajú k Panne Márii, ktorá videla, ako jej Syn „vzmáha sa v múdrosti, veku a v obľube“ (Lk 2, 52), lebo dôverujú v jej príhovor. V Márii nachádzajú duchovný vzor, podľa ktorého môžu uskutočniť a upevniť obnovu súčasnej katechézy vo viere, nádeji a láske. Nech sa na príhovor „svätodušnej Panny Márie“⁶ vzbudí v Cirkvi nová sila, ktorá bude plodiť synov a dcéry vo viere a vychovávať ich ku Kristovej plnosti.

Jeho Svätosť pápež Ján Pavol II., 15. augusta 1997 schválil toto Všeobecné direktorium pre katechizáciu a dal splnomocnenie na jeho vydanie.

+ DARÍO CASTRILLÓN HOYOS
Emeritný arcibiskup bucuramanský
proprefekt

+ CRESCENZIO SEPE
Titulárny arcibiskup gradský
tajomník

OBSAH

Predslov.....	1
ÚVOD.....	5
Ohlasovanie evanjelia v dnešnom svete.....	5
„Rozsievateľ vyšiel rozsievateľ“ (Mk 4,3).....	5
Pohľad na svet z hľadiska viery.....	5
ROĽA SVETA.....	6
Ľudské práva.....	6
Kultúra a kultúry.....	6
Nábožensko-morálna situácia.....	7
CIRKEV NA ROLI SVETA.....	7
Viera kresťanov.....	7
Vnútorný život cirkevného spoločenstva.....	8
Situácia katechézy: vitalita a problémy.....	9
ZASIEVANIE EVANJELIA.....	10
Ako čítať v znameniach čias.....	10
Niektoré výzvy pre katechézu.....	10
I. KATECHÉZA V EVANJELIZAČNOM POSLANÍ CIRKVI.....	10
Katechéza v evanjelizačnom poslaní Cirkvi.....	10
Ježišovo misijné poslanie.....	10
Význam a cieľ tejto časti.....	11
I. Zjavenie a jeho šírenie prostredníctvom evanjelizácie.....	11
Zjavenie prozreteľnostného Božieho plánu.....	11
Zjavenie: skutky a slová.....	12
Ježiš Kristus, prostredník a plnosť zjavenia.....	12
Odovzdávanie zjavenia prostredníctvom Cirkvi – dielo Ducha Svätého.....	13
Evanjelizácia 28.....	13
Proces evanjelizácie.....	14
Služba Božieho slova v evanjelizácii.....	14
Funkcie a formy služby Božieho slova.....	14
Obrátenie a viera.....	15
Proces permanentnej formácie.....	16
Rôzne spoločensko-náboženské situácie z hľadiska evanjelizácie.....	17
Vzájomná spätosť evanjelizačných činností zodpovedajúcich týmto situáciám.....	17
II. Katechéza v procese evanjelizácie.....	18
KATECHÉZA V SLUŽBE UVÁDZANIA DO KRESŤANSKÉHO ŽIVOTA.....	19
Katechéza, podstatný moment v procese evanjelizácie.....	19
Katechéza v službe uvádzania do kresťanského života.....	20
Základné charakteristiky uvádzania do kresťanského života.....	20
KATECHÉZA V SLUŽBE PERMANENTNEJ VÝCHOVY VO VIERE.....	21
Permanentná výchova vo viere v kresťanskom spoločenstve.....	21
Mnohoraké formy permanentnej katechézy.....	21
KATECHÉZA A ŠKOLSKÉ VYUČOVANIE NÁBOŽENSTVA.....	22
Vlastný charakter školského vyučovania náboženstva.....	22
Kontext školy a adresáti školského vyučovania náboženstva.....	22
Kresťanská výchova v rodine, katechéza a školské vyučovanie náboženstva v službe výchovy vo viere.....	23
III. Povaha, ciele a úlohy katechézy.....	23
Katechéza – činnosť cirkevnej povahy.....	24

Cieľ katechézy: spojenie s Ježišom Kristom.....	24
Cieľ katechézy je vyjadrený vo vyznaní viery v jediného Boha Otca, Syna a Ducha Svätého.....	25
Úlohy katechézy uskutočňujú jej cieľ.....	25
Základné úlohy katechézy: pomáhať poznať, sláviť, žiť a kontemplovať Kristovo tajomstvo.....	25
Iné základné úlohy katechézy: uvádzanie do kresťanského života a výchova k životu v spoločenstve a k poslaniu.....	26
Niektoré úvahy o celku týchto úloh.....	27
Krstný katechumenát : štruktúra a stupňovitosť.....	28
Krstný katechumenát – inšpiračný zdroj katechézy v Cirkvi.....	29
II. EVANJELIOVÉ POSOLSTVO.....	29
Evanjeliové poslanstvo.....	29
Význam a cieľ tejto časti.....	30
I. Normy a kritériá podávania evanjeliového poslanstva v katechéze.....	30
Božie slovo, prameň katechézy.....	30
Prameň a „pramene“ poslanstva.....	31
Kritériá podávania poslanstva.....	31
Kristocentrizmus evanjeliového poslanstva.....	32
Trojičný kristocentrizmus evanjeliového poslanstva.....	32
Poslanstvo, ktoré ohlasuje spásu.....	33
Poslanstvo o oslobodení.....	34
Cirkevný charakter evanjeliového poslanstva.....	34
Historický charakter tajomstva spásy.....	35
Inkultúrácia evanjeliového poslanstva.....	36
Celistvosť evanjeliového poslanstva.....	36
Organické a hierarchicky usporiadané poslanstvo.....	37
Poslanstvo, ktoré vyznačuje človeka	38
Metodologická zásada podávania poslanstva114.....	39
II. „Toto je naša viera, toto je viera Cirkvi“.....	39
Katechizmus Katolíckej cirkvi a Všeobecné direktórium pre katechizáciu.....	40
KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI.....	40
Cieľ a povaha Katechizmu Katolíckej cirkvi.....	40
Členenie Katechizmu Katolíckej cirkvi.....	41
Inšpirácia Katechizmu Katolíckej cirkvi: kristocentrizmus a vznešenosť povolania človeka.....	41
Literárny druh Katechizmu Katolíckej cirkvi.....	42
Poklad viery a Katechizmus Katolíckej cirkvi.....	42
Sväté písmo, Katechizmus Katolíckej cirkvi a katechéza.....	43
Katechetická tradícia cirkevných Otcov a Katechizmus Katolíckej cirkvi.....	43
KATECHIZMY V MIESTNYCH CIRKVÁCH.....	44
Miestne katechizmy: ich nevyhnutnosť31.....	44
Literárny druh miestneho katechizmu.....	44
Aspekty prispôsobenia v miestnom katechizme43.....	45
Tvorivosť miestnych cirkví vzhľadom na vypracovanie katechizmov.....	45
Katechizmus Katolíckej cirkvi a miestne katechizmy: súzvuk viery.....	46
III. PEDAGOGIKA VIERY.....	47
Pedagogika viery.....	47
„Jediný je váš Učiteľ, Kristus“ (Mt 13,10).....	47
Význam a cieľ tejto časti.....	47
I. Božia pedagogika, prameň a vzor pedagogiky viery1.....	47

Božie pedagogika.....	47
Kristova pedagogika.....	48
Pedagogika Cirkvi.....	48
Božia pedagogika, pôsobenie Ducha Svätého v každom kresťanovi.....	48
Božia pedagogika a katechéza.....	49
Pôvodná pedagogika viery13.....	49
Vernosť Bohu a vernosť človeku18.....	49
Božia „zhovievavosť“,21 škola pre človeka.....	50
Evanjelizovať vychovávaním a vychovávať evanjelizovaním26.....	50
II. Metodologické prvky.....	50
Rôznosť metód v katechéze.....	50
Vzťah medzi obsahom a metódou v katechéze3.....	50
Induktívna a deduktívna metóda7.....	51
Ludská skúsenosť v katechéze9.....	51
Memorovanie v katechéze11.....	52
Úloha katechéta17.....	52
Aktivita a tvorivosť katechizovaných18.....	52
Spoločenstvo, človek a katechéza19.....	53
Dôležitosť skupiny22.....	53
Spoločenská komunikácia23.....	53
IV. ADRESÁTI KATECHÉZY.....	54
Adresáti katechézy.....	54
„Kráľovstvo zahŕňa všetkých“1.....	54
Význam a cieľ tejto časti.....	55
I. Prispôbenie vzhľadom na adresáta	55
Všeobecné aspekty.....	55
Potreba a právo každého veriaceho dostávať primeranú katechézu1.....	55
Potreba a právo spoločenstva5.....	55
Prispôbením sa chce dosiahnuť, aby obsah katechézy bol zdravým a primeraným pokrmom7.....	55
Prispôbenie berie do úvahy rôzne okolnosti.....	56
II. Katechéza podľa veku.....	56
Všeobecné znaky.....	56
KATECHÉZA DOSPELÝCH2.....	56
Dospelí, ku ktorým sa katechéza obracia3.....	56
Prvky a kritériá vlastné katechéze dospelých7.....	57
Všeobecné a osobitné úlohy katechézy dospelých13.....	57
Osobitné formy katechézy dospelých14.....	58
KATECHÉZA DETÍ PREDŠKOLSKÉHO A MLADŠIEHO ŠKOLSKÉHO VEKU15.....	58
Situácia a závažnosť predškolského a mladšieho školského veku16.....	58
Charakteristické znaky katechézy detí predškolského a mladšieho školského veku1959.....	59
Deti bez náboženskej opory rodiny alebo také, čo nechodia do školy24.....	59
KATECHÉZA MLADÝCH25.....	59
Preadolescencia, adolescencia a mladosť26.....	59
Dôležitosť mládeže pre spoločnosť a Cirkev28.....	60
Charakteristické znaky katechézy mladých33.....	60
KATECHÉZA STARÝCH LUDÍ37.....	61
Tretí vek, Boží dar Cirkvi.....	61
Katechéza plnosti a nádeje.....	61
Múdrosť a dialóg38.....	62
III. Katechéza pre špeciálne situácie, mentality, prostredia.....	62

Katechéza postihnutých ¹ a nespôsobilých.....	62
Katechéza spoločnosti na okraji.....	62
Katechéza pre diferencované skupiny ľudí.....	62
Katechéza podľa prostredia.....	63
IV. Katechéza v spoločensko-náboženskom kontexte.....	63
Katechéza v situácii pluralizmu a zložitosti ¹	63
Katechéza vo vzťahu k ľudovému náboženskému cíteniu ⁵	63
Katechéza v ekumenickom kontexte ⁹	64
Katechéza vo vzťahu k židovstvu.....	64
Katechéza vo vzťahu k iným náboženstvám ¹⁸	64
Katechéza vo vzťahu k „novým náboženským hnutiam“ ¹⁹	65
V. Katechéza v spoločensko-kultúrnom kontexte¹.....	65
Katechéza a súčasná kultúra ²	65
Úlohy katechézy v inkulturácii viery ⁵	66
Metodický proces.....	66
Potreby a hodnotiace kritériá.....	66
Zodpovední za proces inkulturácie.....	66
Výsadné formy a cesty.....	67
Reč ⁹	67
Komunikačné prostriedky.....	67
Antropologické prostredie a kultúrne tendencie.....	68
Zásah do konkrétnych situácií.....	68
Úlohy miestnych cirkví ¹⁸	68
Riadené iniciatívy.....	68
V. KATECHIZÁCIA V PARTIKULÁRNEJ CIRKVI.....	69
Katechizácia v partikulárnej cirkvi.....	69
Cieľ a význam tejto časti.....	69
I. Katechetická služba v partikulárnej cirkvi a jej protagonisti.....	69
Partikulárna cirkev ¹	69
Služba katechézy v partikulárnej cirkvi.....	70
Kresťanské spoločenstvo a zodpovednosť za katechizáciu.....	70
Biskup, prvý zodpovedný za katechizáciu partikulárnej cirkvi.....	71
Presbyteri – pastieri a vychovávatelia kresťanského spoločenstva.....	71
Rodičia, prví vychovávatelia viery svojich detí ³⁸	72
Rehoľníci v katechizácii.....	73
Laickí katechéti.....	73
Rôzne, dnes osobitne potrebné typy katechéty.....	74
II. Formácia pre službu katechézy.....	74
Pastorácia katechéty v partikulárnej cirkvi.....	74
Dôležitosť formácie katechéty.....	75
Cieľ a povaha formácie katechéty.....	75
Inšpiračné kritériá formácie katechéty.....	76
Rozmery formácie: byť, vedieť, vedieť konať.....	76
Ľudská, kresťanská a apoštolská zrelosť katechéty.....	76
Biblicko-teologická formácia katechéty.....	77
Vedy o človeku vo formácii katechéty.....	77
Rôzne kritériá, ktorými sa možno inšpirovať pri využití vied o človeku vo formácii katechéty.....	78
Pedagogická formácia.....	78
Formácia katechéty vo vnútri kresťanských spoločenstiev.....	79
Školy pre katechéty a vyššie strediská pre odborníkov v katechéze.....	79

III. Miesta a cesty katechézy.....	80
Kresťanské spoločenstvo ako ohnisko katechézy1.....	80
Rodina ako prostredie alebo prostriedok rastu vo viere.....	80
Krstný katechumenát dospelých9.....	81
Farnosť ako prostredie pre katechézu.....	81
Katolícka škola.....	82
Združenia, hnutia a skupiny veriacich.....	82
Základňové cirkevné spoločenstvá.....	83
IV. Organizácia katechetickej pastorácie v partikulárnej cirkvi	84
ORGANIZÁCIA A VYKONÁVANIE ZODPOVEDNOSTÍ.....	84
Diecézna služba katechézy.....	84
Služby medzidiecéznej spolupráce.....	84
Služba konferencie biskupov.....	84
Služba Svätej stolice.....	85
KOORDINÁCIA KATECHÉZY.....	85
Dôležitosť účinnej koordinácie katechézy.....	85
Rozčlenený a ucelený diecézny katechetický projekt.....	86
Katechizácia v kontexte novej evanjelizácie.....	86
Katechéza v pastorácii výchovy.....	87
NIEKTORÉ ÚLOHY VLASTNÉ KATECHETICKEJ SLUŽBE.....	87
Analýza situácie a potrieb.....	87
Program činnosti a katechetické usmernenia.....	88
Vypracovanie didaktických pomôcok a prostriedkov pre potrebu katechizácie.....	88
Vypracovanie miestnych katechizmov: priama zodpovednosť služby biskupov.....	89
ZÁVER.....	89

SKRATKY DOKUMENTOV MAGISTÉRIA

- AA Druhý vatikánsky koncil, dekrét o laickom apoštoláte Apostolicam actuositatem (18.11.1965)
AG Druhý vatikánsky koncil, dekrét o misijnej činnosti Cirkvi Ad gentes (7.12.1965)
CA JÁN PAVOL II., encyklika Centesimus annus (1.5.1991)
CCL Corpus Christianorum, Series Latina (Thurnholzi 1953)
CD Druhý vatikánsky koncil, dekrét o pastoračnej službe biskupov Christus Dominus (28. 10. 1965)
ChL JÁN PAVOL II., Posynodálna apoštolská exhortácia Christifideles laici (30.12.1988)
COINCAT Consiglio internazionale per la catechesi, Orientamenti La catechesi degli adulti nella comunità cristiana, LEV 1990
CSEL Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum (Wn 1866 ss)
CT JÁN PAVOL II., apoštolská exhortácia Catechesi tradendae, (16.11.1979)
DH Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o náboženskej slobode Dignitatis Humanae (7.12.1965)
DM JÁN PAVOL II., encyklika Dives in misericordia (30.11.1980)
DV Druhý vatikánsky koncil, vieroučná konštitúcia o Božom zjavení Dei Verbum (18.11.1965)
DS H. DENZINGER – A. SCHÖNMETZNER, Enchiridion Syntolorum Definitionum et Declarationum de Rebus Fidei et Morum, Editio XXXV emendata, Romae 1973
EA JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia Ecclesia in Africa (14. 9.1995)
EN PAVOL VI., apoštolská exhortácia Evangelii nuntiandi (8.12.1975)
EV JÁN PAVOL II., encyklika Evangelium vitae (25.3.1995)
FC JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia Familiaris consortio (22.11.1981)
FD JÁN PAVOL II., apoštolská konštitúcia Fidei depositum (11.10.1992)
GCM Kongregácia pre evanjelizáciu národov, Guida per i catechisti – Sprievodca pre katechéto (3.12.1993), Città del Vaticano 1993
GE Druhý vatikánsky koncil, deklarácia o výchove Gravissimum educationis (28.11.1965)
GS Druhý vatikánsky koncil, pastoračná konštitúcia o Cirkvi v súčasnom svete Gaudium et spes (7.12.1965)
KKC Katechizmus Katolíckej cirkvi (11.10.1992)
KKP Kódex kánonického práva (25.1.1983)
LC Kongregácia pre náuku viery, inštrukcia Libertatis conscientia (22.3.1986)
LE JÁN PAVOL II., encyklika Laborem exercens (14.9.1981)
LG Druhý vatikánsky koncil, vieroučná konštitúcia o Cirkvi Lumen gentium (21.11.1964)
MM JÁN XXIII., encyklika Mater et Magistra (15.5.1961)
MPD Synoda biskupov, Messaggio al Popolo di Dio Cum iam ad exitum, dokument o katechéze v dnešných časoch (28.10. 1977) TPV 1977
NA Druhý vatikánsky koncil, dekrét o vzťahoch Cirkvi k nekresťanským náboženstvám Nostra aetate (28.10.1965)
OUDKŽ Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života, slov. vydanie Ordo initiationis christianae adultorum, Editio Typica, TPV 1972
PB JÁN PAVOL II., apoštolská konštitúcia Pastor bonus (28.6.1988)
PG Patrologiae cursus completus, Series Graeca, ed. Jacques–P. Migne, Parisiis 1857 ss.
PL Patrologiae cursus completus, Series Latina, ed. Jacques–P. Migne, Parisiis 1844 ss.
PO Druhý vatikánsky koncil, dekrét o službe a živote kňazov Presbyterorum ordinis (7.12.1965)
PP PAVOL VI., encyklika Populorum progressio (26.3.1967)
RH JÁN PAVOL II., encyklika Redemptor hominis (4.3.1979)
RM JÁN PAVOL II., encyklika Redemptoris missio (7.12.1990)
SC Druhý vatikánsky koncil, konštitúcia o posvätnnej liturgii Sacrosanctum concilium (4.12.1963)
Synoda 1985 Synoda biskupov (mimoriadne zhromaždenie 1985), záverečný dokument Ecclesia sub verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi (7.12.1985), Città del Vaticano 1985
SCh Sources Chrétiennes, Collection, Paris 1946 ss.
SRS JÁN PAVOL II., encyklika Sollicitudo rei socialis (30.12.1987)
TMA JÁN PAVOL II., apoštolská exhortácia Tertio millennio adveniente (10.11.1994)
UR Druhý vatikánsky koncil, dekrét o ekumenizme Unitatis redintegratio (21.11.1964)
UUS JÁN PAVOL II., encyklika Ut unum sint (25.5.1995)
VC JÁN PAVOL II., posynodálna apoštolská exhortácia Vita consecrata (25.3.1996)
VKD (1971) Kongregácia pre klerikov, Všeobecné katechetické direktórium Ad normam decreti (11.4.1971)
VS JÁN PAVOL II., encyklika Veritatis splendor (6.8.1993)

POZNÁMKY

Predslov

1 CD 44.

2 CT 2.

3 CT 3.

4 Zodpovedá II. časti VKD (1971).

5 Má tie isté ciele ako III. časť VKD (1971).

6 Zodpovedá IV. časti VKD (1971).

7 Zodpovedá V. časti VKD (1971). I keď niektorí zo závažných dôvodov odporúčali, aby túto časť predchádzala časť o pedagogike, pre novú formuláciu tretej časti sa radšej zachovalo usporiadanie textu z roku 1971. Chce sa tým podčiarknuť, že záujem o adresáta je účasťou na

Božej pedagogike a je jej dôsledkom, vyjadruje Božiu „blahosklonnosť“ (DV 13) v dejinách spásy, Božie prispôbenie svojho zjavenia podmienkam človeka.

8 Zahŕňa všetky prvky VI. časti VKD (1971).

9 VKD (1971), Úvod.

10 Tamtiež

11 Tamtiež

Úvod

1 GS1.

3 GS 2.

4 SRS 35.

5 SRS 13b; EN 30.

6 CT 29.

7 SRS 41; Dokumenty II. synody biskupov: De Iustitia in mundo (30.11.1971): „Výchova k spravodlivosti“: AAS 63 (1971), str. 935–937; a LC 77.

8 SRS 42; ChL 42; KKC 2444–2448; TMA 51.

9 JÁN XXIII., encyklika Pacem in terris (11.4. 1963) 9–27: AAS 55 (1963), pp. 261-270. Tu sa dozvedáme, ktoré ľudské práva považuje Cirkev za najzákladnejšie. Body 28–34 (AAS 55 (1963), str. 270–273) označujú hlavné „ľudské povinnosti“. Katechéza musí venovať pozornosť obojmu aspektom.

10 SRS 15a.

11 PP 14; CA 29.

12 ChL 5d; SRS 26b; VS 31c.

13 ChL 5a; Synoda 1985, II, D, 1.

14 SRS 15; KKC 2444; CA 57b.

15 ChL 37a; CA 47c.

16 AG 22a.

17 GS 5.

18 GS 54.

19 GS 56c.

20 EN 20; CT 53.

21 GS 19.

22 Tamtiež

23 EN 55; GS 19 a LC 41.

24 Synoda 1985, II, A, 1.

25 ChL 4.

26 RM 38.

27 CA 29 ad c; CA 46c.

28 GS 36. JÁN PAVOL II. v encyklike Dominum et Vivificantem (18.5. 1986), b. 38: AAS 78 (1986), str. 851–852 poukazuje aj na túto súvislosť: „Ideológia „smrti Boha“ sa svojimi dôsledkami ľahko môže ukázať – na rovine teoretickej i praktickej - ideológiou „smrti človeka“.

29 VS 101; EV 19,20.

30 CT 3; MPD 4.

31. TMA 36b; GS 19c.

32 EN 52; CT 19 a 42.

33 EN 56.

34 EN 52.

35 EN 48; CT 54; ChL 34b; VKD (1971) 6; Synoda 1985, II, A, 4.

36 EN 52.

37 EN 52; CT 44.

38 ChL 34b; RM 33d.

39 LG 10.

40 Synoda 1985 Relatio finalis, I, 3.

41 Tamtiež.

42 Kongregácia pre náuku viery, Communio notio (28. 5. 1992), b.1: AAS 85 (1993), str. 838; TMA 36e.

43 CT 19b.

44 CT 43.

45 CT 27b.

46 DV 10c.

47 CT 29b.

48 CT 30.

49 CT 23.

50 CT 58.

51 EN 63.

52 FC 4b; ChL 3e.

53 GS 11; GS 4.

54 GS 62e; FC 5.

I. časť Katechéza v evanjelizačnom poslaní cirkvi

1 Mk 1,15 a paralelné texty; RM 12–20; KKC 541–560.

2 Mt 5, 3–12.

3 Mt 5, 1–7, 29.

4 Mt 13, 11.

5 Mt 18, 1–35.

6 Mt 24, 1–25, 46.

I. kapitola

- 1 DV 3.
2 2 Pt1,4; KKC 51–52.
3 DV 2.
4 Ef 1,9.
5 DV 2.
6 EN 11.
7 GS 22a.
8 Ef 2,8; EN 27.
9 EN 9.
10 Jn 11,52; AG 2b a 3a.
11 DV 15; CT 58; ChL 61; KKC 53,122; Sv. Irenej z Lyonu, Adversus haereses, III, 20, 2: SCh 211, 389–393. I. kap. III. časti tohto direktória.
12 KKC 54–64.
13 DV 2.
14 VKD (1971) 11b.
15 Hebr 1,1–2.
16 DV 4.
17 Lk 24,27.
18 KKC 65; Sv. Ján z Kríža sa vyjadril takto: „Všetko nám povedal jediný raz týmto jediným slovom“ (Výstup na horu Karmel 2,22; Liturgia hodín, I, Čítanie v pondelok druhého adventného týždňa).
19 CT 5; KKC 520 a 2053.
20 KKC 125, ktoré vychádza z DV 18.
21 CT 5. Námetom kristocentrizmu sa podrobnejšie zaoberá v kapitolách „Cieľ katechény: spojenie s Ježišom Kristom“ (III. kap. I. časti) a „Kristocentrizmus evanjeliového poslania“ (I. kap. II. časti).
22 DV 7.
23 DV 7a.
24 DV 8 a KKC 75–79.
25 DV 10b; KKC 85–87.
26 LG 48; AG 1; GS 45; KKC 774–776.
27 Kol 1,26.
28 V Dei Verbum (body 2–5) a v Katechizme katolíckej cirkvi (body 50–175) sa hovorí o viere ako odpovedi na zjavenie. V našom kontexte z katecheticko-pastoračných dôvodov spájame vieru skôr s evanjelizáciou ako zjavením, keďže človek s ním normálne prichádza do styku prostredníctvom evanjelizačného poslania Cirkvi.
29 EN 14.
30 EN 18.
31 Mt 28,19–20.
32 Sk 1,8.
33 Mt 28,19.
34 EN 17.
35 EN 28.
36 EN 22a.
37 EN 47b.
38 EN 18.
39 EN 24d.
40 EN 14.
41 AG 6b.
42 V dynamizme evanjelizácie treba rozlišovať „počiatočné situácie“ (initia), „postupné kroky“ (gradus) a situáciu zrelosti: „Každému položeniu alebo stavu majú zodpovedať primerané činy a vhodné prostriedky“ (AG 6).
43 EN 18-20 a RM 52-54; AG 11–12 a 22.
44 EN 21 a 41; RM 42-43; AG 11.
45 EN 51.52.53; CT 18.19.21.25; RM 44.
46 AG 13; EN 10 a 23; CT 19; RM 46.
47 EN 22; CT 18; AG 14 a RM 47.
48 AG 14; KKC 1212; KKC 1229-1233.
49 EN 23; CT 24; RM 48-49; AG 15.
50 ChL 18.
51 ChL 32, ktoré poukazuje na vnútorný súvis medzi „komúniou“ a „poslaním“.
52 EN 24.
53 CT 18.
54 AG 6f; RM 33 a 48.
55 Sk 6,4. Služba Božieho slova v Cirkvi vykonávajú:
– vysvätení služobníci (KKP 756–757);
– členovia inštitútov zasväteného života z titulu svojho zasvätenia Bohu (KKP 758);
– veriaci laici z titulu krstu a birmovky (KKP 759).
Pokiaľ ide o termín služba ministérium (servitium), treba zdôrazniť, že len stále odvolávanie sa na jediné Kristovo ministérium, ktoré je prameňom, do určitej miery umožňuje aplikovať bez dvojznačnosti aj na nevysvätených veriacich termín ministérium... V pôvodnom význame vyjadruje dielo, ktorým členovia Cirkvi pokračujú v Kristovom poslaní vo vnútri Cirkvi i vo svete. Keď sa však termín diferencuje vzhľadom na rozličné munera a officia, treba si jasne uvedomiť, že len z moci kňazskej vysviacky dosahuje plnosť a jednoznačnosť toho zmyslu, aký mu vždy pripisovala tradícia (JÁN PAVOL II., Prejav na Sympóziu o „Účasti veriacich laikov na ministériu“, n.4: L'Osservatore Romano, 23.4.1994, s.4).
56 EN 22; EN 51-53.
57 EN 42–45.54.57.
58 DV 8c.
59 PO 4b; CD 13c.
60 V Novom zákone sa objavujú najrozličnejšie formy tohto jediného ministéria: „ohlasovanie“, „vyučovanie“, „napomínanie“... Bohatstvo vyjadrení je značné.

- 61 Spôsoby, ktorými sa dostáva do pohybu služba slova, nevychádzajú v skutočnosti zvnútra kresťanského posolstva. Sú to skôr viac-menej vysvetľujúce zdôraznenia, odtiene, postupy prispôbené situácii viery jednotlivcej osoby a jednotlivých skupín ľudí v ich konkrétnych okolnostiach.
- 62 EN 51–53.
- 63 AG 14.
- 64 Jestvujú dôvody rôznej povahy, ktoré oprávňujú používať vyjadrenia „trvalá výchova k viere“ alebo „trvalá katechéza“, pod podmienkou, že sa nerelativizuje prioritný, ustanovujúci, štrukturujúci a špecifický charakter katechézy, nakoľko je základným uvádzaním do kresťanského života. Výraz „trvalá výchova k viere“ sa v katechetickej praxi rozšíril od čias Druhého vatikánskeho koncilu len na označenie druhého stupňa katechézy, ktorá nasleduje po katechéze uvádzania do kresťanského života, a nie na celok katechetickej činnosti. Ako sa rozlišuje medzi základnou formáciou a permanentnou formáciou vzhľadom na prípravu kňazov, pozri: Ján Pavol II., Posynodálna apoštolská exhortácia Pastores dabo vobis (25.3. 1992), V. a VI. kapitola, najmä bod 71: AAS 84 (1992), 729 str; 778 str; 782–783.
- 65 VKD (1971) 19d.
- 66 SC 35; KKC 1154.
- 67 Kongregácia pre náuku viery, Inštrukcia Donum veritatis o cirkevnom povolani teológa (24.5. 1990), b.6: AAS 82 (1990), str.1552.
- 68 VKD (1971) 17; GS 62g.
- 69 Rim 10,17; LG 16 a AG 7; KKC 846–848.
- 70 AG 13a.
- 71 CT 5b.
- 72 CT 20b.
- 73 KKC 166–167.
- 74 KKC 150, 153 a 176.
- 75 DV 5.
- 76 KKC 177.
- 77 EN 10; AG 13b; KKC 1430–1431.
- 78 EN 23.
- 79 AG 13.
- 80 RM 45c.
- 81 RM 46d.
- 82 DV 5; KKC 153.
- 83 DV 5; KKC 153.
- 84 KKC 149.
- 85 CT 20a „Ide o to, aby rástlo v úrovni poznania i v živote poznanie viery, zasiate Duchom Svätým v prvotnom ohlasovaní“.
- 86 RM 46b.
- 87 1 Pt 2,2; Hebr 5,13.
- 88 Ef 4,13.
- 89 OUDKŽ (Obrad uvedenia do kresťanského života) 12.
- 90 Eusebius Cézarejský, Praeparatio evangelica, I,1: Sch 206,6; LG 16; AG 3a.
- 91 ChL 4c.
- 92 OUDKŽ 12 a 111.
- 93 OUDKŽ 6 a 7.
- 94 AG 13b.
- 95 AG 13; EN 10; RM 46; VS 66; OUDKŽ 10.
- 96 AG 13b.
- 97 MPD 8b. KKC 187-189.
- 98 Mt 5,48; LG 11c, 40b, 42e.
- 99 DV 24; EN 45.,
- 100 RM 33.
- 101 RM 33b.
- 102 RM 33b. Je dôležité zobrať na vedomie „prostredia“ (fines), ktoré RM určuje pre „misie poslanie ad gentes“. Nejde len o „územné prostredia“ (RM 37 ad a), ale aj „nové sociálne svety a fenomény“ (RM 37 ad b), ako sú veľké mestá, svet mladých, vystažovalstvo... a „kulturné oblasti alebo moderné areopágy“ (RM 37 ad c), ako je svet komunikácii, vedy, ekológie... V tomto zmysle partikulárna Cirkev, už implantovaná na určitom území, uskutočňuje „misie (poslanie) ad gentes“ nielen „ad extra“, ale aj „ad intra“ vlastných hraníc.
- 103 RM 33c.
- 104 RM 33d.
- 105 RM 33d.
- 106 RM 34b.
- 107 RM 34c. Text konkrétne hovorí o vzájomnom obohacovaní sa medzi misiami ad intra misiami ad extra. V RM 59c sa v tom istom zmysle poukazuje na to, ako „missione ad gentes“ podnecujú národy k rozvoju, zatiaľ čo „nová evanjelizácia“ v rozvinutejších krajinách utvára jasné povedomie solidarity voči druhým.
- 108 RM 31; 34.
- 109 MPD 8.
- 110 VKD (1971) 20; CT 43; IV. časť, II. kap.

II. kapitola

- 1 CT 19.
- 2 Mk 16,15 a Mt 28, 19.
- 3 Mk 16, 16.
- 4 CT 19; VKD (1971) 18.
- 5 OUDKŽ 9–13; KKP 788.
- 6 V tomto direktóriu sa predpokladá, že bežný adresár „kerigmatickej katechézy“ alebo „predkatechézy“ bude mať záujem, alebo cítiť nepokoj vzhľadom na evanjelium. Ak ho absolútne nemá, vyžaduje sa tu „prvé ohlasovanie“.
- 7 OUDKŽ 9, 10, 50; CT 19.
- 8 CT 18; CT 20 c.
- 9 CT 18.

- 10 Tamtiež.
 11 AG 14.
 12 CT 18.
 13 Sv. Cyril Jeruzalemský, Catecheses illuminandorum, I, 11: PG 33, 351–352.
 14 Mt 7, 24–7.
 15 CT 13; CT 15.
 16 KKC 1122.
 17 AG 14; KKC 1212, 1229.
 18 KKC 1253. V krstnom katechumenáte, ktorý je vlastný misiám ad gentes, katechéza predchádza krst. V katechéze pokrstených (detí, mladých alebo dospelých) formácia nasleduje po krste. Ale aj v tomto prípade je cieľom katechézy objavovať a uvádzať do života nesmierne bohatstvá už prijatého krstu. KKC 1231 používa výraz katechumenát po krste. ChL 61 používa výraz katechéza po krste.
 19 CD 14.
 20 CT 22; CT 18d, 21b.
 21 CT 21.
 22 CT 21. V tomto príspevku synody, zahrnutom do Catechesi tradendae, treba podčiarknuť dve pravdy: starosť o uvedenie si pastoračného problému („nástojím na potrebe organickej a systematickej kresťanskej výuky, pretože z rozličných strán sa usilujú zľahčovať jej dôležitosť“); a skutočnosť, že organickosť katechézy sa považuje za hlavnú charakteristiku, ktorou sa vyznačuje.
 23 CT 21.
 24 CT 20; Sv. Augustín, „De catechizandis rudibus“, IV, 8: CCL 46, 128–129.
 25 CT 21b.
 26 CT 21c.
 27 AG 14; CT 33 a KKC 1231.
 28 VKD (1971) 31.
 29 CT 24.
 30 DV 21.
 31 Jn 17, 21.
 32 CT 48; SC 52; DV 24; VKD (1971) 17; Rímsky misál, Ordo Lectionum Missae, n.24, (vyd. SÚSCM Typis Polyglottis Vaticanis 1980).
 33 DV 21–25; Pápežská biblická komisia, dokument „Interpretácia Biblie v Cirkvi“ (21.9.1993), IV,C, 2–3, Città del Vaticano 1993.
 34 SRS 41; CA 5.53–62; VKD (1971) 26; Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu (Kongregácia pre semináre a študijné inštitúty, Dokument Usmernenia pre štúdium a vyučovanie sociálnej náuky Cirkvi vo formácii kňazov (30.12.1988), Rím 1988.
 35 CT 23; SC 35 ad 3; KKP 777, ad 1 a 2.
 36 CT 21c a 47; VKD (1971) 96 c, d, e, f.
 37 1 Pt 3,15; Kongregácia pre náuku viery, Inštrukcia Donum veritatis, n. 6b: l.c. 1552. Pozri aj CT 61 o súvzťažnosti medzi katechézou a teológiou.
 38 CT 45c.
 39 Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu (Kongregácia pre semináre a študijné inštitúty), Dimensione religiosa dell'educazione nella Scuola cattolica. Lineamenti per la riflessione e la revisione (7.4.1988), n. 68, Tipografia Poliglotta Vaticana, Roma 1988; Ján Pavol II, Alokúcia kňazom rímskej diecézy (5.3.1981); Insegnamenti di Giovanni Paolo II, IV/1, str. 629–630; CD 13c; KKP 761.
 40 Kongregácia pre katolícku výchovu, dokument L'ecole catholique (19.3.1977), n. 26, Typographie Polyglotte Vaticane 1977.
 41 CT 69. Treba si všimnúť, že originalita školského vyučovania náboženstva nespočíva len v umožňovaní dialógu s kultúrou vo všeobecnosti, lebo sa týka všetkých foriem služby slova. V školskom vyučovaní náboženstva ide bezprostrednejšie o podnecovanie takéhoto dialógu v osobnom procese systematickej a kritickej iniciácie a stretnutia s kultúrnym dedičstvom, ktoré škola napomáha.
 42 Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu (Kongregácia pre semináre a študijné inštitúty), Dimensione religiosa dell'educazione nella Scuola cattolica. Lineamenti per la riflessione e la revisione, n. 70, l. c.
 43 Ján Pavol II, Allocuzione al Simposio del Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa sull'Insegnamento della Religione Cattolica nella scuola pubblica (15.4.1991): Insegnamenti di Giovanni Paolo II, XIV/1, pp. 780 s.
 44 Tamtiež.
 45 CT 69; Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu (Kongregácia pre semináre a študijné inštitúty), Dimensione religiosa dell'educazione nella Scuola cattolica. Lineamenti per la riflessione e la revisione, n. 66: l. c.
 46 CT 33.
 47 CT 34.

III. kapitola

- 1 s tým, čo sa naznačilo v I. kap. tejto časti v odseku „Odvodzďavanie zjavenia prostredníctvom Cirkvi – dielo Ducha Svätého „, a v I. kap. II. časti v odseku „Cirkevný charakter evanjeliového posolstva“. EN 60, ktoré hovorí o cirkevnom charaktere akéhokoľvek evanjelizačného činu.
 3 VKD (1971) 13.
 4 AG 22a.
 5 CT 28, OUDKŽ 25 a 183–187. Traditio-redditio symboli (odovzdanie a vrátenie symbolu) bolo a je dôležitým prvkom krstného katechumenátu. Dvojpolovosť tohto gesta vyjadruje dvojitý rozmer viery: prijatý dar (traditio) a osobnú inkulturovanú odpoveď (redditio). CT 28 o vhodnom a častejšom použití tohto výrazného obradu.
 6 LG 64.
 7 KKC 169. Vzťah medzi materstvom Cirkvi a jej úlohou vychovávateľky veľmi dobre vyjadril Gregor Veľký: „Keď sa Cirkev stala plodnou a počala svojich synov pomocou služby ohlasovania, necháva ich v svojom lone rásť svojím vyučovaním“ (Moralia in Iob, XIX, 12; CCL 143a, 970).
 8 CT 5; KKC 426; AG 14a. Vzhľadom na tento kristologický cieľ katechézy pozri I. kap. I. časti, odsek „Ježiš Kristus, prostredník a plnosť zjavenia“ a I. kap. II. časti, odsek „Kristocentrizmus evanjeliového posolstva“.
 9 AG 13b.
 10 CT 20c.
 11 LG 7b.
 12 MPD 8; KKC 185–197.
 13 KKC 189.
 14 KKC 189–190 a 197. 15 KKC 2113.
 15 KKC 2113.
 16 KKC 166–167; KKC 196.

- 17 RM 45.
 18 Aj VKD (1971) 21–29 rozlišujú medzi cieľmi (finis) a úlohami (munera) katechézy. Úlohy katechézy sú špecifické ciele, v ktorých sa konkretizujú všeobecné ciele.
 19 Mk 4, 10–12.
 20 Mt 6,5–6.
 21 Mt 10,5–15.
 22 CT 21b.
 23 GE 4; OUDKŽ 19; KKP 788, 2.
 24 VKD (1971) 36a.
 25 VKD (1971) 24.
 26 DV 25a.
 27 SC 7. 28 - SC 14.
 29 VKD (1971) 25 b.
 30 AG 13.
 31 LC 62; KKC 1965–1986. KKC v bode 1697 spresňuje charakteristiky, aké má katechéza mať pokiaľ ide o morálnu formáciu.
 32 VS 107.
 33 CT 29f.
 34 OUDKŽ 25 a 188–191.
 35 KKC 2761.
 36 PO 6d.
 37 AG 14d.
 38 VKD (1971) 27.
 39 UR 3b.
 40 CT 32; KKC 821; CT 32–34.
 41 CT 24c a VKD (1971) 28.
 42 LG 31b a ChL 15; KKC 898–900.
 43 Mt 10,5–42 a Lk 10,1–20.
 44 EN 53 a RM 55–57.
 45 RM 55b; Pápežská rada pre dialóg s náboženstvami a Kongregácia pre evanjelizáciu národov, Inštrukcia Dialogo e Annuncio. Riflessioni e orientamenti de Evangelio nuntiando et de Dialogo inter Religioso (19. 5. 1991), nn. 14–54: AAS 84 (1992) pp. 419–432. KKC 839–845; Keď sa vo IV. kap. IV. časti hovorí o adresátoch katechézy, je to návrat k téme „Katechéza v kontexte iných náboženstiev“.
 46 RM 55a.
 47 KKP 773 a 788. 2.
 48 VKD (1971) 22 a 23.
 49 VKD (1971) 26.
 50 VKD (1971) 31b.
 51 OUDKŽ 19.
 52 OUDKŽ 9–13.
 53 OUDKŽ 14–20; 68–72; 98–105;
 54 OUDKŽ 93; MPD 8c.
 55 OUDKŽ 21–26; 133–142; 152–159.
 56 OUDKŽ 25 a 183–187.
 57 OUDKŽ 25 a 188–192.
 58 OUDKŽ 37–40; 235–239.
 59 Táto postupnosť sa odráža aj v pomenovaniach, aké Cirkev používa na označenie tých, čo sa stretávajú v rôznych etapách krstného katechumenátu: „sympatizujúci“ (OUDKŽ 12), ktorý je už naklonený viere, ale ešte neverí úplne; „katechumen“ (OUDKŽ 17–18), pevne rozhodnutý nasledovať Ježiša Krista; „vyvolený“ alebo „spolužiadajúci“ (OUDKŽ 24), pozvaný prijať krst; „novopokrstený“ (OUDKŽ 31–36), pomocou krstu práve zrodený pre svetlo; „veriaci kresťan“ (OUDKŽ 39), zrelý vo viere a aktívny člen kresťanského spoločenstva.
 60 MPD 8; EN 44; ChL 61.
 61 V tomto Všeobecnom direktóriu pre katechizáciu sa používajú dva odlišné výrazy „katechumeni“ a „katechizovaní“, aby sa zvýraznil tento rozdiel. KKP v kán. 204 a 206 pripomína rozdielny spôsob s Cirkvou, aké majú katechumeni a veriaci kresťania.
 62 OUDKŽ 295. Aj Obrad uvedenia dospelých do kresťanského života vo IV. kap. berie do úvahy prípad pokrstených dospelých, ktorí potrebujú katechézu uvádzania do kresťanského života. CT 44 spresňuje rôzne okolnosti, v ktorých sa táto katechéza uvádzania do kresťanského života považuje za potrebnú.
 63 AG 14d.
 64 Metod Olympský napríklad myslí na toto materské pôsobenie kresťanského spoločenstva, keď hovorí: „Pokiaľ ide o tých, čo sú ešte nedokonalí (v kresťanskom živote), zrelší ich formujú a privádzajú ich na svetlo, ako to robí matka“: Metod Olympijský, Symposium, III,8: SCh 95,111. V tom istom zmysle pozri: Sv. Gregor Veľký, Homiliarum in Evangelia, I, III, 2: PL 76, 1086.
 65 OUDKŽ 8.
 66 CT 53.
 67 VKD (1971) 130. Tento bod sa začína nasledujúcim tvrdením: „Katechumenát dospelých, ktorý je súčasne katechézou, liturgickou účasťou a komunikačným životom, je typický prípad inštitúcie, ktorá vzniká za spolupráce rozličných pastoračných činností“ (tamtiež).

II. časť

1 VKD (1971) 36a.

I. kapitola

1 CT 27.

2 DV 10a a b; 1 Tim 6,20 a 2 Tim 1,14.

3 Mt 13,52.

4 DV 13.

5 Tamtiež.

6 DV 10.

7 Ako vidno, používajú sa oba výrazy: prameň aj pramene. O „prameni“ katechézy sa hovorí vtedy, keď sa chce zdôrazniť, že Božie slovo je jedno, pripomínajúc pritom pojem zjavenia v Dei Verbum, a nasleduje sa tým aj CT 27, ktorá tiež hovorí o prameni katechézy. Napriek

- tomu sa však ponechal aj výraz pramene, čím sa sleduje bežné katechetické použitie tohto výrazu na označenie konkrétnych miest, z ktorých katechéza čerpá svoje poslanstvo; VKD (1971) 45.
- 8 VKD (1971) 45 b.
 - 9 DV 9.
 - 10 Tamtiež.
 - 11 DV 10b.
 - 12 DV 10c.
 - 13 MPD 9.
 - 14 KKC 426–429; CT 5–6; VKD (1971) 40.
 - 15 CT 5.
 - 16 VKD (1971) 41a; VKD (1971) 39, 40, 44.
 - 17 GS 10.
 - 18 CT 6.
 - 19 1 Kor 15,1–4; EN 15
 - 20 CT 11b.
 - 21 KKC 139.
 - 22 Jn 14,6.
 - 23 Výraz „Jeden z Trojice“ sa použil na V. ekumenickom koncile v Konštantinopole (r.553): Constantinopolitanum II, Sessio VIII, can. 4: DS 424. Pripomenutý je v KKC 468.
 - 24 KKC 234; KKC 2157.
 - 25 KD (1971) 41; Ef 2,18.
 - 26 VKD (1971) 41.
 - 27 KKC 258, 236 a 259.
 - 28 KKC 236.
 - 29 KKC 450.
 - 30 KKC 1702; 1878. SRS 40 používa výraz „vzor jednoty“, odvolávajúc sa na túto tému. KKC nazýva spoločenstvo Najsvätejšej Trojice „prameňom a kritériom pravdy každého vzťahu“.
 - 31 LG 4b, ktoré doslovne cituje sv. Cypriána, De dominica oratione 23: CCL 3A2, 105.
 - 32 EN 11–14; RM 12–0; KKC 541–556.
 - 33 Liturgia Cirkvi sa na Veľkonočnú vigíliu vyjadruje takto: „...daj, aby tvoj vykúpený ľud poznal, aké vznešené bolo dielo stvorenia na počiatku a o koľko vznešenejšie bolo dielo vykúpenia v plnosti času, keď sa obetoval náš veľkonočný Baránok Ježiš Kristus“ (Missale Romanum [Editio Typica Altera – 1975], Vigília Paschalis, Oratio post primam lectionem).
 - 34 EN 9.
 - 35 CT 25.
 - 36 EN 26.
 - 37 Tento dar spásy nám udeľuje „ospravedlnenie pomocou milosti viery a sviatostí Cirkvi. Táto milosť nás oslobodzuje od hriechu a uvádza nás do spoločenstva s Bohom“ (LC 52).
 - 38 EN 27.
 - 39 LG 3 a 5.
 - 40 RM 16.
 - 41 GS 39.
 - 42 LG 5.
 - 43 RM 20.
 - 44 EN 28.
 - 45 EN 30–35.
 - 46 EN 30.
 - 47 CA 57; KKC 2444.
 - 48 EN 30.
 - 49 EN 32; SRS 41 a RM 58.
 - 50 EN 32.
 - 51 EN 33; LC: táto inštrukcia je povinným východiskovým bodom pre katechézu.
 - 52 LC 71.
 - 53 CA 57; LC 68; SRS 42; KKC 2443–2449.
 - 54 LC 68.
 - 55 SRS 41; LC 77. Na synode v roku 1971 sa hovorilo na tému, ktorá má pre katechézu základnú dôležitosť: „Výchova k spravodlivosti“: Documenti del sinodo dei vescovi, II: De Iustitia in mundo, III: l. c. 835–937.
 - 56 OUDKŽ 75; KKC 1253.
 - 57 KKC 172–175, kde sa pod vplyvom sv. Ireneja Lyonského rozoberá celé bohatstvo, obsiahnuté len v samej viere.
 - 58 KKC 815: „Jednotu putujúcej Cirkvi zabezpečujú aj viditeľné zväzky spoločenstva: vyznávanie jedinej viery, prijatej od apoštolov; spoločné slávenie bohoslužby, predovšetkým sviatostí; apoštolské nástupníctvo prostredníctvom sviatosti posvätného stavu (sacramentum ordinis), ktorá udržiava bratskú svornosť Božej rodiny“.
 - 59 EN 61, ktoré preberá Gregora Veľkého a Didaché.
 - 60 KKC 1076.
 - 61 VKD (1971) 44.
 - 62 Keď cirkevní Otcovia opierajú obsah katechézy o vyrozprávanie udalostí spásy, chcú tak zakoreniť kresťanstvo v čase, poukazujúc na to, že to boli dejiny spásy, a nie len náboženská filozofia; takisto chcú urobiť zjavným, že Kristus bol stredom týchto dejín.
 - 63 KKC 54–64. V týchto textoch Katechizmu, ktoré sú východiskové pre biblickú katechézu, označujú sa najdôležitejšie etapy zjavenia, v ktorých je kľúčovou témou zmluva. KKC 1081 a 1093.
 - 64 DV 4.
 - 65 VKD (1971) 11.
 - 66 KKC 1095; KKC 1075; KKC 1116; KKC 129–130 a 1093–1094.
 - 67 KKC 1095. KKC v bode 1075 stanovuje indiktívny charakter tejto „mystagogickej katechézy“, lebo „postupuje od viditeľného k neviditeľnému, od naznačujúceho k naznačenému, od „sviatostí“ k „tajomstvám“.
 - 68 DV 2.
 - 69 VKD (1971) 72; KKC 39–43.
 - 70 V. kap. IV. časti.

- 71 AG 10; AG 22a.
72 CT 53; EN 20.
73 Termín „inkulturácia“ prevzali viaceré dokumenty Magistéria. Pozri: CT 53; RM 52–54. Pojem „kultúra“, či vo všeobecnom, alebo „sociologickom a etnologickom“ zmysle vysvetľuje GS 53; aj ChL 44a.
74 AG 22a; LG 13 a 17; GS 53–62; VKD (1971) 37.
75 RM 52b, ktoré hovorí o „dlhom čase“ potrebnom na inkulturáciu.
76 EN 20; EN 63; RM 52.76 EN 20; EN 63; RM 52.
77 LG 13 používa výraz „zveľaďuje a osvojuje (fovet et assumit)“.
78 LG 17 sa vyjadruje takto: aby „ozdravelo, povznieslo sa a dozrelo (sanare, elevare et consummare)“.
79 EN 19 sa vyjadruje takto: „dosiahnuť a takmer pretvárať“.
80 RM 54a.
81 RM 54b.
82 GCM 12.
83 KKC 24.
84 CT 30.
85 tamtiež.
86 VKD (1971) 38a.
87 VKD (1971) 38b.
88 Mt 11,30.
89 EN 63 používa výrazy „transferre“ a „translatio“; RM 53b.
90 EN 63c; CT 53c a CT 31.
91 Synoda 1985, II, D, 3; EN 65.
92 CT 31, ktorá takisto vysvetľuje integritu posolstva; VKD (1971) 39 a 43.
93 KKC 234.
94 UR 11.
95 VKD (1971) 43.
96 VKD (1971) 41.
97 Pokiaľ ide o symbol, sv. Cyril Jeruzalemský horoví: „Táto syntéza viery nebola zostavená podľa ľudských mienok, ale z celého Písma sa zozbieralo to, čo je v ňom najdôležitejšie, aby sa mohlo podať jediné učenie viery v celej jeho integrite“ (Catecheses illuminandorum, 5, 12: PG 33, 521). Text sa uvádza aj v KKC 186; KKC 194.
98 KKC 1211.
99 KKC 1211.
100 Sv. Augustín predstavuje „reč na vrchu“ ako „dokonalú chartu kresťanského života... ktorá obsahuje všetky príkazy potrebné k tomu, aby sme ho mohli viesť“ (De sermone Domini in monte, 1, 1: CCL 35, 1); EN 8.
101 Očtenáš je naozaj „zhrnutím celého evanjelia“ (Tertulian De oratione, 1: CSEL 20, 181); „Prejdite všetky modlitby v Písmach a neverím, že by ste sa stretli s takou, ktorá by nebola obsiahnutá v Pánovej modlitbe“ (Sv. Augustín, Epistola, 130, c. 12: PL 33, 502); KKC 2761.
102 GS 22a.
103 tamtiež
104 CT 22c; EN 29.
105 GS 22b.
106 KKC 521; KKC 519–521.
107 CT 20b.
108 Rim 6,4.
109 VKD (1971) 74; CT 29.
110 AG 8a.
111 Flp 1, 27.
112 KKC 1697.
113 KKC 1145–1152.
114 II. kap. III. časti.
115 VKD (1971) 46.
116 CT 31.
117 KKP 775 §§ 1–3.

II. kapitola

- 1 FD 2d.
2 FD 4a.
3 VKD (1971) Úvod.
4 VKD (1971) II. kap. III. časti.
5 KKC 11.
6 FD 4a; FD 4b.
7 KKC 815.
8 FD 4a; FD 4c.
9 FD 1f; FD 4c.
10 FD 4d.
11 Tamtiež.
12 FD 3d.
13 FD 3e.
14 KKC 13.
15 III. kap. I. časti tohto direktória.
16 Kard. J. Ratzinger, Katechizmus Katolíckej cirkvi a optimizmus vykúpených, in J.Ratzinger – C.Schönborn, Krátky úvod do Katechizmu Katolíckej cirkvi [pôvodný titul Kleine Einführung zum Katechismus der Katholischen Kirche, München 1993], Roma 1994, str. 26–27.
17 KKC 189–190; 1077–1109; 1693–1695; 2564 atď.
18 KKC 27–49; 355–379; 456–478; 1699–1756 atď.
19 GS 22a.
20 VKD (1971) 119.
21 KKC 24.

- 22 DV 21.
 23 MPD 9c; Pápežská biblická komisia, dokument Interpretácia Biblie v Cirkvi, IV, C, 3: I.c.
 24 CT 27; Synoda 1985, II, B, a, 1.
 25 DV 9.
 26 MPD 9.
 27 DV 8c.
 28 Keď Druhý vatikánsky koncil naliehal, aby sa obnovil katechumenát, podčiarkol jeho nutnú postupnosť: „Nech sa obnoví viacstupňový katechumenát dospelých“ (SC 64).
 29 Ako príklad je významné svedectvo Origena: „Keď opustiš temnoty modlárstva a túžiš dospieť k poznaniu Božieho zákona, tam sa začína tvoj odchod z Egypta. Keď si už pridružený k zástupu katechumenov a začal si poslúchať prikazy Cirkvi, už si prešiel cez Červené more. Počas každodenných zastávok na púšti venuješ sa počúvaniu Božieho zákona a kontempluješ Mojžišovu tvár, ktorá ti zjavuje Pánovu slávu. Ale keď pristúpiš k duchovným prameňom krstu..., prejdeš cez Jordán... a vstúpiš do zasľúbenej zeme“ (Origenes, Homiliae in Iesu Nave, IV, 1: SCR 71, 149).
 30 KKC 13.
 31 Tento odsek sa vzťahuje výlučne na oficiálne katechizmy, teda na také, ktoré diecézny biskup (KKP 775, 1 §1) alebo konferencia biskupov (KKP 775, 2 §2) prevezme ako vlastné. O neoficiálnych katechizmoch (KKP 827,1) a iných pracovných pomôckach pre katechizáciu (VKD 1971 116) bude reč vo IV.kap. V. časti.
 32 FD 4c.
 33 FD 4d.
 34 KKP 775.
 35 CT 53a; KKC 24.
 36 CT 50.
 37 DV 15.
 38 DV 13.
 39 DV 13.
 40 DV 13. Nevýslovná láskavosť, prozreteľnosť, starostlivosť a blahosklonnosť sú výrazy, ktoré v Zjavení definujú Božiu pedagogiku. Ukazujú Božie prianie prispôbiť sa (synkatabasis) človeku. Tým istým duchom sa má riadiť vypracovanie miestnych katechizmov.
 41 VKD (1971) 119.
 42 Do katechézy spolu s pomôckami vstupujú ďalšie významné faktory: osoba katechéty, jeho metóda odovzdávania, vzťah medzi katechétom a katechizovaným, rešpektovanie vnútorného rytmu prijímania zo strany adresáta, ovzdušie lásky a viery v komunikovaní, aktívne zapájanie sa kresťanského spoločenstva atď.
 43 I. kap. IV. časti.
 44 KKC 24.
 45 GS 44.
 46 CT 53a.
 47 CT 55c; MPD 7; VKD (1971) 34.
 48 CT 36-45.
 49 V miestnych katechizmoch sa musí venovať pozornosť ľudovej zbožnosti a jej usmerneniu (EN 48; CT 54 a KKC 1674-1676), ako aj veciam, týkajúcich sa ekumenického dialógu (CT 32–34; KKC 817–822) a dialógu medzi náboženstvami (EN 53; RM 55–57 a KKC 839–845).
 50 LC 72, ktoré rozlišuje medzi „princípmi uvažovania“, „kritériami hodnotenia“ a „riadiacimi prvkami konania“, ktoré poskytuje vo svojej sociálnej náuke. Katechizmus bude vedieť rozlišovať tieto roviny.
 51 Ide tu hlavne o „rozličné spoločensko-náboženské situácie“ vzhľadom na evanjelizáciu. Hovorí sa o nich v I. kap. I. časti.
 52 O rozlíšení medzi miestnymi katechizmami a syntetickými dielami KKC treba si všimnúť, čo v tejto veci stanovuje dokument Kongregácie pre náuku viery – Kongregácie pre klerikov, List predsedom konferencií biskupov – Pokyny týkajúce sa „syntetických diel“ Katechizmu Katolíckej cirkvi (Prot. n. 94004378 zo dňa 20.12.1994), odseky 1–5. Okrem iného sa tam hovorí: „Syntetické diela KKC môže niekto mylne považovať za náhradu miestnych katechizmov až natoľko, že to odvedie od ich prípravy, hoci v nich chýbajú prispôbenia osobitným situáciám adresátov, aké si katechéza vyžaduje“ (Odsek 4).
 53 KKP 775 §§ 1–2.
 54 Otázka reči či už v miestnych katechizmoch alebo v katechetickom úkone má základný význam: CT 59.
 55 EN 63. V tejto citlivej úlohe prispôbenia–pretlmočenia, ako o nej hovorí text, je veľmi dôležité vziať do úvahy pripomienku Kongregácie pre náuku viery a Kongregácie pre klerikov v dokumente: Pokyny týkajúce sa „syntetických diel“ KKC, odsek 3: I. c.: „Vypracovanie miestnych katechizmov, ktoré majú pred sebou ako „hodnoverný východiskový text“ KKC (FD 4), zostáva dôležitým cieľom pre biskupské zbory. Ale ťažkosti, aké možno predpokladať pri takomto podujatí, bude možné prekonať len vtedy, keď pomocou náležitých, a teda aj dlhšieho času osvojovania si KKC, bude v teologickom, katechetickom a jazykovom zmysle pripravená pôda na reálne dielo inkulturácie obsahu Katechizmu.“
 56 GS 62b.
 57 FD 4b.
 58 RM 54b.
 59 KKC 815.
 60 LG 23a.
 61 Kongregácia pre učenie viery, Communio notio, n. 9: I. c. 843.
 62 CT 63b.

III. časť

- 1 Jn 15,15; Mk 9,33–37; 10,41–45.
 2 CT 9.
 3 Mk 8,14–21.27.
 4 Mk 4,34; Lk 12,41.
 5 Lk 11,1–2.
 6 Lk 10,1–20.
 7 Jn 16,13.
 8 Mt 10,20; Jn 15–26; Sk 4,31.
 9 CT 9.
 10 CT 58.

I. kapitola

- 1 DV 15; VKD (1971) 33; CT 58; ChL 61; KKC 53, 122, 684, 708, 1145, 1609, 1950, 1964.
- 2 Dt 8,5; Oz 11,3–4; Prís 3, 11–12.
- 3 Dt 4,36–40; 11,2–7.
- 4 Ex 12,25–27; Dt 6,4–8; 6,20–25; 31,12–13; Joz 4,20.
- 5 Am 4,6; Oz 7,10; Jer 2,30; Prís 3,11–12; Hebr 12,4–11; Zjv 3,19.
- 6 Mk 8,34–38; Mt 8,18–22.
- 7 LG 1.
- 8 KKC 169; GE 3c.
- 9 GE 4.
- 10 Pavol VI., encyklika *Ecclesiam suam* (6.8. 1964), III: AAS 56 (1964), 637 – 659
- 11 DV 2.
- 12 RM 15; KKC 24b–25; VKD (1971) 10.
- 13 MPD 11; CT 58.
- 14 CT 52.
- 15 Pavol VI., encyklika *Ecclesiam Suam*, I. c. 609–659.
- 16 MPD 7–11; KKC 3; 13; VKD (1971) 36.
- 17 DV 5.
- 18 MPD 7; CT 55; VKD (1971) 4.
- 19 CT 55.
- 20 VKD (1971) 10, 22.
- 21 DV 13; KKC 684.
- 22 DV 2.
- 23 DV 13.
- 24 EN 63; CT 59.
- 25 CT 31.
- 26 GE 1–4; CT 58.

II. kapitola

- 1 CT 51.
- 2 CT 51.
- 3 CT 31, 52, 59.
- 4 CT 52.
- 5 Pápežská biblická komisia, dokument *Interpretácia Biblie v Cirkvi*, I. c.
- 6 MPD 9.
- 7 VKD (1971) 72.
- 8 VKD (1971) 72.
- 9 VKD (1971) 74; CT 22.
- 10 Tu máme na mysli skúsenosti, spojené s „veľkými otázkami“ o živote a skutočnosti, a najmä o človeku, ako je: Božia existencia, osud človeka, počiatok a záver dejín, pravda o dobre a zle, zmysel utrpenia, lásky, budúcnosti...; EN 53; CT 22 a 39.
- 11 III. kap. I. časti; VKD (1971) 73; CT 55.
- 12 MPD 9.
- 13 CT 55.
- 14 KKC 22.
- 15 CT 55.
- 16 III. kap. I. časti, odsek „Krstný katechumenát – štruktúra a postupnosť“.
- 17 VKD (1971) 71; I. a II. kap. V. časti.
- 18 VKD (1971) 75.
- 19 I. kap. V. časti.
- 20 AG 14; VKD (1971) 35; CT 24.
- 21 EN 46.
- 22 VKD (1971) 76.
- 23 VKD (1971) 122–123; EN 45; CT 46; FC 76; ChL 44; RM 37; Pápežská rada pre spoločenské komunikačné prostriedky, *inštrukcia Aetatis novae* (22.2.1992). AAS 84 (1992), str. 447–468; EA 71; 122–124.
- 24 RM 37.
- 25 *Aetatis novae*, I. c., n. 11.
- 26 EN 45.
- 27 CT 46.
- 28 VKD (1971) 122.
- 29 RM 37.
- 30 EN 45.
- 31 FC 76.
- 32 ChL 44.

IV. časť

- 1 RM 15; EN 49–50; CT 35s; RM 14; 23.
- 2 Lk 4,18.
- 3 Mk 16,15.
- 4 Všeobecný úvod.
- 5 VKD (1971) 77.

I. kapitola

- 1 EN 49–50; CT 14; 35 s.
- 2 RH 13; EN 31.
- 3 RH 13–14; KKC 24.
- 4 VKD (1971) 75.

- 5 VKD (1971) 21.
- 6 CT 13.
- 7 GS 44; EN 63; CT 31; KKC 24–25.
- 8 GS 44. Táto IV. časť preberá dvojaký termín – prispôsobenie a inkulturácia. Používa ho aj Magistérium, a sú na to aj praktické dôvody. Prvý termín vyjadruje predovšetkým pozornosť, venovanú ľuďom, druhý vyjadruje pozornosť kultúrnemu kontextu.
- 9 RM 33.
- 10 KKC 24.
- 11 RH 14.

II. kapitola

- 1 CT 45.
- 2 VKD (1971) 20; 92–97; CT 43–44; COINCAT, Katechéza dospelých v kresťanskom spoločenstve, 1990.
- 3 VKD (1971), 20; CT 19; 44; COINCAT 10–18.
- 4 COINCAT 10–18.
- 5 CT 44.
- 6 CT 19.
- 7 VKD (1971) 92–94; CT 43; COINCAT 20–5; 26–30; 33–84.
- 8 1 Kor 13,11; Ef 4,13.
- 9 COINCAT 33–84.
- 10 COINCAT 26–30.
- 11 LG 31; EN 70; ChL 23.
- 12 ChL 57–59.
- 13 VKD (1971) 97.
- 14 II. kap. I. časti; VKD (1971) 96.
- 15 VKD (1971) 78–81; CT 36–37.
- 16 VKD (1971) 78–79; ChL 47.
- 17 ChL 47.
- 18 Mk 10,14.
- 19 VKD (1971) 78–79; CT 37.
- 20 CT 37.
- 21 Posvätná kongregácia pre Boží kult, Direktórium pre sväté omše s účasťou detí (1.11. 1973): AAS 66 (1974), str. 30–46.
- 22 VKD (1971) 79.
- 23 VKD (1971) 78, 79.
- 24 VKD (1971) 80–81; CT 42.
- 25 VKD (1971) 82–91; EN 72; CT 38–42.
- 26 VKD (1971) 83.
- 27 Úvod 23–24.
- 28 VKD (1971) 82; EN 72; MDP 3; CT 38–39; ChL 46; TMA 58.
- 29 GE 2; ChL 46.
- 30 Mt 19,16–22; Ján Pavol II., List mladým Parati semper (31.3. 1985): AAS 77 (1985) str. 579–628.
- 31 Ján Pavol II., Parati semper, cit., n. 3.
- 32 ChL 46; VKD (1971) 89.
- 33 VKD (1971) 84–89; CT 38–40.
- 34 VKD (1971) 87.
- 35 Iné významné témy: vzťah medzi vierou a rozumom; existencia a zmysel Boha; problém zla; Kristova osoba; Cirkev; etický poriadok vo vzťahu k osobnej subjektivite; stretnutie muža a ženy; sociálna náuka Cirkvi...
- 36 CT 40.
- 37 VKD (1971) 95; ChL 48.
- 38 ChL 48.

III. kapitola

- 1 VKD (1971) 91;
- 2 CT 59.

IV. kapitola

- 1 EN 51–56; MPD 15.
- 2 Úvod 23–24.
- 3 EN 54.
- 4 1 Pt 3,15.
- 5 VKD (1971) 6; EN 48; CT 54.
- 6 EN 48.
- 7 EN 48.
- 8 Pavol VI., apoštolská exhortácia Marialis cultus (2.2.1974), nn. 24, 25, 29: AAS 66 (1979), str.134–136,141.
- 9 VKD (1971) 27; MDP 15; EN 54; CT 32–34; Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov, Direktórium pre aplikovanie zásad a noriem o ekumenizme (25.3.1993) 61: AAS 85 (1993), str.. 1063–1064; TMA 34; Ján Pavol II., encyklika Ut unum sint (25.5.1995), č.18: AAS 87 (1995), str. 932.
- 10 CT 32.
- 11 UR 11.
- 12 Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov, Direktórium pre ekumenizmus, n. 190, l. c., p. 1107.
- 13 CT 33.
- 14 NA 4; Sekretariát pre jednotu kresťanov (Komisia pre vzťahy so židovstvom), Židia a židovstvo v katolíckych kázňach a katolíckej katechéze (24.6.1985).
- 15 KKC 839.
- 16 Sekretariát pre jednotu kresťanov, Židia a židovstvo, cit. n. VII.
- 17 NA 4.
- 18 EN 53; MPD 15; ChL 35; RM 55–57; KKC 839–845; TMA 53; Pápežská rada pre dialóg s náboženstvami a Kongregácia pre evanjelizáciu národov, Inštrukcia Dialóg a ohlasovanie (19.5.1991): AAS 84 (1992) str. 414–446; 1263

- 19 Sekretariát pre jednotu kresťanov, Sekretariát pre nekresťanov, Sekretariát pre neveriacich, Pápežská rada pre kultúru, referát Jav siekt alebo nových náboženských hnutí: pastoračná výzva: „L'Osservatore Romano“ zo dňa 7.5.1986.
20 Jav siekt alebo nových náboženských hnutí: pastoračná výzva, cit., n. 5.4.
21 RM 38.

V. kapitola

- 1 I. kap. II. časti; VKD (1971) 8; EN 20; 63; CT 53 RM 52–54; Ján Pavol II., Prejav k členom Medzinárodnej komisie pre katechézu: „L'Osservatore Romano“ zo dňa 27.9.1992; Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, inštrukcia Rímska liturgia a inkulturácia 25.1.1985; AAS 87 (1995), str. 288–319; Medzinárodná teologická komisia, dokument Teologická komisia o viere a inkulturácii (3.–8.10.1988); aj Ján Pavol II., apoštolská exhortácia Ecclesia in Africa, l.c.; prejavy z príležitosti pastoračných ciest.
2 EN 20; 63; CT 53; RM 52–54; KKC 172–175.
3 CT 53.
4 I. kap. II. časti.
5 CT 53.
6 CT 53.
7 EN 20.
8 RM 54.
9 CT 59.
10 CT 59.
11 RM 37.
12 II. kap. III. časti.
13 VKD (1971) 123.
14 Ján Pavol II., Prejav k členom COINCAT, l.c.
15 KKC 24; FD 4.
16 RM 37.
17 ChL 63.
18 IV. kap. V. časti
19 EN 63

V. časť

I. kapitola

- 1 V tejto piatej časti, rovnako ako v celom dokumente, výraz „partikulárna cirkev“ sa vzťahuje na diecézu a to, čo sa jej pripodobňuje (KKP 368). Výraz „miestna cirkev“ sa vzťahuje na zoskupenia partikulárnych cirkví trvalo ustanovených v oblasti alebo národe alebo v celku národov, ktoré sú spojené osobitnými zväzkami. I. časť, III. kap.: „Katechéza je činnosť cirkevnej povahy“ a II. časť, I. kap.: „Cirkevný charakter evanjeliového posolstva“.
2 Ako naznačuje LG 26a, legitímne zoskupenia veriacich dostávajú v Novom zákone (NZ) názov „cirkvi“; biblické texty, ktorými sa začína táto časť.
3 CD 11.
4 O partikulárnej cirkvi sa hovorí predovšetkým ako o „časti Božieho ľudu“ (CD 11).
5 Kongregácia pre náuku viery, *Communio notio*“, 7 AAS 85 (1993), s.842.
6 tamtiež. 9b.
7 LG 23b, preberá svedectvo sv. Hilária z Poitiers: In Ps 14,3 (PL 9, 206) a sv. Gregora Veľkého: *Moral.* IV, 7, 12 (PL 75, 643 C).
8 EN 14.
9 Sk 2,11.
10 „*Communio notio*“ 7 l.c. 842.
11 tamtiež, 9b: l.c. str. 843; AG 4.
12 Výraz služba katechézy je použitý v CT 13.
13 Dôležitý je podčiarknutý charakter jednotnej služby, aký má katechéza v partikulárnej cirkvi. „Subjektom“ veľkých evanjelizačných činností je partikulárna cirkev. Ona hlása a odovzdáva evanjelium, ktoré slávi. Tí, čo evanjelizujú, „sú v službách“ tejto služby a konajú „v mene Cirkvi“. Tento „cirkevný charakter“ má hlboký teologický, duchovný a pastoračný obsah.
14 CT 16: Je to diferencovaná ale spoločná zodpovednosť. aj poznámku 54 k bodu 50, ktorá vysvetľuje termín „služba Božieho slova“.
15 AG 14. V tomto zmysle sa vyjadruje CT 16: „Katechéza vždy bola a zostane dielom, za ktoré nesie zodpovednosť celá Cirkev“. aj MPD 12; OUDKŽ 41; KKP 774, 1.
16 „Katechéza sa musí nevyhnutne opierať o svedectvo kresťanského spoločenstva“ (VKD 1971 35); IV. časť, II. kap.
17 CT 24.
18 „Popri tomto apoštoláte, ktorý sa týka všetkých veriacich bez výnimky, laici môžu byť rozličným spôsobom pozvaní aj bezprostrednejšie apoštolsky spolupracovať s hierarchiou, podobne ako tí mužovia a ženy, čo pomáhali Pavlovi apoštolovi pri hlásaní evanjelia, veľa sa ustávajúc v Pánovi“ (LG 33). Toto učenie koncilu prevzal KKP v kán. 228 a 759.
19 LG 25; CD 12a; EN 68c.
20 LG 25.
21 Tamtiež.
22 DV 8.
23 CT 63b.
24 CT 12a.
25 CT 63c.
26 CT 63d; KKP 775 § 1.
27 CT 63c; KKP 823 § 1.
28 CT 63d.
29 CD 14b; KKP 780.
30 PO 8; 6; 12a; Ján Pavol II., *Posynodálna apoštolská adhortácia Pastores dabo vobis* (25.3. 1992), b. 12: l. c. 675–677.
31 PO 6b.
32 KKP 773.
33 LG 10.
34 LG 10. O „dvoch spôsoboch účasti na jedinom Kristovom kňazstve“, KKP 1546–1547.
35 PO 9b.
36 KKP 776–777.

- 37 CT 64. Ohľadom tohto základného usmernenia, že presbyteri majú pri podávaní katechézy spolupracovať, Druhý vatikánsky koncil poukazuje na dve základné požiadavky: „vždy majú učiť nie svoju múdrosť ale slovo Božie“ (PO 4) a nesmú „vysvetľovať slovo Božie iba vo všeobecnosti a abstraktne, ale... aplikovať večné pravdy evanjelia na konkrétne životné okolnosti“ (tamtiež).
- 38 v III. kap. tejto časti bod venovaný „rodine ako prostrediu alebo prostriedku rastu vo viere“, kde sa rozoberajú charakteristiky rodinnej katechézy. Tento bod berie skôr do úvahy rodičov ako subjekty katechézy; KKP 226 § 2; 774 2.
- 39 CT 68.
- 40 Tamže.
- 41 Tamtiež
- 42 ChL 62; FC 38.
- 43 FC 38.
- 44 CT 68; EN 71b.
- 45 CT 68.
- 46 LG 11; FC 36b.
- 47 CT 65; KKP 778.
- 48 KKP 915; LG 44.
- 49 EN 69; Vita consecrata (VC)33.
- 50 VC 31 o „vzťahoch medzi rôznymi životnými stavmi kresťana“; KKP 932.
- 51 CT 65; RM 69.
- 52 CT 65.
- 53 1 Kor 12,4; LG 12b.
- 54 LG 31. V ChL sa detailne rozoberá „sekulárny charakter“.
- 55 LG 35.
- 56 AA 2b; Rituale Romanum, Ordo Baptismi Parvulorum, n. 62, Editio Typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1969; OUDKŽ 224.
- 57 KKC 429.
- 58 Kódex kánonického práva stanovuje, že cirkevná autorita môže oficiálne zveriť cirkevný úrad či cirkevnú službu laikom, bez ohľadu na to, či táto služba je alebo nie je „ministériom“ vyplývajúcim z formálnej vysviacky: „Laici, ktorí sú pokladaní za súcich, sú spôsobilí, aby ich posvätní pastieri prijímali do tých cirkevných úradov a na tie úlohy (officia ecclesiastica et munera), ktoré podľa predpisov práva môžu vykonávať“ (KKP 228 §1); EN 73; ChL 23.
- 59 CT 66b; GCM.
- 60 CT 66b.
- 61 GCM 4.
- 62 Tamtiež
- 63 CT 45; RM 37,a/b, časť II.
- 64 RM 33.
- 65 CT 66a.
- 66 Tamže; CT 42.
- 67 VKD (1971) 96c.
- 68 CT 45; VKD (1971) 95.
- 69 VKD (1971) 91; CT 41.
- 70 CT 45a.

II. kapitola

- 1 GCM 5.
- 2 Druhý vatikánsky koncil rozlišuje dva typy katechéto: „katechéti, ktorí sa celkom venujú tejto práci“ a „výpomocní katechéti“ (AG 17). Toto rozlíšenie prevzalo GCM 4, s terminológiou „katechéti na plný úväzok“ a „katechéti na čiastočný úväzok“.
- 3 GCM 5.
- 4 VKD (1971) 108a.
- 5 VKD (1971) 111.
- 6 CT 5. Tento text definuje kristocentrický cieľ katechézy. Hovorí o kristocentrizme obsahu katechézy, o kristocentrizme odpovede adresáta, o áno danom Ježišovi Kristovi, o kristocentrizme duchovnosti katechéty a jeho formácie.
- 7 Upozorňuje sa tu na štyri etapy krstného katechumenátu z kristocentrickej perspektívy.
- 8 GCM 20.
- 9 LG 64.
- 10 VKD (1971) 114.
- 11 GCM 7.
- 12 GCM 13.
- 13 VKD (1971) 31.
- 14 CT 52; CT 22.
- 15 CT 22d.
- 16 GCM 21.
- 17 Ľudské vlastnosti, ako ich predkladá GCM, sú nasledujúce: ľahkosť v nadväzovaní medziľudských vzťahov a v dialógu, schopnosť komunikovať, ochota k spolupráci, schopnosť viesť, pokojný úsudok, chápatosť a realizmus, schopnosť utešovať a vlievať nádej... (21).
- 18 EN 79.
- 19 ChL 60.
- 20 VKD (1971) 112. GCM 23 podčiarkuje prvoradú dôležitosť Svätého písma vo formácii katechéto: „Nech je Sväté písmo aj naďalej hlavným predmetom vyučovania a nech je dušou celého teologického štúdia. Kde je to treba, nech sa posilní“.
- 21 ChL 60c.
- 22 CT 22.
- 23 VKD (1971) 112.
- 24 GS 62b.
- 25 VKD (1971) 100.
- 26 GS 59.
- 27 „Vyučovanie antropologických vied – pre obrovský rozsah týchto disciplín – kladie náročné problémy, keď ide o to, ktoré z nich vybrať a ako ich predstaviť. Keďže nejde o formáciu odborníkov v psychológii, ale katechéze, je potrebné sledovať kritérium, podľa ktorého treba rozlíšiť a vybrať to, čo im priamo pomáha získať si schopnosť komunikovania“ (VKD [1971] 112).

- 28 Základným textom o využívaní antropologických vied vo formácii katechétovej je stále odporúčanie Druhého vatikánskeho koncilu v GS 62: „Nech teda veriaci žijú v čím užšom spojení s ostatnými ľuďmi svojej doby a nech sa usilujú dokonale pochopiť ich zmýšľanie a čítanie, prejavujúce sa v kultúre. Nech vedia dať dovedna nové vedecké poznatky, nové teórie a najnovšie objavy s kresťanským spôsobom života a kresťanským učením, aby ich nábožnosť a bezúhonnosť držala krok s vedeckým poznaním a ustavičným technickým pokrokom, lebo tak budú môcť všetko hodnotiť a vysvetľovať v úplne kresťanskom zmysle“.
- 29 Dôležitosť pedagogiky podčiarkuje CT 58: „Medzi početnými a uznávanými ľudskými vedami, ktoré v našich dňoch dosiahli nesmierny pokrok, je pedagogika bezpochyby jedna z najdôležitejších. Veda o výchove a umenie vyučovať sú predmetom a podnetom neustálych diskusií o lepšom prispôbení sa alebo o väčšej účinnosti“.
- 30 CT 58.
- 31 VKD (1971) 113.
- 32 Tamtiež
- 33 VKD (1971) 112.
- 34 GCM 28.
- 35 „Kňazi a rehoľníci musia pomáhať laikom pri ich výchove a vzdelávaní. V tomto zmysle Otcovia synody vyzvali kňazov a kandidátov na kňazstvo, aby sa starostlivo pripravovali na to, aby podporovali povolanie a poslanie laikov“ (ChL 61).
- 36 ChL 61.
- 37 „Treba odporúčať aj farské iniciatívy... zamerané na vnútornú formáciu katechétovej, ako sú školy modlitby, bratské spolunažívanie a duchovná účasť, duchovné obnovy. Tieto iniciatívy katechétovej neizolujú, ale pomáhajú im budovať si vlastnú duchovnosť a vzájomné spoločenstvo“ (GCM 22).
- 38 VKD (1971) 110.
- 39 Pokiaľ ide o školy pre katechétovej v misiách, AG 17c; RM 73; KKP 785 a GSM 30. Pre Cirkev vo všeobecnosti pozri VKD (1971) 109.
- 40 Výraz katechéta na základnej úrovni sa používa vo VKD (1971) 112c.
- 41 VKD (1971) 109b.
- 42 VKD (1971) 109a.
- 43 CT 71a.

III. kapitola

- 1 V. časť, I. kap. „Kresťanské spoločenstvo a zodpovednosť za katechizáciu“, kde sa hovorí o spoločenstve zodpovednom za katechizáciu. Tu sa považuje za „miesto“ katechizácie.
- 2 Kongregácia pre náuku viery, *Communio notio*, n. 1.: l. c. 838.
- 3 MPD 13.
- 4 CT 24.
- 5 CT 67a. Ide o klasický výraz v katechéze. Apoštolská exhortácia hovorí o miestach katechézy („de locis catecheseos“).
- 6 LG 11; AA 11; FC 49.
- 7 EN 71.
- 8 GS 52; FC 37a.
- 9 I. časť, III. kap.: „Krstný katechumenát: štruktúra a postupnosť“. Tu je reč o krstnom katechumenáte ako o mieste katechézy a o nevyhnutnosti stálej prítomnosti spoločenstva v súvisi s ním.
- 10 VKD (1971) 130, kde sa hovorí o cieľoch krstného katechumenátu. OUDKŽ 4, ktorý naznačuje súvis medzi krstným katechumenátom a kresťanským spoločenstvom.
- 11 Synoda 1977, MPD 8c.
- 12 OUDKŽ 4, 41.
- 13 OUDKŽ 18.
- 14 OUDKŽ 41.
- 15 OUDKŽ 41
- 16 CT 67c.
- 17 AA 10.
- 18 CT 67b.
- 19 Tamtiež
- 20 Tamtiež
- 21 Dôležitosť katechézy dospelých sa podčiarkuje v CT 43 a vo VKD (1971) 20.
- 22 ChL 61.
- 23 EN 52.
- 24 VKD (1971) 96c.
- 25 Je dôležité uviesť si, ako Ján Pavol II. v ChL 61 hovorí o vhodnosti malých cirkevných spoločenstiev v kontexte farností a nie ako paralelného hnutia, ktoré pohlcuje ich najlepších členov: „V rámci farností... môžu poskytovať významnú pomoc pri výchove a vzdelávaní kresťanov malých cirkevných spoločenstiev. Sú schopné rukolapným a kapilárnym spôsobom sprostredkovať vedomie a skúsenosť spoločenstva poslania Cirkvi“.
- 26 Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu (Kongregácia pre semináre a študijné inštitúty), *document L' école catholique*: l.c.
- 27 Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu (Kongregácia pre semináre a študijné inštitúty), *Dimensione religiosa dell' educazione nella Scuola Cattolica. Lineamenti per la riflessione e la revisione*, n. 31: l.c.
- 28 GE 8.
- 29 Posvätná kongregácia pre katolícku výchovu (Kongregácia pre semináre a študijné inštitúty), *Dimensione religiosa dell' educazione ...* n. 32: l.c.
- 30 „Vlastný charakter a hlboký zmysel katolíckej školy, pre ktorý by ju katolícki rodičia mali uprednostňovať pred inými, spočíva práve v kvalite náboženského vyučovania, začleneného do výchovy žiakov“ (CT 69); I. časť, II. kap. nn.73–76.
- 31 AG 12c.
- 32 CT 70.
- 33 CT 70. Hovorí sa tu o združeníach, hnutiach alebo skupinách ve-riacich, ktoré sa starajú o katechetické aspekty v ich formačných cieľoch, ktoré však nevznikajú preto, aby priamo pôsobili v katechetických prostrediach.
- 34 ChL 62.
- 35 CT 67.
- 36 CT 47b.
- 37 CT 47b.

- 38 CT 47. V tomto texte Ján Pavol II. hovorí o rôznych skupinách mladých: Žiada, aby v nich nechýbalo „seriózne štúdium kresťanskej náuky“. Katechéza je rozmer, ktorý musí byť stále prítomný v apoštolskom živote laikov.
- 39 CT 21.
- 40 CT 67b–c.
- 41 EN 58 naznačuje, ako základňové cirkevné spoločenstvá prekvitajú do istej miery všade v Cirkvi. RM 51 tvrdí, že „vyrastajú rýchlo“.
- 42 EN 58c.
- 43 RM 51a; EN 58f; LC 69.
- 44 RM 51c.
- 45 Tamže; EN 58; LC 69.

IV. kapitola

- 1 VKD (1971) 126. Diecézny katechetický úrad (officium catechisticum) je ustanovený vo všetkých diecézach dekrétom Provido sane: Sacra congregatio concilii, dekrét Provido sane (12.1.1935): AAS 27 (1935), str. 151; pozri aj KKP 775 § 1.
- 2 VKD (1971) 100. Pozri aj línie načrtnuté v Úvode a to, čo sa hovorí v kapitole : „Rozbor situácie a potrieb“.
- 3 VKD (1971) 103. Pozri kapitolu: „Program činnosti a katechetické usmernenia“.
- 4 VKD (1971) 108–109. Pozri V. časť, II. kap.: „Pastorácia katechéto v partikulárnej cirkvi“ a „Školy pre katechéto a vyššie strediská pre odborníkov v katechéze“.
- 5 VKD (1971) 116–124.
- 6 VKD (1971) 126.
- 7 CT 63. Ten istý pápež Ján Pavol II. odporúča zabezpečiť pre katechézu účinnú organizáciu, „ktorá zapojí do činnosti osoby, prostriedky, nástroje, ba aj potrebné ekonomické zdroje“ (tamže).
- 8 VKD (1971) 126.
- 9 Tamtiež
- 10 VKD (1971) 127.
- 11 KKP 775 § 3.
- 12 VKD (1971) 129.
- 13 AG 38a; KKP 756 §§ 1–2.
- 14 Ján Pavol II, Allocuzione ai Vescovi degli Stati Uniti durante l' incontro nel Seminario minore di Nostra Signora di Los Angeles (16.9.1987): Insegnamenti di Giovanni Paolo II, X/3 (1987), str. 556. Vetu prevzala Kongregácia pre náuku viery, do Communionis notio, n. 13: l.c. 846.
- 15 Konštitúcia Pastor Bonus zo dňa 28.6.1988 hovorí o reforme rímskej kúrie, ktorú žiadal Druhý vatikánsky koncil: CD 9. Prvá reforma bola vyhlásená apoštolskou konštitúciou Pavla VI. Regimini Ecclesiae Universae zo dňa 15.8.1967: AAS 59 (1967), str. 885–928.
- 16 Pozri body 282 a 285 tejto kapitoly.
- 17 PB 94.
- 18 RM 33.
- 19 tamtiež
- 20 CD 17a: „Treba napomáhať rozličné formy apoštolátu, ako aj spoločnú koordináciu a vnútornú jednotu všetkých apoštolských diel v celej diecéze alebo v jej osobitných oblastiach pod vedením biskupa, aby tak všetky katechetické, misijné, charitatívne, sociálne, rodinné, školské i akékoľvek iné podujatia a ustanovizne sledujúce pastoračné ciele vyvíjali a zladili svoju činnosť, z ktorej by jasnejšie vysvitla aj jednota diecézy“.
- 21 IV. časť, II. kap.: „Katechéza podľa veku“
- 22 CT 45c.
- 23 Tamtiež
- 24 VKD (1971) 20, kde sa poukazuje na to, ako sú ostatné formy katechézy podriadené (ordinantur) katechéze dospelých.
- 25 CT 18d.
- 26 RM 33.
- 27 tamtiež
- 28 CT 19 a 42.
- 29 AG 11–15. Pojem evanjelizácie ako procesu rozčleneného na etapy sa rozoberal v I. časti, I. kap.: „Proces evanjelizácie“.
- 30 CT 67b.
- 31 VKD (1971) 100.
- 32 V. časť, V. kap.
- 33 VKD (1971) 102; Úvod 16.
- 34 VKD (1971) 117 a 134; PB 94.
- 35 Vzhľadom na celok týchto katechetických kníh adhortácia Catechesi tradendae hovorí: „Jeden z dôležitých aspektov obnovy katechézy dnes spočíva v revízii a šírení katechetických kníh, ako sa to deje skoro všade v Cirkvi. Vyšlo mnoho veľmi úspešných diel, ktoré predstavujú skutočné bohatstvo pre službu katechetickú výchovy“ (CT 49).
VKD (1971) 120 definuje didaktické texty takto: „Didaktické texty sú pomôcky, ktoré slúžia kresťanskému spoločenstvu zaangažovanému v katechéze. Nijaký text nemôže nahradiť živé komunikovanie kresťanského posolstva. Texty sú však veľmi dôležité, pretože širšie vysvetľujú dokumenty kresťanskej tradície a iné prvky, ktoré tvoria podávanie katechézy“.
- 36 Pokiaľ ide o sprievodcov, VKD (1971) v bode 121 stanovuje, čo majú obsahovať: „Vysvetlenie posolstva spásy (s ustavičným odvolávaním sa na pramene a s presným označením toho, čo patrí do pokladu viery a do učenia Cirkvi, a toho, čo je iba mienkou teológov); psychologické a pedagogické rady; metologické pokyny.“
- 37 III. časť, II. kap.: „Spoločenská komunikácia“; VKD (1971) 122.
- 38 CT 49b.
- 39 Tamtiež
- 40 Tamtiež
- 41 Otázka miestnych katechizmov sa rozoberala v II. časti, II. kap.: „Katechizmy v miestnej cirkvi“. Tu sa predkladajú len niektoré kritériá na ich vypracovanie. Pomenovaním „miestne katechizmy“ tento dokument označuje katechizmy, ktoré predkladajú partikulárne cirkvi alebo konferencie biskupov.
- 42 FD 4c.
- 43 CT 50.
- 44 VDK (1971) 119, 134; KKP 775 §2; PB 94.
- 45 Kongregácia pre náuku viery, Communionis notio, n. 9: l.c. 843.

Záver

- 1 EN 75a.
- 2 EN 75d.
- 3 RM 21.
- 4 CT 72.
- 5 CT 72.
- 6 CT 73.